

ORTODOXIA
maramureșeană

ORTODOXIA maramureșeană

Serie Nouă
Anul XXI, Nr. 21/2016

EDITURA EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE
A MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

ISSN: 1453-7370

COLEGIUL EDITORIAL

PREȘEDINTE / CHAIR

Dr. h.c. Î.P.S. JUSTINIAN CHIRA,

Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului

VICEPREȘEDINTE / VICE-CHAIRS

P.S. Dr. IUSTIN HODEA SIGHETEANUL,

Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului

MEMBRI / MEMBERS

Pr. Prof. Dr. Theodor DAMIAN, Președintele Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, SUA;

Pr. Prof. Dr. John Antony Mc GUCKIN, Universitatea Columbia din New York, SUA; Pr. Prof. Dr. Ioan CHIRILĂ, Universitatea Babeș-Bolyai

din Cluj-Napoca, ROMÂNIA; Pr. Prof. Dr. Valer BEL, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, ROMÂNIA; Prof. Dr. Nuțu ROȘCA, Sighetu Marmăției, ROMÂNIA.

COMITETUL DE REDACȚIE / EDITORIAL BOARD

REDACTOR-ȘEF / EDITOR IN CHIEF

Pr. Dr. Cristian ȘTEFAN - consilier cultural

REDACTORI / EDITORS

Prof. Conf. Univ. Dr. Adrian Gheorghe PAUL; Prof. Conf. Univ. Dr. Ștefan POMIAN;

Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile BORCA; Pr. Lect. Univ. Dr. Dorinel DANI;

Pr. Lect. Univ. Dr. Teofil STAN; Pr. Lect. Univ. Dr. Marius NECHITA;

Lect. Univ. Dr. Valerian MARIAN; Lect. Univ. Dr. Eusebiu BORCA;

Pr. Dr. Vasile AUGUSTIN;

Arhim. Dr. Macarie MOTOGNA; Arhim. Dr. Timotei BEL;

Pr. Dr. Cristian BOLOȘ; Pr. Dr. Marius I. SABOU; Pr. Dr. Petrică COVACIU;

Pr. Drd. Claudiu POP; Pr. Florin HOBAN; Prof. Mioara ȘTEFAN.

SECRETAR DE REDACȚIE / ASSISTENT EDITOR

Andrei FĂRCAȘ

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Adresa / Editorial Office:

Strada Avram Iancu, Nr. 5, Baia Mare, cod 430313, Maramureș

Tel. 0262.214.614 / Fax. 0262.212.546

E-mail: episcopiamaramures@yahoo.com; sector_cultural@yahoo.com

Tehnoredactare

Ioan BABICI-BUDA

Culegere text

Andrei FĂRCAȘ

Design copertă

Pr. Dr. Marius CĂȚANĂ

CUPRINS

I. ORTODOXIA CONTEMPORANĂ. PROBLEME DE ACTUALITATE

Tinerii creștini – Comoara Bisericii lui Hristos	17
Familia creștină în societatea secolului XXI	21
Educația religioasă	31
Copilul în societate și familie	55
Perspectivile educației religioase în societatea românească	59
Necesitatea educației religioase a copiilor	81
Sfântul Ierarh Antim Ivireanu – cel mai de seamă tipograf din Țările Române la sfârșit de secol XVII și început de secol XVIII	87
Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – personalitate de seamă în viața tipografiilor bisericești	95
Primul mare tipograf în slujba limbii române	111
Despre vechea mănăstire din Șomcuta Mare	115

II. ORTODOXIA PATRISTICĂ

Educația copiilor în opera Sfântului Ioan Gură de Aur	123
Sfinți și mari duhovnici, despre educarea copiilor în spirit creștin	131
Repere fenomenologice în isihasm	143

III. EVENIMENTE DE SEAMĂ ÎN EPARHIA NOASTRĂ

A. Simpozion 90 de ani de viață monahală la Rohia	
Mănăstirea Rohia este înființată pe dorința unui înger	151
Mănăstirea Rohia – „Casa Maicii Domnului”	153
Cronica aniversării Mănăstirii Rohia	157
Cuvinte despre vestitorii Mănăstirii „Sfânt Ana” de la Rohia	163
Contextul național în care s-a întemeiat și sfințit Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia (județul Maramureș)	169
Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – izvor al misiunii creștine	177
Episcopul Nicolae Ivan al Clujului și începuturile Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia	185
Rolul cultural al Mănăstirii Rohia în spațiul românesc	189
Stareții și spiritualitatea Mănăstirii Rohia	197
Elemente tipologice și caracteriale ale monahismului ortodox în Transilvania medievală	211
Asediul mănăstirii.	
N. Steinhardt și Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia în arhivele Securității	233
N. Steinhardt și biblioteca Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia	249
Gânduri la ziua Rohiei... ..	255
B. Înaltpreasfințitul Părinte Justinian Chira a trecut la cele veșnice	
259	
C. Alegerea și instalarea Preasfințitului Părinte Iustin în demnitatea de episcop al Maramureșului și Sătmarului	
271	
Catagrafia arhierelor Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului (1391-2016)	294
D. Clerici și laici din Episcopia Maramureșului și Sătmarului premiați de Academia Română	
305	

IV. APARIȚII EDITORIALE

Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare – simbol al unității, demnității și dăinuirii neamului românesc	309
Monografia Protopopiatului Satu Mare	311
Monografia-album a Protopopiatului Sighet	312
A apărut Monografia-album a Protopopiatului Carei	313
Monografia Protopopiatului Oaș	314
Monografia-Album a Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia	315

V. ACTIVITĂȚI CU TINERETUL.

RAPOARTELE SECTORULUI TEOLOGIC-EDUCAȚIONAL ȘI AL PR. MILAN BALAN

Activități cu tineretul	319
-------------------------------	-----

VI. ACTIVITĂȚI SOCIAL-FILANTROPICE

Activitatea Sectorului Social-Filantropic în anul 2016	343
--	-----

Î.P.S. JUSTINIAN

Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmăreșului

P.S. IUSTIN SIGHETEANUL
Arhiereu-vicar

I. ORTODOXIA CONTEMPORANĂ. PROBLEME DE ACTUALITATE

Tinerii creștini – Comoara Bisericii lui Hristos

† IUSTIN HODEA SIGHETEANUL
ARHIEREU - VICAR
AL EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

În Biserica lui Hristos fiecare creștin botezat în numele Preasfintei Treimi devine deodată cetățean al patriei pământești, în care s-a născut, și fiu al lui Dumnezeu după har sau cetățean al cerului. Ne numim cu numele lui Hristos - adică creștini și devenim mădulare ale trupului Său tainic, care este Biserica Sa întemeiată ca imagine sau icoană a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ.

Această calitate sau mai bine zis demnitate pe care o primim în dar de la Dumnezeu impune o mare responsabilitate din partea noastră și când zic din partea noastră – mă gândesc pe de o parte la familia creștină sau „biserica cea mică”, iar pe de altă parte la Biserica - familia cea mare.

Noi nu venim pe lume întâmplător, ci ne naștem din uniunea binecuvântată a doi părinți: mamă și tată, atunci când Dumnezeu hotărăște și unde hotărăște. Darul cel mai de preț pentru noi creștinii a fost că ne-am născut într-o familie creștină, cu frică de Dumnezeu, cu principii și rânduiești după datina străbună și de la început când am deschis ochii și am început să pricepem, am fost înconjurați de multe lucruri și daruri sfinte.

Părinții creștini sunt primii noștri formatori și învățători. Ei nu sunt pregătiți într-o școală anume pentru a ne deveni modele, dar au crescut la rândul lor și s-au format în ceea ce Preafericitul Părinte Patriarh Daniel numește: „școală pentru toată viața”, adică Biserica noastră Ortodoxă.

În mod natural, firesc și creștinesc, ei își asumă venirea noastră pe lume, creșterea și educația noastră intelectuală pentru a ne împlini și a le aduce bucurie și pentru a deveni folositori și de nădejde pentru societate, țară, neam și Biserică.

În acest sens, ei ne oferă icoana vieții lor creștine, iubitoare de neam și cinstitoare de Dumnezeu, arătând multă fidelitate față de moștenirea pe care ei înșiși au primit-o și pe care doresc să ne-o lase la rândul lor nouă.

Din istoria noastră scrisă cu lumina lacrimilor și a credinței, dar și cu sângele și jertfa credinciosului știm că nimic nu se obține ușor și că ceea ce s-a obținut prin jertfă trebuie păstrat prin jertfă cu orice preț.

În rugăciunea de la slujba Te-Deumului săvârșită la unele evenimente importante din viața poporului român și a Bisericii noastre Ortodoxe – ne rugăm astfel: *Nu pentru dreptățile noastre îndrăznim a cere mila și ajutorul Tău, căci nu se va îndrepta înaintea Ta tot cel viu, ci pentru a Ta nemăsurată iubire de oameni, pentru vrednicia cea nesfârșită a Unuia Născut Fiului Tău, Domnul nostru Iisus Hristos, pe Care L-ai dat pentru mântuirea oamenilor, pentru credința și dragostea cea nestrămutată a strămoșilor noștri către Tine, pe care noi îi avem mijlocitori înaintea Ta, pentru țara și pentru poporul din care ei au ieșit.*

Se face referire la virtuțile moșilor și strămoșilor noștri, pe care noi îi avem rugători, dar și modele de urmat pe parcursul nostru istoric, care este unic.

Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă cu părintească dragoste: „Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13,7).

Iată că noi avem o istorie, avem o credință pe care o numim ortodoxă sau drept credincioasă și avem o țară binecuvântată unde trăim și muncim și care a fost înzetrată de Dumnezeu cu multe frumuseți și inestimabile valori și bogății.

Iubirea adevărată și prețuirea față de moștenirea noastră creștină și națională astăzi sunt relativizate și aruncate în derizoriu. Am putea spune că dacă regimul ateu și anticreștin, în care am trăit noi cei mai în vârstă până în 1989 ducea patriotismul la extreme – transformat într-un naționalism bolnăvicios și exclusivist – datorită faptului că îl despărțea de Dumnezeu, în vremurile de libertate pe care le trăim am ajuns să ne fie rușine de limba noastră, de cultura noastră, de neamul nostru, de țara noastră și, ce este mai grav, de credința noastră strămoșească ortodoxă și de tot ce avem noi mai frumos și prețios ca moștenire de la înaintași.

Suntem conduși pe un drum care nu duce nicăieri sau, mai grav, poate duce la dezatru și la dispariția noastră ca națiune cu o istorie impresionantă. Cei mai expuși și supuși la acest fenomen de globalizare și secularizare sunt tinerii. Ei, care pentru Biserica noastră și pentru toată țara, sunt cea mai mare comoară, pentru societatea postmodernă, globalistă și secularizată devin o masă de indivizi buni să servească în momente și la evenimente anume create cu

scopuri ascunse și necinstite, ca după aceea să fie uitați și abandonați în tot ce este mai important pentru viitorul lor - educație, locuri de muncă, locuințe, într-un cuvânt – nici o speranță pentru un viitor frumos și sigur.

Am să vă relatez un episod pe care ni l-a povestit în toamna anului trecut la Carei, în cadrul serbărilor Astrei, Academicianul Nicolae Dabija: „În copilărie, după ce Basarabia a fost din nou ruptă din trupul României, prin satele din întreaga țară s-au format comandouri de tineri, care având protecția trupelor de represiune, smulgeau toate însemnele creștine: icoane, cruci și obiecte sacre din casele basarabenilor, pe care le duceau în centrul satului, unde le dădeau foc. Nu ne puteam opune, însă îmi amintesc că noi continuam să ne rugăm la cunile rămase în pereți, în locul unde fuseseră icoanele și crucile. Așa ne-am păstrat credința, chiar dacă ea a fost interzisă ca manifestare publică. Aceasta ne-a salvat.”

Dramatic, nu? Dar real!

Oare în societatea așa zis liberă nu se manifestă tendințe vădit anticreștine, nerecunoașterea rolului unic pe care l-a avut și-l are Biserica în viața poporului român. Oare culpabilizarea Bisericii Ortodoxe Române și aducerea ei în prim plan ca vinovatul de serviciu pentru toate relele din societate nu este o lucrare asemănătoare cu cea a bolșevicilor din Basarabia?

Trecerea sub tăcere a faptului că Biserica Ortodoxă este un factor vital care contribuie la partea socială și că promovează educația creștină, istoria adevărată, grija față de bătrâni și preocuparea permanentă pentru educația tinerilor, viitorul creștin al României, este cel puțin necinstită ca să nu spunem dușmănoasă.

Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă are drumul ei pe care a așezat-o Hristos, întemeietorul ei și de la care nu se abate. A reușit să conviețuiască cu un regim ostil și ateu peste 45 de ani și a dăruit țării un tineret creștin. Revoluția făcută de tineri în 1989 a fost creștină. Unde s-au adunat tinerii? În piețele catedralelor și au rostit rugăciunea „Tatăl nostru”, spunând: „Vom muri și vom fi liberi”.

Am supraviețuit comunismului și am dăruit Europei civilizate o Românie creștină. Astăzi, după 25 de ani de libertate, aparent se încearcă inducerea ideii că ar fi un conflict între Biserică și tineret. Nu este deloc așa.

Biserica Ortodoxă Română a promovat cele mai frumoase proiecte pentru educația completă a tinerilor: *Hristos Împărtășit Copiilor*, *Icoana din sufletul copilului*, *Alege Școala*; iar anul acesta 2016 a fost consacrat *Educației tineretului creștin ortodox*.

În comunitățile noastre rurale unde nu mai există nici școală, nici dispensar, nici medic, nici învățător, există un singur luminător – preotul și familia lui, care merge acolo unde îl trimite ierarhul, la apostolate și unde orice comunitate, mare sau mică, are nevoie de păstor de suflete. El, preotul este și învățător și doctor și asistent social și păstor de suflete. Nu spunem aceste lucruri ca să ne câștigăm noi merite, pur și simplu ne facem datoria. Biserica este mama și nu poate să își părăsească fiii.

Grija față de educația și formarea tinerilor în spiritul tradiției noastre românești și creștine a culminat cu cele trei mari reuniuni ale tineretului ortodox din România și din lume: Baia Mare 2014, Cluj-Napoca 2015 și București 2016.

Prin aceste evenimente de mare frumusețe, Biserica Ortodoxă a dorit să-i aducă pe tinerii din toată țara împreună, pentru a vedea că împreună sunt mai frumoși, mai luminoși, mai puternici, dar mai ales mai curajoși, devenind tineri de atitudine, care nu se rușinează să-și mărturisească credința și să-și arate atașamentul și fidelitatea față de țară, biserică și familie – și că înțeleg că doar libertatea credinței și unitatea ei ne poate aduce demnitatea și dăinuirea ca neam între neamurile pământului.

Reîntoarcerea la rădăcini, la tradiție, la valori sfinte, nu este ceva învechit și depășit, ci este tocmai forța pe care o primim ca să supraviețuim unei lumi care abandonează valorile credinței și ale creștinismului pe care s-a fundamentat Europa creștină.

În finalul intervenției noastre vă îndemnăm să nu vă temeți, nu suntem singuri: *Hristos, ieri, azi și în veci este același (Evr. 13,8)*, este în mijlocul nostru și este până la sfârșitul veacurilor, pentru că Biserica întemeiată de El nici porțile iadului nu o vor birui.

Vorba românească *mult pot puțini buni împreună* să ne fie imbold și încurajare că noi, românii, un neam creștin și iubitor de Dumnezeu, avem un rol în istorie – să depunem mărturie și să rămânem mărturisitori ai lui Hristos – așa cum au fost toți înaintașii noștri indiferent de vremurile bune sau rele pe care le-au trăit.

Familia creștină în societatea secolului XXI

Pr. Vasile POP

– fragment din studiul „Încercare de radiografiere a familiei creștine în sec. XXI, perspective și remedii pastoral-misionare” –

Familia este un așezământ dumnezeiesc, prima instituție întemeiată de Însuși Dumnezeu, de asemenea, familia are și o însemnată importanță socială fiind, adeseori, numită „celula mamă a societății” și cea mai importantă alcătuire socială „de care depind dezvoltarea, stabilitatea și mai ales existența întregii omeniri”¹. Dacă de-a lungul istoriei familia a avut un rol fundamental în viața omenirii, trebuie să observăm că astăzi familia se confruntă cu noi și multiple realități și situații care-i amenință unitatea și subrezesc relațiile soți-părinți (socri), părinți-copii etc. Amenințările reale ce pândesc familia ne explică de ce astăzi lumea este preocupată de soarta familiei și mai ales de soluțiile concrete ce se pot da „pentru a se păstra acest sanctuar al vieții și sfințeniei cu scopul pentru care a fost creat de Însuși Dumnezeu”². Înainte de a aborda situația familiei în contemporaneitate și problemele cu care se confruntă aceasta, trebuie să facem o scurtă radiografie a societății în care trăim și ne desfășurăm activitatea.

1. Societatea secularizată a zilelor noastre

Când se vorbește de societatea zilelor noastre se afirmă că trăim într-o societate secularizată. Ce este o societate secularizată? Este societatea în care „ignorând cerul, omul de astăzi regăsește pământul”³. În societatea noastră

¹ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Familia azi. Probleme pastorale și sociale*, în rev. „Glasul Bisericii”, anul LVII (2001), nr. 9-12, p. 119.

² *Ibidem*, p. 120.

³ Olivier Clement, *Despre secularizare*, trad. rom. Daniela Cojocariu, în rev. „Contacts” (SOP), anul LI (1999), nr. 187, p. 16.

secularizată⁴ umanitatea contemporană este gravată de o descentrare spirituală. Lumea secularizată îl deturneză pe om de la scopul său principal: mântuirea sufletului; și întoarce privirile omului de la lumea valorile spirituale către (non)valorile marcate de efemeritatea acestei lumi. Efectul negativ al secularizării îl arată pe om „înhamat la jugul spațiului și al timpului”⁵, făcându-l să deplaseze centrul de greutate al vieții de la Dumnezeu la om, sau altfel spus, de la teocentrism la antropocentrism, și aceasta se vede în aceea că lumea se gândește și pune preț mai mult pe trup decât pe suflet, dominată fiind mai mult de valorile pământești decât de cele cerești⁶. Omul lumii actuale s-a transformat în homo aeconomicus, pentru care preocuparea majoră (cât și preocuparea societății contemporane) nu mai este religia, familia, valorile creștine, ci economia, aceasta ducând inevitabil la uitarea lui Dumnezeu și la apariția fenomenului cunoscut sub numele de consumism, sau „după cum remarca un teolog occidental: «a trăi pentru a consuma și a consuma pentru a trăi» constituie unul din cercurile vicioase cele mai periculoase ce caracterizează în mod relevant condiția noastră socială și existențială”⁷. Secularizarea este

⁴ Pentru a înțelege sensul cuvântului secularizare se impune să vedem etimologia acestuia: termenul vine din substantivul latin saeculum care în limba română se poate traduce: lume ca realitate spațio-temporală. În limba latină există și un alt termen sinonim cu noțiunea de lume și anume mundus, acesta se referă doar la sensul spațial, fiind corespondentul substantivului κοσμος din limba greacă. Inițial noțiunea de secularizare derivată din substantivul saeculum avea o conotație juridico-canonice, semnificând trecerea unei persoane de la statutul de cleric la cel de laic sau trecerea bunurilor bisericești din proprietatea Bisericii în proprietatea Statului. Cu același sens termenul a fost folosit și în limba română în timpul lui Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al Principatelor Române unite, când s-a semnat decretul de secularizare a averilor mănăstirești, adică trecerea lor în proprietatea puterii seculare. Secularizarea, în sensul actual, este înțeleasă ca o adaptare la spiritul vremii, care culminează cu orientarea omului mai mult spre lumea de aici și nu spre Dumnezeu. O lume secularizată înseamnă o lume în care nu există loc pentru Dumnezeu, ori chiar Cel care le-a făcut pe toate este exclus din toate. Pentru aprofundarea și cercetarea amănunțită a noțiunii vezi: **Pr. Dr. Gheorghe Popa**, *Comuniune și înnoire spirituală în contextul lumii secularizate*, Ed. Trinitas, Iași, 2000, pp. 23-41, și de asemenea **Pr. Mihai-Claudiu Foca**, *Fenomenul secularizării*, în rev. „Slova creștină”, anul II (2010), nr. 18, p. 8.

⁵ **Sfântul Iustin Popovici**, *Om și Dumnezeu-Om: abisurile și culmile filosofiei*, trad. rom. Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Ioan Ică jr., Ed. Sofia, București, 2010, p. 49, mai spune Sfântul Iustin despre omul tributar spațiului și timpului (omul aplecat de bunăvoie - prin păcat - spre acestea) că „toți oamenii, toate semințiile, toate popoarele, toate generațiile sunt deopotrivă înhamate la acest îndoit jug pe care-l trag cu anevoie, zi și noapte... îl trag și se împiedică, iarăși îl trag și iarăși se împiedică. La ce bun? Cine îi înjugă ca apoi să nu-i mai desjuge niciodată? O, timpul! Spuneți-mi taina timpului!... Timpul: amarnică povară... Și spațiul? – Frate geamăn și de suferință al timpului!”, prin aceasta exprimare metaforică Sfântul Iustin vrea să indice vacuum-ul spiritual care caracterizează lumea, în sensul că lumea „nu iubește intervenția veșniciei în viața ei” (p. 91).

⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu**, *Hristos, Biserică, Societate*, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 142.

⁷ *Ibidem*, p. 8.

înțeleasă ca o diminuare a preocupărilor religioase în condițiile pluralizării activităților, a diversificării solicitărilor zilnice, care, la nivelul familiei, aduc o serie de mutații, în aceasta mascând dezideratul comun al membrilor familiei (mântuirea sufletului și conviețuirea armonioasă), și făcându-le prioritare pe cele ale societății (economia, consumismul etc.). Societatea actuală secularizată nu permite intervenția veșniciei în structurile ei, omul vrea să se debaraseze de intervenția lui Dumnezeu în viața sa, nemaiăsând loc lui Dumnezeu nici în viața familiei sale.

2. Problemele cu care se confruntă familia creștină astăzi

E un lucru cert că au existat întotdeauna pericole care au amenințat integritatea familiei, dar acestea au fost mai puține în secolele anterioare, pe când în secolul XXI pe lângă cele de dinainte s-au mai adăugat unele cu totul noi și s-au intensificat altele. Principala cauză de divorț îngăduită de stat și de Biserică înainte era infidelitatea conjugală sau adulterul. Se cere aici făcută precizarea că tot ceea ce se petrece până la divorț se constituie într-o grupă ce se intitulează generic probleme cu care se confruntă familia sau cauze ce duc la destramarea ei, pe când divorțul este finalitatea familiei nucleare, tradiționale⁸ sau „moartea morală a familiei”⁹. În cele ce urmează voi face o prezentare a (principalelor) probleme cu care se confruntă familia creștină ortodoxă în început de mileniu III:

a) Adulterul. Multă vreme adulterul a fost singura cauză care făcea posibil divorțul. Despre adulter găsim referințe atât în Vechiul Testament, la Ieș. 20, 14 vedem că gravitatea acestui fapt este atât de mare și dăunătoare familiei încât Dumnezeu a reglementat acest lucru în porunca a-VII-a: „Să nu fii desfrânat/ Să nu preacurvești” (depinde de ediție), apoi la Lev. 18, 20 se spune: „cu femeia aproapelui tău să nu te culci... ca să (nu) te spurci”, cât și în Noul Testament, unde Mântuitorul condamnă adulterul și-l consideră ca pe un motiv canonic de divorț¹⁰: „oricine va lăsa pe femeia sa, înafară de pricină de

⁸ Divorțul este finalitatea familiei normale, tradiționale, dar el poate fi drumul ce duce la crearea altor tipuri de familii: monoparentale, reconstituite etc.

⁹ Pr. Prof. Dr. Gheorghe Soare, *Impedimentele la căsătorie și motivele de divorț*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXI (1943), nr. 4-6, p. 236, vezi și Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, art. cit., p. 124.

¹⁰ *Ibidem*, p. 238.

desfrânare, o va face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată săvârșește adulter” (Mt. 5, 38).

Ce este adulterul? În încercarea de a da o definiție scurtă putem spune că adulterul este trădarea fidelității conjugale, căderea din harul căsătoriei, însă dacă ar fi să dăm o definiție pe înțelesul tuturor, am putea-o formula așa: „adulterul este legătura nelegiuită (nepermisă) a unui bărbat căsătorit cu altă femeie decât a sa sau a unei femei căsătorite cu un bărbat altul decât al ei”¹¹.

Taina Căsătoriei îi leagă prin har și iubire pe cei doi soți presupunând respectarea legământului până la moarte, ori dragostea și adulterul se exclude, nu pot exista împreună; adulterul distruge esența tainică a căsătoriei, devine semn evident al faptului că din căsătorie/familie a dispărut iubirea, situație ce atrage după sine disoluția interioară a căsătoriei¹². O căsătorie este adevărată doar prin iubire și susținută în adevăr prin harul Tainelor, de aceea putem îndrăzni să afirmăm că materia Tainei Cununiei este iubirea dintre soți, ori dacă adulterul exclude iubirea, se dovedește că nu a mai rămas nimic din materia Tainei.

În societatea în care trăim, adulterul, numit și infidelitate conjugală, termen ce ar părea că îndulcește încărcătura gravă a faptului în sine, nu mai reprezintă ceva tabu sau nu mai este văzut ca un delict atât de grav ca în Evul Mediu, și nici nu mai înspăimântă pe cel care se dedă la înfăptuirea lui. Această realitate e posibilă poate și din pricina nemumăratelor posibilități ce le oferă cadrul actual al societății; viața modernă și avântul fulminant al tehnologiei au făcut ca definiția și gama infidelităților să-și mărească orizontul și numărul. De la banalele SMS-uri, chat-uri, forum-uri, literatura și materiale pornografice și până la cadrul unei aventuri clasice toate sunt unelte ce facilitează și contribuie negativ la realizarea de facto a infidelităților conjugale¹³. În ce privește

¹¹ Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *Adevărul și frumusețea căsătoriei*, Ed. Tipografia Ep. Ortodoxe Alba Iulia, 1996, p. 160, vezi și R. Parayre, *Le peche de l'adultere*, în „D.T.C.”, Paris, 1923, p. 465. Părintele C. Mihoc afirmă că „adulterul este o gravă încălcare a voii și Legii lui Dumnezeu, el este întotdeauna preadesfrânare, spre deosebire de păcatul desfrânării, săvârșit de cineva care n-a fost niciodată legat prin Taina Cununiei” vezi Pr. Constantin Mihoc, *Taina Căsătoriei și familia creștină*, Ed. Teofania, Sibiu, 2002, p. 166.

¹² Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *op. cit.*, p. 168.

¹³ Dacă punem problema și din punct de vedere statistic vedem că situația nu e încurajatoare deloc: deși sondajele de opinie arată că 90% din cei căsătoriți condamnă relațiile extra-conjugale, statisticile anchetelor naționale arată că 35% dintre soții și 45% dintre bărbați au avut (cel puțin) o relație extra-conjugală. În România, după 1989 rata divorțialității a crescut enorm, numai în 2009 s-au înregistrat 32341 cazuri de divorț, iar prima cauză invocată era infidelitatea conjugală (8%), alcoolismul (6%), violența (4,6%) etc, iar în 2010 au avut loc 31.000 de divorțuri, cele mai puține

situația infidelității conjugale, văzută de Noul Cod Civil, putem afirma că deși s-a luat atitudine în acest sens, lucrurile nu sunt destul de clare, în sensul că în Noul Cod Civil se reglementează doar un aspect financiar, astfel, cel care se dovedește a fi infidel poate fi obligat, în caz de divorț, să plătească celui înșelat despăgubiri (art. 388 ș.u.)¹⁴, pe lângă acest aspect pur juridic și fără implicații morale și religioase, chiar dacă în art. 309 (a.1) se spune că soții își datorează reciproc respect, fidelitate și sprijin moral, observăm că infidelitatea conjugală nu mai constituie un păcat atât de greu. Gravitatea adulterului constă în faptul că pe lângă păcatul săvârșit și trădarea față de celălalt soț, răpește și prostituează un trup ce este proprietatea altuia și aduce dezolare și ruină în sânul familiei.

b) Noile tipuri de familii și deviațiile sexuale actuale. O altă cauză a destrămării familiei tradiționale și a slăbirii coeziunii ei interioare o constituie modele noi de familie „care nu sunt altceva decât forme denaturate ale modului de conviețuire firească dintre bărbat și femeie, aceste modele de așa zise noi familii încearcă să ofere un model alternativ față de ceea ce înseamnă familia serioasă și adevărată”¹⁵.

b1) Un tip de familie este considerat astăzi și concubinajul. Sociologia definește concubinajul ca „un mod de a trăi împreună al cuplurilor moderne, în afara contractului de căsătorie”¹⁶, deși în cadrul acestei coabitări cei doi realizează majoritatea funcțiilor familiei, trăirea în concubinaj este o percepție falsă și dăunătoare societății și sufletului mai ales. Societății prin aceea că, în concubinaj se urmărește satisfacția sexuală, fuga de responsabilități etc. și se afirmă dezinteresul pentru funcția reproductivă, iar în ce privește sufletul, prin aceea că cei doi se găsesc în afara Tainei Căsătoriei, viețuind în păcat, de aceea și unirea lor e una în păcat nu în harul Căsătoriei; astfel concubinii își pun în primejdie mântuirea sufletului. Chiar dacă sunt căsătoriți civil, cei doi tot în concubinaj se găsesc, într-o formă oficială am putea spune, căci pe lângă păcatul lor, ei nu pot fi primiți la Sfintele Taine, decât numai în momentul în care hotărăsc să se spovedească și să se unească prin Taina Căsătoriei.

---

din ultimii 10 ani, însă tot în 2010 s-au înregistrat și cele mai puține nașteri, pentru o cercetare statistică mai amănunțită vezi Institutul Național de Statistică, INSSE, Comunicatul de presă 233, Populația și fenomenele demografice, 11 octombrie 2011.

¹⁴ *Noul Cod Civil*, 1 octombrie 2011, p. 42.

¹⁵ **Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Neculae**, *art. cit.*, p. 124.

¹⁶ **Maria Bulgaru**, *Sociologie*, vol. II, CE USM, Chișinău, 2003, p. 74.

Diferența dintre căsătorie și concubinaj (pe lângă cea religioasă, morală etc.) constă în aceea că concubinajul este marcat de o fragilitate sporită accentuată de motivații de ordin psihologic, în care cei doi cred că se găsesc într-o căsătorie de probă, încercare, căutare unei potriviri de caracter¹⁷ etc., din păcate tot așa gândesc astăzi foarte mulți tineri, care până să se căsătorească, viețuiesc în concubinaj și câte 3-4 ani, bineînțeles că trebuie precizat că nu toți trăiesc astfel. Concubinajul, marcat de o fragilitate aparte, sfârșește în 60% dintre cazuri printr-o simplă despărțire, iar în restul cazurilor se ajunge la căsătorie, fie de bună voie și din iubire, fie obligați de faptul că, în timpul perioadei de concubinaj, a apărut un copil, doi etc. Acesta este și motivul pentru care foarte multe state au legiferat concubinajul; se nasc foarte mulți copii din cuplurile necăsătorite: pe locul întâi e Islanda cu 65% copii născuți din relații de concubinaj, Danemarca și Suedia cu 55%, Anglia 43% etc. Astfel, ne punem întrebarea: de ce nu se mai căsătoresc tinerii și trăiesc în concubinaj? Există câteva cauze posibile: emanciparea societății românești după modelul occidental; prelungirea studiilor și dorința de a face carieră; lipsa resurselor necesare unui trai decent; problemele financiare, la care se mai adaugă legiferarea concubinajului în Codul Familie și în Noul Codul Civil și mai grav decât atât e apropierea dintre concubinaj și căsătorie realizată în interpretarea art. 8 din Convenția Europeană a drepturilor omului, care prevede că orice persoană are dreptul să i se respecte viața de familie, însă în accepțiunea Curții Europene noțiunea de familie are 2 înțelesuri: de jure – ca o consecință a încheierii actului juridic de cununie; și de facto – ca rezultat al conviețuirii dintre bărbat și femeie, fără încheierea căsătoriei¹⁸. Această atitudine occidentală față de familie, care aproape că nu mai face diferența între cei care trăiesc în concubinaj și cei căsătoriți, este una foarte tragică, ce ar trebui să ne ridice mai multe întrebări, eu aș aminti doar una: De ce a dispărut perspectiva religioasă a vieții de familie din orice reglementare a Uniunii Europene pe această temă?

b2) În societatea zilelor noastre o structură tot mai des întâlnită este familia monoparentală. În societatea tradițională, ce avea la bază familia extinsă, cea monoparentală era dezaprobată, însă în societatea modernă viziunea asupra familiei s-a schimbat și atunci când problemele apar în sânul unei familii, în loc să se caute soluții viabile pentru familia în cauză, de multe ori instanțele

¹⁷ Vezi **Ioan Chelaru**, *Căsătoria și divorțul - Aspecte juridice, religioase și de drept comparat*, Ed. A92 Acteon, București, 2003, p. 55.

¹⁸ **Gabriela Lupșan**, *Dreptul familiei*, Ed. Junimea, Iași, 2001, pp. 114-116.

judecătorești neținând cont de integritatea familiei și de statutul acesteia ca mică biserică, consideră că este mai bine pentru copii ca părinții să se despartă decât să fie supuși unui climat conflictual, care oricum va exista și după despărțire, în încercarea fiecărui părinte de a-i atrage pe copii de partea lui. Familia monoparentală are legătură și cu concubinajul, în sensul că acesta poate duce la apariția acestui tip de familie și dau aici un exemplu: în urma nașterii unui copil unul din părinți acceptă să-l crească, fără a-l obliga pe celălalt să participe activ la creșterea copilului. Acest aspect arată limpede că o astfel de structură familială¹⁹ nu e sănătoasă și benefică pentru copil, în sensul că acesta e lipsit de dragostea ambilor părinți, de comuniunea familială și în mod cert de posibilitatea unei educații adecvate²⁰. În acest climat conflictual este indispensabilă intervenția Bisericii, care are totuși o soluție sau mai exact un remediu²¹ pentru a evita crearea unor noi familii (monoparentale, reconstituite etc) pe fondul unei rupturi apărute într-o familie sănătoasă din toate punctele de vedere.

b3) Devianțele sexuale. Prin devianță sexuală se înțelege orice formă de comportament sexual ilicit sau forme total denaturate de relație nefirească dintre persoane de același sex, prin practicarea păcatelor împotriva firii (homosexualitatea și lesbianismul), acestea atacă direct scopul căsătoriei: nașterea de princi și mântuirea. Aceste devianțe au existat dintotdeauna, le întâlnim și în Sfânta Scriptură²², însă ceea ce ne pune în gardă astăzi e modul cum sunt privite acestea, și anume ca fiind normale și capabile de integrare socială, însă ele nu sunt decât forme bolnavicioase ale instinctului de procreare, pe care Biserica nu le acceptă niciodată. Ceea ce este și mai grav, îl constituie faptul ca în aceste forme de viață, copiii care se nasc în familiile adevărate și normale, fiind înfiați de asemenea cupluri cu viață nefirească, devin obiectul plăcerii lor și al deformării instinctului procreerii, așa cum și colectivismul sexual transformă omul în sclavul plăcerilor dereglate de păcat, ca și întreaga gamă a perversiunilor sexuale care coboară pe om sub demnitatea sa²³.

¹⁹ Trebuie făcută precizarea că există situații în care nu se poate evita apariția familiei monoparentale, în cazul decesului de exemplu.

²⁰ **Diac. Asist. Dr. Doru Costache**, *Rolul familiei în educația copiilor*, în vol. Congreul Internațional Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin, Ed. IBMBOR, București, 2002, p. 247.

²¹ Vezi mai jos subcapitolul Remedii pastoral-misionare, punctul a).

²² Incestul (Lev. 18,6-17; 20,11,12,17,19-21), homosexualitatea (Lev. 18,22; 20,13; 1 Cor. 6,9,10; Rom. 1,27,28), zoofilie (Ex. 22,19; Lev. 18,23; 20,15,16), concubinaj [precurvie] (Ex. 22,16; Lev. 19,20; FA. 15,20; 1 Cor. 5,9-11; 6,13,18; Efes. 5,3; Evr. 12,15,16), prostituție (Lev. 19,29; Efes. 5,5).

²³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula**, *art. cit.*, p. 126.

c) Avortul. Această mare problemă a secolelor XX și XXI și cu siguranță și a celor următoare, macină și distruge oameni, familii și națiuni, ba mai mult îi determină pe cei căsătoriți să vadă în relația dintre bărbat și femeie numai plăcerea, înlăturând obligațiile familiale. Dacă până nu demult lumea trăia sub îndemnul biblic: „creșteți și vă înmulțiți”, astăzi lumea fuge de acest îndemn urmându-și instinctul într-o manieră hedonistă. Suprapopularea²⁴ sau extincția populației sperie oarecum cuplurile și le influențează numărul de copii pe care vor să-i nască, și dacă totuși au ajuns la limita propusă, limită ce nu depășește astăzi 1-2 copii, practică avortul care nu e altceva decât un asasinat, de care cei mai mulți nu-s conștienți, din pricina faptului că nu au fost educați și informați în acest sens; ei trebuie conștientizați că din momentul unirii spermatozoidului cu ovulul, că încă din starea de organism monocelular este vorba despre o ființă vie integrală²⁵. Un lucru care doare și mai tare cu privire la avort, este tragedia legalizării acestuia, destul de veche în România²⁶. Acest lucru este foarte grav, deoarece dă libertatea de a se comite crimă, cu alte cuvinte este singura crimă permisă și legală, poate că acesta este și motivul pentru care statisticile sunt înspăimântătoare. În România, între anii 1957-2008 există înregistrate 22178906 avorturi²⁷, e o realitate foarte tristă pentru un popor ortodox, o realitate care doare din toate punctele de vedere. O întrebare care se pune frecvent e aceea: acceptă Biserica avortul? Răspunsul e categoric: nu, deoarece avortul are aceeași gravitate ca și crima, însă există o situație în care „Biserica acceptă avortul doar în cazul în care trebuie să se facă o alegere între viața mamei și a copilului, este admisibil moral să se acorde prioritate mamei”²⁸.

d) Migrația. Este un fenomen la modă în România, început prin anii '90 și intensificat în anii 2000, și care ridică atâtea probleme, atât în ce privește stabilitatea familiei, cât și educația copiilor ce au părinți plecați la muncă în

---

²⁴ Există o întreagă literatură pe tema aceasta a extincției populației, plus nenumărate filme care trasează și pervertesc percepția tinerilor despre om și viață pe pământ, ba mai nou apar site-uri care se ocupă de astfel de statistici demografice, un exemplu de site oficial este www.worldometers.info, care afirmă că populația globului a ajuns la 6999186597 locuitori, și estimează că până pe 1 noiembrie 2011 va atinge pragul de 7 miliarde.

²⁵ **John Breck**, *Darul sacru al vieții*, trad. rom. P.S. Irineu Bistrițeanul, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 102.

²⁶ Primul decret s-a dat în 1957/ decr. nr. 463 și viza avortul la cerere, astăzi avortul se poate face legal până la 12-14 săptămâni de sarcină (art. 185 din Codul Penal).

²⁷ Cf. Centrul de Calcul, Statistică Sanitară și Documentare din Ministerul Sănătății, statistică publicată în ziarul „România Liberă”, marți 22 februarie 2011.

²⁸ **John Breck**, *op. cit.*, p. 104.

străinătate. Fenomenul acesta creează câteva scenarii nefavorabile familiei și Bisericii: un părinte rămâne în țară cu copiii, iar celălalt lucrează în străinătate, unde, furat de mirajul financiar și posibilitatea locurilor de muncă, pune viața religioasă pe un alt loc, asta cu atât mai mult cu cât „Ortodoxia în Occident rămâne o prezență discretă, iar asistența socială în diaspora nu e foarte diversificată”²⁹. Acesta e un scenariu, dar un altul cu implicații și mai grave este acela în care ambii părinți pleacă în Occident la muncă, iar copiii rămân în grija bunicilor, neamurilor, fapt ce atrage după sine câteva consecințe grave: copiii sunt privați de dragostea ambilor părinți, însă sunt stimulați financiar de aceștia având posibilitatea de a deschide și alte uși interzise, fără ca cineva să îi oprească și să le ofere posibilitatea de a discerne; apoi scindarea familiei prin separarea părinților de copii aduce și mai multă fragilitate și scade potențialul vieții religioase, copiii nu mai frecventează biserica și prin aceeași situație trec și părinții pe motiv că programul de muncă nu le permite. Este vremea să luăm atitudine și să demonstrăm că familia - mica biserică - este mai importantă decât chemarea financiară a Occidentului.

Problemele cu care se confruntă familia creștină nu se rezumă numai la cele de mai sus, ci sunt mult mai multe și diferite ca prioritate, efecte, consecințe etc., însă ceea ce e bine de reținut e că dacă s-ar lua atitudine într-un mod și mai serios în rezolvarea problemelor mari, ar dispărea din grafic multe din cele mai puțin periculoase. Ei bine, pe acest fundal al noilor provocări seculare ce amenință familia trebuie să apară curajul Bisericii de a se implica pe deplin în acestea și de a căuta soluții actuale care să garanteze „supraviețuirea” familiei creștine în societatea secolului XXI.

---

²⁹ Pr. Prof. Dr. Emanuil Băbuș, *Ortodoxia națiunilor în Europa Occidentală*, în vol. Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană, Ed. Universității din București, 2006, p. 113, fragment din studiul „Încercare de radiografiere a familiei creștine în sec. XXI, perspective și remedii pastoral-misionare”, Pr. Vasile Pop.

Educația religioasă

*„A căuta sensul existenței
înseamnă a-L căuta pe Dumnezeu”.*

Claudiu MARIAN

Material preluat de pe www.referate.ro

Educația religioasă trebuie asigurată copilului din primii ani de viață: „Dacă nu plouă primăvara, degeaba va ploua mai târziu” (Vasile Băncilă, „Inițierea religioasă a copilului”, p. 21). Nu religia, ci lipsa acesteia este o viață artificială pentru copil, deoarece sufletul copilului se înrudește structural cu realitatea religioasă: „Adevăr vă spun: Cel ce nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil nu va intra în ea” (Marcu 10, 15).

Educația religioasă afirmă sufletul copilului și, în același timp, îl înalță prin iubire. Sunt voci care, în numele libertății de conștiință, susțin cu vehemență eliminarea disciplinei religie din școală, propunând soluții „ingenioase”: scoaterea din trunchiul comun sau înlocuirea orei de religie cu alte cursuri opționale. Un astfel de demers ignoră deopotrivă tradiția școlii românești, practica europeană, dar și impactul actual al educației religioase asupra elevilor.

Educația religioasă se realizează în familie, Biserică și școală, de către părinți, preoți și profesori. Există o strânsă legătură între acești factori educativi, conlucrarea lor determinând transmiterea valorilor credinței și formarea conduitei exemplare. O educație temeinică și durabilă este cea începută în familie, încă din fragedă copilărie, continuată în școală și consolidată prin diferite activități ce se derulează în Biserică și societate. Prin ora de religie suntem educați în spiritul onestității, al promovării valorilor morale, al iubirii de Dumnezeu. Rămân ecouri adânci în mintea și sufletul celui care acum începe să se formeze: bun, ascultător, harnic, răbdător, iubitor de dreptate și adevăr. Legătura cu Dumnezeu este indisolubilă, iar orarul școlar fără religie este ca trupul fără suflet”.

„În contextul adoptării proiectului Legii educației naționale și învățării pe tot parcursul vieții, de către Camera Deputaților, în data de 19 mai 2010, și al dezbaterilor pe marginea acestuia, din Senatul României, este necesar ca autoritățile statului să consulte cultele recunoscute ori de câte ori se pune în discuție statutul disciplinei religie. Un dialog deschis între Stat și Biserică conduce spre o educație religioasă de calitate în școala românească, care pregătește copiii pentru prezent și veșnicie”, a spus diac. George Jambore, inspector eparhial - Sectorul teologic-educational, Patriarhia Română.

1. Educația religioasă în învățământul preprimar și primar

Educația este un proces evolutiv și complex desfășurat pe parcursul mai multor etape și vizând o anume finalitate, finalitate care are în vedere formarea și dezvoltarea însușirilor intelectuale, morale și fizice ale copiilor și ale tinerețului, ale oamenilor și ale societății. De-a lungul secolelor, educația a fost strâns legată de religie. În Antichitate, în Orient, școlile funcționau în general pe lângă temple. În Occident, mănăstirile erau centre de cultură pe lângă care funcționau școli, atât pentru viitorii clerici (școala interioară), cât și pentru laici (școala exterioară). În țara noastră încă din sec. al XI-lea existau școli pentru pregătirea preoților pe lângă mănăstiri și centre episcopale, cu predare în limba latină, greacă și slavă.

Despre sensul și importanța educației religioase vorbește și filosoful culturii și esteticianul Tudor Vianu care, scriind despre interacțiunea valorilor, preciza că, dacă toate celelalte domenii au o valoare integrativă, religia se constituie ca o valoare ce dă sens integrator celorlalte direcții ale cunoașterii.

Prin educația religioasă trebuie să realizăm de fapt o reală cultivare a spiritului. Ea ne ajută să construim un sistem de valori spirituale, etice, estetice etc. racordate la personalitatea fiecăruia dintre noi și materializarea în comportamente integratoare în viața comunității din care facem parte și a societății în ansamblu.

În aspirația noastră către perfecțiune, ne raportăm la ființa divină, la Dumnezeu, pentru că El este singurul model formativ existențial. În cultivarea sufletului educația religioasă nu este unilaterală; ea apelează și, chiar mai mult, își găsește unele premise care o fortifică în educația civică, estetică, morală.

Cercetările în domeniul psihologiei copilului ne arată că educația moral-religioasă este posibilă de la cea mai fragedă vârstă, iar preșcolarii cu

trăsăturile de voință și caracter în formare sunt receptivi la influențele exercitate asupra lor.

Dacă educația morală reprezintă acea latură a procesului de pregătire a copilului pentru viața care are în vedere cunoașterea, înțelegerea și practicarea binelui în viața socială și adaptarea la viața comunității, educația religioasă trebuie privită într-o strânsă legătură cu educația morală acordându-i fundament divin. Educația moral-religioasă trebuie să înceapă încă din primii ani de viață în familie. Apoi se continuă potrivit nivelului de înțelegere a copilului pentru a se forma în sufletul acestuia impresii, deprinderi de conduită și sentimente cu ajutorul cărora să devină o adevărată persoană deschisă comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii.

Religia este baza vieții sociale, deoarece:

- ea este principiul constitutiv al familiei și al statului;
- religia dă naștere și avânt culturii; literatura, artele și științele au luat naștere din religie și sub ocrotirea ei;
- religia apropie pe oameni unii de alții și cimentează solidaritatea socială.

Nu poți constrânge sufletul să învețe ceea ce este etic, religios; el trebuie să aibă această afinitate spre ceea ce este pur.

Omul reprezintă cea mai frumoasă realizare din creație, de care însuși Dumnezeu este mândru. Sufletul este esența personalității, îl reprezintă pe om.

Educația este posibilă în toate perioadele vieții omenești, de asemenea educația religioasă este posibilă în vârsta copilăriei deoarece însuși sufletul copilului are în interiorul său cele necesare pentru aceasta. Sufletul copilului poate fi întărit ca o cetate; simțurile sunt porțile acestei cetăți sau întăriturile lui. Se poate spune că sufletul cel mai propice pentru educație este sufletul curat al copilului. Educația religioasă creștină este posibilă numai dacă Hristos însuși este primit în sufletul omului și dacă acest suflet lucrează împreună cu Hristos la desăvârșirea sa.

Educația religioasă și catehizarea presupun o introducere a subiectului în marile mistere, facilitând întâlnirea și înțelegerea religiei și tradiției creștine.

Experiența religioasă îl face pe om să înțeleagă și să acționeze mai bine, îl invită la reflexie, îl luminează interior. Ea are drept obiectiv cultivarea și dezvoltarea religiozității la individul copil sau adult. Esența religiei constă în

fenomenul de credință. Religiozitatea este o stare psihică derivată din credința într-un principiu suprem, etern și imuabil. Educația religioasă creștină, de pildă, are ca proiect formarea și desăvârșirea profilului moral-religios, întru-para la nivelul uman a unor virtuți, într-un fel „îndumnezeirea” omului, în măsura „coborârii” acestui atribut la dimensiunea și condiția umanului.

Din încercările de a surprinde specificul educației religioase, se pot extrage următoarele trăsături ale educației religioase:

- doar omul poate fi educat în perspectivă religioasă; această latură formativă, ca și educația în general, nu poate fi apanajul lumii subumane;
- educația religioasă presupune, în afară de om, prezența dimensiunii transcendente, a unui factor informat mai presus de om și de lume;
- educația religioasă nu se realizează de la sine, instantaneu, ci presupune o intervenție exterioară conștientă, o serie de tactici procedurale și metodologice, deliberate, dimensionate de factorii care înfăptuiesc o atare educație;
- intenționalitatea acestei laturi a educației este imprimată și de prezența unui scop, a unui proiect al devenirii personalității umane în perspectiva unei valori ce merită să fie încorporate de individul copil sau adult.

Formarea conștiinței religioase comportă trecerea prin anumite stadii, intervale de timp în care chestiunile fundamentale ale omului sunt percepute și primesc rezolvări particulare.

După unii autori, educația religioasă a copilului începe înainte de a se naște, prin formarea unei maturități spirituale a părinților. Părinții poartă responsabilitatea pentru procrearea și aducerea copiilor pe lume. Copiii nu trebuie să suporte consecințele unor acte pe care ei nu le pot controla.

Evoluția vieții morale, sociale și religioase se va realiza în funcție de stadiile psihologice de vârstă, puse în evidență de numeroase studii de psihologie genetică. Acest adevăr este cunoscut de multă vreme, la el făcând referire și Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Corinteni: „când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil, dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului” (Corint. 13,11).

Copilăria - primii ani ai copilului se dovedesc a fi foarte importanți pentru dezvoltarea ulterioară pe un traiect religios. Copilul este foarte permisiv la credința în minuni, în supranatural, în mistere. Copilăria este faza în care individul este dispus să adere la o concepție deistă sau atee despre existență; ea presupune o dinamică aparte. S-au stabilit, prin cercetări concrete, anumite

corelații între imaginile parentale în primii ani de viață ai copilului și paternitatea divină; astfel ajungându-se la următoarele concluzii:

- imaginile parentale evocă și condiționează în plan psihic dezvoltarea atitudinii față de Dumnezeu;
- dată cu maturizarea spirituală a persoanei, evocarea divinității prin imaginile părinților se purifică
- criza religioasă este dependentă de percepția negativă a unui părinte
- autoritatea părinților are ceva în comun cu autoritatea divină; de aceea exercițiul autorității chibzuite constituie un teren favorabil pentru sădirea sentimentelor de venerație pentru autoritatea lui Dumnezeu.

Începând cu vârsta de trei ani, sfera de curindere spirituală de către copil se mărește; aceasta este vârsta când se pot recepta relativ optim dispoziții cu caracter moral. Regula principală este ca la fiecare întrebare să se dea un răspuns; acea parte din adevăr care poate fi receptată corect de către copil.

Există însă riscul ca Dumnezeu copilului de trei ani să fie gândit ca un om cu atribute deosebite. În acest caz, sarcina educatorului de a transforma opinia copilului, a-l face să înțeleagă transcendența lui Dumnezeu prin sublinierea atributelor nemateriale ale Lui: bunătate, frumusețe etc., pornind de la ceea ce copilul vede: bunătatea mamei, frumusețea naturii etc. Nu se va renunța la implicarea copilului la actul ritualic, rugăciuni sau alte improvizații scenice: Sărbătoarea Crăciunului; Nașterea Domnului; Săptămâna Mare; Învierea Domnului etc.

Exemple de activități de învățare:

- observarea și comentarea unor imagini cu conținut religios;
- audierea unor texte religioase;
- realizarea unor scenete cu conținut religios;
- audierea unor casete (povestiri, colinde etc.);
- memorarea unor texte religioase;
- discutarea în clasă a unor reguli de comportament;
- jocuri de rol;
- studii de caz;
- concursuri.

Putem folosi texte și cântece cu conținut moral-religios accesibil preșcolarilor și școlărilor mici, precum și planșe ilustrate, dar și șabloane diverse (îngeri, cizmulițe, clopoței etc.) necesare activităților practice.

Fiecare sărbătoare religioasă poate fi pregătită prin activități diverse: povestiri, memorizări, activități muzicale, artistico-plastice, activități practice, plimbări, vizite, serbări etc.

Aceste activități pot fi abordate și în manieră interdisciplinară, în vederea corelării și integrării educației religioase în programul instructiv-educativ.

Un rol important în educația religioasă a copiilor mici o are și familia, multe din elementele comportamentului religios formându-se prin contaminare, prin imitarea a ceea ce spun sau a ceea ce fac părinții.

Ca educatori, cultivăm ceea ce preexistă în suflet și pentru aceasta trebuie să-i cunoaștem specificul fiecărui copil și să-l formăm în funcție de el.

Obiectivele cadru ale educației religioase la această vârstă sunt:

- cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu;
- formarea virtuților creștine și cultivarea comportamentului moral-religios.

Valori ale moralei creștine:

- iubirea aproapelui (cei alți copii);
- respectarea bătrânilor;
- bucuria de a face fapte bune;
- să nu minți, să nu furi (dorința de a fi cinstit);
- dorința de a fi modest;
- să învețe să fie generoși;
- să nu urască;
- să învețe să ceară iertare când greșesc;
- să fie optimiști și să aibă încredere în sine și în alții.

Descrierea etapelor formării conștiinței religioase are numeroase incidențe didactice. Ea ne ajută să identificăm și să delimităm tipurile de argumente care se pretează în anumite momente ale catehizării și educației religioase.

Trecerea de la o etapă la alta nu se face fără o anumită criză; este posibil ca la un moment dat copilul sau tânărul să respingă un element al manifestării religioase.

Prin educația religioasă se asigură un sens al vieții credincioșilor, o direcție și un mod de a exista. Idealul educației religioase nu poate fi decât un ideal integralist; el constă în a cultiva toate forțele de care dispune omul ca ființă psiho-fizică.

Formarea caracterului și a personalității desăvârșite reprezintă idealul prioritar al educației religioase. Spre acest ideal se ajunge prin cunoașterea și interiorizarea unor valori morale, estetice și intelectuale.

„Nu există artă mai frumoasă decât arta educației. Pictorul și sculptorul fac doar figuri fără viață, dar educatorul creează un chip viu; uitându-se la el, se bucură și oamenii, Se bucură și Dumnezeu. Și oricine poate fi dascăl, dacă nu al altora, cel puțin al său” (Sfântul Ioan Gură de Aur).

2. Evoluția idealului educației

Din cele mai vechi timpuri, mintea iscoditoare a omului a fost preocupată de ceea ce se întâmplă în realitatea înconjurătoare, a încercat să pătrundă tainele universului, să le cunoască. Odată cu societatea a apărut și educația ca un proces în desfășurare, cu particularități distincte de la un moment istoric la altul, după cum existența socio-umană în ansamblul său se află în continuă devenire.

Noțiunea de educație a determinat formularea mai multor definiții, luându-se în considerare diverse aspecte: scopul educației, natura procesului, conținutul educației, laturile sau funcțiile actului educativ.

Etimologic, cuvântul „educație” provine din latinescul „educō –are” ce înseamnă „a crește, a instrui, a forma, a scoate din”. Am putea spune că educația înseamnă a scoate individul „din starea de natură” și a-l introduce „în starea de cultură”.

Educația este una dintre cele mai nobile și mai complexe activități umane și se realizează în perspectiva unui ideal de personalitate umană, acordat la repere culturale și istorice bine determinate. Educația este absolut necesară omului, existând în acesta dorința, înclinația, dar și capacitatea de a răspândi zestrea înțelepciunii și învățaturii sale, de a se perpetua spiritualicește dincolo de timpul și spațiul ce i-au fost hărăzite. Prin educație, omenirea durează și dăinuie. Din această perspectivă, o cultură importantă trebuie să dispună și de un învățământ pe măsură. Prin el, își construiește elementele dăinuirii sale și acest lucru se întâmplă dacă ținem cont de cele

două mari scopuri ale educației: primul este „să dăm copilului cunoștințe generale de care, bineînțeles, va avea nevoie să se servească: aceasta este instrucția, celălalt e să pregătim în copilul de azi pe omul de mâine și aceasta este educația”.

Nu achiziția în sine este valoroasă, ci cum, când și ce se actualizează atunci când trebuie.

Astfel, pentru antichitatea greacă, esența educației consta din realizarea „kalokagathiei”, adică obținerea în paralel a frumuseții fizice și bunătații sufletești. Socrate, unul din reprezentanții de seamă ai lumii grecești, consideră că pentru a deveni virtuos, omul trebuie să cunoască mai întâi binele, care nu este în afara lui, ci sălășluiește în om. El ne invită la o permanentă cunoaștere de sine, aceasta fiind socotită drept începutul înțelepciunii și trebuind să stea în centrul tuturor preocupărilor.

Platon – un alt reprezentant de seamă este cel care propune, cel dintâi, un sistem teoretic de educație. În viziunea lui, există două mari laturi ale educației: intelectuală și fizică. Cea intelectuală se realizează prin știință, artă, meșteșug, însă nu este admisă orice artă, ci numai cea care modelează, întărește și creează armonie; iar cea fizică se realizează prin gimnastică, rostul ei fiind acela de a preveni îmbolnăvirile și de a întări organismul. Mai mult, acest mod de gimnastică se adresează, în concepția lui Platon, în primul rând sufletului și apoi trupului. Tot la Platon apare un element foarte important, anume educația făcută din plăcere și cu plăcere, fără a fi forțată.

Un îndreptar de bază pentru educație îl constituie Vechiul Testament, cele mai multe sfaturi și principii pedagogice găsimu-se în Levitic, Numeri, Deuteronom, Pilde, Psalmi. Din cărțile menționate rezultă că scopul educației este dobândirea înțelepciunii spre care trebuie să tindem din toate puterile. În concepția vechi-testamentară este considerat om înțelept nu cel ce are multe cunoștințe, ci cel care știe cum să trăiască pentru a fi bine plăcut lui Dumnezeu. Așadar, însușirea poruncilor divine transmise prin Moise nu la modul pur teoretic, ci prin împlinirea lor în fapte de viață constituia scopul educației la evrei.

Ca metodă de educație, Vechiul Testament recomandă în special exemplul părinților, care trebuie să-și educe copiii și, atunci când este cazul, să-i mustre și să-i bată: „Cine cruță toiagul său își urăște copilul, iar cel care îl iubește îl ceartă la vreme” (Pilde 13, 24). Familia deține rolul fundamental în educație, ceea ce s-a păstrat până în zilele noastre.

Idea de educație este prezentă și în Noul Testament, copiii fiind supuși unei îndrumări atente orientate spre Hristos. Aceasta rezultă din chiar cuvintele

Mântuitorului: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci împărăția cerurilor este a celor ca ei.” (Matei 19, 24). Educația creștină are drept început și sfârșit dragostea de om și de Dumnezeu, în vederea fericirii omului pe pământ și în ceruri. Prin realizarea ei pe pământ, această educație urmărește să câștige împărăția cerurilor. Educația nou-testamentară o depășește pe cea vetero-testamentară prin faptul că postulează dragostea față de oameni, inclusiv față de dușmani, bunătatea, sfințenia, dreptatea, egalitatea, smerenia. Educația creștină înseamnă convertire totală la Hristos.

În epoca patristică, ideile despre educație sunt cuprinse în diverse tratate de educație generală și specială, omilii, comentarii, catehisme, opere filosofice, opere poetice, opere polemice, opere științifice propriu-zise.

Părinții și scriitorii bisericești creează o nouă formă de spiritualitate care implică o orientare nouă pentru fiecare individ. Ei foloseau metode diferite de educație în funcție de situații, împrejurări și oameni, ei nu doar vorbeau despre educație, ci se aplecau cu foarte mare dăruire și răbdare asupra sufletului fiecărei persoane, manifestau o îndrumare directă, personală și un control continuu al ființei umane.

În epoca patristică era prețuită atât educația individuală, cât și cea în masă. Biserica era cea care făcea educația, în spirit de frățietate și de dragoste, proces în care personalitatea nu era anulată, ci integrată în ansamblul celorlalte personalități. Vom urmări, pe scurt, cum era privită educația la Sfinții Părinți Capadocieni (Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz, Grigore de Nyssa), la Sfântul Ioan Gură de Aur și Clement Alexandrinul. Ei acordă importanță și trupului, și sufletului, educația realizându-se, pentru trup, cu ajutorul exercițiilor de gimnastică la care se adaugă o deosebită grijă privitoare la hrană și îmbrăcăminte, iar pentru suflet prin educarea simțurilor.

Ca mijloace de realizare a acestui tip de educație se recomandă artele, precum: poezia, pictura și muzica. Toate acestea înnobilează sufletul, îl îmbracă în hainele iubirii de bine, de frumos și de adevăr. Pentru educația voinței, al cărei scop este virtutea, primul factor al realizării ei este exemplul. Educația voinței trebuie făcută în sensul voinței lui Dumnezeu și cu ajutorul Sfântului Duh. Autorii patristici oferă în operele lor modele vrednice de urmat: patriarhi, prooroci, apostoli, misionari și râvnitori pentru bine. De asemenea, acordau un rol deosebit în educație recompensei și pedepsei, recomandând ca adevăratul pedagog să îmbine blândețea cu severitatea.

Primul gânditor creștin care a lăsat o lucrare de pedagogie sistematică, din care s-a alimentat tradiția creștină privind educația, este Clement

Alexandrinul cu a sa lucrare „Pedagogul”. Conform învățaturii sale, idealul educației creștine este înscrierea omului pe drumul către Hristos, dobândirea virtuții prin urmarea modelului suprem, Iisus Hristos, mântuirea sufletului prin răscumpărare, dar și prin educație sistematică. Viața aleasă propusă de această educație privește atât sufletul, cât și trupul. Scopul educației nu se poate împlini singur, ci prin colaborarea activă a credinciosului cu harul divin și această idee apare, de altfel, la toți marii Părinți și scriitori bisericești. În viziunea Sfântului Vasile cel Mare, educarea copiilor trebuie să se facă în disciplină și iubire față de Dumnezeu, în vederea realizării unei personalități moral-religioase și a viețuirii întru Hristos. Acest sfânt părinte recomandă începerea educației de timpuriu, când sufletul, fiind moale ca ceara, poate fi ușor de modelat și format.

Așadar, principiul psihologic își are rădăcini adânci, în însăși învățătura Sfinților Părinți. Precum doctorul nu prescrie același medicament pentru toți bolnavii, așa și pedagogul își exercită arta de a învăța pe copii după posibilitățile și caracteristicile fiecăruia.

Din acest punct de vedere, Sfântul Vasile cel Mare este un fin psiholog, un bun cunoscător al sufletului celui educat, și recomandă tuturor pedagogilor să țină seama de acest aspect deosebit de important în demersul educativ.

Ideea respectării particularităților individuale, a accesibilizării cunoștințelor, a continuității învățării apare și la Sfântul Grigorie de Nazianz, care consideră că nu se cade a vorbi orice despre Dumnezeu, în orice vreme și oricui, ci este o vreme anume când trebuie să vorbim despre El.

O importanță deosebită i se acordă educației și de către Sfântul Ioan Gură de Aur, fiind considerată problemă capitală a omului, din lipsa acesteia decurgând toate relele posibile. De asemenea, semnalăm necesitatea începerii educației de la cea mai fragedă vârstă, deoarece atunci sufletul este modelabil, precum o pastă care ia orice formă îi dai. Idealul educației are o profundă dimensiune religioasă pentru că vizează cultivarea credinței, și disprețuirea bunurilor trecătoare. Sfântul Ioan Gură de Aur evidențiază rolul părinților, îndeosebi al femeii, al mamei în efortul educativ.

Ca o încununare a întregii concepții despre educație a Sfântul Ioan Gură de Aur și, implicit, a tuturor Sfinților Părinți, propunem frumoasele cuvinte ale sfântului, izvor de înțelepciune și îndreptar în vederea realizării unei educații corecte și eficiente: „A educa înseamnă a cultiva curățenia sufletească și buna cuviință a copiilor și tinerilor, a-l crește pe copil moral și în evlavie, a avea grijă de sufletul lui, a-i modela inteligența, a forma un atlet pentru Hristos, pe scurt, a te îngriji de mântuirea sufletului lui. Educația este asemenea unei

arte: artă mai mare ca aceasta nu există, pentru că, dacă toate artele aduc un folos pentru lumea de aici, arta educației se săvârșește în vederea accederii la lumea viitoare”.

De la o epocă la alta, educația și-a perfecționat metodele, și-a îmbogățit conținutul, însă și-a păstrat scopul: formarea de caractere umane. Mari pedagogi din perioada modernă, majoritatea dintre ei oameni profund credincioși, își întemeiază atât principiile, cât și metodele și mijloacele educației pe criterii exclusiv moral-creștine.

Astfel, pentru pedagogul ceh Jan Amos Comenius (1592-1670), scopul educației este pregătirea oamenilor pentru viața viitoare. Formarea omului presupune, după părerea sa, dobândirea culturii, a virtuții și a pietății. Pentru filozoful și pedagogul german I. Kant (1714-1804), scopul educației este formarea caracterului moral. Fr. Herbart (1776-1841), un alt mare pedagog german, căruia pedagogia modernă îi datorează formularea „treptelor formale”, propune la vremea sa concentrarea tuturor materiilor de învățământ pe baze morale. I. Pestalozzi (1749-1832), pedagog elvețian și unul dintre cei mai mari ai lumii, deosebit de atașat Sfințelor Evanghelii, nominalizează credința și iubirea drept valori pedagogice ideale. Cu alte cuvinte, idealul educației se concretizează în omul profund credincios, care- și dovedește credința prin iubire.

Pedagogii români, dintre care menționăm pe G. G. Antonescu și Simion Mehedinți, călăuziți de preceptele evanghelice, văd formarea caracterului moral creștin drept finalitate ideală a educației.

Observăm că toți pedagogii mai sus evocați s-au exprimat în favoarea unui ideal educațional creștin, pentru că au avut în conștiința lor Modelul Suprem, Iisus Hristos, pe care Clement Alexandrinul îl numește Pedagogul desăvârșit. De aceea, atât învățătura Sa, cât și idealul și metodele de realizare a ei se deosebesc fundamental de ceea ce a fost până la El. Reținem că El nu a vorbit doar despre un ideal teoretic al educației, ci a înfățișat în persoana Sa Modelul Ideal, plinătatea pedagogiei divino-umane.

3. Educația religioasă – dimensiune specială a educației generale

Din cele prezentate mai sus desprindem concluzia următoare: în epoca patristică, educația se făcea în vederea vieții de aici în sensul și în măsura în care această viață devenea un instrument pentru câștigarea vieții celeilalte.

Deci, orientarea ei era: prin lumea aceasta spre viața veșnică. Educația profană pregătea și pregătește pentru existența de aici, pentru a deveni un om de real folos societății printr-o viață de aleasă creștere și printr-o temeinică pregătire intelectuală și profesională. Educația din epoca patristică urmărea câștigarea virtuții și a desăvârșirii ca trepte care duc la mântuire. Virtutea și desăvârșirea preconizate de autorii patristici nu erau de natură laică sau exclusiv morală, ci erau de natură eminentamente religioasă. Educația avea ca scop ultim mântuirea. Suma eforturilor educative ale Sfinților Părinți urmărea mântuirea celor educați. Elaborau, deci, o educație soteriologică. Această educație avea la bază, în centrul și în vârful ei pe Hristos. Ea se străduia să facă un Hristos din fiecare persoană care se supunea procesului acesta de educație.

Această dimensiune a educației s-a păstrat până în zilele noastre, îmbogățindu-se în ceea ce privește formele de realizare. Educația religioasă creștină este o acțiune specific umană, desfășurată în mai multe contexte: familie, biserică, școală, societate. Este o lucrare susținută de iubire, de încredere, de libertate și de harul lui Dumnezeu. În afară de om, în calitate de educator, educația religioasă presupune și prezența dimensiunii transcendente a unui factor informant mai presus de om și de lume. Principiul colaborării libere și active între harul dumnezeiesc și strădania creștinului în scopul desăvârșirii acestuia din urmă, numit și principiul sinergismului, stă și astăzi la baza educației religioase creștin-ortodoxe.

Așa cum mântuirea în și prin Hristos este posibilă, și educația creștină, ca acțiune premergătoare mântuirii omului, acțiune de perfecționare continuă – este posibilă. Căci ea constituie premisa esențială a mântuirii sufletești, fiind necesară în îndrumarea sufletească a creștinului către Dumnezeu, în dezvoltarea puterilor sale morale către ajungerea scopului ultim: realizarea asemănării cu Dumnezeu.

În viața credincioșilor, educația religioasă deține un rol important, deoarece prin ea se asigură un sens vieții, o direcție și un mod de a exista, o altă perspectivă decât cea pur materială. Prin acest tip de educație se realizează legătura omului cu Dumnezeu, comuniunea ființei limitate cu ființa infinită. Omul este îndrumat către o viață curată, este invitat la o permanentă purificare de patimi și o creștere în virtute care să-i permită implicarea responsabilă în viața activă și în social.

Rolul fundamental al educației religioase este evidențiat de Vasile Băncilă într-un mod foarte succint, numind această educație „consolidarea Botezului, un fel de Botez prelungit”. Dacă prin Botez pruncul se naște la o

nouă viață, viața veșnică, prin educația religioasă el continuă acest Botez, asigură creșterea duhovnicească.

Ca orice tip de educație, în general, și educația religioasă are un dublu scop: unul informativ, în sensul că disciplina Religie pune la dispoziția elevilor o sumă de cunoștințe specifice, cu caracter teologic, dogmatic, liturgic, de istorie și filozofie a religiilor, și necesare pentru o cultură generală, dar și unul formativ, de interiorizare și traducere în fapte de viață a normelor religioase. La întrebarea: „ce se urmărește prin educația religioasă?”, părintele Dumitru Călugăr propune următorul răspuns: caracterul religios moral-creștin. În sens biblic, teologic, a educa un suflet, a-l forma și a-l convinge pentru un anumit fel de viață nu înseamnă numai a-l instrui cu reguli de memorizat, a-l face să memoreze preceptele noii învățături, ci, mai mult, a-i forma toate facultățile sale sufletești pentru a-și atinge scopul final, mântuirea. Deci, ținta prioritară a educației religioase este formarea caracterului și a personalității desăvârșite.

Putem considera educația religioasă drept un prilej de cercetare a sinelui, de cunoaștere a propriilor idealuri, prilej de fortificare interioară, orientare a omului spre lumea valorilor absolute și o cale de perfecționare a persoanei atât din punct de vedere religios, cât și intelectual, moral, estetic, civic, fizic. Cunoscându-ne pe noi înșine, îi cunoaștem mai bine pe cei din jur, ne cunoaștem aproapele, îi înțelegem credința și ne deschidem cu mai multă dăruire pentru a duce o viață de comuniune creștină.

Biserica a așezat la temelie ei încă de la început principiul învățământului, potrivit poruncii lui Iisus Hristos: „Mergând, învățați toate neamurile” (Matei 28, 19) dată Sfinților Apostoli și prin ei slujitorilor bisericești din toate timpurile. Începând din epoca apostolică și continuând în cea patristică, s-a acordat o importanță majoră învățământului catehetic.

Desfășurat de Sfinții Apostoli după practica și metodele Mântuitorului, învățământul a fost continuat cu același zel de Părinții Apostolici și de Sfinții Părinți, dezvoltându-l prin introducerea unor elemente noi corespunzătoare specificului psihologic și cerințelor religioase și spirituale ale catehumenilor.

În Biserica Ortodoxă, învățământul religios este unul dintre elementele constitutive ale întregii activități desfășurate de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, alături de sfințirea vieții și conducerea credincioșilor pe calea mântuirii. Fiind practicat de la început pe cale orală, el a primit denumirea de cateheză, de la cuvântul neo-testamentar „katihein” care are sensul de: a face să răsunе, a spune ceva de la loc înalt, a anunța o veste, a anunța pe cineva prin viu grai (Luca 1, 4; Fapte 18, 25; 21,21; Romani 2, 18; Galateni 6,6.)

De-a lungul timpului, acest învățământ s-a realizat sub diferite forme, în funcție de contextul istoric și religios al fiecărei perioade, ajungând până în zilele noastre sub forma învățământului pe clase și lecții. Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de învățământ a fost întotdeauna pozitivă, considerându-l o obligație fundamentală pentru fiecare membru al ei. Convingerea sa constă în principiul pedagogic că nimeni nu poate fi desăvârșit dacă nu-și luminează mintea cu ajutorul învățaturii care trezește sentimente înalte și determină voința spre realizarea faptelor bune.

Religia, ca obiect de studiu, se încadrează în aria curriculară „Om și societate”. Ea urmărește, alături de celelalte discipline componente, formarea personalității în concordanță cu valorile creștine și dezvoltarea de caractere moral-creștine în spiritul dreptei credințe. Atât în școala generală, cât și în liceu, studiul religiei își propune atingerea următoarelor obiective cadru:

- cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii și desăvârșirii omului;
- cunoașterea și folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase;
- cunoașterea învățăturilor Sfintei Scripturi, a tradițiilor religioase și a istoriei Bisericii;
- formarea virtuților creștine și consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios;
- educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere și respect față de cei de alte credințe și convingeri.

La realizarea acestor obiective se ajunge prin diferite tipuri de activități, dintre care cel mai frecvent utilizată este lecția de religie. Acesteia i se alătură și alte forme, precum: vizite la mănăstiri; participarea la conferințe duhovnicești; întâlniri cu tineri de alte confesiuni și credințe, rase, naționalități; participarea la acțiuni de caritate în orfelinate, azile sau spitale; organizarea unui cerc de religie.

Lecția de religie este alcătuită dintr-o succesiune de etape ce se desfășoară într-un anumit interval de timp. Succesiunea etapelor depinde de tipul de lecție folosit (lecție mixtă, lecție de transmitere și însușire de noi cunoștințe, lecție de formare de deprinderi, lecție de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor, lecție de verificare și evaluare), însă urmărindu-se întotdeauna asigurarea legăturii între transmiterea cunoștințelor și asimilarea acestora.

Etapele corespunzătoare fiecărui tip de lecție sunt selectate în funcție de conținutul informațional, de obiectivele urmărite, de particularitățile clasei de elevi, existând, prin urmare, o multitudine de structuri, de secvențe posibile.

Menționăm etapele scenariului didactic pentru o lecție mixtă, deoarece acest tip de lecție le cuprinde pe toate:

- momentul organizatoric;
- verificarea cunoștințelor;
- captarea atenției (sau pregătirea apercetivă);
- anunțarea titlului lecției noi și prezentarea obiectivelor propuse;
- predarea noilor cunoștințe (sau tratarea);
- fixarea cunoștințelor;
- asocierea;
- generalizarea;
- aplicarea.

În școală, activitatea religioasă este coordonată de un educator, de o persoană special pregătită în acest scop, care să dispună de o bună formație intelectuală, cu o doză de cunoștințe care să-l ajute să trateze complet, competent și cu autoritate științifică temele propuse. De asemenea, să aibă și cunoștințe de psihologie și logică, pentru a ști ce materie să folosească și cât anume din ea, și mai ales cum să o facă ușor inteligibilă, în funcție de particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor. La toate acestea se adaugă și cunoștințe de pedagogie care să-i ofere metodele necesare activității de catehizare.

Prin termenul de educator vom desemna atât profesorul laic, înțelegând prin acesta o persoană ce urmează cursuri speciale de pedagogie și psihologie în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă, unde se insistă și pe elemente de psihologie a copilului și pe educația religioasă a acestuia, cât și preotul profesor.

Și unul și celălalt trebuie să fie pătrunși de evlavia bisericească, de spiritul supremului Pedagog Iisus Hristos, să aibă un suflet cald care să poată încălzi și alte suflete și să le aducă la înălțimea lui Hristos. Atât profesorul cât și preotul au datoria de a aprinde scânteia evlaviei în sufletele elevilor, de a crea ambianța educativă religioasă necesară lecției, de a învăța și lumina sufletele copiilor, de a forma caractere moral-religioase. Căci „cel ce va face și va învăța și pe alții să le facă, acela mare se va chema întru împărăția cerurilor” (Matei 5, 19). Educatorul, prin cunoștințele teologice și culturale, prin munca, rugăciunea și harul primit de sus, prin curățenia vieții lui trebuie să devină

model de imitat pentru toți cei cărora le propovăduiește adevărurile sfinte.

În general, activitatea religioasă din școală are puncte comune cu alte discipline în ceea ce privește principiile didactice după care se călăuzește, metodele și procedeele utilizate. Apar și aspecte specifice, care vor fi orientate de către educator conform unui plan și unor metode bine precizate.

Educația, în general, este posibilă în toate perioadele vieții omenești.

De asemenea, și educația religioasă. Omul mereu poate fi supus modelării prin educație, poate fi condus spre cele bune. De aceea, un aspect important, cu implicații în dezvoltarea ulterioară a elevului și, în același timp, în realizarea cu succes a educației religioase în școală, este respectarea particularităților de vârstă și individuale ale elevilor.

4. Educația religioasă în Europa

În aproape toate țările, cu excepția Franței, statul consideră că prin susținerea educației religioase nu pierde nimic din laicitatea sa și apreciază că acest tip de educație nu este un program de economie, ci o investiție în viitor și o dimensiune esențială a umanității. Părinții doresc o educație religioasă care să asigure accesul la valorile autentice ale umanității, iar copiii sunt în căutarea unor elemente pentru înțelegerea mesajului religios conținut inclusiv în creațiile literar-artistice și a unor modele care să-i conducă spre o mai bună înțelegere a persoanei umane și a lumii în ansamblul său.

Majoritatea țărilor europene alocă educației religioase, în planurile de învățământ, 1-3 ore pe săptămână, de exemplu: Anglia și Țara Galilor - 1 oră, Austria - 2 ore, Belgia - 2 ore, Danemarca - 1 oră, Germania - 56-62 ore (an), Grecia - 2 ore, Islanda - 1 oră, Irlanda - 92 ore (an), Italia - 1,5 ore, Luxemburg - 3 ore, Malta - 2 ore, Norvegia - 78 ore (an), Portugalia - 1 oră, Spania - 1,5 ore, Suedia - 1 oră.

Potrivit părintelui Opriș și profesorului Monica Opriș, în țările europene, educația religioasă se realizează fie monodisciplinar (mai ales în Europa Centrală și de Est), fie face obiectul unei predări integrate, alături de cunoștințe de etică, morală, științe sociale etc. (Belgia, Suedia, Danemarca, Olanda), fie, în câteva situații, se realizează o abordare transcurriculară a acesteia.

Proiectarea programelor școlare pentru educația religioasă reprezintă fie o responsabilitate a statului, fie a cultelor reprezentate într-o anumită țară

sau a comunităților religioase locale, fie poate să constituie, așa cum este cazul țării noastre, rezultatul fericit al colaborării dintre instituțiile subordonate Ministerului Educației, cu atribuții în domeniu, și cultele recunoscute de către stat, prin comisiile de specialitate. De asemenea, între Stat și Biserică se împarte și responsabilitatea elaborării manualelor școlare și a auxiliarelor didactice, prin demersuri specifice fiecăreia dintre țări.

5. Religia - educație pentru veșnicie

Educația religioasă propune valori constante, revelate, care, odată interiorizate, au și rolul de a unifica toate valorile cuprinse de conștiința omului. Ea este importantă pentru copii atât ca sentiment, cât și ca logică de explicare a lumii. Disciplina religie le oferă copiilor perspectiva comuniunii veșnice cu Dumnezeu și cu semenii, mai ales că aceștia nu pot înțelege complet un fenomen fără finalitate. Ea le propune modele vii de bunătate și sfințenie, necesare în viața personală și comunitară.

Ora de religie este ca o redută în fața asaltului de nonvalori morale.

Educația religioasă reprezintă un deziderat al părinților, ca mijloc de promovare a valorilor și a unei educații solide în fața nonvalorilor morale promovate în ultima perioadă. De asemenea, educația religioasă transmite copiilor moralitatea și echilibrul în fața violenței și imoralității promovate obsesiv de mijloacele moderne de comunicare.

„Reprezintă deja o realitate pentru societate probleme precum recrudescența cazurilor de suicid la elevi, creșterea toxicomaniei și a infectării cu HIV/SIDA în rândul tinerilor, înmulțirea alarmantă a cazurilor de violență în care sunt implicați tineri, în școală și în afara acesteia, accelerarea maturizării tinerilor, în special ca urmare a vizionării de programe TV inadecvate vârstei acestora fără o înțelegere adecvată a efectelor complexe ale sexualității asupra întregii personalități”, se arată în lucrarea Pr. Prof. Dr. Dorin Opriș și a Prof. Dr. Fonica Opriș.

Referitor la necesitatea și dorința elevilor și a părinților de a fi studiată cât mai intens religia în instituțiile de învățământ, au fost făcute și o serie de cercetări și sondaje, care arată nu doar că religia este necesară, ci și că cei mai mulți dintre cei chestionați își doresc ca elevii să studieze această disciplină.

Rezultatele cercetării realizate de cercetător Dr. Irina Horga, de la Institutul de Științe ale Educației, pe un eșantion de 1.060 de elevi din 12 județe,

112 profesori de religie, inspectori de religie și responsabili pe probleme de curriculum și educație ai fiecărui cult, relevă faptul că 82% dintre elevii chestionați sunt de acord cu statutul actual, de obligativitate a orei de religie, cu stabilirea posibilității de dispensă, fapt prevăzut, de altfel, în legile educației de până acum. 14% sunt în favoarea studierii opționale a religiei, 3% o doresc în afara orarului școlar, iar 1% nu și-au exprimat opinia.

Importanța orei de religie este evidențiată și de proporția mare de diriginți (profesori de alte specialități decât religie) care își exprimă opinia în favoarea prezenței acestei discipline în cadrul școlar: 52,8% se exprimă în favoarea statutului de disciplină obligatorie, iar 27,4% o doresc disciplină opțională.

După jumătate de secol de ateism impus de regimul comunist, începând cu 1989, România și-a recâștigat libertatea religioasă, o urmare a acestui fapt fiind reintroducerea orei de religie în programa școlară. Astfel, reintroducerea acestei discipline nu este o noutate, ci o revenire la normalitatea dinainte de venirea comuniștilor la putere, consideră anumite personalități din rândul preoților profesori.

Legitimitatea realizării educației religioase în școală este susținută cu argumente de ordin istoric, moral, cultural, psihologic, sociologic, ecumenic, teologic și pedagogic, fiecare dintre acestea contribuind la evidențierea unității axiologice promovate de creștinism, la înțelegerea pozitivă și superioară pe care această dimensiune a educației o oferă asupra valorii persoanei umane, prin capacitatea de a contribui la o continuă formare și regenerare a structurilor de tip afectiv, atitudinal și volitiv ale acesteia, în perioade de timp și în spații culturale diferite.

Decretul privind reforma învățământului din 1948 a scos religia în afara școlii, educația religioasă revenind exclusiv în responsabilitatea Bisericii, cu efecte negative pe termen lung, pe fondul exacerbării propagandei ateiste în toate domeniile vieții sociale și politice: „Sub regimul comunist, cu o perseverență într-adevăr diabolică, puterea a încercat, și în parte a reușit, să limiteze vocația Bisericii la lucrarea ei liturgică. Altfel spus, ea a fost exilată într-un „ghetou liturgic”. Cei cincizeci de ani de comunism au favorizat analfabetismul religios, au diminuat dorința împărtășirii euharistice, dar nu au reușit să schimbe statutul omului de ființă religioasă.

6. Toleranța și intoleranța – atribute ale educației religioase, concluzii

Așa cum remarca Mircea Eliade, secolul XXI „va fi religios sau nu va fi deloc”, tocmai pentru că omul secolului trecut a pierdut relația esențială cu Divinitatea, s-a înstrăinat de sensul real al religiei. Multă vreme actul religios a fost blamat și, mai mult, mergându-se până la interzicerea religiei, sub toate aspectele ei, în școală. Să fi vorbit numai elevilor despre simbolurile religioase ar fi fost un act de mare curaj sau poate inconștiență din partea oricărui cadru didactic. Din fericire, lucrurile s-au schimbat și în școala românească în ultimii cinsprezece ani. S-a convenit că dimensiunea religioasă se adaugă, pur și simplu, celorlalte dimensiuni ale ființei umane (intelectuală, morală, estetică, fizică etc.), ba și mai mult, are un caracter sintetizator, integrativ.

„Dacă religia este locul întregirii spirituale, educația religioasă este calea fundamentală a evoluției spirituale”.

Educația religioasă este preocupată să-l ajute pe om să se împlinească și are drept obiectiv cultivarea și dezvoltarea religiozității. Esența religiei constă în fenomenul de credință. Religiozitatea este o stare psihică derivată din credința într-un principiu suprem, etern și imuabil. Educația religioasă produce și dezvoltă sentimentul superior de legătură între om și ceva mai presus de om-nire, sentimentul de legătură cu ceva veșnic. O definiție demnă de reținut a educației religioase o face părintele profesor D. Călugăr, conform căruia „educația religioasă este o acțiune specific umană, care se desfășoară conștient de către un educator, conform unui plan și unei metode bine precizate”.

Educația religioasă se poate realiza direct, prin instrucție, prin însușirea teoretică a fenomenologiei religioase, a adevărilor de credință cuprinse în marile scrieri sau canoane, dar și indirect, prin modelare, prin educarea caracterului și a voinței, prin formarea personalității religioase. În mai toate încercările de teoretizare a educației religioase se insistă asupra dimensiunii practice, a necesității convertirii faptelor de conștiință în fapte de conduită, în activități concrete, în virtuți exemplare.

Finalitățile educației religioase sunt: însușirea de cunoștințe, formarea conștiinței religiozității, formarea unor atitudini spirituale. Specificul acestui tip de educații, finalitatea și obiectivele propuse implică și respectarea unor principii specifice: principiul unității fundamentale a spiritului religios face posibile înțelegerea și respectarea diversității doctrinelor confesionale; principiul neutralității confesionale și principiul toleranței religioase.

Trăim într-o lume în care este important să redescoperim ideea de toleranță și respect pentru semenii noștri mai mult ca oricând. Copiii pe care-i educăm și îi creștem vor fi protejați de violență doar dacă aceste concepte vor deveni pentru toți niște deziderate. Acești copii vor avea parte în viața lor de multe schimbări, vor crește și vor fi nevoiți să se acomodeze cu lucruri și situații noi, vor asimila mai multe informații și vor fi expuși unei varietăți culturale într-o manieră în care nici o altă generație nu a făcut-o. Pentru a face față acestei lumi diverse și complexe va fi nevoie să-și dezvolte capacitatea de a fi toleranți și de a manifesta respect.

Toleranța este acea abilitate de a accepta diferența dintre noi și alții, capacitatea ce apare după ce copilul și-a dezvoltat cu succes anumite calități: atașamentul, autocontrolul, perceperea suferinței, a durerii; când va putea relaționa cu alți copii, simțindu-se în siguranță, controlându-și anxietatea; când, întâlnind situații și oameni noi, va conștientiza nevoile și interesele celorlalți.

Copilul trebuie ajutat să parcurgă drumul de la a-și explica nevoile celuilalt pentru a înțelege. Traseul cunoaștere – explicație – înțelegere nu este ușor și poate dura uneori o mare parte din viață. Dacă explicația este o reacție de natură pur intelectuală, înțelegerea este o reacție adaptativă, complexă a înțregii noastre ființe, față de altul.

Respectul este abilitatea de a vedea în noi înșine și în ceilalți valorile, abilitatea care presupune un anumit grad de maturitate socială, emoțională, cognitivă. Apare în copilărie și ne însoțește întreaga viață.

Toleranța și respectul sunt foarte importante pentru siguranța copilului și a adultului de mai târziu. De aceea și școala, alături de familie și comunitate, este chemată să pună umărul la netezirea drumului spre instalarea toleranței în relațiile dintre membrii societății, prin toate componentele educaționale.

Un rol deosebit în acest sens îl are educația religioasă. Spun acest lucru având în vedere că aceasta se adresează în special sufletului copilului, cea mai importantă dimensiune a ființei umane, realizarea în școală a unei culturi și conduite religioase este posibilă și necesară, chiar și de la vârsta preșcolară.

După evenimentele din 1989, școala a înțeles procesul educațional ca pe unul global, integrator, în care educația religioasă își regăsește locul alături de cea intelectuală, morală, civică, estetică etc.

Au fost aduse argumente în favoarea introducerii în școală a educației religioase, argumente de ordin cultural (religia reprezentând o formă de spiritualitate ce trebuie cunoscută de copii), de ordin psihologic (educația religioasă

invită la reflecție, la autocunoaștere și automodelare), de ordin etic (reglează aspecte relaționale, comportamentale la nivel individual și social), de ordin sociologic (valorile religioase creează legături durabile între oameni, solidarizează și cimentează comunitatea), de ordin istoric (credința acționează ca un factor de coagulare și perpetuare a neamului), de ordin teologic și pedagogic (religia trebuie să-și asume un program educațional, pedagogic pe măsură, care să cultive și să propage adevărurile de credință; educația religioasă deschide apetitul pentru autoperfecționare), de ordin ecumenic.

Instrucția și formarea noastră religioasă ne predispun și ne pregătesc într-o măsură mai mare pentru acceptarea și înțelegerea aproapelui. Numai în măsura în care suntem instruiți și religioși devenim mai generoși cu alții, nu mai suntem suspicioși și nu mai vedem în ceilalți posibile „pericole”. Numai cel ce se îndoiește de credința lui fuge de celălalt, se închide în sine, se izolează.

În măsura în care elevii cunosc valorile moralei creștine și mai târziu își experimentează credința proprie ajung la acea capacitate empatică necesară pentru a înțelege credința celuilalt, a respecta sincer diversitatea confesională, a se deschide celuilalt, a-l prețui cu adevărat. Dialogul interconfesional se face între persoane suficient instruite religioși, în cunoștință de cauză în ceea ce privește religia proprie și alte religii sau confesiuni.

Rolul educației religioase în școală nu trebuie să fie acela de a-i îndoctrina pe elevi cu preceptele unei religii sau confesiuni, ci este latura practică, a necesității convertirii faptelor de conștiință în fapte de conduită, în activități concrete.

Omul trebuie educat în spiritul ideii că el este liber să creadă, dar, la fel de bine, să nu creadă, sau să creadă altfel decât cel de lângă el. Dreptul la libertatea de a alege, de a crede, dacă nu are o valoare absolută, nu are sens.

Educația religioasă presupune, deci, toleranță și respect față de valorile oricărei religii, toleranță care înseamnă acceptare, atitudine îngăduitoare, indulgență. Principiul toleranței religioase este strâns legat de cel al neutralității confesionale. Din păcate, cele două principii sunt greu de pus în practică din mai multe motive:

- nu poți fi tolerant față de atitudini care încalcă drepturi umane fundamentale în numele unei religii sau confesiuni;
- nu poți fi tolerant cu cei care practică intoleranța;
- nu se poate vorbi de o neutralitate absolută, de o stare de pasivitate în fața unor nenorociri provocate politic, pe fondul credinței în ceva.

Scopul oricărei educații religioase autentice trebuie să se contureze ca un nou umanism. Societatea democratică pluralistă trebuie să fie permisivă față de educația religioasă instituționalizată, ca o manieră de cunoaștere și rãcordare opționalã la sisteme de valori alternative.

În concluzie, trebuie să admitem că „este bine văzut cel care își păstrează identitatea confesională și nu are aroganța de a o impune și altora” .

Bibliografie

I. IZVOARE

Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântul 44 - Pentru creșterea copiilor*, pag. 410-425 și *Cuvântul 46 - Pentru ce fel de clironomie trebuie să lãsăm copiilor noștri*, pag. 426-431 în vol. „Puțul și împãrțire de grâu”, Bacãu, 1995.

II. CĂRȚI, STUDII, ARTICOLE

ALEXANDRU, GHEORGHE & COLECTIVUL, *Metodica predării religiei*, Editura „Gheorghe Alexandru”, Craiova, 2000.

ANGHELESCU Anton, Pr. Prof., , Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului cu aplicațiuni la învățãmântul religios (tezã de doctorat), Atelierele tipografice „Presa”, Brãila, 1939.

ANTONESCU, G. G., *Din problemele pedagogiei moderne*, București, 1924

BADEA, Elena, *Caracterizarea dinamicã a copilului și adolescentului cu aplicație la fișa școlară*, Editura Tehnicã, București, 1997.

BALCĂ Nicolae, Diac. Prof., *Caracteristici esențiale ale sufletului creștinului autentic*, în „Studii teologice”, nr. 9-10/1954, pag. 475-494.

BOLOGA Lucian, *Psihologia vieții religioase*, Tip. Cartea Românească, Cluj, 1930.

BULACU Mihail, Pr. Prof., *Probleme de pedagogie cateheticã*, în „Studii teologice”, nr. 3-6 /1950, pag. 236-261.

CUCOȘ Constantin, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 1996.

IDEM, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Editura Polirom, 1999.
Curriculum Național pentru Învățãmântul obligatoriu. Programe școlare pentru clasele I-VIII, Aria curricularã: Om și societate, Religie, elaborat de Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru Curriculum, București, 2003.

DANION Vasile, *Cum să ne creștem copiii*, Editura Sofia, București, 2002.

DUMITRU Valeriu, Pr. Dr., *Vasile Bãncilã și educația religioasă*, Editura Bacãu, 2002.

GALERIU Constantin, Pr. Prof., *Mântuitorul Iisus Hristos - Învățătorul nostru suprem*, în „Ortodoxia”, nr. 1/1983, pag. 34-61.

GORDON Vasile, Pr. Lect. Dr., *Elemente pentru cursul de Catehetică*, anul al III-lea, teologie pastorală, 2001.

IDEM, *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Repere ale unui scurt excurs istorico-pedagogic*, în „Ortodoxia”, nr. 3-4/2000, pag. 41-52.

M.E.N. Răducanu Ani, Prof., *Patriarhia Română ????*, **FILIP Sorin pr.,** *Îndrumător – elemente de educație religioasă pentru învățământul preșcolar*, vol. I, Editura „Grafika Print”, București, 1999.

NICOLA Ioan, *Pedagogie*, Ed. Didactică și Pedagogică, R. A., București, 1994.

SÂRBU Ilie, Pr., *Catehizarea copiilor și tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii*, în „Altarul Banatului”, nr. 5-6/1990, pag. 50-57.

ȘEBU Sebastian, Pr., (& Monica și Dorin Opriș), *Metodica predării religiei*, Alba Iulia, 2000.

Copilul în societate și familie

Av. Norbert Vasile ANGELESCU

Cred din tot sufletul că unul dintre cele mai minunate lucruri de care se poate vorbi este familia, împreună cu fructul acesteia – copilul.

Când vorbim despre familie, vorbim despre căsătorie, care reprezintă **uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie** (Noul Cod Civil – în vigoare din 2011).

Soțul și soția aleg să trăiască împreună întreaga lor viață, de a se ajuta reciproc, de a naște și a crește copii. **Înșușirile esențiale ale căsătoriei sunt unitatea și indisolubilitatea.**

Făcând o referire la partea spirituală a Tainei Căsătoriei, legătura dintre cei doi soți este una asemănătoare celei dintre Hristos și Biserică (Sfântul Apostol Pavel).

Reglementări legislative importante în ceea ce privește familia și copilul găsim atât în Noul Cod Civil intrat în vigoare în anul 2011, cât și în Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

În Noul Cod Civil sunt legiferate aspecte legate de modul de încheiere a căsătoriei, a drepturilor și obligațiilor patrimoniale și alte aspecte generale, care țin de litera legii și de aplicabilitatea acestor norme legislative.

În ceea ce privește Legea privind protecția și promovarea drepturilor copilului sunt de subliniat unele aspecte.

Este important de subliniat că orice reglementări adoptate în domeniul respectării și promovării drepturilor copilului, orice act juridic încheiat, orice demersuri întreprinse de autorități publice și de organisme private, cauzele soluționate de instanțele judecătorești **se subordonează cu prioritate principiului interesului superior al copilului.**

Interesul superior al copilului se circumscrie dreptului copilului la o **dezvoltare fizică și morală normale, la echilibru socioafectiv și la viața de familie.**

Responsabilitatea și răspunderea pentru creșterea și asigurarea dezvoltării copilului revine în primul rând părinților, care exercită atât drepturi, cât și obligații față de copil. În subsidiar, responsabilitatea revine colectivității locale și familiei sale, iar intervenția statului prin instituțiile sale cu atribuții în acest domeniu trebuie să asigure protecția și garantarea respectării tuturor drepturilor copilului.

Astfel, respectarea și garantarea drepturilor copilului se realizează conform principiilor: promovarea interesului superior al copilului; egalitatea șanselor; responsabilizarea părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești; asigurarea unei îngrijiri personalizate fiecărui copil; respectarea demnității copilului; ascultarea opiniei copilului și aprecierea acesteia în funcție de vârstă și maturitate; asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului; asigurarea securității și protecției împotriva oricăror forme de abuz sau violență.

Așadar, **familia, colectivitatea și instituțiile statului au rolul decisiv în educarea copiilor**, în crearea caracterului acestora prin învățatură și exemplul pe care îl dau zi de zi, prin implicare și consecvența în urmărirea rezultatelor.

Cât de important este ca în cadrul unei familii să existe armonie și bună înțelegere, încurajare și susținere reciprocă, cultivarea sentimentului de iubire, iertare și credință.

Cât de important este ca părinții să realizeze importanța implicării totale în viața copilului, de a asigura dezvoltarea armonioasă, orientarea și sfaturile necesare, supravegherea și informarea, cooperarea cu acesta.

Cât de important este ca familia să înțeleagă nevoile de dezvoltare fizică, psihologică, morală a copilului, să asculte opinia copilului și să se adapteze, în funcție de maturitatea și vârsta acestuia, să aibă capacitatea necesară de a răspunde nevoilor concrete și să mențină relațiile personale ale copilului cu persoanele față de care copilul a dezvoltat relații de atașament.

Revenind la litera legii, subliniem drepturile copilului la sănătate, educație, libertate de exprimare, de a căuta și a primi informații pentru bunăstarea și dezvoltarea sa, protejarea imaginii publice, a vieții private și familiale, libertate de gândire, conștiință și religie, la odihnă și vacanță, de a fi protejat.

În acest context al drepturilor copilului, doresc să fac referire la două prevederi legale, care, la nivel teoretic, sunt foarte bine exprimate, iar la nivel practic ar putea să reprezinte pe viitor un aspect de insistat.

Știați că „vizitele periodice ale personalului medical de specialitate la domiciliul gravidelor și la domiciliul copiilor până la împlinirea vârstei de un an sunt obligatorii, în vederea ocrotirii sănătății mamei și copilului, educației pentru sănătate, prevenirii abandonului, neglijării și oricăror forme de violență asupra copilului?”

Ceea ce aș sublinia aici cu precădere este sintagma „prevenirea abandonului”, deoarece este un aspect de interes general.

Știați că „în cazul în care părinții sau persoanele care au, potrivit legii, obligația de a întreține copilul, nu pot asigura, din motive independente de voința lor, satisfacerea nevoilor minime de locuință, hrană, îmbrăcăminte și educație ale copilului, statul, prin autoritățile publice competente, este obligat să asigure acestora sprijin corespunzător, sub forma de prestații financiare, prestații în natură, precum și sub formă de servicii, în condițiile legii?”

Am ținut să subliniez acestea, deoarece aceste prevederi legale puse în practică pot să reprezinte sprijin pentru cei care se implică în activitatea specifică, pentru viitor.

Este important să subliniem și câteva prevederi legislative cu caracter de noutate pe care le-a adus Noul Cod Civil, în vigoare din anul 2011, în ceea ce privește exercitarea autorității părintești.

Așa cum am expus anterior, există referiri cu privire la drepturile și obligațiile părinților cu privire la persoana copilului.

Noutatea pe care o aduce Noul Cod Civil se referă la modul de exercitare a autorității părintești, în contextul în care o familie se destramă. Sigur că nu e de dorit să se întâmple acest lucru, însă face parte din viața noastră și acest aspect, și atunci am încercat să subliniez partea pozitivă a lucrurilor, care se referă la viața copilului.

Regula generală este ca autoritatea părintească să se exercite de către ambii părinți.

Spun că este o chestiune de noutate, deoarece în vechea reglementare nu există termenul de exercitare a autorității părintești, ci există termenul de încredințarea minorului la părintele cu care minorul urma să locuiască. Astfel, un singur părinte era implicat în activitatea decizională ce privea în mod direct copilul.

Astăzi, prin noua reglementare sau viziune asupra familiei, ambii părinți sunt implicați în activitatea decizională în ceea ce privește copilul, în creșterea și educarea acestuia, în activități referitoare la alegerea felului învățurii sau pregătirii profesionale, tratamente medicale, reședința copilului sau administrarea bunurilor.

Aceasta este regula generală de a implica ambii părinți în deciziile referitoare la copilul lor; putem spune chiar de a-i obliga să se subordoneze interesului superior al copilului.

Apreciez această modalitate de stabilire a exercitării autorității părintești ca un fapt pozitiv, părinții fiind obligați să coopereze, să comunice și să rămână implicați în viața copilului lor.

Un ultim aspect pe care aș dori să-l subliniez, însă cu delicatețe, este referitor la două prevederi: una prevăzută de legea de protecție și promovare a drepturilor copilului, în care întâlnim prevederea conform căreia „**copilul este înregistrat imediat după naștere**”, iar o altă prevedere o întâlnim în Noul Cod Civil, care prevede că „**drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu**”.

Analizând cele 2 texte legale și privind aceste prevederi și dintr-o altă perspectivă pe care o las la aprecierea fiecăruia și care ar putea să fie de interes pentru viitor, îmi pun următoarea întrebare: cum ar fi dacă am recunoaște existența copilului imediat după data constatării concepției, iar data constatării concepției să fie însoțită de un certificat medical constatator al concepției???

Sigur că interpretarea poate să o facă fiecare conform propriei conștiințe, însă sublinierea mea vizează nu numai recunoașterea drepturilor copilului de la concepție, ci însuși existența acestuia.

În încheiere, având în vedere natura firii noastre umane, născuți fiind cu credință, îmi doresc să văd ceea ce am expus azi, nu numai în litera cuvintelor – FAMILIE ȘI COPIL – ci și în spiritul acestora.

FAMILIA în cadrul căreia să existe în permanență IUBIRE, IERTARE, CREDINȚĂ, TOLERANȚĂ, RESPECT, CURAJ și RĂBDARE pentru a birui greutățile inerente vieții de familie și pentru a împărtăși împreună toate bucuriile acesteia.

COPILUL în ființa căruia există gingașia și frumusețea, puritatea și nevinovăția, bucuria și fericirea, credința înnăscută.

Perspectivile educației religioase în societatea românească

Referat întocmit pentru Conferințele Pastorale ale preoților din
Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmărulei din semestrul I, 2016,
în contextul declarării de către Patriarhia Română a anului 2016
ca „An omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox”

Pr. Milan BALAN

Consilier eparhial al Sectorului Teologic-Educațional

1. INTRODUCERE

Educația religioasă ca parte a misiunii Bisericii Ortodoxe, privită în toată complexitatea ei, reprezintă factorul determinant pentru ridicarea sau scăderea României creștine. De aceea, tema propusă pentru această conferință ne provoacă la analiză, dezbateri, acțiune, dar și la reconsiderarea importanței educației religioase.

Asistăm la războaie armate – ucigătoare de vieți în diferite părți ale lumii, observăm răbufniri și evenimente teroriste în Europa și trebuie să recunoaștem și războiul ideologic și psihologic declanșat împotriva Bisericii, care determină alte tipuri de confruntări din partea grupurilor zise secular-umaniste, atee, nihiliste. Astfel, găsim pe deplin justificată preocuparea și cunoscuta afirmație a scriitorului și filosofului André Malraux: „*mileniul III va fi religios... sau nu va fi deloc*”.

Războiul ascuns și indirect, care țintește suflete, care înăbușă credința și speranța în veșnicie, care anulează identități, este mai pervers și mai periculos decât ne putem imagina. Avertismentul și lămurirea ni le oferă chiar Mântuitorul Care, adresându-se Apostolilor, ne spune și nouă: „*Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheenă*” (Matei 10, 28).

Atât noi ca slujitorii cât și creștinii zilelor noastre suntem în stare de asediu. Această constatare trebuie afirmată și întărită. Poate uneori ne conso-lăm că bisericile sunt încă pline, însă această abordare nu reflectă realitatea obiectivă privind starea Bisericii. Sute de mii de oameni (poate câteva milioane), între care foarte mulți tineri, nu se află în bisericile noastre pline, astfel că lucrarea noastră prioritară către aceștia este educația religioasă.

Folosind sintagma „educație religioasă”, avem de fapt în față lucrarea apostolică a Bisericii de învățare, sfințire și conducere a oamenilor spre mântuire. Implicit, ca finalitate, avem proiecția persoanei creștinului autentic, cunoscător al cuvântului Lui Dumnezeu și al învățaturii de credință, iubitor și devotat Bisericii Lui Hristos, practicant al credinței și al faptelor bune. Chiar dacă educația religioasă este numită diferit în împrejurări și în epoci diferite: catehizare, oră de religie, școală duminicală, școala de sâmbătă, pastorația tinerilor, pastorația maturilor sau a altor categorii de vârstă, în esență este vorba de aceeași acțiune complexă de învățare și practicare a credinței creștine, cu nuanțe diferite. Considerăm că expresia „educație religioasă” – pe care o folosim în acest referat, la această întâlnire - este cuprinzătoare, de actualitate și relevantă.

2. SCURTĂ ISTORIE A EDUCAȚIEI CREȘTINE

2.1 Catehizarea în primele veacuri

Rolul pregătitor al catehizării este arătat de Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Evrei, prin analogia ce subliniază necesitatea „*hrănirii copiilor cu lapte, mai degrabă decât cu hrană solidă*” (Evrei 5,12). Această cateheză timpurie presupunea adeziunea la Cuvântul lui Dumnezeu ca adevăr, în contrast cu idolatria. Ea conținea o instruire cu privire la cult și era finalizată cu o exhortație care le sublinia faptul că membrii Bisericii, în calitate de „fii ai luminii” (Lc. 16-8), trebuie să dobândească și să înmulțească virtuțile.

Odată cu răspândirea Bisericii în Siria, Asia Mică și Grecia, s-a dezvoltat cealaltă dimensiune a catehezei, îndreptate spre prozelitii eleniști și convertiți din rândul religiilor păgâne.

Menționăm însă că în veacul apostolic instituția catehumenatului își are numai rădăcinile și începuturile sale de modestă organizare. Pe parcursul aceluia veac, suflul de viață nouă, de viață creștină intensă și curată îi atrăgea pe oameni către Hristos. Exemplul de trăire creștină era factor esențial pentru

convertirea mulțimilor la Hristos, iar predica misionară dădea oamenilor prilej pentru cunoașterea și urmarea învățaturii aduse de Hristos în lume.

Mai târziu, însă, chiar în veacul al II-lea, necesitatea unei catehizări tot mai organizate și mai sistematice se făcea din ce în ce mai simțită și mai necesară, pentru cei ce doreau să primească Botezul.

Una dintre primele lucrări cu caracter catehetic este Didahia, o scriere de la începutul sec. al II-lea, ce se vrea a fi un rezumat al predicii Apostolilor. Aceasta este, de fapt, un compendium de precepte morale, legi privind organizarea comunităților creștine și învățături referitoare la Botez și Sfânta Euharistie.

Învățământul catehetic apare ca o necesitate în primele veacuri și totodată ca o realitate deja existentă în Biserică. Inițial nesistematizat, catehemenatul ajunge treptat, mai ales după Edictul de la Mediolanum, să genereze adevărate școli teologice, cu dascăli de prestigiu, elevi numeroși, program bine determinat și rezultate notabile în planul instrucției creștine. Asistate de însăși puterea lui Dumnezeu, Cap nevăzut al Bisericii sale, școlile catehetice creștine au propovăduit neîncetat adevărurile de credință și sfintele dogme. Atacurile păgânilor și ale celor necredincioși (Cels, Lucian de Samosata și mai târziu Porfiriu) au născut dintotdeauna controverse, însă nu au reușit să desființeze autoritatea acestor adevărate entități eclesiale. Mari mișcări ale creștinismului, precum Iustin Martirul, Teofil, Irineu, Meliton de Sardes, adună în jurul lor discipoli, întemeind școli creștine superioare încă din secolul al II-lea. Sfântul Iustin deschide la Roma o „școală”, chiar în casa sa, iar apologetul Irineu fundamentează o „școală asiatică”, cu elevi iluștri.

Mai târziu, în secolul al III-lea, scriitorul bisericesc Tertulian (240) face câteva precizări despre catehemenii din Africa de Nord, vizând mai mult procedura practică a botezării. Astfel, după perioada educării, fiecare candidat la botez avea datoria să se roage neîncetat, să privegheze și să-și mărturisească păcatele. Urma apoi ceremonialul destul de sumar al botezului, prin care noii creștini erau coborâți în apă, rosteau leopădările și erau botezați prin afundare de trei ori în numele Sfintei Treimi. Urma imediat, așa cum este și practica prezentă a Bisericii Răsăritene, mirungerea și apoi cuminecarea.

Alte însemnări despre instituția catehemenatului și despre școlile catehetice care s-au format găsim și la Origen (254), conducătorul Școlii Catehetice a Alexandriei, și, de asemenea, la Sfântul Ciprian al Cartaginei (258), asupra cărora nu vom insista. Toate acestea sunt însă cât se poate de pilduitoare și edificatoare pentru învățământul religios și teologic de astăzi.

2.2 Școala și Biserica în trecutul nostru istoric

Principiile pe care s-au format primele școli în țările românești au fost următoarele:

- apărarea credinței ortodoxe pe care poporul român o avea de sute de ani, chiar de la întemeierea creștinismului.
- conturarea și apărarea limbii române - liantul cel mai puternic al tuturor românilor din teritoriile noastre. Primele manuale ale învățământului românesc au fost Sfânta Scriptură, Catehismul, Psaltirea, Liturghierul și alte cărți cu conținut bisericesc.
- relațiile economice cu alte popoare.

Pe scurt, școala și biserica românească pot fi descrise ca instituții născute și crescute împreună astfel: prima școală românească a fost clădirea bisericii (prima școală românească fiind atestată istoric la 1495 este în Șcheii Brașovului chiar la Biserica Voievodală „Sfântul Nicolae”). Primii învățători au fost preoții și diaconii. Primele manuale au fost Sfânta Scriptură și cărțile bisericești. Copii erau pregătiți în principal pentru a deveni diaconi și preoți ai Bisericii. Concluzia e simplă: în spațiul românesc, Biserica a fost școala. Și neamul nostru știe că omul pentru a trăi bine pe acest pământ are nevoie de credința în Dumnezeu. Dacă își cunoaște credința, atunci îi va fi bine pe acest pământ. De aici a început totul. Așa au început traducerea de cărți, tiparul și școala așa cum o avem noi în timpurile moderne. Primele tipografii românești au fost în mănăstirile ortodoxe. Prima tipografie datează din anul 1508, la Mănăstirea Dealu, anul editării unui Liturghier la inițiativa voievodului Radu cel Mare.

În 1852, Șaguna a cerut ca fiecare parohie să își ridice un edificiu școlar, iar ca manuale puteau fi utilizate doar cele care erau editate în tipografia de la Sibiu. Se cunosc un număr de 25 de manuale, scrise la îndemnul lui Șaguna (abecedare, catehisme, bucoavne, cărți de muzică, de aritmetică, de gramatică, de istorie și geografie, pentru școlile sătești - parohiale, pentru gimnaziile și mai ales, pentru Seminarul Teologic din Sibiu).

* La sfârșitul arhipăstoririi sale, erau în eparhie 800 de școli, dintre care cel puțin jumătate au fost înființate la inițiativa sa. La școlile primare confessionale predarea se făcea în limba română. În ele se învățau, atât cunoștințele religioase, cât și cele de cultură generală.

* În 1870 a rânduit ca în fiecare parohie să se țină cursuri serale pentru „neștiutorii de carte”.

* Prin aceste mijloace - prin preoți vrednici și biserici, prin școli confesionale și prin cărți tipărite în grai românesc - mitropolitul Andrei Șaguna a întărit peste Carpați unitatea credinței ortodoxe, unitatea etnică națională și unitatea de gândire și acțiune, împotriva atâtor influențe străine¹.

Sunt doar câteva exemple care ilustrează îngemănarea istorică între Școală și Biserică în trecutul nostru istoric. *În epoca contemporană, persoane cinice pretins „umaniste” doresc școala fără religie. Fiul își reneagă mama și declară că n-a avut niciodată nevoie de ea. Școala să se rupă mândru și triumfalist de Biserică, acuzându-i pe creștini că religia discriminează. Minciuna și manipularea ies la iveală ca lucrări ale diavolului, atunci când unii spun că religia nu trebuie să fie obligatorie în școli, dar educația sexuală se cere a fi, chiar și la grădiniță*².

3. TABLOUL ACTUAL AL EDUCAȚIEI RELIGIOASE

Educația religioasă este în strânsă legătură cu viața religioasă. De aceea, educația religioasă este un proces permanent și necesar creștinilor în toate etapele vieții. Adesea suntem tentați să înțelegem educația religioasă doar ca proces de învățare a noțiunilor credinței, a noțiunilor biblice și de catehism.

Într-adevăr, această parte a educației religioase este importantă – privește gândirea și cunoașterea. Însă viața omului credincios nu se rezumă doar la atât... este o asumare a cunoștințelor reflectate în întregul comportament, în relația cu sine, cu semenii și cu Dumnezeu. Experiența ultimilor 25 de ani în privința educației religioase demonstrează faptul că eforturile de catehizare, fie prin ora de religie, fie prin catehizarea parohială, pot să dea roade mai bune dacă reușim să cultivăm un mod de viață autentic creștin.

Din dialogurile cu creștinii, precum și din Taina Spovedaniei, observăm persoane cu înalte și autentice trăiri creștine, acea viețuire pe care atât de frumos o descrie Sfântul Apostol Pavel: „*M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine însuși pentru mine*” (Galateni 2,20). Da, într-adevăr, am dori ca performanța a educației creștine pe care o desfășurăm, ca turma încredințată nouă să fie sfântă și fără prihană, creștinii noștri să fie chipuri ale sfințeniei, trăitori, rugători și împlinitori ai legii creștine.

¹ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești*, București, 1932, p. 81.

² <http://ortodoxiatinerilor.ro/scoala/20732>

Însă astfel de oameni sunt din ce în ce mai puțini și trebuie să recunoaștem că tendința este de involuție din acest punct de vedere. Înstrăinarea de credință a multor semeni de-ai noștri este evidentă, mai ales a tinerilor și a maturilor până la 40 de ani. Din punct de vedere sociologic și statistic se recunoaște o scădere a religiozității oamenilor în Europa. Și tot sociologii au consacrat expresiile „creștin declarat” și „creștin practicant”. Poate e oportun ca fiecare dintre noi, în modul cel mai sincer, să ne facem autoevaluarea comunității parohiale din acest punct de vedere... În spirit autocritic vom recunoaște insuficiența vieții creștine, numărul mic al creștinilor practicanți și o oarecare înstrăinare de practicile bisericești. Îngrijorător este faptul că acești oameni, credincioșii noștri, botezați de noi în ultimii 25 de ani au parcurs religia ca disciplină școlară, au participat cu profesorii de religie la sfinte liturghii, s-au spovedit și împărtășit uneori în mod organizat, iar acum pe mulți nu-i mai regăsim în biserică. Sunt minunate situațiile în care vezi copii și tineri crescând „în Biserică”, implicați în slujbe, în acțiuni caritative și în orice inițiativă parohială cu întreaga familie... dar numărul acestora consider că nu este prea mare. Pentru a avea o cauzalitate obiectivă este bine să aducem în atenție atât acțiunile și lucrurile bune care s-au făcut, dar mai important este să identificăm și să ne asumăm ceea ce nu am făcut bine sau ceea ce dăunează misiunii noastre.

În formarea religioasă a unei persoane, în consolidarea unor convingeri creștine și a unui mod de viață creștin, responsabilitățile, influențele și rolul determinant îl au în mod tradițional:

FAMILIA, BISERICA și ȘCOALA, dar observăm că viața religioasă a oamenilor este influențată din ce în ce mai mult și de alte surse:

- de cercul de prieteni;
- de mass-media și mediul online;
- de experiențe personale în relație cu oamenii Bisericii.

3.1 FAMILIA

Totul se începe și se învață mai întâi în familie. „Dacă copilul nu învață să iubească în familie, de la părinții săi, unde va învăța să iubească? Dacă nu s-a deprins încă din copilărie să caute fericirea tocmai în fericirea reciprocă, în ce porniri rele și vicioase o va căuta când va ajunge la vârsta maturității? Copiii preiau totul și imită totul...”³.

³ Adrian Tănăsescu-Vlas, *Viața de familie*, traducere din limba rusă, Ed. Sophia, Ed. Cartea Ortodoxă, București, 2009, p. 15.

Familia contemporană însă este aproape un hibrid. *Dacă în contextul tradițional al familiei, pruncul creștea în mijlocul alor săi, în chiar inima sfântă a neamului său, astăzi el crește în afara ei. Înainte, aceeași casă aduna sub acoperișul ei, sau măcar în preajma sa, mai multe generații, și astfel copilul se forma înconjurat de înțelepciunea celor bătrâni, dar și de vigoarea celor tineri. Și astfel avea de unde-și trage învățămintele, care mai târziu puteau să-l ferească de căderi. Și bunicii cu care împărtășea traiul cel de toate zilele, și străbunii cei adormiți, pe care îi învăța din povestirile bunicilor, îi dădeau consistență, îi dădeau coerență și trăinicie. Pentru că îi erau modele. Și nu orice fel de modele, ci unele pline de valoare și substanța pe care le-o dădeau cei tineri, așezați sub ascultarea celor mai vârstnici. Iar din evlavia cu care tinerii își asumau această așezare, pruncii învățau importanța, responsabilitatea și noblețea vocației de model. Tocmai de aceea și-o asumau deplin și conștient, ca pe un blazon sfânt.*

Astăzi, familiile cresc risipite. Bunicii rămân singuri în case mai bătrâne decât ei, iar în vremea aceasta, cei tineri îmbătrânesc în birouri-temnițe, departe de fiii și fiicele lor. Atât de departe încât, în rarele momente în care reușesc să se întâlnească, nu se mai recunosc. Nici n-ar avea cum. Ei nu mai vorbesc în doine și cuvinte frumoase, ci în cuvinte monosilabice și propoziții simple, cu subiect și predicat. Își adresează tot mai rar întrebarea „- Cum te simți?” și tot mai des „- Ce-ai mai făcut?”. Pentru că omul contemporan nu simte. El face. Și nici în ochi nu mai au timp să se privească, pentru că toți trebuie să fie atenți la mâinile cu care fac. Și te mai întrebi de ce nu se cunosc. Sau de ce pruncii de astăzi nu mai pleacă din familie cu vocația de model, ci cu cea de însingurat⁴. Părinții sunt preocupați de ce au nevoie copiii și uită de cine au nevoie, adică societatea materialistă, se impune perfid chiar și la nivelul relațiilor familiale.

Astfel, vedem că familia modernă a intrat pe un făgaș nefiresc și nefericit al preocupărilor pragmatice, ale devenirii sociale, fără suflet, fără spiritualitate. Acest mod de viață însă generează crize de genul: însingurarea în doi, despărțirea pe fondul migrației, infidelitatea, violența fizică și verbală, divorțul. În țările Uniunii Europene se legiferează cu ușurință căsătoriile între persoane de același sex, se promovează convenții și contracte civile în locul căsătoriei, iar marile corporații din România adesea le discriminează pe tinerele angajate prin clauze contractuale care le obligă să nu rămână însărcinate. Sunt abordări și direcții greșite spre care societatea se îndreaptă, sunt elemente care descriu

⁴ Alina Mirică, Lumina Lumii, articol publicat în Revista Familia Ortodoxa nr. 88 / Mai 2016, p. 16.

mutilarea instituției de bază a societății – familia - și suntem îndreptățiți să conștientizăm mai mult și să stăm împotriva.

Cel mai mult suferă copilul și tânărul care nu mai găsește în familie reperul solid de care are nevoie. Și tocmai pentru că nu îl găsește în familie, se trezește în el sentimentul alienării, pe care caută măcar să-l estompeze întorcându-se spre orice surogat i se propune: mondenități, eroi virtuali, „eroi” din anturaj sau din stradă.

3.2 BISERICA

Biserica, spre deosebire de mica familie de acasă, este marea familie, în sânul căreia se intră cu ajutorul harului, primit prin Sfânta Taină a Botezului. Murind păcatului, cel botezat se ridică prin Hristos la o viață nouă „*Câți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați și îmbrăcat*” (Galateni 3, 17).

Sfintele Taine și întregul cult divin sunt mijloace prin care Biserica lucrează în sens educativ-religios asupra credincioșilor ei. Împreună-participare a credincioșilor la rugăciunile Bisericii duce la dezvoltarea solidarității și iubirii aproapelui, iar împărtășirea din același potir contribuie la realizarea unității de simțire, de voință, de acțiune în comunitatea creștină.

Având în vedere toate aspectele istorice și pastorale, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat două măsuri esențiale:

A insistat pentru introducerea orelor de religie în curriculum școlar, începând din anul școlar 1990-1991, pe baza unor documente normative ale Ministerului Educației, pentru ca în final religia în școală să fie legiferată prin Legea Învățământului, nr. 84 / 1995, art. 9⁵.

Prin decizia nr. 1924/10 iulie 2008 Sfântul Sinod al BOR impulsionează lucrarea catehetică ecclesială prin programul „Hristos Împărtășit Copiilor”, deoarece Biserica trebuie să-și exercite permanent funcția învățătoarească-catehetică.

Dincolo de aceste decizii corecte și benefice, educația religioasă a constituit o prioritate și a fost asumată de către instituțiile Bisericii, până la nivelul cel mai important: nivelul local – parohial.

Impactul educației religioase a depins și depinde de prestația oamenilor încredințați la acest nivel de bază: în parohie și în școala din localitate. În funcție de responsabilitatea cu care preotul și profesorul de religie au abordat

⁵ Adrian Lemeni și Bogdan Dedu, *Învățământul religios și teologic în România*, Techno Media, Sibiu 2006, p. 12.

educația religioasă, au fost înregistrate succese și există sentimentul împlinirii sau dimpotrivă.

A fost o lungă perioadă de timp în care greu s-a înțeles că formarea de caractere creștine nu înseamnă doar transmiterea și verificarea cunostințelor religioase cu note de la 1 la 10. A trecut cam mult timp pentru schimbarea discursului ecclesial de la emfaza amvonului la convorbirea prietenoasă cu copiii și cu tinerii din parohie. Poate nici acum nu înțelegem destul de bine cum funcționează psihologia copilului, poate încă ne vine greu să ne asumăm ipostaza de prieteni ai școlii și ai copiilor. De fapt, a învăța religia poate fi un lucru ușor pentru profesor sau pentru preotul catehet, însă scopul nostru este să-i învățăm pe oameni să se deprindă cu practicarea religiei – pentru a se mântui. Acest scop, într-adevăr, este foarte greu de realizat.

Oricât efort am depune cu scopul declarat de a face educație religioasă în școală și în parohie, exemplul personal al omului care reprezintă credința este determinant. „*Să faci ce zice popa, nu ce face popa*” a rămas în urmă ca un proverb dezonorant, care „de facto” nu este acceptat nici de noi, nici de către creștini. Fiecare dintre noi am avut momente în care ne-am raportat la percepția credincioșilor, înfricoșați de cuvântul clar și sever al Mântuitorului: *Iar cine va sminti pe unul dintr-aceștia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării* (Matei 18, 6).

O vorbă nepotrivită, o afirmație exagerată, o minciună rostită, o ironie, un gest nepotrivit, un obiect prea scump, o mașină de lux pe care o folosim, o bijuterie, o haină nepotrivită, sunt doar câteva exemple care pot arunca în gol tot efortul educativ pe care îl facem în parohie sau în școală, atât între copii, cât și între cei maturi. Avem tendința să considerăm criticile care ni se adresează doar ca acțiuni dușmănoase împotriva preotului sau Bisericii, încercăm să ne îndreptăm în fața credincioșilor și a propriei conștiințe, însă poate ar fi mai bine să facem autoanalize și să le acceptăm cu smerenie... cu convingerea că păcatele recunoscute și îndreptate cu pocăință vor fi și iertate de Bunul Dumnezeu și de cei pe care îi păstorim. Putem recunoaște că am avut perioade în care programa școlară la religie a fost prea încărcată, că am avut profesori de religie prea exigenți în notare, că noi, preoții nu am reușit întotdeauna să ne aplecăm la nivelul de înțelegere al copiilor, că nu am știut să ne împrietenim cu școala și cu elevii, că am avut o impresie prea bună despre noi înșine... etc. și să ne facem corecțiile necesare.

Nu e o rușine să facem acest lucru, așa cum spune părintele Constantin Necula: trebuie să înțelegem că Biserica nu se va schimba așa doar de dragul

tinerilor. Ea o face pentru că este un organism viu, își dă seama ce trebuie să facă, să îndrepte”⁶.

Rolul Bisericii în viața socială poate să crească sau să scadă în funcție de înfățișarea noastră launtrică și cea exterioră. În educația religioasă nu vom putea face abstracție de așteptările oamenilor pe care dorim să-i educăm și să-i formăm ca buni creștini.

3.3 ȘCOALA

Școala constituie un alt factor principal și complementar al educației creștine. În cadrul ei, educația moral-religioasă are un caracter programat, planificat și metodic. Conținuturile religioase care se transmit sunt selectate cu grijă după criteriile psihopedagogice, activitățile educative se cer a fi structurate respectând principiile didactice, sunt dimensionate cele mai pertinente metode de predare-învățare. Formarea caracterului moral-religios este inclusă în formarea personalității moral-religioase. Omul poate deveni conștient de ce înseamnă să fii moral, poate adera la norme morale și poate avea un ideal religios.

Când vorbim despre educația religioasă în școală, ne gândim instantaneu la profesorul de religie. *În anul școlar 2014-2015 predau disciplina Religie 6.800 de profesori*⁷.

Din această perspectivă, profesorul de religie este mai mult decât un simplu laic ce se ocupă cu educația religioasă. Cred că este un profesor, pe de o parte, și în egală măsură, un misionar și om ce face parte din structurile misionare ale Bisericii noastre.

În privința educației religioase în școlile românești, cunoaștem presiunile care vin din partea societății, cât și din partea politicilor educaționale europene. Urmare a deciziei Curții Constituționale, din data de 12 noiembrie 2014, judecătorii au decis că orele de religie se vor desfășura doar pe baza acordului scris al părinților. Însă, spre dezamăgirea inițiatorilor, testul a fost trecut cu succes, însemnând asumarea responsabilă a educației religioase, prin voința elevilor și a părinților acestora.

Cu atât mai mult, responsabilitatea profesorului de religie este acum mai mare, deoarece a primit un vot de încredere pentru misiunea pe care o are. Profilul religios moral al profesorului de religie poate fi asemănat cu pro-

⁶ <http://www.turnulsfatului.ro/2015/11/06/tstv-parintele-necula-nero-a-dat-foc-cetatii-si-vina-au-purtat-o-crestinii>

⁷ <http://patriarhia.ro/sinteza-activitatilor-bisericii-ortodoxe-romane-in-anul-2014-7866.html>

filul preotului. Copiii văd religia prin prisma profesorului, deoarece calitățile și defectele lui se proiectează fast sau nefast asupra materiei în sine. Fără a i se cere să fie desăvârșit, el trebuie însă să dovedească o permanentă strădanie spre a-și contura personalitatea, să tindă neîncetat spre desăvârșire. Din punct de vedere intelectual, un profesor de religie trebuie să posede o bună cultură generală, dublată de cultură specială teologică. De asemenea, să aibă, între altele, inteligență vie, imaginație creatoare, să fie un specialist în materia pe care o predă, având totodată și cunoștințe psiho-pedagogice solide, care să-i permită o comunicare optimă cu elevii. În același context al calităților intelectuale, profesorul de religie trebuie să fie un cititor pasionat al literaturii teologice, dar și al cărților din domeniile ajutătoare. Mai ales, el nu este un simplu transmițător de cunoștințe, ci un propovăduitor, iar una dintre notele esențiale ale personalității propovăduitorului creștin, din punct de vedere intelectual, este cunoașterea Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfinților Părinți. Din punctul de vedere al calităților morale, să fie înzestrat cu credință puternică, iubire nețărmurită, smerenie, discreție, discernământ și bun simț. Întâi de toate, profesorul de religie trebuie să aibă conștiința că nu predă o lecție oarecare, ci un crez anume, drept, curat, deplin și neștirbit al adevărului, al mântuirii: crezul ortodox. Astfel, credința neabătută, unită cu celelalte virtuți pomenite, vor confirma vocația autentică și mărturia lui de catehet.

4. IMPACTUL SECULARIZĂRII ȘI AL CONFRUNTĂRILOR SOCIALE ASUPRA EDUCAȚIEI RELIGIOASE

Dacă aruncăm o privire asupra perceperii religiei în secolul trecut, observăm că a fost dominată de un scepticism generalizat în ceea ce privea atât rolul, cât și viitorul religiei în societatea modernă. A fost perioada în care gândirea occidental-europeană ducea la extrem consecințele pozitivismului epistemologic, anunțându-se cu multă emfază caracterul retrograd, inutilitatea și iminenta dispariție a religiei. *Puternic influențat de teologia antropologică a lui Feuerbach (1841), Marx a fost primul teoretician social care a văzut în religie unul din factorii principali ce se opun progresului și schimbării sociale. „Religia este opiumul popoarelor”, „este doar soarele iluzoriu care se rotește în jurul omului atâta timp cât omul nu se rotește în jurul său însuși” susținea Marx în anul 1844. Din perspectiva sa, societatea viitorului va fi una în care religia va fi o chestiune*

*de istorie*⁸. Mergând mai departe, Nietzsche anunța în 1885 prin intermediul nebunului din „Așa grăit-a Zarathustra”, „moartea lui Dumnezeu” și nașterea lui „der Übermensch” (super omul), care nu cunoaște altă lege înafara propriei voințe, pentru ca nu cu mult mai târziu Freud cu psihanaliza lui să pretindă a da loviturile finale religiei și persoanei religioase. „Viitorul unei iluzii” (1927), lucrarea în care Freud vorbește nemijlocit pe tema rolului și al viitorului religiei, se încheia pe un ton cinic, prin care dorea irevocabil eradicarea acestei „maladii” a societății moderne⁹.

4.1 Provocările contemporane pentru educația religioasă

4.1.1 Presa, televiziunea și internetul

Poate zilnic ne așezăm în fața televizorului, cu impresia că ne relaxăm, aflăm ce se mai întâmplă în lume și după aceea ne continuăm activitatea. *Prin caracteristicile și intensitatea experienței, prin periodicitatea cu care intervine încă din primii ani ai vieții, privitul la TV influențează în mod definitoriu viața omului contemporan. Oamenii ajung să gândească, să se comporte, să se îmbrace după cum le sugerează televiziunea. O mare parte din modul de a fi al acestui om, din ideile, aspirațiile și sentimentele lui se datorează miilor de ore petrecute în fața „mașinii visării”*¹⁰ – așa cum spune Virgiliu Gheorghe - biofizician și doctor în bioetică.

TV-ul sau mass-media în general reconstruiesc realitatea, configurează un nou mediu de existență și de conștiință pentru omul zilelor noastre, un nou mod de a fi. *Ca principale mijloace ale promovării nihilismului și culturii de divertisment, ele influențează în mod decisiv orizontul religios al omului contemporan. Cu siguranță, fără TV și publicitate lumea nu ar fi arătat așa cum o vedem noi astăzi. Nu s-ar fi înaintat atât de mult în direcția degradării valorilor tradiționale, a relațiilor personale și comunitare, a vieții de familie, a moralei sociale și individuale*¹¹.

Imaginea video și cea publicitară, precum și rețelele de socializare au instalat o adevărată dictatură în spațiul public și privat al societății moderne,

⁸ Mirri E., *La Metafizica i Nietzsche*, Alfa, Bologna, 1961, p. 89; G. Penzo, M. Nicoletti, *Nietzsche e il cristianesimo*, Morcelliana, Brescia, 1982.

⁹ Silviu Rogobete, *Religie și schimbare socială. Câteva reflexii asupra rolului religiei în societatea contemporană*, Colegiul Noua Europă, București, 2002, p. 124.

¹⁰ Gheorghe Virgiliu, *Efectele televiziunii asupra minții umane*, Ed. Prodomos, București, 2006, p. 15.

¹¹ Ibidem, p. 16.

au ajuns să-l domine pe om indiferent de vârstă, lăsându-i o libertate tot mai mică în a vedea și înțelege lumea. De aceea, realitatea tiraniei mediatice trebuie să fie adusă la cunoștința credincioșilor noștri de toate vârstele cu mai multă insistență dar și cu înțelepciune.

Culturii nihiliste i se datorează dependența omului de televizor. Prin urmare, atâta timp cât oamenii nu se vor debarasa de reziduurile acestei culturi, nu se vor putea elibera cu adevărat de atracția televiziunii. Problema nihilismului nu este atât una de natură culturală, cât una de natură religioasă, căci el se naște și se dezvoltă într-un raport polemic față de învățătura și modul de viață creștin.

Astfel, putem spune că televizorul și internetul în viața socială sunt cauze ale crizelor psihologice și religioase ale omului contemporan. Educația religioasă și pacea lui Dumnezeu cu greu se vor așeza în viața oamenilor, atâta vreme cât televizoarele vor fi pornite și omul modern va fi conectat fizic și mental la rețelele de internet.

4.1.2 Grupările secular-umaniste, nihilismul, ateismul

Dacă acum 25 de ani identificam ca potențial pericol la adresa ortodoxiei prozelitismul sectar neoprotestant, acest fenomen nu mai este de actualitate, deoarece i-a luat locul **prozelitismul secular umanist** sau curentele gnostice teiste și ateiste. Împreună cu dezvoltarea umanismului, încă din secolele XVIII - XIX, s-au dezvoltat și ideile seculariste. Lumea modernă a asistat la generalizarea secularizării vieții în special în vestul Europei. Mai întâi, aceasta a însemnat că moralitatea putea fi eliberată de autoritatea religioasă. Valorile și idealurile rațiunii, libertății, fericirii și dreptății sociale au luat locul virtuților credinței, speranței și filantropiei, iar sentimentul păcatului a fost minimalizat. În al doilea rând, secularizarea a presupus efortul de a limita controlul Bisericii asupra diverselor instituții din societate și mai ales asupra statului, școlilor și economiei.

În societatea contemporană, umanismul secular a fost considerat, de critici, ca și de susținătorii săi, drept o filosofie ce poate fi distinsă în mod clar de orice formulare religioasă. Fundamentalistii religioși din Statele Unite au purtat o campanie împotriva umanismului secular, pretinzând că reprezintă în sine o „nouă religie” și au încercat să o elimine din viața publică.

Poate că manualele de îndrumări misionare și sectologie ar trebui completate cât mai curând, actualizate la principalele provocări, deoarece nici profesorii de religie, nici preoții nu au la îndemână armamentul și instructajul

aferent în fața acestui nou tip de agresiune din partea presei, a televiziunii, a internetului, a sectarilor seculari, ateii sau cu alte convingeri filosofice.

Nihilismul modern stă împotriva lui Dumnezeu în mod irevocabil și explicit; nihilismul filosofic și existențialist este considerat „antiteist”, prin faptul că presupune că viața modernă trebuie să continue de acum încolo fără Dumnezeu. Este important să remarcăm faptul că în rândurile antiteiștilor se află nu numai „antiteiști” activi și pasivi, ci și mulți care se consideră „persoane religioase” și se închină unui „dumnezeu” oarecare, excluzând orice religie instituționalizată. Robespierre a întemeiat un cult al „Ființei supreme”, iar Hitler recunoștea existența unei „forțe supreme”, un „dumnezeu dinăuntrul oamenilor”. Războiul împotriva lui Dumnezeu este capabil de diferite stratajeme (și ne amintim desigur și de discursurile și sloganurile simpliste ale propagandei comuniste), dar, fie că a fost în mod explicit „ateist” sau „agnostic”, fie că ia forma venerării unui „dumnezeu nou”, la temelia nihilismului se află o declarație de război împotriva adevăratului Dumnezeu.

Necredinciosul ca mutant nefericit este descris în cuvinte severe de către filosoful Petre Țuțea: *O babă murdară pe picioare, care stă în fața icoanei Maicii Domnului în biserică, față de un laureat al premiului Nobel ateu: - baba e om, iar laureatul premiului Nobel e dihor. Iar ca ateu, asta moare așa – dihor [...] Eu când discut cu un ateu e ca și cum aș discuta cu ușa*¹².

5. MARAMUREȘUL ȘI SĂTMARUL

5.1 Tablou de ansamblu al educației religioase

Educația religioasă în Maramureș și Sătmăr reprezintă o componentă adânc înrădăcinată în viața oamenilor. În familiile tradiționale, copiii și tinerii sunt educați „cu frica de Dumnezeu și cu rușine de oameni”; astfel, în general, comportamentul și viața de zi cu zi se raportează la legea morală creștină și la legile țării sau ale locului. Desigur, și în părțile noastre educația familială bazară pe principii creștine este lovită de tendințe libertine sau în numeroase cazuri în mediul urban sau în lipsa părinților care sunt plecați la muncă în străinătate, educația familială fiind deficitară sau lipsește cu desăvârșire. Cred că putem

¹² <http://www.crestinortodox.ro/credinta/petre-tutea-ateii-au-nascut-s-nascut-degeaba-69810.html>

spune că viața creștină se află în echilibru și în armonie în momentul de față, fără să excludem pericolele și excepțiile amintite.

În privința acțiunilor pentru educația religioasă, Episcopia Maramureșului și Sătmarului are o structură bine consolidată: **Religia în școli** este predată de către profesori de religie ce au studii superioare și sunt încadrați conform cerințelor inspectoratelor școlare. În județul Maramureș: 133 profesori, în județul Satu Mare: 108 profesori, în total: **241 profesori**. Activitatea profesorilor de religie este coordonată și monitorizată de către **inspectorii școlari pentru religie** (preoți) din cele două județe, care colaborează cu Episcopia noastră. O îngrijorare națională o reprezintă scăderea natalității, care se regăsește și în scăderea populației școlare: din Maramureș și Sătmar, de la 142.000 școlari și preșcolari - în anul 2012, la 131.000 în 2016.

Protocolul de colaborare între Școală și Biserică s-a încheiat între Episcopia Maramureșului și Sătmarului și Inspectoratele Școlare ale celor două județe, cât și la nivelul parohie-unitate școlară, în toate localitățile unde există unități școlare încă din anul 2013. Acet protocol afirmă colaborarea interinstituțională și interumană firească ce există în fiecare comunitate.

Catehizarea parohială este coordonată de către un inspector eparhial și 8 responsabili la nivelul protopopiatelor. **261 parohii** organizează activități catehetice în cadrul proiectului „Hristos împărtășit copiilor”, cu un efectiv de 4.927 copii care participă la aceste programe. O coordonată importantă a catehizării parohiale o reprezintă activitățile non-formale cu tinerii și taberele. Pe această coordonată pastoral-misionară s-au desfășurat **34 de tabere** și activități pentru tineri, la care au participat **1.577 de copii și tineri** din cele opt protopopiate și chiar din străinătate. Concursul național „*Biserica și Școala din sufletul meu*” – de asemenea a reprezentat un context favorabil de exprimare și implicare a tinerilor în diferite acțiuni dedicate „*Anului omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox*”.

5.2 Aspecte pe care le putem îmbunătăți

Dacă la nivel parohial sau regional (pe protopopiate) taberele, concursurile și alte manifestări se vor dovedi stimulative, motivaționale și plăcute pentru copii și tineri avem garanția că se vor dezvolta. Depinde foarte mult de modul în care sunt organizate și de dăruirea preoților, profesorilor și a celorlalte persoane care se implică.

Catehizarea parohială, taberele, competițiile și toate activitățile non-formale cu caracter educativ creștin se pot face cu succes numai acolo unde există dragoste și dăruire pentru educația creștină ortodoxă. De aceea, perspectivele educației religioase în Maramureș și Sătmar (și dealtfel peste tot) se pot întrezări în funcție de disponibilitatea și determinarea cu care ierarhii, preoții, diaconii și profesorii de religie vom acționa. Atât în Maramureș și Sătmar, cât și în alte părți ale țării, există riscul inițierii unor proiecte care pierd din vedere beneficiarii: copiii și tinerii. Nu putem spune în momentul de față în ce măsură va exista interes și dorință din partea tinerilor, pe de o parte, și suficientă determinare din partea noastră. Însă inițiativele de tip *posticum sau backdoor* se dovedesc cele mai atractive și eficiente din punct de vedere educativ. Românii înțelegeau prin posticum ușa din dosul casei prin care aveai acces în inima casei. În învățarea și deprinderea credinței și același principiu este enunțat de către Sfântul Apostol Pavel: *Cu cei slabi m-am făcut slab, ca pe cei slabi să-i dobândesc; tuturor toate m-am făcut, ca, în orice chip, să măntuiesc pe unii. Dar toate le fac pentru Evanghelie, ca să fiu părtaș la ea* (I Corinteni 9, 22-23).

- Oare un discurs de tip scolastic la o oră de religie sau cateheză va pătrunde în inima tânărului creștin?

- Oare atitudinile autoritariste și coercitive vor impune dragostea Lui Hristos în viețile oamenilor?

- Nicidecum! - Și eu ca și dumneavoastră, de-a lungul anilor, am stat cuminte în bancă, am luat notițe și cu supunere am însușit noțiuni de religie, catehism și mai târziu am însușit conținuturile teologice din Seminar și din Facultate, dar haideți să recunoștem că mișcarea voinței și a sentimentelor noastre religioase și poate chiar decizia de a ne consacra slujirii bisericești au venit mai mult din povestirile simple și curate ale mamei, ale tatălui sau ale bunicilor despre Domnul Iisus și despre Maica Sfântă; impresiile cele mai puternice le avem din experiența pelerinajelor și procesiunilor la Rohia, la Moisei, la Bixad și la alte mănăstiri; iar modelele de nezdruccinat pentru educația noastră religioasă sunt sub numele unor smeriți călugări sau preoți: Cleopa Ilie, Teofil Părăian, Paisie Olaru, Justinian Chira, Arsenie Papacioc, Sofian Boghiu, Nicolae Steinhardt, Constantin Galeriu... sau alții pe care i-ați întâlnit și nu-i veți uita niciodată.

Iată cum experiențele noastre personale demonstrează că familia, preoții și duhovnicii-model, acțiunile itinerante non-formale au avut și au impact educativ real.

6. ÎNVĂȚĂMÂNTUL TEOLOGIC

Așa cum este unanim recunoscut, învățământul teologic este un tip de învățământ vocațional. Tânărul animat de idelul credinței, educat în spiritul valorilor tradiționale, cu dragoste de neam și de Biserică dorește să se dedice unei misiuni. Această vocație se poate manifesta încă din copilărie sau din tinerețea timpurie... așa cum ați simțit și dumneavoastră. Învățământul teologic are rolul de a pregăti viitorii misionari și slujitori ai Bisericii, uneori în mod specializat pe domenii distincte: teologie-pastorală, teologie didactică, teologie-asistență socială, teologie-patrimoniu etc. Învățământul teologic are un rol strategic în lucrarea Bisericii, deoarece pregătește generațiile de slujitori și misionari pe categoriile amintite. De aceea, Episcopia noastră are în grijă două unități de învățământ teologic de nivel mediu – liceal în cele două județe și o unitate de învățământ superior în cadrul Facultății de Litere din Baia Mare. Învățământul teologic poate fi privit ca o încununare a învățământului religios, o etapă superioară calitativ și formativ, care pregătește tineri pentru slujirea Bisericii. Asemenea învățământului religios de masă, învățământul teologic formează oameni, însă la un alt nivel. Dincolo de pregătirea intelectuală, de însușirea cunoștințelor necesare, tinerii din școlile teologice își formează profilul duhovnicesc, își întăresc convingerile pentru a-și asuma o misiune: *Iată Eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor; fiți dar înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii.* (Matei 10,16) Învățământul teologic, înafara conținuturilor tradiționale pe care le transmite, se actualizează mereu pe problemele sociale care apar, pe specificul epocilor, pe contextul cultural al țării sau al zonei în care trăim. Pe măsură ce societatea devine mai complexă, profilul tânărului slujitor al Bisericii se modifică și se adaptează. Astfel, tânărul teolog al zilelor noastre se dăruiește și se pune în slujba lui Hristos cu toți talanții săi, și mai ales cu spirit de sacrificiu. *Nimeni să nu disprețuiască tinerețile tale, ci fă-te pildă credincioșilor cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția. Până voi veni eu, ia aminte la citit, la îndemnat, la învățatură. Nu fi nepăsător față de harul care este întru tine, care ți s-a dat prin proorocie, cu punerea mâinilor mai-marilor preoților. Cugetă la acestea, ține-te de acestea, ca propășirea ta să fie vădită tuturor! Ia aminte la tine însuși și la învățatură; stăruie în acestea, căci, făcând aceasta, și pe tine te vei mântui și pe cei care te ascultă.* (I Timotei 4, 12-14)

Din 1803 - anul în care a apărut primul seminar teologic (Socola - în timpul Mitropolitului Veniamin Costachi) – și până în zilele noastre, învățământul teologic a cunoscut creșteri calitative și cantitative.

Acum în cadrul Patriarhiei Române funcționează 29 de seminarii teologice, cu diferite specializări – Teologie Pastorală, Teologie Patrimoniu, Ghid turism religios, Filologie, Științe sociale, Științele naturii și 9 licee teologice ortodoxe. În anul școlar 2013-2014 au fost școlarizați 5.540 elevi la nivel liceal; în cadrul unităților de învățământ teologic ortodox preuniversitar își desfășoară activitatea didactică 868 de profesori;

În cuprinsul Patriarhiei Române funcționează 11 facultăți de teologie și 4 departamente de teologie, incluse în cadrul altor facultăți (Timișoara, Galați, Baia Mare și Reșița). În anul universitar 2013-2014 au fost școlarizați 5.481 de studenți¹³.

După cum știm, în învățământul teologic mediu se înregistrează mutații și schimbări ale strategiilor de școlarizare, de la structura tradițională a Seminarului spre tipul școlii confesionale, cu extensie spre ciclul gimnazial și ciclul primar. Episcopia Maramureșului și Sătmarului are un învățământ teologic bine structurat, așa cum reiese și din raportul sectorului educațional de la începutul acestui an calendaristic:

În Baia Mare

Seminarul Teologic „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” cu Liceul Sanitar numită generic „Școala pentru trup și suflet”:

- 430 elevi (nivel liceal)

- 250 (postliceal)

Total 680

În Satu Mare

Liceul Teologic „Nicolae Steihardt”:

- 216 elevi (nivel liceal)

- 290 (preșcolar și școlar)

Total 506

În Baia Mare

„Departamentul de Teologie Ortodoxă”, în cadrul Facultății de Litere:

- 110 studenți + 55 masteranzi

Total 165

¹³ <http://patriarhia.ro/sinteza-activitatilor-bisericii-ortodoxe-romane-in-anul-2014-7866.html>

Școlile teologice din țară dar și din Episcopia noastră se confruntă cu aceleași dificultăți cauzate de procesul de secularizare ce se manifestă în toate zonele vieții sociale, apoi scăderea drastică a populației școlare determină scăderea concurenței, ducând implicit la scăderea calității unor clase de Seminar.

7. PERSPECTIVELE EDUCAȚIEI RELIGIOASE

Recunoașterea clară și afirmarea stării de asediu în care se află creștinismul ortodox la noi acasă, și prin extensie recunoașterea agresiunii seculare la adresa spiritualității și identității românești, ne-ar ajuta la însușirea și promovarea unei atitudini de rezistență și de opoziție, la enunțarea unui plan educativ pentru toate categoriile de vârstă, nuanțat într-o manieră apologetică, militantistă.

Pentru a întrezări perspectivele educației religioase, poate ne-ar fi de folos să privim și spre modelele activității parohiale ortodoxe din străinătate: preotul din diaspora își identifică credincioșii ortodocși pe o rază de câteva sute de kilometri, comunică telefonic sau prin alte mijloace cu fiecare familie, în cursul săptămânii preotul muncește într-o fabrică sau într-un domeniu oarecare, seara face vizite pastorale, sâmbăta și duminica preotul sau preoteasa fac ore de religie și cultură românească, iar duminica, după Sfânta Liturghie, organizează agapa cu participanții – acest moment fiind folosit de asemenea ca prilej de comunicare și educație religioasă.

Statul, instituțiile europene și organizațiile suprastatale nu sunt și nu vor fi întotdeauna prietenoase cu Biserica. În mod tradițional, relațiile dintre Biserică și Stat, în țările majoritar ortodoxe, au urmat principiul bizantin al simfoniei, adică al armoniei, al sincronizării, al înțelegerii și cooperării dintre două instituții deosebite și distincte: una spirituală și cealaltă politică, însă în orânduirea seculară spre care ne îndreptăm, e posibil ca principiul bizantin amintit să nu mai fie actual. Poate de aceea, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a reșezat la locul cuvenit importanța catehizării parohiale – complementară și alternativă orei de religie.

*Biserica s-a identificat întotdeauna cu năzuințele neamului pe care l-a slujit, luând parte, cu mijloacele ei specifice, la lupta de eliberare socială sau națională*¹⁴. Biserica a contribuit la formarea și consolidarea conștiinței

¹⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Ortodoxie și românism*, București, 1993, p. 54.

naționale, la progresul și fericirea popoarelor la care a fost trimisă, iar *Ortodoxia reprezintă biserica una, care se manifestă în deplinatatea ei, într-o plenitudine de biserici locale. Biserica locală asimilează în identitatea ei elementele specifice națiunii, culturii și limbii poporului respectiv*¹⁵.

Parafrazând expresiile părintelui Constantin Necula, încerc să închei prealunga mea expunere:

*- Ca Biserică, avem obligația, nu doar morală, ci istorică, de a propune și îndeplini un proiect de societate, - provocând la constituirea unui traseu valoric în care fundamentele ce ne definesc ca națiune și oameni să fie reafirmate cu tărie. Discriminați în propria țară, românii ortodocși își caută liniștea în Biserică. [...] Lecția de Religie a României durează mai mult decât Ora de Religie. Ține cât ora astrală a momentului acestuia, în care refuzăm să devenim sclavii unei democrații schilodite de sensul ei moral. Cu fiecare om care se roagă, muncește cinstit, citește Scriptura și-i aduce slavă lui Dumnezeu, lecția de religie continuă. Și continuă!*¹⁶
Hristos a Înviaț!

Bibliografie

Surse tipărite:

ABRUDAN Dumitru, Pr. Prof. Dr., *Bisericile locale și Biserica universală*, referat la Conferința teologică interconfesională, București, 1978, în revista „Studii teologice”, XXX, nr. 5 – 8, 1978.

BANCILĂ Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, 1996.

BOLOCAN Carmen-Maria, *Catehetica și Didactica Religiei. Interferențe și deosebiri*, Performantica, Iași, 2005.

BRIA Ion, *Credința pe care o mărturisim*, EIBMBOR, București, 1989.

CHIRILĂ Ioan (coord.), *Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură și în istorie*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.

CUCUȘ Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Polirom, Iași, 1999.

ERDEI Miron, *Educația și idealurile ei (II)*, în *Orizonturi Teologice*, Oradea, Nr. 1/2006.

¹⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan**, „Bisericile locale și Biserica universală”, referat la Conferința teologică interconfesională, București, 1978, în revista *Studii teologice*, XXX, nr. 5 – 8, 1978, p. 4

¹⁶ <http://ziarullumina.ro/Scoala-in-epoca-dictaturii-emoțiilor-104992.html>

ERDEI Miron, *Preocupări privind predarea Religiei în școală*, în Revista Teologică, Sibiu, Nr. 2-3/1998.

GORDON Vasile, *Biserica și Școala*, Christiana, București, 2003.

GORDON Vasile, *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Repere ale unui scurt excurs istorico-pedagogic*, Ortodoxia, nr. 3-4, 2000.

HRISOSTOM, *Arhiepiscopul de Etna, Elemente de psihologie pastorală ortodoxă*, Buna Vestire, Galați, 2003

IORGA Nicolae, *Istoria Bisericii românești*, București, 1932.

IRINEU Episcop de Ekaterinburg și Irbit, *Educația religioasă. Învățături pentru copii și tineri*, Sophia, București, 2002.

JURCA Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești. Contribuții de metodologie și pedagogie creștină*, Marineasa, Timișoara, 2001.

LEMENI Adrian și DEDU Bogdan, *Învățământul religios și teologic în România*, Techno Media, Sibiu 2006.

MIRICĂ Alina, *Lumina Lumii*, Articol publicat în Revista Familia Ortodoxă, nr. 88/Mai 2016.

NECULA Constantin, *Sarea pământului*, vol. I, Tehnopres, Iași, 2002.

OPRIȘ Dorin, OPRIȘ Monica, *Religia și educația de mâine – cercetări pedagogice*, Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

ROGOBETE Silviu, *Religie și schimbare socială. Câteva reflexii asupra rolului religiei în societatea contemporană*, Colegiul Noua Europă, București, 2002.

STĂNILOAE Dumitru, Pr. Prof. Dr., *Ortodoxie și românism*, București, 1993.

ȘANTA Gheorghe, *Valorile creștine în Educația morală a adolescentului*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004.

ȘEBU Sebastian; OPRIȘ, Dorin; OPRIȘ, Monica, *Metodica predării religiei*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.

TĂNĂSESCU-VLAS Adrian, *Viața de familie*, traducere din limba rusă, Ed. Sophia, Ed. Cartea Ortodoxă, București, 2009.

TIMIȘ Vasile, *Religia în școală. Valențe eclesiale, educaționale și sociale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.

TIMIȘ Vasile, *Evaluarea - factor de reglare și optimizare a educației religioase*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2003.

VIRGILIU Gheorghe, *Efectele televiziunii asupra minții umane*, Ed. Prodromos, București, 2006.

Surse web:

www.crestinortodox.ro

<http://ortodoxiatinerilor.ro/scoala/20732>

<http://patriarhia.ro>

<http://ziarullumina.ro>

Necesitatea educației religioase a copiilor

Prof. Mioara ȘTEFAN

Omul a fost creat de Dumnezeu din iubire, nu din necesitate, ca o încununare a creației Sale, ca el să poată fi așezat și instalat ca stăpân peste toate și astfel să se poată împărtăși de iubirea și bunătatea dumnezeiască absolută.

Fiind făptură culminantă a creației, fiecare din piesele ei au menirea de a fi în slujba lui. Omul, ca scop al naturii și al întregii lumi, ca ființă conștientă și responsabilă, este chemat la o responsabilitate pe măsură, fiind creat de Dumnezeu, trebuie să tindă la realizarea asemănării cu El și să umple tot mai mult lumea de plenitudinea divină¹.

Potrivit învățaturii Sfintei Scripturi, omul fiind coroana creației, se prezintă și ca un inel de legătură între lumea materială și spirituală și chiar cu cea veșnică a lui Dumnezeu în Treime².

Alcătuit din trup și suflet, omul are nevoie să se dezvolte atât fizic, cât și sufletește. Așa cum trupul are nevoie de hrană ca să trăiască – omul primește lumea în trupul său și o transformă în propriul sine, în trup și sânge – și sufletul, la rândul lui, are nevoie de hrana specifică lui, oferită nouă de Hristos ca Taină și comuniune – Sfânta Euharistie – spre iertarea păcatelor, spre creștere și spre viața de veci.

Trăirea religioasă și manifestarea ei în fapte curente de viață necesită și se cer a fi formate și consolidate prin educație. Nimic nu se dovedește suficient, din ceea ce primește omul prin naștere, dacă el sau semenii lui nu devin activi în perspectiva desăvârșirii.

Omul este înzestrat de Dumnezeu cu multe daruri sau „talanți”, pe care suntem datori să-i folosim și să-i înmulțim prin muncă spre binele nostru,

¹ Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Borca, *Omul – încununare a operei de creație*, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2007, p. 136.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, „Creația lumii în lumina Sfintei Scripturi și a științei contemporane”, în *Vestitorul Ortodoxiei*, nr. 241, 242 și 243, 244, 2000, p. 13.

dar și pentru a-i revendica, a-I întoarce darul lui Dumnezeu. Orice talent înăscut are nevoie de exercițiu metodic pentru a deveni plenar așa cum și religiozitatea primă trebuie cultivată, întărită și perfecționată. Tocmai acest rol îl are educația religioasă în școli, să formeze caracterul religios-moral al elevului, care să-l conducă la desăvârșirea creștină.

Etimologia cuvântului „educație” vine de la latinescul „educō, -are” și înseamnă a conduce pe om, cu metode adecvate, spre o țintă. Procesul educativ a fost mereu o necesitate existențială, deoarece numai prin ea, omul devine om. Dintre rolurile acesteia amintim: îngrijirea, instruirea și conducerea celor educați.

Creștinismul are, spre deosebire de păgânism, o învățătură descoperită de Însuși Dumnezeu, expusă în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, formulată în dogmele și învățătura Bisericii, de aceea el are nevoie neaparat de un învățător religios³.

Misiunea Bisericii decurge din însăși natura ei, fiind slujire și mărturie a iubirii lui Dumnezeu, Care L-a trimis în lume pe Fiul Său cel Unul Născut pentru ca noi să viem printr-Însul (I In. 4,9). Așadar primele școli au apărut pe lângă biserici, pentru că prima misiune a Bisericii este de a învăța: ”Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Mt. 28,19-20).

Misiunea trebuie să se acomodeze realităților vieții, după exemplul Mântuitorului, care prin întrupare și-a asumat condiția umană completă, în afară de păcat. Ea trebuie să aibă în vedere omul întreg ca o realitate vie, concretă, cu toate nevoile sale trupești și sufletești, precum și pe cele ale mediului în care el trăiește.

O trăire și o viață religioasă autentică nu este posibilă fără cunoașterea temeinică a adevărului revelat. De aici rezultă necesitatea studierii organizate și sistematice a religiei ca obiect de învățământ.

Educația religioasă are ca obiectiv cultivarea și dezvoltarea religiozității la copil sau adult. Esența religiei constă în fenomenul de credință, iar religiozitatea este o stare psihică derivată din credința într-un principiu suprem, etern și imuabil. Este religioasă acea persoană care crede că întregul univers este stăpânit și direcționat de o putere absolută: Dumnezeu, de unde derivă și sentimentul de respect și de venerație față de această instanță transcendentă⁴.

³ Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Dogmă și propovăduire*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 137.

⁴ Constantin Cucoș, *Educația religioasă, conținut și forme de realizare*, Ed. Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, p. 108.

Omul a fost creat de Dumnezeu ca ființă religioasă, care să facă legătura între lumea materială și cea cerească. Religia este legătura conștientă, personală și liberă a omului cu Dumnezeu.

Prin învățământul religios se urmărește luminarea minții elevului prin cunoașterea voii lui Dumnezeu, încălzirea inimii și determinarea voinței spre săvârșirea faptelor bune. Întruparea în om a atributelor accesibile ale divinității pare a fi scopul suprem al educației creștine. Prin intermediul acestei imitații active omul își apropie frumusețea originară, desăvârșită.

Factorii care stau la originea religiei sunt: Dumnezeu și omul, iar elementele religiei sunt: credința că Dumnezeu există și că El s-a revelat omului, că și-a descoperit voia Sa, pe care omul trebuie să o realizeze în lume; trăirea religioasă a omului credincios, care traduce în fapte ceea ce crede, până la desăvârșirea lui; un anumit ceremonial; simboluri; cultul divin etc ⁵.

Dacă idealul unei societăți secularizate este numai pregătirea tineretului pentru o profesie în viață, religia, ca disciplină de învățământ, are rolul unui liant între disciplinele care L-au pierdut sau nu L-au avut pe Dumnezeu. Religia îl formează pe om pentru sine și pentru societate, iar elevii vor înțelege mai bine rostul omului în lume și își vor explica toate fenomenele ce se întâmplă în jurul lor.

Educația religioasă este acțiunea specific umană susținută de iubire, încredere și libertate, desfășurată conștient de către un educator, pe baza unor principii și prin folosirea unor metode și mijloace specifice. Scopul educației religioase este realizarea caracterului religios-moral al elevului, care să-l conducă la desăvârșirea creștină. Asemănarea cu Hristos ar trebui să fie țelul oricărui credincios. Modelarea vieții umane după exemplul vieții lui Iisus ar însemna: mântuirea prin iubire și trăirea fără păcat.

Astfel privită, problematica educației religioase reprezintă un act necesar, așa încât, trăirea în afara acestui perimetru educațional-religios sau adoptarea unei atitudini de respingere sau înlăturare, se identifică cu un fel de analfabetism religios, care ulterior s-ar răsfrânge asupra formării omului și implicit asupra societății.

Din păcate, trăim vremuri în care Biserica și religia sunt prigonite, bineînțeles sub forme moderne, mai voalate, parșive și nu ca în primele veacuri, directe și cu vărsare de sânge. Dacă atunci torturau și ucideau trupurile

---

⁵ Pr. Prof. Univ. Dr. Sebastian Șebu, Prof. Monica Opriș, Prof. Dorin Opriș, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 18.

creștinilor pentru a renunța la credință și la Dumnezeu, astăzi prigonitorii Bisericii au diferite mijloace de a „ucide” sufletele creștinilor, în mod special cele a copiilor și tinerilor, care sunt expuși la tot pasul.

De mici au la îndemână mijloace moderne de comunicare și informare care, culmea, le sunt puse la dispoziție de către părinții lor, bine intenționați, de a le crea condiții optime de dezvoltare, însă fără nici o cenzură, fără o verificare a preocupărilor lor, și, astfel, picătură cu picătură, ne trezim că, în timp, sufletele acestea nevinovate sunt intoxicate cu tot felul de imagini denaturate, violente sau pornografice, de informații neverosimile, care să-i îndepărteze de Dumnezeu și de credința în El.

Este o luptă mult mai grea, deoarece răul le este strecurat și sădit în minte, care, ulterior, le va strangula credința și, în cele din urmă, le va ucide sufletele. În primele veacuri, credința oamenilor era mult mai statornică și avea un fundament; astăzi, tinerii nu reușesc să asimileze și să-și construiască niște baze religios-morale, ca urmare ei trăiesc mai mult cu o îndoială permanentă alimentată în mod intenționat prin diferite căi.

Trăim zile în care se încearcă o răsturnare a tuturor valorilor, în care nerespectarea poruncilor dumnezeiești să pară a fi în regulă, adică în „ton cu lumea”, iar respectarea lor să însemne „demodare” și luare în derâdere; în care bârfa și minciuna să fie propagată prin toate căile; furtul încurajat, iar desfrâul și trăirea în concubinaj susținute cu înverșunare de către specialiști ca fiind un mod de viață „sănătos” și normal. Nu mai vorbim de prezența la slujbele Bisericii care se diminuează datorită diferitelor preocupări (divertisment, sportive etc.), dar și fiind ajutată de prezentările tendențioase ale mass media, care aruncă și lovește neîncetat în ea.

Nu degeaba se urmărește și se vrea a se scoate religia din școli de către anumite persoane certate cu legea morală, ca să nu mai amintim și de legea juridică, deoarece sunt jenați și incomodați de faptul că religia nu acceptă și nu încurajează încălcarea lor și că ne conduce spre acea luminiță de la capătul tunelului.

Este o piedică pentru ei în a-și manifesta liber pornirile, în a le propaga și a le imprima celor din jur, deoarece prin acea oră de religie, copiii și tinerii pot asculta și învăța o alternativă împotriva răului din jurul lor. Este doar o picătură de adevăr într-un ocean de ispite, este doar o fărâcă dintr-un tot, este doar o oră pe săptămână, însă, picătură cu picătură, fărâcă cu fărâcă, profesorul de religie va trebui să refacă acel tot, precum un puzzle, înarmat cu multă răbdare, credință, iubire și blândețe.

Într-o astfel de lume și atmosferă ostilă, profesorul de religie are datoria, chemarea și responsabilitatea de a menține aprinsă flacăra credinței din sufletele copiilor și tinerilor pentru a le lumina drumul în viață, de a-i conștientiza că darurile primite de la Dumnezeu trebuie să le folosească pentru a le înmulți și nu să le risipească sau să le îngroape, să nu uite să mulțumească lui Dumnezeu pentru toate și să fie recunoscători și să aibă încredere deplină în El.

Nu este ușor de urmat acest traseu educațional, mai ales că fiecare nivel de vârstă își are manifestarea ei specifică, în care elevul pornește foarte bine, cu puritate, elan, entuziasm și credință, iar pe măsură ce crește și se confruntă cu problemele din jurul lui, cu ispitele de tot felul și cu informațiile denaturate, apare și se strecoară în minte îndoiala care generează multe întrebări existențiale, alimentate fiind și de criza de personalitate prin care trece, încât poate ajunge la un indiferentism religios.

În multe situații, din păcate, familia nu se implică, ori că nu are timp, și atunci lasă totul în seama școlii, ori este indiferentă și ea, așa încât nu ajută deloc în privința unui model de urmat. Deci, tu, ca părinte, de ce nu faci nimic în a-ți educa propriul copil, în a-l duce la Biserică, în a fi model pentru el și aștepti să facă acest lucru toată lumea, în afară de tine, ca să ai probabil pe cine să dai vina.

Fericit este cazul unde se simte implicarea familiei, care a avut răbdarea de a-l duce pe copil de mic la Biserică, de a comunica permanent cu el și de a-l educa. Așa ar fi normal să fie în toate familiile, mai ales creștine, unde Îl au în mijlocul lor pe Hristos, modelul nostru de urmat, care ne îndeamnă la iubire, iar iubirea generează dăruire și fericire, străduindu-ne astfel să facem binele în jurul nostru.

În aceste împrejurări, misiunea profesorului de religie nu este deloc de invidiat, deoarece trebuie să țină seama de toți factorii externi și interni care ar putea afecta și periclita îndeplinirea obiectivelor propuse în desfășurarea orelor. Comunicarea credinței prin predarea religiei în școală are ca scop formarea personalității religioase morale a copilului, dând naștere unei societăți creștine.

Un bun profesor este conștient de importanța rolului pe care îl are în școală, în Biserică, în societate și acordă o atenție deosebită relației profesor-elev, tratându-i în mod egal și încercând să-i modeleze pentru a atinge un obiectiv fundamental pentru formarea creștină. El trebuie să fie pentru elevi un model de urmat, să fie dedicat meseriei, care nu este una oarecare, întrucât activitatea dascălului nu se termină după ora de curs. În formarea elevului trebuie să se plece de la cunoașterea particularităților individuale și de vârstă ale acestuia, dar și de la mediul social în care trăiește.

Ca profesorul de religie să-și poată îndeplini misiunea, are nevoie de metode și mijloace didactice prin care să le descopere elevilor „tainele Împărăției lui Dumnezeu”. Metodele folosite în cadrul orelor de religie, atât cele tradiționale, cât și cele interactive trebuie adaptate particularităților de vârstă ale elevilor, ele conduc nu numai la atingerea obiectivelor, ci și la formarea de atitudini și comportamente morale. Utilizate într-o varietate de forme, ele dau eficiență procesului didactic, conducând la realizarea scopului urmărit în cadrul lecției respective⁶.

Prin educația religioasă se asigură un sens al vieții credincioșilor, o perspectivă care depășește imediatitatea faptică, o direcție și un mod de a exista. Se urmărește formarea și perfectarea a două componente de bază: sufletul și trupul, iar idealul prioritar al educației creștine este formarea caracterului și a personalității desăvârșite, avându-L ca model permanent înaintea ochilor pe Mântuitorul Iisus Hristos.

Educarea tineretului în spirit religios este și o problemă de îmbogățire și continuitate spirituală la nivel individual sau social. O societate izbândește și rezistă în istorie și prin forța credinței religiei pe care o practică. Rezolvarea nimerită a educației religioase ar fi în firea misionarismului nostru creștin, de întărire a credinței și de apărare față de sectarismul sau ateismul de factură distructivă. Să ne gândim la istoria românilor, când credința creștină a jucat rolul de scut și factor de rezistență în fața vitregiilor vremurilor⁷.

Bibliografie

BEL Valer, Pr. Prof. Dr., *Dogmă și propovăduire*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994.

BORCA Vasile, Pr. Lect. Univ. Dr., *Omul – încununare a operei de creație*, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2007.

CUCOȘ Constantin, *Educația religioasă, conținut și forme de realizare*, Ed. Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996.

POP Mariana, Prof., TOMAI Reghina, Prof., *Îndrumător metodic și auxiliar didactic pentru ora de religie*, Editura Maria Montessori, Baia Mare, 2008.

POPESCU Dumitru, Pr. Prof. Dr., „Creația lumii în lumina Sfintei Scripturi și a științei contemporane”, în *Vestitorul Ortodoxiei*, nr. 241, 242 și 243, 244, 2000.

ȘEBU Sebastian, Pr. Prof. Univ. Dr., OPRIȘ Monica, Prof., OPRIȘ Dorin, Prof., *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.

⁶ **Prof. Mariana Pop, Prof. Reghina Tomai**, *Îndrumător metodic și auxiliar didactic pentru ora de religie*, Editura Maria Montessori, Baia Mare, 2008, p. 219.

⁷ **Constantin Cucos**, *Educația religioasă conținut și forme de realizare*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A. București, 1996, p. 114.

Sfântul Ierarh Antim Ivireanu – cel mai de seamă tipograf din Țările Române la sfârșit de secol XVII și început de secol XVIII

Pr. Dr. Cristian ȘTEFAN

Considerat cel mai de seamă mitropolit al Țării Românești din toată istoria ei, Sfântul Antim Ivireanul rămâne în memoria Bisericii noastre ca o personalitate de o complexitate rar întâlnită. Tipograf, arhitect de biserici, caligraf, sculptor, predicator fără egal, cunoscător al multor limbi străine, mitropolitul de origine georgiană s-a dovedit în același timp a fi un bun chivernisitor al Bisericii, cu spirit filantropic și aplecare spre nevoile credincioșilor pe care i-a păstorit. Meritele lui sunt cu atât mai mari, cu cât el n-a fost român.

Majoritatea tipăriturilor semnate de Antim indică limpede faptul că autorul era din Iviria, denumirea veche a Georgiei. Însuși Antim se numește pe majoritatea cărților tipărite sau traduse Antim Ivireanul. El a fost socotit până la moarte ca unul care aparținea acestei țări din mijlocul Caucazului. Există de asemenea o mențiune făcută de Anton Maria Del Chiaro, fostul secretar al lui Constantin Brâncoveanu, care vorbește în „Revoluțiile Valahiei” despre originea georgiană a lui Antim și despre unele evenimente dintru începuturi ale prezenței lui aici. A păstrat legătura cu țara de origine, a trimis acolo pe unul din ucenicii lui în ale tipografiei,

Mihail Iștvanovici (Ștefan), ca să tipărească două sau mai multe cărți în georgiană. Le-a trimis acolo, împreună cu o tiparniță, cu material tipografic lucrat de mâna lui Antim, el însuși fiind un mare creator de literă tipografică. Apoi, se poate spune că toată atmosfera din jurul lui a fost aceea a sublinierii apartenenței lui georgiane.

Începuturile vieții lui ne sunt puțin cunoscute. Născut în jurul anului 1650, din părinții Ioan și Maria, tânărul Andrei (numele primit la botez), a căzut rob la turci. Eliberat din robie, a trăit în preajma Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, unde a deprins de tânăr sculptura, pictura, caligrafia și limbile greacă, arabă și turcă. În jurul anului 1690, domnitorul Constantin Brâncoveanu l-a adus în Țara Românească, aceasta devenind a doua sa patrie. Aici a găsit un spațiu cultural propice, unde se întâlneau și activau, sub patronajul domnitorului brâncovean, străluciți oameni de cultură italieni și greci, alături de renumiți cărturari și ierarhi români ortodocși. Brâncoveanu s-a înconjurat de un grup de cărturari distinși, reputați în tot sud-estul continentului și în Orientul apropiat. Între ei s-au numărat Sevastos Kiminites, fost profesor și rector la Marea Școală a Patriarhiei Ecumenice, Ioan Cariofil, și el fost profesor și rector la aceeași Mare școală a Patriarhiei, Ion Comnen, medic și filosof, Iacob Pylarino, medic, contele Bartolomeo Ferrati, un medic excelent practician, înveșmântat cu o eleganță uimitoare și îmbucurătoare pentru ochii bucureștenilor, Manu Apostol, om de afaceri preocupat să investească în tipărirea cărților, Ion Românul, un pseudonim sub care se ascundea secretarul italian Giovanni Candido Romano, Antonio Maria de Chiaro, agerul secretar adus după 1709 tocmai din Florența, medicii Evanghelistă Marignazzi, un bun practician, devenit ulterior medic al țarului, și Mihail Schendos van der Beck, aromân în pofida numelui, preocupat de medicină și bogățiile Olteniei.

În rândul acestora se număra și cărturarul Antim Ivireanul.

În anul 1691, a ajuns conducătorul tipografiei din București. În anul 1696, era egumen al Mănăstirii Snagov, unde a întemeiat o nouă tipografie și a desfășurat o bogată activitate tipografică timp de cinci ani. Și-a continuat lucrarea tipografică în București, între anii 1701-1705. În anul 1705 a fost ales episcop al Râmnicului. La începutul anului 1708, a fost ales mitropolit al Țării Românești, păstorind pe credincioșii români din acest principat românesc până în anul 1716.

Elemente de istorie culturală privind difuzarea operei tipografice a lui Antim Ivireanu

La București exista o tipografie înființată de mitropolitul Varlaam al Țării Românești, unde în anul 1688 iese de sub tipar Biblia talmăcită, printre alții, de frații Radu și Șerban Greceanu. Până în toamna anului 1691 fuseseră tipărite aici 8 cărți. Aici începe să lucreze smeritul între ieromonahi Antim. Că a deprins rosturile meseriei la Constantinopol sau în țară, pe lângă Mitrofan, fostul episcop de Huși, nu se prea știe, iar opiniile sunt împărțite. În orice caz, este mai puțin probabil că a ucenicit la Buzău și cu atât mai hazardate sunt presupunerile despre Moscova sau Kiev, ori Veneția. Logic pare ca domnitorul Brâncoveanu să fi adus în țară un tânăr despre a cărui pricepere în arta tipografică începuse să se vorbească.

În decursul unui sfert de veac (1691-1716) a tipărit sau a supravegheat tipărirea a 63 de cărți, dintre care 39 au fost lucrate de el însuși. După limba în care au apărut, 30 erau în grecește, 22 în românește, una în slavonește, 6 slavo-române, 2 greco-arabe, una greco-română și una greco-slavo-română. După locul de apariție, aceste lucrări pot fi clasificate în felul următor: 21 la București, 15 la Snagov, 9 la Râmnic și 18 la Târgoviște. Tipăriturile prezintă o mare diversitate: cărți de slujbă, cărți biblice, cărți de doctrină teologică ortodoxă, cuvântări bisericești, cărți de învățatură pentru preoți, lucrări de filosofie etc. Dintre numeroasele lucrări tipărite putem menționa: Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă (1699), Învățături creștinești (1700), Floarea darurilor (1701), Noul Testament (1703), Tomul bucuriei (1705), Pilde filosofești (1713), Sfătuiri creștine-politice către domnitorul Ștefan Cantacuzino (1714-1716).

Pentru credincioșii Patriarhiei Antiohiei a tipărit un Liturghier greco-arab (1701) și un Ceaslov greco-arab (1702), fiind primele cărți tipărite în arabă. Prin activitatea sa tipografică, el a sprijinit și pe credincioșii de limbă greacă și georgiană, Ortodoxia românească ridicându-se astfel la un prestigiu deosebit în rândul popoarelor ortodoxe. Există chiar și o dispută legată de introducerea tiparului în Orient, necunoscându-se exact cine a introdus tiparul acolo: Mitropolitul Antim Ivireanul sau călugării iezuiți?

Pe când coordona activitatea tipografică la Mănăstirea Snagov, a deprins cu meșteșugul tiparului și pe o seamă de ucenici, dintre care cel mai de seamă a fost Mihail Ștefan (Iștvanovici), care spunea despre Antim Ivireanul că era desăvârșit în toate meșteșugurile. El a tipărit mai târziu cărți la Alba Iulia și chiar în țara natală a lui Antim, adică în Iviria. În jurul tipografiilor de la

București, Snagov, Râmnic și Târgoviște s-au grupat și un număr de corectori, gravori și traducători care au format o adevărată „lume a cărții”, interesată în munca filologică, hrănită mai ales de confruntarea versiunilor în vederea realizării unei corecte versiuni românești și, deci, în acuratețea termenilor. În viața conceptelor s-a format astfel o adevărată mișcare intelectuală.

După anul 1701, a sprijinit pe credincioșii ortodocși din Șcheii Brașovului prin scrisori de îmbărbătare și hirotonind pe unii preoți pentru biserica lor. Sprijinul lui este evidențiat și prin existența unor antimise în Transilvania, cu semnătura mitropolitului Antim, unul dintre acestea fiind expus și în muzeul Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmatului, care îi poartă numele.

Cărțile lui Antim, cele care se adresau lumii ortodoxe, în general, au fost difuzate pe o scară foarte largă, pe măsură ce au fost tipărite. Au fost datorate popoarelor ortodoxe, Constantinopolului, Ierusalimului, Siriei, unde erau greci mulți. Cartea românească tipărită de Antim a fost difuzată în Țara Românească în primul rând, dar și în Transilvania și Moldova. Sunt cărți numeroase din tiparul lui Antim care se găsesc astăzi răspândite prin Transilvania, mai ales că Brâncoveanu era și conducătorul și cel care îndruma într-un fel viața religioasă a românilor din Ardeal. Când în Transilvania erau frământări teribile legate de tendințele de uniație, Brâncoveanu l-a trimis la Alba Iulia pe Mihail Ștefanovici, ucenicul lui Antim, cu o tiparniță, iar acesta a tipărit acolo un Chiriacodromion, o carte de învățătură, și un Bucvar, un abecedar.

Pe urmă, multe cărți au fost difuzate în Moldova. Aici nu era un tipar în această epocă, pentru că ultimul domnitor de acolo cu preocupări culturale a fost Duca Vodă, care și-a încheiat treburile până la Antim. Ultimele cărți s-au tipărit în Moldova sub mitropolitul Dosoftei, iar după el s-a produs un mare gol în cultura moldovenească.

Importanța tipăriturilor lui Antim Ivireanu în statornicirea limbii române în Biserica noastră

Sunt câteva cărți tipărite de Antim Ivireanu pe care le putem socoti de o valoare deosebită pentru curățirea limbii române, pentru statornicirea limbii literare românești. Didahiile sunt un monument de limbă românească. Nu este o limbă mai curată folosită de cineva vreodată ca cea folosită de Antim în Didahii.

„Didahiile” evidențiază în mod deosebit contribuția sa remarcabilă la limba română. Criticul literar George Călinescu, în a sa *Istorie a literaturii române* (București, 1968, p. 19), notează că „Antim e un orator excelent și un stilist desăvârșit, are darul de a izbi imaginația, are suavitate și exaltare lirică”. În tratatul de *Istoria literaturii române* (București, 1962, p. 419), redactat de o Comisie a Academiei Române, se arată că „niciodată până atunci nu le-a fost dat celor de față, domn, boieri, episcopi și preoți, să asculte un cuvânt mai cald, mai înălțător, mai poetic, mai elocvent, ca cel pe care georgianul Antim l-a pronunțat în românește. Procedeele sale stilistice, comparațiile și metaforele, imaginile plastice și epitelele îl așează printre marii scriitori ai literaturii noastre medievale”. Mihail Sadoveanu consideră limba vorbită de Antim „poate cea mai frumoasă dintre a tuturor cărturarilor epocii”.

Antim Ivireanul a curățat limba română de zgura slavonismelor și a grecismelor, întrucât nu era amator de limbă greacă, însă nu a avut ce face deoarece la curtea lui Brâncoveanu veneau tot timpul ierarhi greci și a fost nevoit să tipărească cărți și pentru ei. Sunt câteva cărți monumentale. Evangheliarul tipărit de el la 1696, o psaltire superbă cu o limbă românească de toată frumusețea și Molitvelnicul de la Râmnic din 1706, o carte fundamentală pentru limba românească. Acest Molitvelnic este scris într-o limbă superbă și se folosește și astăzi în bisericile noastre. Limba română folosită în Liturghierul din anul 1713 este foarte apropiată de cea de azi.

Mitropolitul cărturar Antim Ivireanul, prin cărțile pe care le-a tipărit, a facilitat astfel introducerea limbii române, înlocuirea limbii slave cu cea românească în Biserică. A eliminat limba greacă din Biserică. El a avut certuri îngrozitoare cu Hrisant Notaras pe tema aceasta, pe tendința de subjugare a Bisericii Românești sub autoritatea altor patriarhii. Hrisant a cerut ca numele lui Antim să nu fie pomenit la slujbele religioase, dar Antim, deși era numai mitropolitul țării, și nu patriarh, a luptat pentru apărarea prerogativelor Bisericii sale. A fost un luptător pentru popor, pentru păstrarea neștirbită a Bisericii nesubjugate. Pe lângă toate acestea, marele nostru ierarh și-a dorit ca Liturghia să fie accesibilă poporului.

Dacă la mijlocul secolului al XVII-lea erau tipărite în limba română rânduielele tipiconale, în ultimele două decenii ale aceluiași secol erau introduse lecturile biblice în limba română, textul liturgic al cărților de cult a fost tradus și tipărit în limba română abia în timpul păstoririi lui Antim Ivireanul. În perioada episcopatului la Râmnic, a dat la lumină Liturghierul (prima ediție în Țara Românească) și Evloghionul (Molitvelnicul), în limba română, în anul

1706. Ajungând mitropolit, a tradus în românește și a tipărit, la Târgoviște, Psaltirea (1710) Octoihul (1712), Liturghierul (1713) și Molitvelnicul (1713), în a doua ediție, apoi Catavasierul (1714) și Ceaslovul (1715). Astfel, prin cărțile sale de slujbă în limba română, „datina străină a primit o lovitură de moarte”, după cuvântul lui Nicolae Iorga.

Ultimii ani de viață, martiriul și canonizarea marelui mitropolit

După numirea primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, în 1716, au început zile grele pentru bătrânul mitropolit. Învinuit că a intrat în legătură cu austriecii și că ar fi uneltit împotriva domnului, a fost închis în temnița palatului. A fost ținut acolo mai multe săptămâni, cerându-i-se demisia. Refuzând să o dea, Mavrocordat a cerut patriarhului din Constantinopol să-l caterisească, lucru pe care acesta l-a și făcut. În sentința de caterisire i s-au adus felurite învinuiri nedrepte, între care și aceea că s-a ridicat împotriva „puterniciei împărății” turcești, pe baza cărora a fost scos din rândul arhierilor și călugărilor, urmând să fie închis pe viață în Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai. Această pedeapsă n-a mai ajuns să o facă, pentru că ostașii care îl însoțeau spre Muntele Sinai l-au măcelărit, aruncându-i trupul în râul Tungia, lângă Adrianopol. Moartea lui s-a întâmplat în toamna anului 1716. În felul acesta și-a sfârșit viața mucenicește, la fel ca binefăcătorul său, domnitorul Constantin Brâncoveanu. Sentința de caterisire a fost ridicată de Sinodul patriarhal, condus de patriarhul ecumenic Athenagoras, abia la 8 martie 1966.

Așadar, mitropolitul Antim Ivireanul și-a pus toate cunoștințele, râvna și priceperea în slujba Bisericii și a credincioșilor români, care-l primiseră cu atâta dragoste. Tipograf, autor de lucrări originale, traducător al cărților de slujbă în românește, predicator și păstor de suflete, artist, ctitor de lăcașuri sfinte, sprijinitor al Ortodoxiei și al românilor transilvăneni, Antim Ivireanul este una din figurile cele mai luminoase din trecutul Bisericii și al țării noastre, putând fi considerat un răspuns al întregii Ortodoxii la avântul Reformei protestante și a Contrareformei catolice din Apus.

Toate acestea au constituit motivele evidente pentru care Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 iunie 1992, a hotărât ca marile ierarh Antim să fie trecut în rândul sfinților, iar prăznuirea lui să se facă în fiecare an în ziua de 27 septembrie.

Bibliografie selectivă

- ALBALA Radu, *Antim Ivireanul și vremea lui*, Editura Basilica, București, 2016.
 CĂLINESCU George, *Istoria literaturii române*, București, 1968.
 DEL CHIARO Anton Maria, *Revoluțiile Valahiei*, Ed. Basilica, București, 2012.
 IORGA Nicolae, *Istoria literaturii românești*, Editura Litera, Chișinău, 1997.
Istoria literaturii române, Editura Academiei Române, București, 1962.
 PĂCURARIU Mircea, Pr. Prof. Dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.
 SĂȘĂUJAN Mihai, Pr. Conf. Univ. Dr., *Sfântul Ierarh Antim, Ivireanul cu suflet de român*, în „Ziarul Lumina” din 27 septembrie 2009.
 SERBĂNESCU Niculae, *Antim Ivireanul tipograf*, în rev. „B.O.R.”, nr. 8-9 / 1956.

**Dintre cărțile tipărite sub îndrumarea Sfântului Antim Ivireanul,
 cele mai remarcabile sunt:**

- Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon* (1691, limba greacă)
Slujba Sfintei Paraschiva și a Sfântului Grigorie Decapolitul (1692, limba română)
Evangeliarul greco-român (1693)
Psaltirea (1694, limba română)
Antologhionul (1697)
Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă (1699)
Proschinatarul Sfântului Munte Athos (1701, limba greacă)
Liturghierul greco-arab (1701, prima carte tipărită cu caractere arabe din lume)
Evangelia (1697)
Acatistul Născătoarei de Dumnezeu (1698)
Carte sau lumină (1699)
Învățături creștinești (1700)
Floarea darurilor (1701)
Noul Testament (1703)
Tomul bucuriei (1705, limba greacă)
Liturghierul și Evhologhionul (1706)
Învățătură pe scurt pentru taina pocăinței (1705, lucrare originală)
Învățătură bisericască la cele mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților (1710, lucrare originală)
Capete de poruncă la toată ceata bisericască, pentru ca să păzească fiștecarele din preoți și din diaconi deplin și cu cinste datorია hotarului său (1714, lucrare originală)
Psaltirea (1710)
Octoihul (1712)
Liturghierul (1713)
Evhologhionul (1713)
Catavasierul (1714)

Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – personalitate de seamă în viața tipografilor bisericești

Pr. Florin Lucian DINU

Parohia Dobroești – Ilfov

Material preluat de pe www.protoierialilfovsud.ro

Cel mai învățat și mai talentat mitropolit care a stat vreodată pe scaunul Mitropoliei Țării Românești¹, bărbat de cinste, evlavios și împodobit cu virtuțile ce se potrivesc cu vrednicia arhierască, Antim Ivireanul a rămas o icoană înconjurată cu evlavie și cu recunoștință pentru tot ce a înfăptuit în țara și Biserica Ortodoxă Română, împodobită cu nimbul muceniciei. Era, cum s-a spus, „o vistierie de daruri, ca un pom răsărit lângă izvoarele apelor”, menit de Dumnezeu pământului românesc, din Iviria lui îndepărtată. Au prisosit în sufletul lui virtuți alese, un buchet făcut din toate talentele, o simfonie de inspirații și de melodii. N-a îngropat niciun talent și pe toți i-a înmulțit², fiind „singurul vlădică de mai multe ori artist”³.

Datele pe care le cunoaștem astăzi despre Mitropolitul Antim, înainte de venirea sa în Țara Românească, au rămas tot sărace. Din izvoare sigure se știe că era de origine georgiană (din Iviria, denumirea veche a Georgiei). Părinții săi se numeau Ioan și Maria și el primise la Botez numele de Andrei. Anton-Maria del Chiaro, secretarul de limbă italiană al lui Constantin Brâncoveanu, l-a cunoscut personal pe Antim și ne-a lăsat despre el însemnări prețioase. El afirmă că era georgian de origine și că a căzut din fragedă tinerețe rob, probabil la turcii care invadau deseori Georgia, era înzestrat cu talente rare și a ridicat la perfecțiune

¹ N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, vol. III, București, 1945, p. 219; Antim Ivireanul, *Opere*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, 1972, p. V.

² Prof. Teodor M. Popescu, „Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV (1956), nr. 8-9, p. 853-863.

³ N. Dobrescu, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei*, București, 1910, p. 6.

arta tipografică. El însuși, în marea majoritate a cărților tipărite sau traduse, se numește fie „Antim Ivireanul”⁴, fie „Antim, georgian de neam”⁵, fie „Antim ieromonahul, tipograful din Iviria”⁶. Aceasta dovedește, printre altele, că el nu și-a uitat niciodată țara sa natală și a căutat să-i sprijine ridicarea ei culturală, punând bazele primei tipografii naționale, produs al atelierelor tipografice românești. La rugămintea lui Vahtang al VI-lea, l-a trimis pe ucenicul său, Mihai Iștvanovici, în Georgia, unde, împreună cu colaboratorii săi, meșteri români și autohtoni, au tipărit prima carte georgiană: *Evangheliarul* în anul 1709, la Tbilisi.

Nu cunoaștem când s-a născut Antim și în care parte a Georgiei. Se știe de la Del Chiaro că numele său mirenesc de la botez era Andrei. Se presupune că în robie a învățat și a cunoscut, pe lângă limba sa maternă, greaca veche și cea nouă, turca, poate și araba, deși în epilogul *Ceaslovului* greco-arab din 1702 spune că „limba arăbească mi-e străină”. A cunoscut și slava veche și și-a însușit la perfecție limba română, pe care el o numea „limba dulce românească” și căreia i-a dat, prin *Didahii* „mlădiere, putere și lirism”⁷.

Un capitol discutat din viața Mitropolitului Antim l-au constituit multă vreme împrejurările în care el a scăpat de robie, locul unde și-a însușit arta tipografică, în care avea să exceleze, și data venirii sale în Țara Românească. Aprofundările din ultimul timp datorate și cercetătorilor gruzini par să lămurească aceste aspecte mai puțin cunoscute ale vieții sale mult frământate.

Pornindu-se de la o scrisoare a Patriarhului Dositei al Ierusalimului⁸, cu sediul la Constantinopol, adresată catolicosului Georgiei, în care i se plângea că n-are cine să-i traducă în limba greacă scrisorile ce i le trimite, și „de mii de ori v-am rugat să ne trimiteți un sclav pe care să-l educăm și să-l învățăm ca să ne ajute la corespondența noastră”, pare că lămurește în ce scop a fost răscumpărat Antim din robie și cu ce s-a ocupat mai bine de un sfert de veac. El, care, în afară de limba maternă, stăpânea și pe cea grecească, a fost răscumpărat în perioada când patriarhia din Ierusalim era la Constantinopol și avea nevoie de un om care să traducă din georgiană. În timpul șederii sale,

⁴ În *Evanghelia* tipărită la Snagov în 1697, în *Psaltirea* și în *Liturgia* tipărite la Tîrgoviște în anii 1710 și 1713 (la **Gabriel Ștreampel**, *ibidem*, p. 417).

⁵ În *Psaltirea grecească* tipărită la Snagov în 1700 și în *Eortologhionul grecesc* al lui **Sevastos Chimenitul**, tipărit la Snagov în 1701.

⁶ În *Liturghierul greco-arab*, tipărit la Snagov în 1701 și în *Ceaslovul* tipărit la București în 1702.

⁷ **Mitr. Firmilian**, „250 de ani de la moartea mitropolitului Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9-10, p. 764.

⁸ **P. Ioseliano**, *Epistola Patriarhului Ierusalimului, Dositei, în Georgia*, 1866, la **Fanny Djindjihașvili**, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Iași, 1982, p. 72.

datorită talentelor și a uimitoarelor sale energii, de care avea să dea dovadă în activitatea pe care a desfășurat-o în Țara Românească, a impresionat pe cei din jur cu arta sa de caligraf, sculptor, desenator și lucrător în broderie. La Constantinopol a ajuns prin muncă și la oarecare stare materială, căci în conflictul ce s-a ivit între el și Brâncoveanu în anul 1712, găsește prilejul să-i amintească voievodului că nu nevoile l-au adus în Țara Românească și nici dorința de parvenire: „Eu aici în țară n-am venit de voea mea, nici de vreo sărăcie sau lipsă...”.

Aceste fapte îndreptățesc să se creadă că Antim a venit în Țara Românească din Patriarhia Ierusalimului, atunci cu sediul în Constantinopol, la recomandarea Patriarhului Dositei, adresată lui Constantin Brâncoveanu. Ierarhul a petrecut mult timp la București și avea, cum arăta Nicolae Iorga, „rolul de supraveghetor al credinței, de organizator al silințelor pentru cultură, de sfetnic ascultat în cele religioase”⁹. Probabil că Dositei l-a convins pe Brâncoveanu să folosească serviciile lui Antim în planurile sale de înviore a culturii românești, care coincideau și cu planurile lui de difuzare a culturii grecești în toată lumea ortodoxă.

Din Constantinopol, mai verosimil ni se pare ca Antim să fi venit mai întâi la Iași, unde fusese înființată tipografia grecească la Mănăstirea Cetățuia, în 1680, cu cheltuielile neobositului ierarh, care, împreună cu patriarhul Partenie al Alexandriei, a vizitat Iașul și pe mitropolitul Dosoftei al Moldovei. Presupunem că în jurul acestei date, Antim a ajuns să lucreze în cadrul tipografiei puse sub conducerea ieromonahului Mitrofan, ajuns mai târziu episcop la Buzău (1691-1702), ajutând la ornamentarea cărților. Aici ar fi putut învăța arta tipografiei și tot aici ar fi putut studia limbile slavonă și română.

La Iași, Antim îl va fi cunoscut și pe mitropolitul Dosoftei și va fi fost mișcat de patriotismul operei sale culturale pentru românizarea cultului în Biserica Moldovei și va fi fost și el câștigat pentru această luptă pe care o va desfășura în Țara Românească. Amintim că la București, în 1694, Antim a tipărit o *Psaltire* ”care e, practic, identică cu cartea lui Dosoftei din 1680, prezentând foarte puține modificări”¹⁰. Argumentarea adusă de Dosoftei în prefața *Liturghierului* său din 1679 în *Cuvânt de'preună către toată seminția românească* pentru justificarea slujirii liturghiei în limba română este întocmai folosită și de Antim în prefața *Evhologhionului* tipărit la Râmnic în 1706, care

⁹ N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. II. De la 1688 la 1780, ed. A II-a, București, 1928, p. 48, unde se arată contribuția marelui ierarh la această aducere. Vezi și Pr. Nicolae Șerbănescu, „Mitropolitul Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Olteniei XVIII* (1966), nr. 9-10, p. 772-773.

¹⁰ Ion Gheție, *Baza dialectală a României literare*, București, 1975, p. 330.

cuprinde în primul volum *Liturghierul*¹¹. Cei doi ierarhi cărturari se găsesc astfel uniți prin opera lor, închinată culturii și Bisericii Ortodoxe Române, prin care se desăvârșea inițiativa diaconului Coresi.

Considerăm că, dacă Antim s-a aflat în Moldova, nu este imposibil să fi venit acolo împreună cu Mitrofan sau să fi fost chemat de acesta ulterior. Ajuns la București, el și-a început activitatea la tipografia mitropoliei înființată în anul 1678, condusă de episcopul moldovean Mitrofan al Hușilor, refugiat la curtea lui Brâncoveanu. În vara anului 1691, acesta este numit episcop al Buzăului, iar lui Antim i se încredințează conducerea tipografiei de la București, ajunsă „Tipografia domnească”. Cum Mitrofan transferase o parte din utilajul tipografiei la Buzău, Antim repune tipografia în stare de funcționare. În octombrie 1691, el scoate de sub teascuri prima carte: *Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*¹², în traducerea grecească modernă a lui Hrisant Notara, nepotul lui Dositei și urmașul său în scaunul patriarhiei de Ierusalim; cu acesta Antim va avea legături toată viața, când bune, când mai rele. Dacă viitorul mitropolit a venit în țară monah sau a primit cinul monahal în Țara Românească, părerile sunt împărțite¹³.

Fapt este că, în cei 26 de ani petrecuți în Țara Românească, modestul și străinul ieromonah Antim avea să se identifice cu aspirațiile și năzuințele țării sale adoptive, devenită a doua sa patrie, să depună toate eforturile, pricepera și talentele sale multiple în slujirea și ridicarea ei pe scara culturii, în eliberarea ei de sub dominația otomană, până la supremul sacrificiu al vieții. Pentru a înțelege mai bine contribuția operei sale, va trebui să avem în vedere starea lucrurilor din Țara Românească în jurul anului 1700.

Întinsele latifundii ale familiilor boierești, în frunte cu aceea a Cantacuzinilor, condamnav țărănimea aservită la sărăcie și exploatare fiscală.

¹¹ Pr. I. Ionescu, „Trei sute de ani de la tipărirea Liturghierului de mitropolitul Dosoftei (1679-1979)”, în *Glasul Bisericii*, XXXVIII, 1979, nr. 9-10 și extras, p. 15-16.

¹² Pr. N. Șerbănescu, „Antim Ivireanul, tipograf”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV (1956), nr. 8-9, p. 701.

¹³ Prof. Damian P. Bogdan, „Viața lui Antim Ivireanul” în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV (1956), nr. 8-9, consideră că Antim s-a călugărit înainte de venirea sa în Țara Românească, la Constantî-nopol. Același punct de vedere îl afirmă și Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1981, p. 144 ; Pr. N. Șerbănescu, „Mitropolitul Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Olteniei* (1966), p. 775, consideră că Antim a intrat în monahism la îndemnul mitropolitului Teodosie, primind numele de Antim și având ca naș de călugărie pe ieromonahul Macarie, protosinghelul mitropoliei. Punctul de vedere este însușit și de Gabriel Ștrempel, *ibidem*, p. X. Pentru călugărirea lui Antim la București se pronunțase și N. Cartoian, *op. cit.*, p. 219.

În vremea lui Constantin Brâncoveanu, numărul birurilor se ridicase la patruzeci și două, iar cei care nu puteau plăti, ca să scape de urmărire, fugeau de pe moșii și astfel satele se băjneau. Principala cauză a fiscalității excesive din timpul acestui domnitor au constituit-o cererile nenumărate de bani și provizii ale turcilor, impuse de criza politică și economică de după despresurarea Vienei. La aceste cumplite greutăți se suprapuneau și abuzurile aparatului fiscal folosit de Brâncoveanu, corupția și viața morală scăzută.

Toate aspectele negative ale societății românești din acest timp aveau să se oglindească în opera lui Antim Ivireanul. El le va critica fără menajament de la înălțimea amvonului celor două catedrale, de la Târgoviște și de la București, în vestitele lui *Didahii*, cu dorința de a le îndrepta, căci „într-acel jug ce trageți voi, trag și eu”.

Sub aspectul cultural, epoca lui Brâncoveanu, care reprezintă punctul culminant al unei evoluții de două veacuri, înfățișează o interesantă încrucișare a două influențe diferite: una venită direct din Occidentul catolic și romanic: influența italiană, iar alta venită din sud-răsăritul ortodox: influența grecească. În timpul lui Constantin Brâncoveanu, Țara Românească ajunge focarul din care radia lumina culturii în tot Orientul ortodox, aflat sub apăsarea musulmană.

Sub aspectul național, în artă, în arhitectură, în pictură, epoca aceasta a creat un stil propriu, *stilul brâncovenesc*.

Din câte cunoaștem, începuturile vieții lui Antim Ivireanul în Țara Românească au fost modeste și munca lui destul de dificilă și de îndelungată. Dintre activitățile lui numeroase, în care a strălucit ca nimeni altul, una mai ales se împletește cu întreaga lui viață, aceea de tipograf. El rămâne, alături de Coresi, cel mai mare tipograf al culturii noastre medievale.

A tipărit sau a supravegheat imprimarea a șaizeci și patru (șaizeci și cinci) de cărți de diferite mărimi. Sunt lucrate de el treizeci și opt de volume. Celelalte, de ucenicii săi: ipodiaconul Mihai Iștvanovici, Gheorghe Radovici și ieromonahul Dionisie Floru. După limbă, treizeci de cărți s-au tipărit în grecește, douăzeci și patru în românește, una în slavonește, opt în câte două limbi, din care: cinci slavo-române, două greco-arabe, una greco-română și altele în trei limbi: greacă, slavonă și română. Antim are patru lucrări ale lui, la zece le-a scris predosloviile, pentru cinci a întocmit versurile, la șase a scris cuvântul de iertăciune de la sfârșit, iar șase cărți sunt traduse de el în limba greacă. Șase volume au fost tipărite cu cheltuiala lui Antim, cinci cu blagoslovenia sa, iar zece, date de pomană cititorilor.

După cuprins, tipăriturile lui Antim se grupează în: cărți pentru întărirea Ortodoxiei și combaterea calvinismului și a catolicismului, de slujbă bisericească, de îndrumare religioasă și filosofică și cărți populare.

După criteriul nevoilor, aceste opere au căutat să răspundă cerințelor lăuntrice ale neamului românesc și problemelor externe ale țării. Strădaniile domnitorului și ale neobositului mitropolit urmăreau să aducă în cuprinsul graiului și al cugetării românești marile valori ale gândirii timpului, îndeosebi pe cele religioase. Prin ele se deschid larg căile traducerilor, înnoirii culturii și șlefuirii limbii. Prin cărțile românești date la lumină, înzestratul ierarh a pus temeliiile vechii noastre limbi bisericești.

Tălmăcirile în românește ale Mitropolitului Antim au subminat în mare parte curentul slavon, predominant în cancelarii și în Biserică până în veacul al XVII-lea, și apoi pe cel grecesc de la curțile Cantacuzinilor și ale lui Brâncoveanu. Antim Ivireanul a iubit cu împătımire tiparul și solul său: *cartea*. Le-a închinat vistieria darurilor sale. A practicat acest meșteșug sub toate aspectele și s-a pregătit pentru toate măiestriile pe care le cere. Despre tipar și roadele lui are această înaltă părere: „*Slăvitul meșteșug al tipografiei să nu fie folosit împotriva Bisericii și Legii, ci pentru folosul țării*”.

Între anii 1694-1701, pentru meritele sale dovedite ca tipograf și ieromonah, Antim avea să fie mutat la Snagov ca egumen, unde, pe lângă treburile de gospodărire a domeniilor mănăstirii, a pus bazele unei mari tipografii, cu posibilități de imprimare în mai multe limbi, tipografie independentă de cea bucureșteană. Cea mai mare parte a utilajului, inclusiv turnarea literelor, era construită de mâna sa de artist. Aici, Antim a inițiat o școală de imprimerie, care a împământenit pentru totdeauna acest meșteșug la noi. În ea s-au format cei trei mari conducători de tipografie de mai târziu: Mihail Ștefanovici (sau Iștvanovici), Gheorghe Radovici și Dionisie Floru. De la ei au deprins meșteșugul numeroși tipografi întâlniți în tot veacul al XVIII-lea, la București, la Râmnic și la Buzău. La Snagov au fost tipărite un număr de paisprezece cărți: șapte în limba greacă, patru românești, una slavonească, una greco-română, una greco-arabă. Cartea grecească avea preponderența numerică, urmare a influenței culturii grecești exercitate de ierarhii greci de la curtea lui Brâncoveanu.

După plecarea lui Mihai Iștanovici în Ardeal, trimis de Constantin Brâncoveanu să tipărească la Alba Iulia cărți în apărarea Ortodoxiei românești, Antim publică, în 1699, în limba greacă, o *Mărturisire ortodoxă*, la îndemnul și cu cheltuiala acestui domnitor, ca răspuns la propaganda romano-catolică. Cu același scop se răspândește în limba română *Cartea sau lumina cu drept*

dovediri, din dogmele Bisericii Răsăritului asupra dejghinării papistașilor, descoperită și așezată de prea învățatul ieromonah Maxim Peloponniseanul..., de smeritul întru ieromonului Antim Ivireanul, pentru ca să ne dea în dar pravoslavonicilor.

Sub supravegherea lui Antim, la începutul anului 1700, Gheorghe Radovici tipărea la Snagov, în limba română, *Învățăturile creștinești foarte de folos acum întâi scoase de pre limba grecească pre limba românească...* Lucrarea a fost tradusă de ieromonahul Filothei sin agăi Jipei „ot mitropolie”, care a tradus și *Floarea darurilor*, tipărită la Snagov „de smeritul ieromonah Antim Ivireanul”.

Ieromonahul Filothei, contemporan cu Antim Ivireanul, „se numără printre luminătorii neamului românesc de la sfârșitul veacului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea”. El este muzicianul care a contribuit la triumful cântării românești în Biserică, prin compunerea primei *Psaltichii românești* în 1713, cu îndemnul și cu binecuvântarea mitropolitului Antim Ivireanul.

Din 1701, Antim se strămută la București, unde își va relua activitatea de tipograf întreruptă cândva, deși va continua să funcționeze ca egumen al Snagovului, atestat până la 21 mai 1704. Cauzele care au dus la plecarea lui de la Snagov, fără să fi renunțat formal la egumenat, nu ne sunt cunoscute. Cu plecarea lui Antim, va înceta și funcționarea tipografiei de aici. Activitatea neîntreruptă la tipografia mitropoliei până în 1705 constituie a doua cotitură a vieții lui: „aceasta este perioada unei rodnice activități tipografice și artistice, este perioada în care pregătirea sa culturală și teologică s-a dezvoltat ulterior, este perioada în care a căpătat încrederea deplină a domnului, a curții și a tuturor învățaților, greci, mai ales, trăitori în preajma lui Constantin Brâncoveanu¹⁴.

În acești ani de strădanie la București (1701-1705) tipărește cincisprezece cărți: unsprezece în limba greacă, apărute sub influența curentului grecesc de la curte, două românești, una slavo-română și una greco-arabă.

Munca pe care Antim Ivireanul a desfășurat-o atât la București, cât și la Snagov, calitățile sale deosebite de teolog învățat și artist, împrejurările care au dus la demiterea episcopului Ilarion de la Râmnic, acuzat de simpatie față de catolici, l-au făcut să fie ales episcop al Râmnicului, fără ca el să fi gândit sau să fi urmărit această demnitate. În ziua de 17 martie 1705, Antim a fost hirotonit episcop al Râmnicului, în București, de către mitropolitul Teodosie și de către alți arhieri aflați atunci în capitală. Mutându-se imediat la Râmnic,

¹⁴ Antim Ivireanul, *Opere*, Ed. Gabriel Ștrempel, p. XIV.

noul ierarh și-a luat cu el și utilajul tiparniței de la Snagov, „rodul muncii sale”, pentru secțiile greacă și română. Pentru secția arabă, teascul fusese dăruit în 1704 patriarhului Antiohiei, Atanasie al IV-lea Dabbas, care l-a instalat în orașul Alep, din Siria.

Ca episcop, nu era ușor să redreseze o eparhie unde propaganda catolică își câștigase teren, pentru care motiv și fusese depus înaintașul său. A trebuit să întărească disciplina în rândul clerului și în mănăstiri, să ridice nivelul de pregătire a slujitorilor, să desfășoare o activitate pastorală atât la centru, cât și în cuprinsul eparhiei. Se zidesc biserici noi, altele se restaurează, se înfrumusețează cu picturi inspirate din trecutul istoric. Pretutindeni va fi trebuit să fie „ostenitoriu Kir Antim, episcopul Râmnicului”, așa cum o arată pisania din pridvorul mănăstirii Cozia lui Mircea cel Bătrân, care a fost pictată din nou și i s-a adăugat pridvorul în 1706-1707. Ostenitor va fi fost și la Cotmeana, metohul Coziei, ca și la mănăstirea Govora, unde i se păstrează portretul, la Fedeleșoiu, metohul Coziei, unde i se păstrează de asemenea portretul. La acestea și la altele a fost cu îndemnul, cu prezența și cu osteneala sa¹⁵. Documentele episcopiei Râmnicului vorbesc despre grija întâistătătorului ei pentru mărirea averilor episcopiei, prin cumpărări de pământuri, vii, mori și păduri, din veniturile cărora se reparau și se înfrumusețau cu picturi biserici, iar altele se zideau din temelii¹⁶.

Fapt important, cunoscut astăzi, la Râmnicu Vâlcea în 1705, episcopul Antim Ivireanul deschide o „școală de pomană”, adică gratuită, pentru copii, pentru care aduce ca dascăl pe ardeleanul Ivan Făgărășeanul, de la școala din Câmpulung. Când ajunge mitropolit, înființează o a doua „școală de pomană” în acest oraș, folosind pe dascălul amintit¹⁷. Și la ctitoria sa, mănăstirea „Toți Sfinții”, înființează școală pentru copii și de pregătire a viitorilor preoți, de doi și patru ani. Înființarea, la vremea sa, a trei școli pentru copii cu învățământ gratuit era o operă unică în învățământul românesc. Trebuie să recunoaștem astăzi că el este cel care a pus începutul învățământului școlar gratuit în Țara Românească, și acesta este unul din marile merite ale mitropolitului Antim, cunoscut abia în timpul din urmă.

¹⁵ Pr. Emil Nedelescu, „Contribuția lui Antim Ivireanul la restaurarea și înfrumusețarea sfințelor locașuri din eparhia Râmnicului Noului Severin”, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9-10, p. 820-824.

¹⁶ Pr. N. Șerbănescu, „Documente în timpul păstoriei mitropolitului Antim Ivireanul la Râmnic”, *ibidem*, XVIII (1966), nr. 9-10, p. 845-851.

¹⁷ Pr. Vasile Oltean, „Antim Ivireanul și românii ortodocși din Șcheii Brașovului”, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCIX (1981), nr. 3-4, p. 407-414.

Cea mai bogată activitate o desfășoară Antim la Râmnic, în cei „trei ani fără două luni”, tot ca editor și tipograf.

Prima carte, apărută în septembrie 1705, în limba greacă, a fost *Tomul bucuriei*, o lucrare de doctrină ortodoxă și de combatere a învățăturilor romano-catolice. Cheltuielile au fost suportate de Patriarhul Dositei al Ierusalimului, iar tipărirea cărții în șapte sute nouăzeci și două de pagini, cu patruzeci de rânduri pe pagină, a fost făcută de „prea învățatul episcop al Râmnicului, domnul Antim din Ivir”. Această culegere de texte, „ce combăteau primatul papal, a dus la stingerea definitivă a focarelor schismatice”.

Pe lângă pericolul prozelitismului catolic, cu urmări atât de grele mai ales pentru românii din Transilvania, o primejdie pentru limba română o reprezenta atunci și „puzderia de cărți grecești tipărite la București, la Snagov”, ca și acum la Râmnic, de neobositul episcop Antim. El va înțelege acest pericol „ce amenința pe români și va pune stavilă acestor tendințe. Nu luptase oare și Georgia, cu sute de ani mai devreme, pentru aceeași cauză? Antim cunoștea nevoile poporului și se va face ecoul păstoriților săi: va tipări în românește cărțile capitale de slujbă bisericească, multe dintre ele pentru prima dată”. De aceea, el are marele merit că, prin cărțile românești date la lumină, începând de la Râmnic, „a pus temelia vechii noastre limbi bisericești”.

În timpul scurt cât a stat la Râmnicu Vâlcea - doi ani și zece luni -, el a făcut din reședința episcopiei „un focar de lumină și un centru de cultură religioasă și națională”.

Activitatea de la Râmnic este întreruptă din nou și o altă cotitură în viața lui Antim avea să-l ducă pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei bisericești, aceea de mitropolit al Ungrovlahiei, vreme de peste opt ani, în care desfășoară de asemenea o activitate prodigioasă. L-au adus la această demnitate meritele sale personale și înaltul prestigiu de care se bucura în țară și în tot Orientul ortodox.

Bătrânul mitropolit Teodosie, care a murit la 27 ianuarie 1708, a lăsat cu limbă de moarte ca scaunul său să fie încredințat episcopului Râmnicului, Antim Ivireanul. Într-adevăr, soborul vlădicilor, care cuprindea pe Patriarhul Ierusalimului, Hrisant Notara, pe Patriarhul Alexandriei, Gherasim Palladas, aflați atunci la curtea lui Constantin Brâncoveanu, împreună cu egumenii mănăstirilor, cu boierii chemați, între care Cantacuzinii ocupau primele locuri, cu asentimentul voievodului Constantin Brâncoveanu, au ales ca mitropolit pe Antim al Râmnicului.

Primindu-se confirmarea alegerii din partea Patriarhului Ecumenic Ciprian, la 21 februarie 1708 i s-a făcut „strămutarea” canonică de la episcopia Râmnicului în scaunul mitropolitan, iar a doua zi, în Duminica Ortodoxiei, a fost instalat sărbătorește în scaunul de mitropolit al Țării Românești¹⁸. După slujba de la mitropolie, relatează Radu Greceanu, Constantin Brâncoveanu „au trimis pre dumnealui Ștefan Cantacuzino, marele postelnic, cu carâta cea frumoasă domnească și cu alai frumos la sfânta mitropolie, de l-au procalisit (l-au pofțit) să vie la curte, pe carele, aducându-l pre scara cea mare, pen divan, s-au împreunat cu măria sa vodă, sărutându-i măria sa mâna și făcându-i orație de păstoria ce i s-au dat”.

La urările lui Brâncoveanu, mitropolitul Antim a răspuns printr-o cuvântare în limba română, păstrată în fruntea tuturor manuscriselor *Didahiilor*, „plină de poezie și de patos, izvorâtă din căldura elocinței sale, înălțătoare și elocventă, cum niciun mitropolit nu mai rostise alta în românește, până atunci”¹⁹. Cuvântarea era mărturisirea unui crez al vieții sale datorite slujirii lui Dumnezeu și păstoriților săi, ca și cuvântul unui apostol.

Pornind de la textul *Sfintei Evanghelii de la Matei* 4,19: „*Veniți după Mine și vă voi face pre voi pescari de oameni*”, Antim arăta cu smerenie că nu meritele sale l-au ridicat, ci Dumnezeu l-a rânduit și l-a pus „om mic fiind și smerit”, păstor mic, „Dumnezeu n-au căutat la micșorarea și netrebnicia mea, nu s-au uitat la sărăcia mea și la streinătatea mea, n-au socotit prostia și neștiința mea, ci au căutat la bogăția și noianul bunătății sale și au acoperit de cătră oameni toate spurcăciunile și fărădelegile mele, carele sunt mai multe decât perii capului meu și decât nisipul mării și m-au înălțat, nevrednic fiind, la această stepenă și mare vrednicie a arhieriei. Și m-au trimis la dumneavoastră să vă fiu păstor, părinte sufletesc, rugător cătră Dumnezeu pentru buna sănătatea și spăseniia dumneavoastră și a cinstitelor dumneavoastră case purtători de grijă la cele ce ar fi spre folosul mântuinții și să vă fiu de mângâiere la scârbele robiei cei vavilonești a lumii aceștia, ca Ieremia norodului lui Dumnezeu și ca Iosif, al unsprăzecile fecior al patriarhului Iacov, egiptenilor; și dinpreună cu dumneavoastră să pătimesc la toate câte va aduce ceasul și vremea, pentru care lucru am datorie să priveghez cu osârdie și făr' de lene, ziua și noaptea și în tot ceasul, pentru folosul și spăseniia tuturor de obște, învățându-vă cu frica lui Dumnezeu, pre calea cea dreaptă.

¹⁸ Alegerea și înscăunarea în *Cronica* lui Radu Greceanu.

¹⁹ Antim Ivireanul, *Opere*, ed. critică de Gabriel Ștrempel, p. XIX-XX.

Și dumneavoastră încă aveți datorie, cele ce veți cunoaște că vă învăț, făr' de fățarie și făr' de vicleșug, vă îndemn să le primiți și să le faceți, pentru folosul cel sufletesc al dumneavoastră și să vă supuneți ascultării, că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos...”.

Mitropolitul Antim se smerea pentru marea sa chemare în fața lui Dumnezeu, dar ținea să atragă atenția celor de față ce datorie le revenea, fără menajamente, față de el, ca arhieru al lui Hristos. De aceea le-a vorbit în limba română, limba poporului pe care avea să-l păstorească.

„Scârbele robiei cei vavilonești a lumii acesteia”, la care se referea, erau pentru Țara Românească, unde Mitropolitul Antim fusese trimis de Dumnezeu ca proorocul Ieremia, opresiunea turcească. Ca și acesta s-a dus în robie, departe de țara sa și a fost omorât; Antim își proorocea sfârșitul vieții sale.

Activitatea și opera sa ca mitropolit este bogată și variată și despre ea și autorul ei s-au scris studii, s-au întreprins cercetări atât în țară, cât și în străinătate, constituind încă obiect de aprofundare, fără ca să se poată spune că a fost epuizată. Vom reține în esență înflăcăratul său patriotism și recunoștința păstrată în inimă, atât pentru Țara Românească, patria sa adoptivă, care l-a primit cu dragoste și căldură, cât și pentru țara sa natală, Iviria, pe care n-a uitat-o până la moarte. Aici, în Iviria, trimite pe cel mai bun tipograf, împreună „cu ucenicii săi”, să ducă utilajul necesar înființării unei tipografii, prima de acest fel la Tbilisi (1709), poate la cererea regelui Vahtang al VI-lea, adresată lui Constantin Brâncoveanu. Ea va lucra în Tbilisi până în anul 1722, fiind condusă de georgieni, ucenici ai lui Mihai Iștvanovici.

Pentru Țara Românească, Mitropolitul Antim și-a dovedit patriotișmul în mai multe împrejurări, care aveau să-l ducă până la sacrificiul vieții. Hrisant Notara (1707-1731), eruditul Patriarh al Ierusalimului, care se afla în Țara Românească și luase parte la alegerea lui Antim ca mitropolit, ținând seama de poziția și de influența sa pe lângă Constantin Brâncoveanu, a căutat, în mod abuziv, să profite și aici, după cum profita în Moldova, ca mănăstirile și bisericile închinat patriarhiei Ierusalimului să depindă exclusiv de ea, iar Patriarhul Hrisant, să fie socotit deplin stăpânitor atât în treburile bisericesti administrative, cât și în cele religioase. Printr-o scrisoare sinodală, din decembrie 1709, Patriarhul Atanase al Constantinopolului aprobase cererea acestuia ca „toate mănăstirile lui patriarhicești și bisericile și metocurile aflătoare în eparhiile Ungrovlahiei și Moldovlahiei să le aibe dânsul (=Hrisant) sub stăpânirea și conducerea sa... și să nu se mai

pomenească, împreună cu al său, niciun alt nume, nici acela al ierarhului locului”²⁰.

Dacă mitropolitul Ghedeon al Moldovei (1708-1725) acceptase umil situația aceasta, Antim Ivireanul a socotit-o imixtiune anticanonică și s-a plâns direct Patriarhului Ecumenic împotriva lui Hrisant Notara. În scrisoarea sa, Antim nu recunoaște existența unor mănăstiri supuse altei ierarhii decât aceleia a mitropoliei Țării Românești: „...Și mai de răs este să zici că se găsesc în Ungrovlahia mănăstiri supuse patriarhului de Ierusalim sau altui patriarh... Fiindcă nici n-au fost vreodată, nici nu vor fi în Ungrovlahia mănăstiri supuse vreunui patriarh dintr-o eparhie străină, ci toate acestea se află sub cârmuirea noastră. Într-însele, și când săvârșim Jetrfa cea fără de sânge numai noi ședem, în sfințitul scaun, iar nu și patriarhul din Ierusalim...”.

Atitudinea lui Antim Ivireanul, cum arăta N. Iorga, are și un rol național. El era apărătorul independenței bisericești a țărilor noastre. „Niciodată, subliniază N. Iorga, unui patriarh nu i s-a vorbit de un mitropolit român în această formă. Este una din cele mai splendide piese ale rezistenței pe care Biserica noastră a opus-o tuturor încercărilor”²¹. În același timp trebuie să recunoaștem și prima mare acțiune pentru afirmarea autonomiei Bisericii din Țara Românească.

Strălucitul ierarh, trecând peste interesele și relațiile sale personale cu Patriarhul Hrisant Notara, a apărat drepturile Bisericii pe care o păstora și, în același timp, și libertatea țării, într-o problemă care avea și implicații politice. În timp ce Hrisant servea ca omul și emisarul turcilor pentru o împăcare cu Rusia, Antim „se situa în fruntea politicii duse de boierii patrioți în vederea scuturării jugului otoman” și împotriva turcilor care au adus ca domnitor în Țara Românească din Moldova pe Nicolae Mavrocordat, din a cărui poruncă a fost ucis și marele mitropolit în cursul lunii septembrie 1716. Aversiunea lui Antim Ivireanul față de stăpânirea otomană și lupta pe care el a dus-o sub diferite forme împotriva împilării lor, până la sacrificiul vieții sale, o înțelegem numai prin prisma patriotismului lui devotat față de țara și poporul român, ca și față de Georgia, devastată de atâtea ori de turci, o victimă a lor fiind și el, răpit și dus în robie.

În cele două încercări de a scutura jugul turcesc, prin colaborarea cu Petru cel Mare în lupta de la Stănilești din 1711 și prin apropierea de austrieci în 1716, Antim Ivireanul a avut un însemnat rol, care l-a dovedit un mare patriot.

²⁰ Prof. Alexandru Elian, „Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei”, în *Studii teologice*, XVII (1966), nr. 9-10, p. 519, 530.

²¹ N. Iorga, „Despre Antim Ivireanul”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LV (1937), p. 609-623.

Atitudinea favorabilă pe care a avut-o Mitropolitul Antim împreună cu o parte din boierii lui Constantin Brâncoveanu față de armata rusă și de Petru cel Mare, în care vedeau pe adevărații eliberatori ai creștinilor din sud-estul Europei, și trecerea cavaleriei spătarului Toma Cantacuzino, vărul domnitorului, de partea armatelor rusești și moldovenești²², au creat o situație grea lui Constantin Brâncoveanu față de turci, care l-au bănuțit de hainire... Pentru a preîntâmpina unele învinuiri ce i se puteau aduce, domnitorul, prins și de intrigile unor adversari ai Mitropolitului Antim, cum era episcopul Mitrofan de Nisa, cu complicitatea lui Hrisant Notara, a hotărât să-l înlătore din scaunul mitropolitan, ca pe principalul părtaș la complotul lui Toma Cantacuzino. În acest scop, domnitorul i-a cerut, prin duhovnicul său, să demisioneze de bună voie, căci în caz contrar va fi nevoit să-l scoată cu sila. Mitropolitul Antim, prin două apărări magistrale prezentate voievodului în zilele de 13 ianuarie și 3 februarie 1712, în care face apel la sprijinul de dreptate al acestuia și pe care îl sfătuiește „să nu se pripească nici în cele ale domniei”, l-a determinat să renunțe la ideea de a-l înlocui.

Cu toate grijile și problemele ridicate de conducerea mitropoliei și cu toate necazurile întâmpinate, acest ierarh n-a dat însă uitării meșteșului lui drag, tiparul. Era în sufletul lui dorința arzătoare de a răspândi lumina, căci neștiința este cauza tuturor relelor, considera el. Cartea tipărită și cuvântul de învățătură rostit de la amvon i-au stat la îndemână și le-a folosit ca nimeni altul.

Ceea ce însă îl amăra cel mai mult era nepregătirea, nepriceperea și lipsa de zel pastoral a preoților cu care lucra. „Ca între celelalte scârbe ce am, de mă rănesc la inimă, iaste aceasta cea mai grea de mă întristez și mă mîhnesc mai mult, că văd între preoții miei atâta prostie, atâta neînvățătură și atâta nedumireală, cât cunosc că nu puteți face vreun ajutoriu sau vreun folos ticăloasei turme”. Pentru îndreptarea acestor stări de lucruri, Mitropolitul Antim a scris însuși special trei broșuri pe care le-a tipărit și le-a trimis tuturor preoților de mir, cu dispoziția aplicării întocmai a îndrumărilor în activitatea lor pastorală.

În timpul lui Constantin Brâncoveanu, Țara Românească se găsea angajată în apărarea întregului front al Ortodoxiei, atacată și de catolici și de calvini. Stegarul luptei este Mitropolitul Antim, care dă la lumină cărți pentru edificarea clerului și a credincioșilor dreptmăritori.

²² Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, București, 1963, p. 201.

Pe lângă operele tipărite în timpul vieții, de la Mitropolitul Antim au rămas și un număr de manuscrise, care s-au publicat foarte târziu:

Cronograful ilustrat, intitulat: *Chipurile Vechiului și Noului Testament, adecă obrazye oamenilor celor vestiți ce se află în „Sfânta Scriptură”*... Târgoviște, 1709.

Manuscrisul este o istorie ilustrată a Bibliei, în care elementele de genealogie biblică sunt îmbinate și cu date de istorie greco-romană. Valoarea manuscrisului constă și în numărul impresionant de imagini, cinci sute trei portrete în medalion, executate de mâna lui Antim, sau a unui zugrav de profesie, legate între ele prin fâșii asemeni unui arbore genealogic, portrete ale strămoșilor lui Hristos, urcând până la Adam. Este „una din cele mai prețioase opere iconografice din Europa răsăriteană”.

Așezământul mănăstirii Tuturor Sfinților (Învățăături pentru așezământul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinților), considerat și testamentul Mitropolitului Antim, este datat din 1713, aprilie 24, „în care an s-au început zidirea bisericii” (Antim, 1713-1715). Manuscrisul, aflat în Biblioteca Academiei Române, a fost copiat, sub forma cunoscută astăzi, după 15 martie 1716 de Nicolae Ierei, și cuprinde în scris obligațiile pe care aveau să le urmeze cei ce vor chivernisi mănăstirea după moartea ctitorului. Dispozițiile testamentare se referă, în majoritatea lor, la ajutorarea săracilor și a străinilor, ca și la unele probleme de ordin cultural.

Tot ceea ce acest strălucit ierarh realizase prin truda sa de 25 de ani, cât a trăit în Țara Românească, a investit în monumentala sa ctitorie, unde dorește să i se odihnească și trupul după trecerea la cele veșnice. În ea ne-a lăsat întrupat talentul său artistic de mare sculptor și arhitect. În ansamblul monumental, coloanele bisericii, ușile și portalul „depășesc orice realizare artistică în acest domeniu din țara noastră”.

Predicile sau Didahiile - după denumirea grecească, pe care Mitropolitul Antim le-a ținut la unele duminici și sărbători mari în timpul păstoriei sale, fie la București, fie la Târgoviște. Cu această operă el a înzestrat cultura românească cu cea mai înaltă expresie a cuvântului rostit până la acea dată, „operă care îl așează printre cei mai mari oratori bisericești ai tuturor timpurilor”, cu nimic inferior clasicilor din Apus: Bossuet, Bourdaloue, Fléchier, Massillon, Ilie Miniati, fără să se fi inspirat din predicile acestora.

Mitropolitul Antim are meritul de a fi „la noi, ortodocșii români, întemeietorul oratoriei religioase”. Predica sa este o predică trăită și gândită, compusă și așezată cu răbdare pe hârtie după regulile omileticii și expusă cu convingere, o predică elaborată cu înaltă competență.

Cum se afirmă, „opera manuscrisă a lui Antim Ivireanul, tipărită destul de târziu, este mai prețioasă decât cea tipărită în vremea lui”.

Recunoaștem astăzi că opera tipărită, ca și cea rămasă în manuscrise, îl arată ca patriot până la sacrificiul vieții sale, luptător angajat pentru triumful deplin al limbii române în Biserică și pentru respectarea autonomiei ei, educator al clerului și credincioșilor, predicator cu duhul apostolic și mare cruciat al întregii Ortodoxii.

Bibliografie

BOGDAN Damian P., Prof., „Viața lui Antim Ivireanul” în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV (1956), nr. 8-9.

CARTOJAN Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, vol. III, București, 1945;

DOBRESCU N., *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei*, București, 1910.

ELIAN Alexandru, Prof., „Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei”, în *Studii teologice*, XVII (1966), nr. 9-10.

FIRMILIAN, Mitr., „250 de ani de la moartea mitropolitului Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9-10.

GHEȚIE Ion, *Baza dialectală a României literare*, București, 1975.

IONESCU I, Pr., „Trei sute de ani de la tipărirea Liturghierului de mitropolitul Dosoftei (1679-1979)”, în *Glasul Bisericii*, XXXVIII, 1979, nr. 9-10 și extras.

IORGA Nicolae, „Despre Antim Ivireanul”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LV, 1937.

IDEM, *Istoria literaturii românești*, vol. II, de la 1688 la 1780, ed. a II-a, București, 1928.

IOSELIANU P., *Epistola Patriarhului Ierusalimului, Dositei, în Georgia*, 1866, la **Fanny DJINDJIHAȘVILI**, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Iași, 1982.

IVIREANU Antim, *Opere*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, 1972.

NEDELESCU Emil, Pr., „Contribuția lui Antim Ivireanul la restaurarea și înfrumusețarea sfintelor locașuri din eparhia Râmnicului Noului Severin”, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9-10.

OLTEAN Vasile, Pr., „Antim Ivireanul și românii ortodocși din Șcheii Brașovului”, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCIX (1981), nr. 3-4.

PĂCURARIU Mircea, Pr. Prof. Dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1981.

POPESCU Radu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, București, 1963.

POPESCU Teodor M., Prof., „Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV, 1956, nr. 8-9.

ȘERBĂNESCU N., Pr., „Antim Ivireanul, tipograf”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV, 1956, nr. 8-9.

ȘERBĂNESCU N., Pr., „Documente în timpul păstoriei mitropolitului Antim Ivireanul la Râmnic”, *Mitropolia Olteniei*, XVIII, 1966, nr. 9-10.

ȘERBĂNESCU Nicolae, Pr., „Mitropolitul Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII, 1966, nr. 9-10.

Primul mare tipograf în slujba limbii române

Bogdan DEDU

- material preluat din *Ziarul Lumina* -

Între meșterii tipografi ai secolului al XVI-lea, diaconul Coresi ocupă locul cel mai de seamă, întrucât, prin cărțile tipărite de el, a nivelat calea introducerii limbii române în cultul liturgic. De asemenea, folosind în traducerile sale textele rotacizante din nordul Ardealului, a căror limbă a supus-o unei serii de modificări, în sensul adaptării la graiul vorbit în sudul Ardealului și în nordul Munteniei, Coresi a contribuit la impunerea acestui grai la baza limbii române literare.

La numai 38 de ani de la inventarea tiparului de către germanul Johannes Gensfleisch, cunoscut și sub numele de Gutenberg (†1468), călugărul Macarie tipărea primele cărți de cult în Țara Românească. La Curtea Domnească de la Târgoviște, ieromonahul Macarie a tipărit, în 1508, primul Liturghier din Bisericile Ortodoxe, care va reprezenta prototipul unor viitoare ediții ale Liturghierului în limba slavonă; Octoihul, în 1510, și Tetraevanghelul, în 1512. Ieromonahului Macarie i-au urmat Dimitrie Liubavici și Filip Moldoveanu. Cel dintâi a tipărit cărți liturgice în limba slavonă, în vreme ce al doilea a tipărit, la Sibiu, și primele cărți în limba română.

Cel care avea să ducă mai departe lucrarea de tipărire a cărților de cult și să aducă o contribuție esențială la cristalizarea și răspândirea limbii române literare a fost diaconul Coresi. Întrucât Catehismul românesc, tipărit la Sibiu de Filip Moldoveanu în 1544, atestat de documentele vremii, nu s-a mai păstrat până în zilele noastre, se poate considera că textele tipărite de Coresi la Brașov sunt cele mai vechi scrieri, mai ample în limba română, răspândite pe întinsul țării noastre.

Octoihul pentru toți românii

Se pare că diaconul Coresi s-a născut în Târgoviște. Unele ipoteze spun că strămoșii săi ar fi fost originari din insula Chios și s-ar fi așezat în Țara Românească, integrându-se printre români. Nu se cunosc amănunte despre viața lui. Se știe numai că, între anii 1557-1583, a tipărit cărți bisericești la Târgoviște, Brașov și la Sebeș.

Meșteșugul tipăririi l-a deprins de la Dimitrie Liubavici, pe care îl va fi ajutat să scoată de sub tipar Molitvelnicul slavon (1545) și Apostolul (1547).

Nu se cunosc motivele pentru care diaconul Coresi nu a rămas la Târgoviște, ci s-a stabilit la Brașov. Se crede că acestea au fost determinate de condițiile mai bune pe care le oferea, la acea vreme, Brașovul pentru exercitarea activității tipografice: exista aici o bază tehnică mai performantă decât în alte centre tipografice, exista o moară care producea hârtie de calitate și, nu în ultimul rând, Coresi primea aici sprijin financiar din partea sașilor.

Prima carte tipărită la Brașov, în 1557, a fost un Octoih slavon. Deși era tipărită în Transilvania, cartea avea pe frontispiciu stema Țării Românești și menționa pe domnitorii Alexandru Lăpușneanu al Moldovei, Pătrașcu cel Bun al Munteniei și pe principele Ioan Sigismund Zapolya al Transilvaniei, ceea ce dovedește că era destinată românilor din cele trei țări.

Întors în Țara Românească, tipărește, din porunca domnitorului Pătrașcu cel Bun, un Triod Penticostar, împreună cu zece ucenici de-ai săi. Cartea va fi terminată în 1558. La începutul anului următor se va stabili definitiv la Brașov.

„Toate limbile au cuventul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi, românii, n-avămu”

În 1570, Coresi tipărește pentru prima dată în limba română Psaltirea și Liturghierul. La baza Psaltirii au stat traduceri maramureșene pe care Coresi le-a avut la îndemână în manuscris. În epilogul Psaltirii din 1570 este arătat motivul pentru care diaconul Coresi s-a ostenit cu tipărirea cărților de cult în limba română: „Cu mila lui Dumnezeu, eu, diaconul Coresi, deacă vădzui că mai toate limbile au cuventul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi, românii, n-avămu, și Hristos zise, Mathei 10, 9, cine citește să înțeleagă, și Pavel apostol încă scrie în Corinth 15, 5, ca întru biseare că mai vârtos cincii

cuvinte cu înțelesul meu să grăiesc, ca și aialalți să învăț, decât întuneric de cuvinte neînțelese într-alte limbi, începutu-se-au a se scrie aceste sfente Psaltiri...”.

Liturghierul nu cuprinde toate textele Liturghiilor ortodoxe, ci numai textul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, săvârșită cel mai des de-a lungul anului. Se crede că traducerea Liturghiei s-a făcut de către preoții din Șcheii Brașovului, care l-au ajutat pe meșterul tipograf și la traducerea altor cărți în limba română. Traducerea s-a făcut după un manuscris slavon, diferit de cel tipărit de ieromonahul Macarie în 1508.

De ce se temeau românii de traducerile în limba română?

La vremea respectivă, slujbele Bisericii ortodoxe se săvârșeau în limba slavonă. Întrucât reformatorii introduseseră oficierea slujbelor în limbile naționale, românii priveau cu neîncredere traducerile cărților de cult în limba lor. Se temeau ca nu cumva pe această cale să le fie strecurate învățături străine, cunoscut fiind faptul că reformatorii luterani și calvini din Ardeal încercau să îi atragă la credința lor pe români. Pentru a risipi neîncrederea preoților și a credincioșilor români, Coresi a tradus și a tipărit, în 1577, Psaltirea slavo-română, dându-le o dovadă că nu numai cărțile eretice, ci și cărțile ortodoxe pot fi tipărite în limba română, și dovada putea fi dată de textul slavon tipărit în paralel.

Pentru traducerile în limba română, Coresi a folosit texte mai vechi, păstrate în manuscris. Marele merit al său a fost acela că a pus în circulație manuscrisele românești pe care le-a îndreptat, corectat, schimbat, înlăturând adeseori arhaismele și regionalismele, înlocuindu-le cu expresii și cuvinte din Țara Românească și din sud-estul Transilvaniei, regiuni în care și-a desfășurat activitatea. El are meritul necontestat de a fi contribuit la unificarea limbii literare române, deoarece, răspândindu-se pe un larg spațiu geografic, cărțile sale au dus pretutindeni cu ele graiul românesc.

Cărțile lui Coresi au avut o largă răspândire în toate ținuturile românești datorită legăturilor comerciale ale Brașovului cu Țara Românească și cu Moldova, datorită boierilor pribegi așezați la Brașov și, mai târziu, chiar datorită lui Mihai Viteazul. Prin aceste tipărituri se arăta tot mai limpede unitatea de limbă, de credință și de origine a românilor de pretutindeni.

Cazania lui Coresi

„Evanghelia cu învățătură” sau „Cazania” este ultima carte tipărită de Coresi și, în același timp, cea mai importantă dintre tipăriturile românești. Cartea a văzut lumina tiparului la Brașov, în 1581. Cuprindea tâlcuirea Evangheliilor din toate duminicile și sărbătorile de peste an, începând cu Duminica Vameșului și Fariseului.

Dacă cea dintâi Cazanie tipărită de Coresi în 1564 - care nu s-a mai păstrat până în zilele noastre - avea unele influențe protestante, Evanghelia cu învățătură din 1581 este o carte pur ortodoxă. Cartea este o traducere după un text slavon a omiliilor grecești scrise de patriarhul ecumenic Ioan Calecas (1334-1347).

Tipărirea s-a făcut cu cheltuiala judeului Brașovului Lucas Hirscher, care arăta, în prefață, că a găsit versiunea slavonă la mitropolitul Serafim al Ungrovlahiei, de la care „cu multă rugăciune cerșutu-am”. Primind cartea, s-a sfătuit cu mitropolitul Ghenadie (1579-1585) al Transilvaniei și cu mulți preoți ortodocși transilvăneni, care simțeau nevoia unei astfel de cărți. Având acordul acestora și al mitropolitului Serafim, a dat-o diaconului Coresi, care a tradus-o în românește împreună cu preoții Ianeși Mihai de la biserica „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului. Această carte apare ca o operă de colaborare transilvano-munteană, în primul rând prin împreună-lucrarea diaconului Coresi cu cei doi preoți transilvăneni, apoi prin binecuvântarea dată de cei doi mitropoliți.

„Evanghelia cu învățătură” sau „Cazania” este unul dintre cele mai frumoase exemplare realizate de Coresi: format în folio, cu oglinda paginii de 225/195 mm, cu titlurile realizate după clișee săpate în lemn și având gravată stema lui Lukas Mirscher, după modelul „Cazaniei” tipărite la Zabludov (azi, în Republica Cehă), în 1569.

Despre vechea mănăstire din Șomcuta Mare

Prof. Viorica URSU

Tradiții și istoria acestei mănăstiri fac parte din patrimoniul spiritual și cultural al orașului de astăzi Șomcuta Mare și al „Țării Chioarului”, chiar dacă existența până în urmă cu peste 200 de ani a vechiului locaș de închinare pare acum nedrept uitată de localnici. Aceasta și pentru că cei care se apleacă asupra trecutului localității, evocându-l cu mândrie și cu dese prilejuri, nu amintesc sau nu știu despre mănăstirea dispărută. Așa încât, pentru majoritatea șomcutenilor, și nu numai pentru ei, o pagină luminoasă din istoria acestor locuri rămâne necunoscută.

Șomcuta este o veche așezare românească, dăruită din plin de Dumnezeu cu ceea ce le era mereu de trebuință oamenilor. Vechiul său nume trebuie să fi fost „Șuncuta” sau „Șoncuta”, precum îl știu și-l rostesc până astăzi mai cu seamă vârstnicii. Potrivit tradiției, invocate de mai vechi cunoscători, numele acesta ar veni de la traducerea în ungurește a „Fântânii Cornului” sau a „Cornesii”. Satul a existat poate cu mult înaintea anilor 1405 și chiar 1358, disputați ca reprezentând cea mai veche atestare documentară. A făcut parte din domeniul voievozilor maramureșeni Drag și Balc, stăpâni ai cetății Chioarului. În sec. al XVII-lea era centrul unui voievodat local de peste acest domeniu, cuprinzând 14 sate în frunte cu Dan Butean.

Șomcuta, ca și ținutul Chioarului, și-a legat numele de cele mai de seamă momente ale istoriei României.

Localitatea natală a lui Ion Buteanu, fruntaș al Revoluției române de la 1848, Șomcuta și oamenii ei au participat la evenimentele revoluției, afirmându-și voința de libertate și dând jertfe pentru aceasta. A fost mereu fruntea Chioarului, reședință a căpitaniei acestui ținut, respectiv a Districtului Chioar între 1849 și 1867 și în mai multe rânduri centru administrativ al unei întregi zone. Șomcuta și-a afirmat solidaritatea cu Țara, sprijinind cu ofrande

Războiul de Independență a României la 1877 și s-a înscris apoi în mișcarea de emancipare națională a românilor din Transilvania, de unire și desăvârșire a statului național român.

Șomcuta a fost prezentă în istoria culturii românești mai cu seamă prin manifestările ASTREI de acum 145 de ani și de multe ori de atunci, dar și printr-o merituoasă și veche mișcare corală – din aceasta decurgând mulțimea evenimentelor culturale care au avut loc aici. A primit și găzduit de-a lungul vremii personalități de seamă și a dat, localitatea însăși, intelectuali merituoși.

Din istoria bogată a Șomcutei Mari, ne oprim în cele ce urmează, doar la *vechea mănăstire*, cu gândul bun de a contribui la cunoașterea trecutului acestui locaș de închinare dispărut de mai bine de două sute de ani și, după, cum se vede, șters din memoria oamenilor. Nu însă și a locurilor!

Mănăstirea „Șoncuții” a exista pe locul numit și acum „La Mănăstire”, situat la intrare în localitate dinspre Baia Mare, în partea de nord a acesteia, spre Finteușu Mare. Doar că pe terenul, acum arat și semănat, se întindea cu secole în urmă o bătrână pădure de stejar, iar mănăstirea se va fi aflat într-o poiană la adăpostul ei. Pădurea aceea, consemnată în anul 1231 cu numele de „Pădurea Finteușului” și cunoscută astfel ca un reper al istoriei nu numai locale, a făcut parte întotdeauna din viața oamenilor de aici.

Locașul de închinare avea, foarte probabil, hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, asemenea celor mai multe mănăstiri și biserici din cuprinsul vechii Episcopii Ortodoxe a Maramureșului, cu reședința la Peri.

Cea mai veche atestare documentară a mănăstirii din Șomcuta datează din anul 1708 și este în legătură cu găzduirea aici a unui comisar imperial cu misiuni militare în zonă (Susana Andea, Avram Andea, Transilvania, ierarhi și monahi, Cluj-Napoca, 2014). Nu va fi fost tocmai atunci înființată, ci am putea crede că a existat și înainte, în secolul trecut, nu știm de când, fiindcă știrile lipsesc. Tot între documentele existenței vechii mănăstiri se înscriu și hărțile militare iosefine întocmite începând cu anul 1763.

Pe lângă mănăstirea din Șomcuta a funcționat o modestă școală susținută de călugări veniți cu carte din Moldova și la care învățau mai cu seamă preoți și dieci. În 1747, episcopul din Munkaci cerea autorităților districtului (în consens cu politica Imperiului austriac), izgonirea călugărilor amintiți pentru că erau „contrari unirii” (Traian Ursu, *Vechea școală din Șomcuta Mare, în Anuarul Muzeului de Etnografie al Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 2014). Încât călugării ortodocși au fost alungați și pe la 1761, la mănăstire slujea singur popa Pop Vasile, preot unit, retras acolo, consemnat și în anul 1765,

dar alungat apoi în urma conflictului cu ortodocșii. (Susana Andea, Avram Andea, cartea amintită). Mediul majoritar ortodox al zonei (atât Șomcuta, cât și satele din jur) făcuse grea viața la mănăstirea din Șomcuta. Și odată în plus, mișcarea pentru ortodoxie a lui Sofronie, care a marcat și Chioarul, de unde dieci „schismatici” – unul fiind chiar din această mănăstire – creau îngrijorare autorităților. Dar nu numai din această pricină episodul „unit” al mănăstirii nu a durat multă vreme. Aceeași putere imperială, prin dispozițiile antimonastice din anii 1784 și 1785, a făcut să înceteze cu totul existența ei, precum și a altor mănăstiri din Transilvania supusă Vienei.

Dar despre existența mănăstirii din Șomcuta și despre soarta sa ni se pare convingătoare relatarea istorică de acum mai bine de o sută de ani, a unuia dintre intelectualii de frunte ai Chioarului, afirmat din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este vorba de Nicolae Nilvan, avocat în Șomcuta Mare, unul dintre membrii fondatori ai ASTREI, inițiatorul primei bănci românești din zonă („Chioreana”), luptător pentru afirmarea politică, culturală și națională a românilor. Reconstituirea pe care o încearcă cu respectul datorat adevărului istoric (și nu vreunei părținiri ortodoxe, confesiunea lui fiind greco-catolică), coboară cu aproximație până la 1760. Aflăm astfel că la Mănăstirea din Șomcuta, „călugării greci”, care au rezistat o vreme persecuțiilor și propagandei de unire cu Roma, au fost alungați de către dregătorii districtului Chioar. Și că, șomcutenii au adus de la mănăstirea pustiiată, spre a nu fi „pângărite”, cărți bisericești, mai multe icoane de la iconostas și alte obiecte, după care au demolat-o. Iar „cu acele podoabe, creștinii au înfrumusețat biserica de lemn din Șomcuta”, mai spune N. Nilvan. Mai precizează că toate acestea i le povestise cu mulți ani în urmă cantorul bătrân Butean Lup, ai cărui părinți mai apucaseră mănăstirea. Să adăugăm faptul că biserica de lemn din Șomcuta, construită în 1720, poate în urma unei incursiuni distrugătoare a tătarilor din 1717, avea și aceasta hramul obișnuit în zonă al Sfinților Arhangheli Mihai și Gavriil, iar biserica de zid, terminată în 1892, va căpăta un alt hram, cel al Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Vechea biserică a fost cumpărată de românii din Ulmeni, localitate în care se află și astăzi.

În sprijinul existenței, vechimii și a însemnătății mănăstirii dispărute, Nilvan mai amintește că Nicolae Iorga, în popasul său la Șomcuta, în anul 1905, a cercetat cărțile vechi provenite de la mănăstire. Marele istoric a remarcat *Cazania din 1643* a mitropolitului Varlaam al Moldovei, dăruită „*sfinței mănăstiri a Șoncușii*” de „*boierul*” Terențiu Pop din Copalnic Mănăștur. (Nilvan menționează și remarcă marelui istoric: faptul că nobilii din Chioar își spuneau

„boieri” la fel ca și în Moldova.) Așadar, pe lângă alte surse, datele consemnate de Nicolae Nilvan într-un articol al său din „Gazeta de Duminică” (Șimleu, 25 nov. 1906), al cărei colaborator și susținător era, conving despre amintirea încă vie în sec. XIX a mănăstirii din Șomcuta.

Revenind la ceea ce s-a păstrat de la mănăstirea dispărută, menționăm printre cărțile vechi și un *Octoih* din sec. al XVII-lea, cartea fiind „*dată de pomană la sfânta mănăstire a Șuncuții*”, în anul 1777, de fiica unui preot din Prislop, de lângă Boiu Mare, stabilită la Mănăsturul Clujului. Nu sunt singurele cărți de la vechea mănăstire, aflate în păstrarea Parohiei Ortodoxe din Șomcuta Mare, unele fiind legate cu pricepere de amintitul cantor – potrivit chiar propriilor lui însemnări.

Din Moldova aceleiași vremi, mănăstirea primise o *cruce* de mână, din lemn, având ambele fețe sculptate cu migală și reprezentându-L pe Domnul Iisus răstignit, respectiv, pe Maica Domnului cu Pruncul Iisus. Și această piesă a ajuns până la noi, chiar dacă nu tocmai întregă și se găsește acum în colecțiile Muzeului Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare. Dintre darurile făcute demult mănăstirii din Șomcuta, amintim și o *icoană* pe lemn din sec. al XVII-lea, reprezentând-o pe „*Maica Domnului cu Pruncul Iisus*”. Icoana, care are înscris și un text în limba greacă, se află și se cinstește în biserica ortodoxă „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Șomcuta Mare. Vechea icoană, vădit ortodoxă, a fost împodobită ulterior cu aplicații de catifea și mărgelile, care conturează o coroană imperială în loc de nimb, fiind astfel aproape de nerecunoscut. Iar structura de scândură în care a fost fixată, poate pentru o mai bună păstrare, face textul grecesc inaccesibil.

Mai remarcăm ca provenind de la aceeași mănăstire și un *discos* datat 1717. A fost dăruit de generalul Toma Cantacuzino și familia sa în trecere prin Transilvania (în legătură cu refugiul din Rusia), cu prilejul unui popas al lor la această mănăstire în primăvara aceluși an. Piesa se păstrează la Parohia Ortodoxă Șomcuta Mare. (V. Ursu, *Un document inedit* («discosul din Șomcuta») *privind relațiile Chioarului cu țările române în Evul Mediu*, în Marmația, IV, 1984). Toma Cantacuzino, adversar înverșunat al Porții Otomane și pasionat al cărților – astfel explicându-se și prietenia sa cu domnitorul savant al Moldovei, Dimitrie Cantemir (1693 și 1710-1711) – a fost văr și înalt demnitar al domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu (1688-1714, aflat acum între sfinții martiri), dar a contribuit în chip nefericit la pierderea acestuia.

Va fi fost mănăstirea din Șomcuta, în vremea amintitului popas cantacuzin, cea mai importantă din Țara Chioarului, și printre puținele dintre

mănăstirile vechi care mai rezistase aici. Cât despre discosal dăruit mănăstirii, acesta are câte ceva de spus și despre relațiile dintre țările române din acea vreme.

Dar dovezi documentare ale existenței vechii mănăstiri din Șomcuta mai sunt, chiar dacă nu destule ca să avem și certitudinea începuturilor sale, adică a vechimii propriu-zise. Notăm în context interesul pentru istoria acestui așezământ de cult și contribuții în acest sens, bazate pe informații din arhive străine, în cartea amintită a istoricilor clujeni Susana Andea și Avram Andea. De asemenea, faptul că mănăstirea din Șomcuta este amintită în recente sinteze privind monahismul (A. A. Rusu și colab.; Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, Cluj-Napoca, 2000; Arhim. Macarie Motogna, Monahismul ortodox din Maramureș, Transilvania septentrională până la începutul sec. al XIX-lea, Editura Mănăstirii Rohia, 2009).

Este posibil ca documente importante care privesc începuturile mănăstirii de la Șomcuta să se fi pierdut odată cu Arhiva Chioarului în timpul sângeroaselor evenimente ale Revoluției de la 1848 din zonă. Poate că este mai veche decât sec. al XVII-lea. Să fi fost și aceasta una dintre mănăstirile întemeiate de voievozii maramureșeni urmași ai lui Dragoș descălecătorul în Moldova? Între aceștia, Drag și Balc au fost generoși ctitori și dăruitori de lăcașe de închinare ortodoxe pe proprietățile lor întinse din Maramureș, Chioar, Sătmar și mai departe. Bogați și puternici, având înalte rosturi în regatul ungar, Drăgoșeștii, chiar devenind Dragfiești – precum Bartolomeu Dragfi, voievodul Transilvaniei (între 1494 și 1499) – au protejat prin vestitele lor mănăstiri de la Peri, Biserica Albă, Bârsana, Cuța, Habra și altele dispărute, elementul românesc, credința și cu aceasta, limba și ființa de neam a românilor din amintitele ținuturi. Până la o probă contrară, rămânem la ipoteza că mănăstirea din Șomcuta, dispărută de mai bine de două sute de ani, putea să fi fost una dintre acestea.

Vechile noastre mănăstiri pierdute în negura secolelor au întruchipat prin credință speranța dăinuirii noastre, a „rămânerii țării”. Au fost lăcașe sfinte în care monahii s-au rugat pentru țară, precum cei de la mănăstirea Habra. (Viorica Ursu, *În legătură cu memorialul din 1614 adresat autorităților imperiale de românii din ținutul Baia Mare, Chioar și Sătmar*, în „Marmația”, vol. 5-6, 1979-1981). Unele dintre acestea, printre care și mănăstirea din Șomcuta, au adăpostit primele școli sau vechi ateliere de icoane, au mijlocit circulația cărților vechi și le-au înmulțit copiindu-le. Cu alte cuvinte, au radiat lumină, contribuind la formarea conștiinței de neam a românilor și pregătind conștiința lor națională.

Ni se pare important să aflăm tot ce se mai poate despre sfintele noastre mănăstiri dispărute, spre a ne întregi istoria și a ne cunoaște pe noi înșine mai bine. Dar, nu în ultimul rând, spre a le cinsti precum se cuvine amintirea, chiar peste multe generații. De aceea, credem că în zonele în care au existat locuri sfințite de multă rugăciune și jertfă se cuvine să așezăm câte un semn creștinesc, câte o cruce monumentală. Acolo unde acest lucru este cu putință. În ceea ce privește Șomcuta Mare, propunerile noastre documentate sunt cunoscute de către autoritățile locale.

Biserica monument istoric - Remetea Chioarului

Mai credem, de asemenea, că între mănăstirile noi care se construiesc ar fi îndreptățită refacerea – tot în măsura posibilului – a tuturor mănăstirilor vechi martirizate de vitregia vremurilor. Lăudabilă fiind strădania refacerii, după secole, a mănăstirilor Bârsana, Habra, Peri (aceasta la Săpânța, unde refacerea ei a fost cu puțință), dar și altele, poate mai puțin cunoscute. De asemenea, altarele de vară de la Santău, Cuța, ori, ridicate, poate, pe alte vetre vechi mănăstirești și care preced refacerea așezămintelor monahale dispărute de veacuri. Se reînnoadă astfel firul unei istorii întrerupte brutal și se repară peste secole o mare nedreptate din istoria noastră.

II. ORTODOXIA PATRISTICĂ

Educația copiilor în opera Sfântului Ioan Gură de Aur

Material preluat de pe www.parohiaplevna.ro

Între cei mai mari pedagogi ai tuturor veacurilor se află Sfântul Ioan Gură de Aur. Acest lucru este adevărat nu doar de recunoașterea sa ca pedagog de către cercetătorii specialiști în viața și opera lui, ci și de faptul că, în spațiul Ortodoxiei, numele lui este legat de cel al educației¹. El este unul dintre cei Trei Mari Dascăli și Ierarhi, pe care la 30 ianuarie îi sărbătorim ca modele de pedagogi și de învățători, ca purtători și exponenți ai așa-numitului ideal creștin de educație.

Sfântul Ioan Gură de Aur este cel mai prolific dintre Părinții și scriitorii bisericești. Temele psiho-pedagogice sau „filosofice”, cum îi plăcea să le numească, abundă în întreaga sa operă ca elemente ale paranezei incluse în orice text exegetic.

Însă, prin darul lui Dumnezeu, s-a păstrat și o lucrare specific pedagogică, în care autorul expune întreaga sa viziune asupra subiectului educației copiilor². Deși are titlu dublu, ea este o singură operă și urmărește,

¹ I.G. Coman, „Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur”, în ST, an. IX, 1957, nr. 9-10, p. 599.

² Pr. Theodor Zisis, *Cum ucidem sufletele copiilor noștri chiar noi, „credincioșii”*, www.cuvantul-ortodox.ro, consultat la 24.03.2015.

de la început până la sfârșit, să ofere principiile pentru o creștere corectă a tinerilor. În tradiția manuscrisă titlul ei este „*Despre slava deșartă și despre cum trebuie părinții să-și crească copiii*”. În general, titlul este cunoscut sub forma prescurtată: „*Despre slava deșartă și creșterea copiilor*”³. Cercetătorii au spus despre ea că reprezintă „cea mai veche, completă și desăvârșită învățătură creștină despre educație”⁴; una dintre cele mai strălucite roade duhovnicești ale sufletului creștin; o expunere completă și sistematică despre educația creștină a copiilor, întemeiată nu doar pe Sfânta Scriptură, ci și pe învățăturile psihologice și pedagogice ale grecilor antici și pe experiența omenească în general⁵. Potrivit Sfântului Ioan Gură de Aur, părinte nu este cel care a adus copii pe lume, ci acela care s-a ostenit să îi crească. Nu „nașterea de copii”, ci „creșterea lor” îl face pe părinte, PĂRINTE. „*Pentru că nu-l face pe un om părinte simplul fapt că a contribuit la nașterea copilului, ci educarea corectă a acestuia*”⁶. În virtutea acestei concepții, Sfântul Ioan identifică trei carențe majore ale educației lumești, propunând „evangelizarea” conceptului de educație, iar în completare dând sfaturi pertinente pentru modul practic în care diverse aspecte ale demersului educațional pot fi aplicate în mod personalizat.

1. „Erorile pedagogiei lumești”

Societatea de atunci (și nu numai), lumea și familia propuneau copilului, în mod deschis sau mai tainic, trei căi de emancipare socială, determinată în esență de iubirea banilor, a slavei și a trupului⁷. Aceste direcții determinau și principiile după care se orienta educarea tinerilor.

1) Nepăsarea față de formarea duhovnicească a tinerilor, față de desăvârșirea lor morală, era cea dintâi caracteristică a atitudinii părinților. „Planurile lor pentru viitorul copiilor se mărgineau doar la a reuși în viață din punct de vedere profesional, la a trăi în bunăstare. Țelurile lor erau practice, materialiste și individualiste. Pentru a le atinge, părinții se îngrijeau să asigure copiilor toate

³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre slava deșartă și despre creșterea copiilor*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2001.

⁴ I. G. Coman, „Viața Sfântului Ioan Gură de Aur”, în GB, an. XVIII, 1 1959 nr. 1-2, p. 31.

⁵ I. G. Coman, „Spirit umanist și elemente de antropologie în gândirea patristică”, în ST, an. XXII, 1970, nr. 5-6, p. 360.

⁶ Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped, *Sfântul Ioan Hrisostom și viața de familie*, www.pemptousia.ro, consultat la 24.03.2015.

⁷ Pr. Theodor Zisis, art. cit.

înlesnirile materiale; nu precupețeau nici o cheltuială, nici un efort sau jertfă pentru a găsi școlile potrivite și cei mai buni profesori, astfel încât copiii să dobândească toate mijloacele care să-i ajute în viața lumească și în cariera lor. Obsesia dobândirii bunurilor materiale era cel mai puternic stimul în îngrijirea copiilor. Tinerii erau tratați în mod unilateral, de parcă ar fost doar niște ființe trupești, de parcă nu ar fi avut un suflet care să aibă și el nevoie de îngrijire. În această atmosferă, așadar, de goană pentru bogăție și pentru slava lumească, creșteau și se dezvoltau copiii”⁸.

„Când auzi pe părinți că-și sfătuiesc copiii să învețe carte, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, argumentația lor este următoarea: *Cutare, deși se trăgea dintr-o familie săracă și neînsemnată, cu școala pe care a făcut-o a reușit să ajungă mare și faimos, să ocupe funcții importante, să devină bogat, să se însoare cu o femeie bogată, să zidească o casă frumoasă. Altul, iarăși, cu limbile pe care le-a învățat, a ocupat o funcție înaltă la palat și el e cel care rânduiește toate treburile. Cei mai mulți îi dau ca pildă pe oamenii realizați în viață, „pe cei străluciți și renumiți pe pământ”*⁹. Astfel, părinții înșiși introduceau în sufletele ușor modelabile și receptive ale tinerilor două mari rele, două iubiri tiranice: **iubirea banilor**, a bogăției și **iubirea slavei lumești**, a ascensiunii sociale, cum am numi-o astăzi, sau cum zice Sfântul Ioan: „*De niciunde altundeva nu vine stricarea copiilor, decât de la goana pentru cele pământești*”¹⁰.

2) Toți părinții se îngrijeau, mai spune Sfântul Ioan, să asigure copiilor bogăție, îmbrăcăminte, slujitori, pământuri. Singurul lucru pentru care nu se îngrijeau era cultivarea lor sufletească, anume ca tinerii să devină virtuoși și evlavioși. În lipsa virtuții și evlaviei, decăderea morală și tulburările sociale sunt inerente: „*De aici vine dărâmarea întregii lumi, de la faptul că nu ne îngrijim de copiii noștri: de averile lor ne îngrijim, dar sufletul lor îl trecem cu vederea*”¹¹.

Societatea nu suferă din lipsă de afaceriști abili, nu suferă din lipsă de oameni învățați sau cultivați, ci suferă din lipsă de oameni virtuoși. Suferă pentru că a fost năpădită de oameni necinstiți, care, pentru a-și înmulți bogățiile și pentru a-și asigura bunul trai, nu se dau înapoi de la nimic. Suferă pentru că cei însetați de putere, în încercarea lor de a urca pe scara socială, răvășesc totul în cale. Suferă pentru că dobândirea de case luxoase și de confort

⁸ *Ibidem*.

⁹ **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, Ed. IBMBOR, București, 2001, p. 258.

¹⁰ *Ibidem*, p. 255.

¹¹ **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Omilia 19 la I Tim 5*, apud **Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped**, art. cit.

a devenit unicul țel în viață. De aici vine nenorocirea societății, aceștia sunt cei ce distrug conviețuirea pașnică în societate, iar nu cei ce trăiesc în virtute și sfințenie. „*Aceasta e ceea ce strică totul, anume că lucrul cel cu adevărat de trebuință, cel care menține viața noastră, este socotit de prisos și secundar*”¹².

Iar lucrul de care societatea are cu adevărat trebuință și care o menține în armonie este tocmai virtutea, cultivarea sufletească¹³.

3) În legătură cu aceste două patimi, o alta – tot la fel de chinuitoare și primejdioasă, sau poate chiar mai primejdioasă pentru înflăcărata tinerete – domina atmosfera în care creșteau tinerii. Libertinajul sexual, cum am spune astăzi, adică stârnirea și satisfacerea poftelor trupesti, iubirea trupului. Sfântul Părinte șovăie să vorbească despre această temă, își depășește însă șovăielile și rușinea, pentru a mostra și a înfiera nepăsarea tuturor celor răspunzători cu educația față de această răsturnare nu numai a legilor morale, ci și a celor firești. Și este uimit el însuși – exprimând de asemenea uimirea multora – cum de rabdă Dumnezeu atât de mult și îngăduie această îndobitocire a omului, cum de nu trimite foc ca să ardă cetatea Antiohiei, după cum făcuse altădată cu Sodoma și Gomora.

O mare răspundere pentru destrăbălarea morală sfântul o atribuie teatrului (lumii spectacolului) ale cărui piese aveau mai ales subiecte obscene, curvii și adultere: „*Acolo iau naștere adulterele, acolo se pune la cale stricarea căsnicilor, acolo sunt femeile ce-și vând trupul, bărbați care se prostituează, tineri destrăbălându-se; toate sunt pline de fărâdele, toate pline de măscări, toate pline de rușine*”¹⁴, remarcă el, cuvânt cu cuvânt.

2. Sfaturi punctuale ale Sfântului Ioan Gură de Aur asupra diverselor aspecte ale educației copiilor

„Sufletele copiilor, spune Sfântul Ioan, sunt moi și fragede; dacă învățăturile bune sunt întipărite asupra lor încă de la început, nimeni nu o să le mai poată șterge, deoarece cu timpul ele se întăresc ca o pecete, așa cum se întâmplă cu ceara. Un lucru moale ia orice contur, deoarece încă nu a căpătat o formă a sa statornică. Sufletele copiilor mai seamănă și cu niște planșe de pictură sau cu

¹² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie...*, p. 271.

¹³ Pr. Theodor Zisis, *art. cit.*

¹⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea III. Omilii la Matei, Omilia 37, 6*, Ed. IBMBOR, PSB, București, 1994, p. 462.

un material pentru sculptat. Este nevoie de multă atenție și sânguință din partea pictorilor pentru a realiza un tablou frumos. Sculptorii, de asemenea, îndepărtează cu multă răbdare ceea ce prisosește și adaugă ceea ce este necesar, pentru a obține opera pe care o doresc. Nu există un material mai minunat pentru a crea o operă de artă decât sufletele copiilor; tot ce trebuie e ca aceasta să se facă la timp. Astfel, părinții făuresc niște icoane însuflețite ale lui Dumnezeu, niște statui vii”¹⁵.

Formarea caracterului copilului stă în mâinile părinților. Este nevoie și de muștrări, dar cu discernământ. Doar astfel poate copilul să-și însușească muștrările și să dobândească structura lăuntrică necesară care va permite dezvoltarea și întregirea personalității sale¹⁶. Spune Sfântul Ioan: „Părintele unui copil foarte răsfățat care, dacă îi este bolnav copilul, îi dă dulciuri și răcoritoare și doar ce-l mulțumește pe copil, nimic însă din cele necesare bolii lui și când apoi doctorul îl muștră, se apără spunând: „Ce pot să fac, nu-l pot vedea pe copilul meu plângând!”, [și merită soarta]: „Sărmane, și nenorocite, și trădătorule! Pentru că numai tată nu pot să îl numesc pe unul ca acesta; cu cât mai bine ar fi fost pentru tine, mâhnindu-l pe copil pentru puțin timp să-l faci sănătos pentru totdeauna, decât să faci din această scurtă mulțumire pricina unei tristeți permanente”¹⁷.

Satisfăcând copilului orice dorință facem din el un om egoist; și cu un asemenea caracter va fi nefericit în lume. Întărește Sfântul: „Ca niște sculptori să depuneți toată strădania, așa încât să faceți din copiii voștri minunate statui care să se asemene lui Dumnezeu. Vor deveni astfel, dacă scoateți din ele orice lucru de prisos, dacă adăugați ceea ce trebuie, și în fiecare zi le inspectați, ca să vedeți ce defect firesc au, ca să îl ștergeți”¹⁸. Bunii pedagogi lucrează precum „agricultorii care taie unele ramuri ale plantelor, iar pe altele le lasă să crească. Uneori pedepsesc răutatea, încurajând și promovând binele”¹⁹. Primind observația și dojana, copilul trebuie să înțeleagă că acela care-l dojenește o face cu dragoste, iar nu ca să-i provoace suferință. Atunci primește cuvintele, nu ca venind din furie, ci din grija unui părinte care se neliniștește pentru copilul lui²⁰. Iată cum îi sfătuiește Sfântul pe părinți: „Să îl îndrepti (pe copil): uneori privindu-l cu o privire severă, alteori spunându-i cuvinte amare și muștratoare și alteori prin cuvinte bune și promisiuni... Să fie și amenințări,

¹⁵ Pr. Theodor Zisis, art. cit.

¹⁶ Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped, art. cit.

¹⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentariu la Faptele Apostolilor, Omilia 30, apud Educația copiilor, www.crestinortodox.ro.

¹⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, Despre feciorie..., p. 271.

¹⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentariu la Epistola II către Corinteni, Omilia 15, apud Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped, art. cit.

²⁰ Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped, art. cit.

dar să nu le aplici. Copilul să nu înțeleagă că sunt simple amenințări. Amenințarea are efect doar atunci când copilul crede că se va și aplica. Căci, dacă tânărul care a făcut o greșală înțelege că îl ameninți fără să îl și pedepsești, va rămâne indiferent. Să aștepte să fie pedepsit, fără însă a fi pedepsit, ca să nu piardă frica pedepsei”²¹. „Tocmai aceasta este însușirea pedagogului: să nu se grăbească să pedepsească, ci să aspire la îndreptare și să fie prudent în a aplica pedeapsa”²². Sfântul Ioan Gură de Aur socotește că e nepedagogic să îl educăm pe copil, așa încât să-și omoare și să-și refuze furia. Trebuie să îl învățăm modurile prin care poate să-și canalizeze în chip creator mânia. Spune părinților: „Să mergem la lucrarea sufletească cea mai dominantă, mânia. Mânia nici nu trebuie dezrădăcinată cu totul din copil, nici să îi permitem să o folosească fără discernământ. Trebuie să îi educăm pe tineri de la vârstă fragedă, așa încât atunci când ei înșiși sunt nedreptățiți, să rabde și să nu se mânia, când însă văd că altul este nedreptățit să intervină curajos și să îl apere prin mijloacele potrivite”²³. Trebuie să se exerseze copilul în a-și stăpâni iritabilitatea, astfel încât să poată primi o anume dezamăgire sau zădărniciere a vreunei dorințe a lui fără să se mânia. Când copilul învață să rabde micile pagube și dezamăgiri, va putea mai târziu să rabde și pe cele mai mari pe care le va îngădui Dumnezeu²⁴.

Este necesar ca oferim copilului distracții inofensive și amuzament, să îl conducem la oameni virtuoși, să îi arătăm frumusețile naturii și ale artei și să îi dăm o anumită libertate de mișcare, după ce i-am spus că priveliștile necuviincioase și obscene nu au nici o valoare²⁵. „Când îi spunem toate acestea”, spune Sfântul nostru Părinte, „trebuie să îi dăm multe sărutări și să îl strângem la piept, ca să îi arătăm marea noastră dragoste”²⁶.

Creșterea duhovnicească a copilului trebuie să fie grija principală a părinților. Nu trebuie să învețe carte și meșteșuguri doar pentru a câștiga bani, ci și ca să crească „în învățătura și certarea Domnului”²⁷. Sfântul Ioan Gură de Aur întărește: „Nu îți spun să îți copilul necăsătorit și să îl trimiți în pustie sau să îl obligi să devină călugăr. Nu, nu îți spun asta. Desigur, aș dori-o și mă voi ruga ca toți să primească a se face monahi. Dar pentru că

²¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie...*, p. 272.

²² Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola II către Corinteni, Omilia 21*, apud **Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped**, art. cit.

²³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie...*, p. 273.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ **Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatoped**, art. cit.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

*pare greu, nu insist. Crește, deci, un creștin și învață-l să fie de mic evlavios și ca om în lume*²⁸.

Despre valoarea exemplului personal al celor mari scrie multe pagini Sfântul Ioan Gură de Aur. „După cum e pământul în care va fi sădită planta, asemenea va fi și fructul ei”²⁹. „Cum să îl poți îndrepta pe fiul tău, să îi dai sfaturile trebuincioase altuia care este neglijent, de vreme ce tu însuși, care te afli la o bătrânețe înaintată, faci asemenea fapte rele? Astea le spun și îi dojenesc pe vârstnici, nu pentru a disculpa de orice acuzație și vină pe tineri, dar prin cei dintâi să îi păzesc pe cei de-al doilea”³⁰. „Cum poate, deci, tatăl să îi învețe pe alții să-și înfrâneze patima, obrăznicia și mânia, când el însuși nu a învățat să se înfrâneze”³¹. „Mai degrabă noi avem nevoie de pedagog, nu aceia, adică copiii, de vreme ce greșelile lor nu pot fi mari, câtă vreme ale noastre sunt foarte mari”³².

3. Concluzie

Ideile sfântului Ioan sunt extrem de actuale și dacă ne gândim la educație. La fel ca în vremea sa, și astăzi sistemul educațional pierde uneori din vedere cea mai importantă sursă a educației și anume cuvântul lui Dumnezeu. Orice carte sau manual care urmărește într-un fel sau altul educarea copiilor sau a tinerilor se fundamentează pe o viziune pur omenească și de aceea utilitatea sa se oprește într-un anume punct, iar conținutul este supus mereu schimbărilor. Acest neajuns poate fi împlinit dacă înțelegem educația așa cum a privit-o Sfântul Ioan Gură de Aur ca o acțiune firească, derivată din responsabilitatea părintelui sau a educatorului, care nu exclude conținuturile educației profane, dar care este fundamentată pe lucrarea cuvântului lui Dumnezeu, singura sursă care poate oferi o călăuzire adecvată atât pentru viața aceasta, cât și pentru

²⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Evanghelia după Ioan, Omilia 30*, apud Efrem, *Egumenul Mănăstirii Vatoped*, art. cit.

²⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola către Coloseni, Omilia 9*, apud Efrem, *Egumenul Mănăstirii Vatoped*, art. cit.

³⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt despre Ana, Omilia 1*, apud Efrem, *Egumenul Mănăstirii Vatoped*, art. cit.

³¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola către Tit, Omilia 2*, apud Efrem, *Egumenul Mănăstirii Vatoped*, art. cit.

³² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Fapte, Omilia 42*, apud Efrem, *Egumenul Mănăstirii Vatoped*, art. cit.

cea viitoare, în Împărăția lui Dumnezeu³³. Altfel, în absența formării morale a sufletului, omul deviază, așa cum oricine limpede poate vedea în spațiul public, și clachează existențial, de cele mai multe ori în chip definitiv, sfârșind fie în delincvență, fie în plăceri grosiere, stricătoare de trup și suflet³⁴.

Bibliografie

COMAN I. G., „Spirit umanist și elemente de antropologie în gândirea patristică”, în *ST*, an. XXII, 1970, nr. 5-6.

COMAN I. G., „Viața Sfântului Ioan Gură de Aur”, în *GB*, an. XVIII, 1 1959 nr. 1-2.

COMAN I.G., „Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur”, în *ST*, an. IX, 1957, nr. 9-10.

DECIU Nicușor, *Educația copilului la Sfântul Ioan Gură de Aur*, www.ziarullumina.ro, consultat la 25.03.2015.

EFREM, **Egumenul Mănăstirii Vatoped**, *Sfântul Ioan Hrisostom și viața de familie*, www.pemptousia.ro, consultat la 24.03.2015.

HRIȘCĂ Bogdan-Mihai, **Diac.**, *Lucrarea Cuvântului lui Dumnezeu în misiunea Bisericii și în educație, reflectată în opera Sfântului Ioan Gură de Aur*, teză de doctorat – rezumat, file:///C:/Users/Pr%20Gabriel/Downloads/rezumateologie_bogdanhrisca%20(1).pdf

IOAN GURĂ DE AUR, **Sfântul**, *Comentariu la Faptele Apostolilor, Omilia 30*, apud Educația copiilor, www.crestinortodox.ro.

IOAN GURĂ DE AUR, **Sfântul**, *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, Ed. IBMBOR, București, 2001.

IOAN GURĂ DE AUR, **Sfântul**, *Despre slava deșartă și despre creșterea copiilor*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2001.

IOAN GURĂ DE AUR, **Sfântul**, *Scrieri. Partea III. Omilii la Matei, Omilia 37, 6*, Ed. IBMBOR, PSB, București, 1994.

ZISIS Theodor, **Pr.**, *Cum ucidem sufletele copiilor noștri chiar noi, „credincioșii”*, www.cuvantul-ortodox.ro, consultat la 24.03.2015.

³³ **Diac. Bogdan-Mihai Hrișcă**, *Lucrarea Cuvântului lui Dumnezeu în misiunea Bisericii și în educație, reflectată în opera Sfântului Ioan Gură de Aur*, teză de doctorat – rezumat, file:///C:/Users/Pr%20Gabriel/Downloads/rezumateologie_bogdanhrisca%20(1).pdf

³⁴ **Nicușor Deciu**, *Educația copilului la Sf. Ioan Gură de Aur*, www.ziarullumina.ro, consultat la 25.03.2015.

Sfinți și mari duhovnici, despre educarea copiilor în spirit creștin

Toți părinții trebuie să-și crească copiii pentru Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Cea mai bună moștenire pe care pot să o dea părinții copiilor este buna creștere. Aceasta are mult mai mare valoare decât toate bogățiile și bunurile pământești...

Sfântul Sfințit Mucenic Vladimir al Kievului

***

Dacă pruncii cărora le-ai dat naștere primesc creșterea cuvenită și prin grija ta sunt povățuiți la virtute, aceasta va fi începutul și temelia mântuirii tale, și, pe lângă răsplățile pentru faptele tale bune, vei primi mare plată și pentru creșterea lor.

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Suntem părinți răi, nepăsători. Și femeile nu folosesc vremea sarcinii pentru a începe educația nu numai *duhovnicească*, ci pur și simplu *morală*. Iar după aceea ne mirăm cum se face că avem asemenea copii. Or, purtarea acestora, tendințele lor sunt, pe lângă toate celelalte, și urmare ale educației primite de la noi. Pentru că nu făcând morală se educă copiii. Dacă în familie este pace și înțelegere, liniște și dragoste, copilul capătă deja o experiență duhovnicească normală. Dacă în casă sunt neînțelegeri, certuri, rivalitate între părinți – pe scurt, orice manifestare a ne iubirii, copilul capătă răni sufletești care apoi vor trebui tratate toată viața și vindecarea lor stă sub semnul întrebării. În felul acesta, cu nechibzuință, ne putem mutila propriii copii.

Bineînțeles, Domnul poate, într-un fel aparte, să-l smulgă pe om din adâncul educației strâmbe, însă aceasta este de fiecare dată o minune dumnezeiască. De aceea, mamele care nu s-au folosit de timpul pe care l-au avut ca să le dea copiilor o educație adevărată și n-au crescut oameni adevărați nu trebuie să mai piardă acum vremea care le-a fost dată pentru pocăință și rugăciune, ca Domnul să facă iarăși o minune și să ridice fiii lui Avraam din aceste pietre.

Protoiereul Vladislav Svesnikov

***

Dacă lăsăm copilul să crească de capul lui, în el va începe să se dezvolte nu binele, ci răul, așa cum și în natură, dacă nu intervine omul, va crește nu grâu, ci neghine, spini și măcăcini.

Sfântul Sfințit Mucenic Vladimir al Kievului

***

Tineretea, care este în sine înclinată spre toate răutățile, are nevoie de supraveghere îndeaproape, de bună creștere și povățuire, însă în loc de asta dă peste un mare rău – *sminteala cea otrăvită a obiceiurilor părintești...* iar sminteala se răspândește ca un incendiu tot mai departe, mistuind templele cele însuflețite. **Vai de copii din pricina smintelii acesteia, însă de două ori vai de părinții care, în loc să dea învățătură folositoare, molipsesc și otrăvesc inimile cu pilda lor rea!**

Sfântul Tihon din Zadonsk

***

În educația copiilor, mai întâi de toate trebuie să ne educăm pe noi înșine. Evident, căldura din familie educă mult mai bine decât orice cuvinte, și, dimpotrivă, cuvintele anoste ale părinților obțin exact efectul contrar.

Protoiereul Vladislav Svesnikov

***

Atunci când cunun, le spun soțului și soției: „*relațiile voastre conjugale – respectul, dragostea, tandrețea și căldura sufletească – sunt 90% din educația copiilor. Restul trebuie doar subliniat și nici nu trebuie să vorbiți mult.*”

Protoiereul Valerian Krecetov

***

Fiecare dintre voi, tați și mame, să se și îngrijească de minunatele sale opere, la fel ca artiștii ce făuresc cu multă sârguință tablouri și statui – pentru că pictorii, punând zi de zi tabloul în fața lor, îl acoperă cu culori, străduindu-se ca totul să fie așa cum trebuie. La fel fac și pietrarii, înlăturând ce e de prisos și adăugând ceea ce lipsește. **Și voi, la fel ca cei care fac statui, să folosiți pentru creșterea copiilor toată vremea pe care o aveți, făcând pentru Dumnezeu statui vrednice de minunare: înlăturați ce e de prisos, iar ceea ce lipsește adăugați și urmăriți zi de zi, cu luare-aminte, ce dar au din fire copiii, ca să-l înmulțiți, și ce-i lipsă, ca s-o înlăturați, și cu deosebită osârdie izgoniți orice prilej de neînfrânare, căci înclinarea către aceasta este cu precădere vătămătoare pentru sufletele tinere. Cel mai bine este să-l înveți cu trezvia înainte să apuce să guste din cele moleșitoare: să biruie somnul, să privegheze la rugăciune, să însemneze cu semnul crucii toate cuvintele și toate faptele sale.**

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Acum, când copiii voștri sunt încă mici, trebuie să-i ajutați să înțeleagă ce este binele. Acesta este sensul cel mai profund al vieții.

Starețul Paisie Aghioritul

***

Copilul trebuie învățat să facă binele, tăindu-și voia. În acest scop, părinții înșiși să dea exemplu de bună viețuire, făcându-le copiilor cunoștință cu cei a căror grijă de căpetenie este nu pentru plăceri și onoruri, ci pentru mântuirea sufletului. Copiii urmează cu ușurință exemplele care le sunt date. Cât de devreme încep să-și copieze mama sau tatăl! Este la fel ca ceea ce se întâmplă cu instrumentele acordate identic. **Și copiii trebuie chemați la fapte bune: la început li se poruncește să le facă, iar după ajung să le facă singuri, dacă sunt direcționați cum trebuie.**

Sfântul Teofan Zăvorâtul

***

Ce va zugrăvi pe lemn pictorul – lucruri bune sau rele, luminoase sau păcătoase, îngeri sau draci –, aceea va și rămâne pe el. La fel și cu copilul! El va rămâne cu creșterea pe care i-o dau părinții la început, cu obiceiurile cu care

îl deprind aceștia – bineplăcute lui Dumnezeu sau urâte de Dumnezeu, îngerești sau drăcești.

Sfântul Dimitrie al Rostovului

***

Cât timp sufletul este încă moale ca ceara și în el se întipărește cu ușurință orice, trebuie deșteptat fără întârziere, de la început, spre a lucra binele în tot chipul... deprinderea ușurează sporirea.

Sfântul Vasile cel Mare

***

De la o vârstă fragedă, copilul își însușește cu repeziciune ceea ce i se spune și ceea ce aude se întipărește în sufletul lui ca pecetea în ceară. Prin aceasta, viața lor începe deja să încline fie către păcat, fie către virtute. **Așadar, dacă chiar de la început îi abatem de la păcat și îi punem pe calea cea bună, lucrul acesta va deveni pentru ei deprindere, le va intra în fire și nu se vor mai abate atât de ușor spre rău, fiindcă obișnuința îi va trage la fapte bune.**

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Vedem că un copăcel se apleacă lesne în orice parte și că în ce parte se apleacă, într-aceea și crește. **Așa este și cu copilul: cu ce se învață, aceea va și face.** Dacă se învață din pruncie cu binele, bun va fi toată viața lui. Dacă se învață cu răul, rău va fi toată viața lui. **Copilul poate să devină înger, poate să devină și diavol. Cum este crescut și îndrumat, așa va fi: de creștere depinde, ca de o sămânță, tot restul vieții lui.** De aceea le poruncește părinților Cuvântul lui Dumnezeu: *creșteți-i întru învățatură și certarea Domnului* (Efes. 6, 4).

Sfântul Tihon din Zadonsk

***

Încotro îndoi copăcelul, într-acolo va crește; vasul nou va răspândi mirosul a ceea ce pui în el.

Grădinarul leagă răsadurile de araci, ca vântul și furtuna să nu le doboare; taie ramurile uscate sau netrebnice, ca să nu vatame pomul și să nu-l usuce. **Faceți și voi așa cu pruncii voștri; legați inimile lor de frica lui Dumnezeu, ca să nu fie clătinați de cursele drăcești și să nu părăsească buna credință. Tăiați patimile din ei, ca să nu apuce să crească și să pună stăpânire**

pe ei și să-l omoare pe omul cel nou, lăuntric, care s-a născut la Sfântul Botez – deoarece vedem că atunci când copiii cresc apar și cresc odată cu ei și patimile păcătoase, ca niște ramuri sălbatice pe un pom.

Sfântul Tihon din Zadonsk

***

Părinții să-și educe copiii încă din leagăn. Să-i învețe frica lui Dumnezeu, să taie pornirile lor cele rele, să nu le „caute în coarne” și să nu le satisfacă dorințele și gusturile rele. Ceara moale ia orice formă: și tu poți să faci ce vrei din copilul mic. Literele scrise pe hârtie curată rămân neșterse: și ceea ce află copilul mic rămâne cu el, neșters din memorie, până la bătrânețe.

Să zicem că asupra unui copăcel suflă vântul și îl îndoiaie: dacă îi pui proptea, o să se îndrepte; dacă nu-i pui proptea, o să rămână strâmb pentru totdeauna. După ce apucă să crească și să prindă rădăcini, o să crape și o să se rupă când o să vrem să-l îndreptăm. La fel și cu copiii noștri. Să-i întărim în credința și în frică de Dumnezeu cât sunt încă mici. Să le facem zid de apărare din învățături și exemple bune până când vor prinde rădăcini în virtute, și atunci nu vor mai avea a se teme de nici o primejdie.

Starețul Filotei Zervakos

***

Așadar trebuie să le dăm copiilor noștri evlavia odată cu laptele mamei, ca să zic așa, nu cu mâncarea tare, fiindcă atunci când copiii sunt încă mici se iau după părinți, îi copiază. Tocmai atunci trebuie să ne îngrijim ca fiii și fiicele să „înregistreze pe casetă” bunătate și dragoste. Iar când vor crește, trebuie să fim atenți și să acționăm cu discernământ și cu prevedere – de pildă, ca atunci când întoarcem un ceas. Dacă axul este slăbit, întoarcem ceasul treptat, fiindcă există pericolul să-l stricăm, și atunci ceasul nu va mai fi bun de nimic. Trebuie să-i explicăm copilului cu grijă, cu binele, de ce nu trebuie să facă așa și de ce trebuie să facă altfel. Nu trebuie să i se spună mereu copilului: „asta nu”, „aia nu”, „nu așa”, „nu altfel”. După ce vom face lucrurile de bază, trebuie să-i dăm „surubelnița” lui Hristos, ca să „strângă” El până la capăt „șuruburile” care mai sunt de strâns. Nu trebuie să nădăjduim prea mult în noi înșine, încercând să facem singuri totul.

Starețul Paisie Aghioritul

***

Dacă în sufletul neîntărit înca vor fi întipărite învățături bune, nimeni nu le va mai putea șterge atunci când el se va întări, la fel cum se întâmplă cu pecetea din ceară. **În copil ai o ființă încă sfioasă, care tremură și se teme și de o privire, și de un cuvânt, de orice: folosește-ți stăpânirea asupra lui spre scopul cel cuvenit.** Tu ești cel dintâi care vei culege roadele dacă vei avea un fiu bun. Pentru tine te ostenești.

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Buruienile sunt mai ușor de smuls la o vârstă fragedă: atunci trebuie urmărit ca patimile, fiind lăsate în voia lor, să nu se întărească și să nu devină de neîndreptat.

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Nu neglijați deznădăcinarea din inimile de copii a neghinelor păcatelor, a gândurilor viclene și hulitoare, a obiceiurilor, aplecărilor și patimilor păcătoase; vrăjmașul și trupul păcătos nu îi cruță nici pe copii; înfățișați-le copiilor toate primejdiile cu care păcatele ne pândesc în calea vieții, nu ascundeți de ei păcatele, ca nu cumva, din neștiință și nepăsare, să se întărească în deprinderile și împătimirile păcătoase, care cresc și rodesc pe măsură ce copiii înaintează în vârstă.

Sfântul Ioan din Kronstadt

***

Nu puțini sunt părinții care nu se îngrijesc deloc să înăbușe în copiii lor anumite neajunsuri și însușiri rele, care, uneori, chiar se bucură și se amuză atunci când copilul e capricios, când dă dovadă de orgoliu, de îndărătnicie, când își îngăduie să mintă, să înșele și așa mai departe. Ei cred că toți copiii sunt așa, că de la ei nu avem ce să cerem, întrucât sunt prostuți, și că de-abia cu anii, când vor crește și inteligenta lor se va maturiza, față de ei se va putea manifesta mai multă severitate și exigență. **Mare greșală, rădăcire de neîndreptat! Nu: problemele acestea nu trec niciodată singure. Dimpotrivă, ele cresc odată cu copilul și prind rădăcini tot mai adânc dacă nu sunt combătute de la început, la fel ca buruienile de pe câmp atunci când nu sunt plivite de la început.**

Sfântul Sfințit Mucenic Vladimir al Kievului

***

Buna creștere nu stă în a lăsa mai întâi să crească patimile, ca după aceea să te strădui să le izgonești. Trebuie să iei toate măsurile pentru ca ele să nu se poată strecura în fire.

Sfântul Ioan Gură de Aur

***

Acum, copilul contemporan este tratat încă de mic ca un zeu al familiei: poftele lui sunt satisfăcute, dorințele îi sunt îndeplinite, este înconjurat de jucării, de distracții, de confort, nu este învățat și educat după principiile severe ale comportamentului creștinesc, ci este lăsat să se dezvolte în direcția pe care i-o imprimă poftele lui... Poate că asta nu se întâmplă în toate familiile și tot timpul, dar se întâmplă suficient de des ca să devină o regulă a educației contemporane a copiilor, și chiar părinții care au cele mai bune intenții nu pot să evite cu totul lucrul acesta. Chiar dacă ei se străduiesc să-și crească copilul cu strictețe, rudele, vecinii se străduiesc întotdeauna în altă direcție. Lucrul acesta trebuie luat în calcul când este vorba de educația copilului.

Bineînțeles, după ce devine adult, un asemenea copil se va înconjura cu lucrurile cu care s-a obișnuit din copilărie: confort, distracții, "jucării pentru oameni mari". Viața devine plină de căutarea continuă a distracțiilor...

Dar ce pot face părinții pentru a-i ajuta pe copii să reziste ispitelor lumii?... Trebuie să fim gata să biruim zi de zi înrăurirea lumii printr-o educație creștinească sănătoasă. Tot ce află copilul la școală trebuie verificat și corectat acasă. Nu trebuie să credem că ceea ce îi dau dascălii este folositor sau pur și simplu neutru, căci chiar dacă el dobândește cunoștințe sau abilități folositoare (iar majoritatea școlilor contemporane eșuează rușinos și la acest capitol), acolo e învățat și multe puncte de vedere și idei greșite. Felul în care copilul apreciază literatura, muzica, istoria, arta, filosofia, știința și, bineînțeles, viața și religia trebuie să vină în primul rând nu de la școală, ci de acasă și de la Biserică, altfel copilul va primi o educație greșită.

Părinții trebuie să urmărească ce lucruri învață copiii lor și să le corecteze acasă ținându-se de o poziție fățișă și punând în evidență cu claritate aspectul moral, care lipsește cu desăvârșire din educația contemporană.

Părinții trebuie să știe ce muzică ascultă copiii lor, la ce filme se uită (ascultând sau vizionând împreună cu ei, dacă este neapărată nevoie), ce limbaj aud și ce limbaj folosesc ei înșiși – și toate acestea trebuie să fie evaluate creștin.

În casele unde lipsește bărbăția de a arunca televizorul pe fereastră, timpul petrecut în fața acestuia trebuie controlat cu strictețe, pentru a evita influența otrăvitoare pe care o exercită chiar în casă asupra tinerilor acest principal vector al ideilor și punctelor de vedere anticreștine.

Ieromonahul Serafim Rose

***

Televizorul este una dintre invențiile care pervertesc crunt copiii, și asta în primul rând deoarece copiii absorb tot ce li se prezintă prin el. Pentru adulți, el nu este atât de periculos, fiindcă ei pot să sară peste ceea ce nu vor să vadă. Rațiunea și sufletul copilului lucrează atât de intens cum nici nu ne închipuim. Copilul primește jumătate din informația sa despre viață înainte de a împlini trei ani. Literatura duhovnicească ne vorbește despre aceasta și acesta este motivul pentru care Maica Domnului a fost dusă la trei ani în templu. Copiii se joacă, dar totodată absorb tot. Și este foarte important să înțelegem lucrul acesta, fiindcă deseori spunem: “Copiii nu aud”. Nu-i așa: copiii aud și văd tot. Uneori, copilul spune: “Uite, lucrul pe care îl cauți este acolo”. El a văzut tot: era ocupat cu altceva, dar a văzut unde a fost pus lucrul. Și dacă principala condiție pentru educația unei familii ortodoxe normale este educația bisericească, să știți că informația venită prin televizor este contrară acesteia și se înstrăinează de ea.

Protoiereul Valerian Krecetov

***

Copilul trebuie educat în așa fel încât el, simțindu-se puternic și viteaz, să învețe să-și iubească părinții și să manifeste, pe cât se poate, atenție și grijă pentru toți cei din jurul său... Copilul să se deprindă cu ideea că el nu este deloc membrul principal al familiei. Ajungând la vârsta adolescenței, el trebuie să vadă în sine însuși un ajutor al mamei sale, și va îndeplini cu mare satisfacție treburile ce-i sunt încredințate, simțindu-se deja adult. Fie că este vorba de curățenia din casă, de gătitul mâncării, de spălat, de călcat, în orice ocupație casnică vom găsi pentru odrasla noastră o muncă întru totul accesibilă puterilor și minții sale copilărești...

Îndată ce copilul începe să se manifeste, părinții înțelepți și iubitori îi răspund cu asprime: „Lui Dumnezeu nu Îi place asta! Ia mai bine fă tu cum ți s-a zis, și o să fie bine.”

Protoiereul Artemie Vladimirov

***

Cine vrea să crească bine copiii, îi crește în asprime și în osteneți, pentru ca ei, dobândind cunoștințe și purtare deosebite, să poată primi, cu timpul, roada osteneților lor.

Fiecare vârstă a copilului are grijile, și fricile, și ostenețile sale, care sunt multe.

Sfântul Nil Sinaitul

***

Înainte de a crește până la măsura de creștin, omul trebuie să fie pur și simplu *om*. Dacă veți citi în capitolul 25 al Evangheliei după Matei *parabola caprelor și a oilor*, acolo problema e pusă limpede: *oare am fost omenoși, oare am crescut până la măsura împărtășirii cu Dumnezeu...?* De aceea, **trebuie să-l învățăm pe copil să fie drept, credincios, viteaz, să-i cultivăm însușirile care fac din el om adevărat – și, bineînțeles, trebuie să-l învățăm compasiunea și dragostea.**

Mitropolitul Antonie al Surojului

***

Copiii trebuie să deprindă abnegația. Ei nu vor putea avea tot ce vor. Trebuie să învețe să renunțe la propriile dorințe pentru binele celorlalți.

Ei trebuie, de asemenea, să învețe să fie grijulii. Omul ce n-are grijă de ceilalți pricinuieste întotdeauna vătămare și durere – nu intenționat, ci pur și simplu din nepăsare. Pentru a arăta grija față de cineva nu este nevoie de prea mult – un cuvânt de îmbărbătare atunci când cineva are neplăceri, puțină tandrețe atunci când celălalt arată întristat, o mână de ajutor la momentul potrivit pentru cel ce a obosit.

Copiii trebuie să învețe să fie de folos părinților și unul altuia. Ei pot să facă asta fără să aibă nevoie de prea multă atenție, fără să fie o sursă de griji și de neliniște unul pentru altul.

Îndată ce vor crește puțin, copiii trebuie să învețe să se bazeze pe sine, să se descurce fără ajutorul altora, ca să devină puternici și independenți.

Sfânta Muceniță Alexandra, Împărăteasa Rusiei

***

Se spune că omul este liber, că el nu poate și nu trebuie silit nici în ce privește credința, nici în ce privește învățătura. **Doamne, miluiește! Ce părere diavolească! Dacă nu-i silești pe oameni, ce-o să iasă din ei? Ce-o să iasă din tine, propovăduitor de reguli născocite, dacă nu te vei sili la nici un lucru bun, ci vei trăi așa cum te împinge s-o faci inima ta pătimasă, rațiunea ta trufașă, mioapă și oarbă, trupul tău păcătos? Cum te vei descurca dacă nu te vei sili? Cum să nu fie îndemnați și siliți și creștinii să împlinească poruncile credinței și cucerniciei? Nu s-a zis în Sfânta Scriptură că *Împărăția cerurilor se ia cu silință, că silitorii o răpesc pe ea* (Mt. 11, 12)? Și cum să nu-i silești pe copii, îndeosebi pe băieți, să învețe și să se roage? Ce-o să iasă din ei? Oare nu niște leneși și niste făcători de tulburare? Nu se vor învăța să facă tot felul de rele?**

Sfântul Ioan din Kronstadt

***

Copiilor trebuie să li se dea libertate potrivit cu vârsta și cu educația lor. Care dintre cele două direcții este mai corectă, mai plăcută și mai satisfăcătoare pentru om: de la lărgirea libertății lui, la marginirea ei sau, dimpotrivă, de la marginirea ei la lărgirea ei? Bineînțeles, aceasta din urmă. Ațadar **copiii trebuie aduși de la marginirea libertății la lărgirea acesteia. Altfel, cel care a devenit prea liber prea devreme încotro se va îndrepta cu dorința sa de plăcere crescândă? Oare nu va fi ispitit să încalce dreptele hotare ale libertății raționale și legiuite?**

Sfântul Filaret al Moscovei

***

Trebuie să ne încredințăm copiii lui Dumnezeu rugându-ne, iar după aceea să avem conștiința liniștită, fără a ne tulbura sufletește. Dumnezeu e Atotputernic: la rugăciunea osârdnică și smerită a părinților, el poate să le dea copiilor o îndreptare creștinească. Te-ai ostenit mult pentru educarea copiilor tăi? Dar nemincinosul Cuvânt al lui Dumnezeu grăiește: *de nu ar zidi Domnul casa, în deșert s-ar osteni cei ce o zidesc* (Ps. 126, 1). Aleargă la Dumnezeu, și El, după ce va fi curățit prin necazuri, ostenele tale pentru creșterea pruncilor, le poate încununa cu reușita.

Sfântul Ignatie Briancianinov

***

Scrieți: *„Aș vrea ca eu și soțul meu să evităm nefastele disensiuni în ce privește problema educației, disensiuni pe care le văd aproape în toate căsniciile.”* Da, cu adevărat, lucrul acesta e foarte complicat – dar ați băgat de seamă și singură că disputele în fața copiilor nu aduc nici un folos. Ca atare, în cazul unei disensiuni, mai bine este fie să vă eschivați și să plecați, fie să vă faceți că n-ați auzit bine, însă nicidecum să nu vă certați în fața copiilor cu privire la diferențele de vederi dintre dumneavoastră și soțul dumneavoastră. Să vă sfătuiți și să discutați aceste probleme trebuie între patru ochi, și cât se poate de calm, pentru a avea cât mai mult succes. De altfel, dacă veți reuși să sădiți în inimile copiilor dumneavoastră frica de Dumnezeu, feluritele capricii omenești nu-i vor putea înrâuri în chip atât de vătămător.

Sfântul Ambrozie de la Optina

citare preluate din lucrarea
Cum să educăm ortodox copilul.
300 de sfaturi înțelepte pentru părinți
de la sfinți și mari duhovnici,
Editura Sophia, 2011

Repere fenomenologice în isihasm

Prof. Univ. Dr. **Petru DUNCA**

Cum definim isihasmul?

Termenul de isihasm derivă din limba greacă veche, termenul fiind *hesychia* (isihia) și definește „liniștea, pacea interioară prin comuniune cu Dumnezeu, cu energiile Sale necreate din materie”. După cum precizează profesorul Nicu Gavriluță în lucrarea „Mentalități și ritualuri magico-religioase. Studii și eseuri de sociologie a sacrului”:

„Fiind specific creștinismului oriental, isihasmul reprezintă, pe scurt, un ritual mistic de unire cu energiile necreate ale Divinității. Beatitudinea ultimă pe care isihasmul o aduce cu sine numește starea de pură contopire cu puterea divină și nu cu Ființa acesteia”¹.

Rădăcinile isihasmului se află în practicile mistice ale asceților din Siria, Palestina, Egipt². Idei ale gândirii esoterice sunt structurate și la Pitagora³.

Întemeietorul isihasmului este Sfântul Ioan Scărarul (649), autor al lucrării „Scara raiului” care fundamentează rugăciunea interioară la un singur cuvânt: „Iisuse!”.

¹ **Nicu Gavriluță**, *Mentalități și ritualuri magico-religioase. Studii și eseuri de sociologie a sacrului*, Editura Polirom, Iași, 1998, p.93.

² **Petru Dunca**, *Introducere în filosofia Orientului antic*, Editura Fundației Axis, Iași, 2005, p.34-42.

³ **Daniela Dunca**, *Lecturi hermeneutice*, Editura Fundației Axis, Iași, 2008, cap.III, Pitagora și protofilosofia Orientului antic.

Evagrie Porticul (345 – 399), gânditor ce aparține tradiției egiptene, folosește și termenul de „anahoret”, care semnifică „mă retrag” din lume și care reprezintă o formă extremă de ascetism. Alți termeni similari sunt: pustnic și eremit din grecescul *eremitas* și care semnifică izolarea din viața de obște a mănăstirii.

Termenii de ”isihast” și ”anahoret” sunt folosiți de Sfântul Ioan Sinaitul (523 – 603), în sensul de practicare a ascezei fizice și mentale.

În perioada împăratului Justinian (sec. VI), termenii sunt sinonimi. Găsim referințe în lucrarea „*Viețile lui Chiril din Scitopolis*”, care face referire la capadochieni.

Monahismul oriental fundamentat în sec. V pornește de la viețile apostolilor. Sfântul Ioan Cassian (306 – 435) născut în Scitia Minor (Dobrogea de azi) într-una din lucrările sale „*Despre așezămintele cenobiților (mănăstirești) și despre remediile celor opt păcate principale*” sintetiza faptul că:

„*Aceia în care fervoarea apostolică era încă vie și care păstrau în amintire acea perfecțiune inițială, au abandonat orașele și compania celor ce considerau pentru sine și pentru Biserica Domnului nepăsarea unei vieți morale relaxate și s-au stabilit în suburbia și în locuri mai izolate, începând a practica în particular, pe cont propriu, regulile pe care își aminteau că apostolii le stabiliseră pentru întreg corpul Bisericii (...) Acesta a fost singurul și cel mai vechi gen de călugări, având întâietatea nu doar în timp, ci și în ale harului*”⁴.

Această deschidere istoriografică lansează ideea că monahismul este calea spre creștinismul autentic, avansarea obștilor mănăstirești se face după un *set de reguli*, depășind formele de inițiative ascetic individuale, reguli care prescriu obediența și disciplina. Mănăstirea devine „un centru de rugăciune și cultură”. *Regula magistri* prevedea obligația călugărilor de a învăța să citească, având astfel acces la lecturile spirituale și la lecturile filosofice antice. În cadrul mănăstirilor apar bibliotecile, școlile și scriptorul, locul unde se copiau textele. Mănăstirea apărea ca un centru cultural.

Aceste transformări vor duce la o extraordinară dezvoltare monastică în secolele al XI-lea și al XII-lea. În această perioadă mișcarea isihastă se organizează și se dezvoltă la Muntele Athos, mai ales în secolul XIII-lea și al XIV-lea, și se extinde în întreg arealul oriental prin contribuțiile lui Grigorie Palama, care este fondatorul, Cuviosul Macarie Egipteanul, Cuviosul Marcu Ascetul, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Cuviosul Ioan Sinaitul, Sfântul Paisie etc.

⁴ Jacques Le Goff, *Omul medieval*, Editura Polirom, Iași, 1999, p.40.

Fenomenologia isihasmului

Isihasmul presupune un praxis și o dimensiune soteriologică.

Praxisul ascetic - Termenul derive din greacă: askeo, askenis, asketes, care presupune un antrenament conștient și sistematic. Există două forme de asceză isihastă:

- *asceza corporală*, care presupune disciplinarea trupului prin post și priveghere. „Să simți durerea postului și a privegherii” spune Sfântul Grigorie Palama;

- *asceza spirituală*, „iar gândul să-ți fie mai tare la mișcările reale ale patimilor” scrie același Grigorie Palama⁵.

Simeon Noul Teolog consideră că actul claustrării este esențial: „șezând într-o chilie liniștită, singur într-un colt, fă ce-ți spun: închide ușa și ridică-ți mintea de la tot ce-i deșert și trecător”⁶, Grigorie Palama, „trupul va fi părtaș, laolaltă cu sufletul, la binecuvântări inefabile”, iar Sfântul Ioan Scărarul va spune: „Sunt legat de el pentru totdeauna...”. Grigorie Palama afirmă că „este necesar să liniștim acele simțuri care sunt mișcate din cele de afară, când ne întoarcem spre cele dinlăuntru”⁷.

O hermeneutică. Rugăciunea lui Iisus sau Rugăciunea inimii

În cartea întâi către Tesaloniceni, Sfântul Apostol Pavel scrie: „Neîncetat să vă rugați!” Rugăciunea este extrem de sintetică: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!”

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că oricât de păcătoși am fi, această rugăciune ne purifică. Sfântul Apostol Pavel, în *Cartea către Corinteni*, scrie: „Voiesc mai bine cinci cuvinte cu mintea, decât zece mii de cuvinte cu limba!” Asceții afirmă că prin rostirea numelui lui Iisus se cuprinde puterea prezenței lui Dumnezeu prin această invocare. Sfântul Cassian al Marsilliei (secolul IV) cerea rostirea interiorizată a versetului 2, Psalmul 69.

⁵ *Ibidem*, Nicu Gavriluță, p. 100.

⁶ Simeon Noul Teolog, *Metoda sfintei rugăciuni și atențiuni*, în *Folclorica ...* 1977, vol. III, p. 536, apud. Nicu Gavriluță, p. 101.

⁷ Grigorie Palama, *Despre rugăciune*, în *Folclorica... 1977*, vol. VIII, p. 227.

Inima (Kordia) subliniază în Răsăritul creștin unitatea ființei umane: sufletul și trupul este sensul ascuns al eului. Sfântul Apostol Pavel: „Dumnezeu ne-a trimis în inimă Duhul Fiului Său” (Galateni, 4,6). Sfântul Ioan Damaschin în „*De fide orthodoxa*” III, 24 afirmă că există două direcții ale rugăciunii: o înălțare a spiritului către Dumnezeu, iar cealaltă, o cerere adresată lui Dumnezeu. Rugăciunea este un act soteriologic, o antropofanie.

Lumina ca esență epifanică

Motivul luminii din textele isihaste trimite la universal Ființialităților. Dumitru Stăniloae afirma că Lumina „este ființială, dar nu este însăși Ființa lui Dumnezeu”. Lumina isihastă este una și aceeași cu lumina Schimbării la Față de pe Muntele Taborului pe care au văzut-o Apostolii lui Iisus.

„Fiind fără început și fără sfârșit, ea nu poate fi expusă în categoriile gândirii analitice, logice, discursive. Ea își face simțită prezența în cuprinsul timpului”.

Constante în isihasmul românesc

Curentul isihast a pătruns încă din secolul XIV-lea datorită legăturilor strânse ale Țărilor Române cu Muntele Athos, dar și datorită înfloririi fără precedent a sistemului monastic autohton.

Mănăstirea Peri și Mănăstirea din Ieud din Maramureșul Voievodal reprezintă exemple referențiale privind dezvoltarea și importanța sistemului monastic care se internaționaliza. Închinarea Mănăstirii din Peri Patriarhiei din Constantinopol și ridicarea ei, prin Diploma din 1391, la rangul de stavropighie. Episcopul Pohanie a fost declarat episcop al românilor din jumătatea nordică a Transilvaniei și nord-estul Ungariei catolice.

Mănăstirile de pe cuprinsul Țărilor Române sunt citadele ale rugăciunii, dar în care se practică drumul regal al mântuirii. Opțiunea monastică este și o opțiune de cultură și de cunoaștere, de instruire.

Elocvență este dimensiunea culturală a Mănăstirii Peri, unde au fost elaborate „textele rotacizante” și activitatea spirituală din jurul mănăstirii din Ieud, unde a fost elaborat „Sbornicul de la Ieud”, primul manuscris în limba română (1394). Aici, ca și în numeroase alte localități, sunt menționate mănăstiri ortodoxe încă din sec. IX.

Cu siguranță experiențele isihaste au fost cultivate cu sârguință și pe lângă centrele monahale de pe cuprinsul Țărilor Române.

Moldova se prezenta în întregul Ev Mediu ca o înfloritoare spiritualitate ortodoxă. Salba de mănăstiri construite în renașterismul românesc: Putna, Voroneț, Sucevița, Neamț, aveau în jur mici schituri cu călugări isihasți. Chilia săpată în stâncă a lui Daniil Sihastrul constituie o mărturie edificatoare în acest sens.

Mănăstirile din zona Bistriței, Sibiu și Brașov sunt menționate în scrierile austriece, unde se precizează existența a sute de schituri, care apoi vor fi distruse de generalul Bukow.

O trăsătură specifică a isihasmului românesc este legătura sihaștrilor cu viața liturgică a mănăstirii și introducerea de către părintele Paisie Velicikovski a Rugăciunii lui Iisus și în obștea mănăstirilor alături de practicarea strictă a ascezei. Starețul Vasile de la Poiana Mărului spune că rugăciunea lui Iisus nu este numai pentru sihaștri, ci și pentru întreaga obște a mănăstirilor (sec. XVIII-lea).

El a fost cel care a organizat viața duhovnicească din zona Buzăului după principiile vieții isihaste. Poiana Mărului a fost stavropighie și cel mai important centru isihast din Țara Românească, având puternice legături cu Muntele Athos.

La Mănăstirea Dragomirna, Paisie organizează o puternică școală de isihasm. El a fundamentat o adevărată Filocalie românească (626 pagini).

În cele șase capitole asupra rugăciunii inimii, Sfântul Paisie expune în mod sistematic bazele biblice și patristice ale Rugăciunii lui Iisus.

Nicolae Iorga enumeră multe mănăstiri și schituri din Moldova care s-au aflat sub influența Sfântului Paisie. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, aproape toate mănăstirile românești urmau regulile Sfântului Paisie. Un reprezentant elocvent este Sfântul Iosif de la Văratec (1828). Pentru începători indică cinci momente din zi, câte 15 minute să se practice Rugăciunea lui Iisus.

În Țara Românească un reprezentant a fost starețul Gheorghe de la Cernica și Căldărușani. La Mănăstirea Cernica s-a format Sfântul Calinic, cel mai venerat sfânt roman. El este întemeietorul Mănăstirii Frăsănei. Părintele Dumitru Stăniloae vede în viața Sfântului Calinic o „spiritualitate integrală”. După unirea Moldovei cu Țara Românească, reformele privind viața monahală au slăbit monahismul românesc. Numeroși călugări au ajuns la o profundă viață isihastă.

În perioada interbelică, spiritul monahal și cel isihast va renaște. Nichifor Crainic și cei din jurul revistei „Gândirea” au fundamentat spiritualitatea isihastă. Părintele Dumitru Stăniloae, prin întreaga sa activitate,

a contribuit la renașterea spiritului isihast, în mod special prin publicarea Filocaliei, o Filocalie comentată, aspect unic în Ortodoxie.

Un moment de aprofundare a mișcării isihaste românești îl constituie mișcarea intelectualilor din jurul Cercului de gândire „Rugul aprins” susținut de părinții: Benedict Ghiuș, Ioan cel Străin, Daniel Turcea, Sofian Boghiu, Roman Broga, Dumitru Stăniloae, poetul Vasile Voiculescu, prof. Alexandru Mironescu, Paul Sterion, Tit Simedrea, Sandu Tudor, Anghel Popacire. Acest grup de gândire isihastă s-a structurat în jurul Mănăstirii Antim. În plină prigoană stalinistă, membrii grupului „Rugul aprins” au fost arestați în august 1958. Au fost 16 inculpați și 16 condamnați. Pedepsele sunt până la 25 de ani de detenție.

Un caz special de convertire la Ortodoxie și la valorile sale fundamentale îl reprezintă Nicolae Steinhardt. Mistica era pentru el o culme religioasă. Este momentul de unificare numit *theosis*. Este asceză, este iluminare. Acest *theosis* trimite la mântuirea persoanei umane. Este eschatologie. Este întâlnirea cu Logosul.

Pe această linie a spiritualității, isihasmul românesc îl reprezintă un model viu, model prin excelență exemplar, viețuitor al Mănăstirii Rohia, dincolo de lume, dincolo de lumesc, Înaltpreasfinția Sa Justinian Chira, alături de mari piscuri ale isihasmului românesc: părintele Cleopa, Adrian Fânățeanu, Justin Pârveu, Dionisie Ignat, Iulian Lazăr și, nu în ultimul rând, Arsenie Boca.

În esență, isihasmul reprezintă o deschidere multiplă asupra sacralului.
Kali Isihia – „Bună liniștire!”

Bibliografie

DUNCA Daniela, *Lecturi hermeneutice*, Editura Fundației Axis, Iași, 2008, cap. III, Pitagora și protofilosofia Orientului antic.

DUNCA Petru, *Introducere în filosofia Orientului antic*, Editura Fundației Axis, Iași, 2005.

GAVRILUȚĂ Nicu, *Mentalități și ritualuri magico-religioase. Studii și eseuri de sociologie a sacralului*, Editura Polirom, Iași, 1998.

GRIGORIE PALAMA, *Despre rugăciune*, în *Folclorica...* 1977, vol. VIII.

LE GOFF Jacques, *Omul medieval*, Editura Polirom, Iași, 1999.

SIMEON NOUL TEOLOG, *Metoda sfinteii rugăciuni și atențiuni*, în *Folclorica...* 1977, vol. III. apud. Nicu Gavriluță.

**III. EVENIMENTE DE SEAMĂ
ÎN EPISCOPIA
MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

A.
Simpozion
90 de ani de viață monahală la Rohia

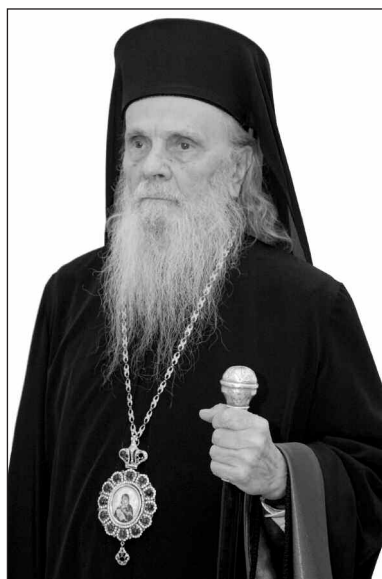
Mănăstirea Rohia este înființată pe dorința unui înger

† JUSTINIAN CHIRA
Arhiepiscop

Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat puterea să pot veni la această, nu omenească, ci îngerească și sfântă adunare. M-am bucurat mult văzând atâția oameni de valoare aici, începând de la Academia Română și continuând cu toți reprezentanții mediului academic, care sunt bărbați adevărați ai neamului nostru românesc, fapt care înseamnă foarte mult pentru Rohia.

Locul unde ne aflăm este un miracol. Nu este o construcție întâmplătoare, ci este o adevărată minune, este împlinirea unei dorințe. Pentru că, în mod obișnuit, vedem multe mănăstiri, de la noi până la Lourdes în Apus, că toate sunt bazate pe visul unor copii.

La noi, mănăstirile nu s-au înființat pe visuri. S-au înființat pe cele mai reale greutăți ale vieții. Aproape toate mănăstirile sunt construite de voievozi, de boieri, de oameni cu putere și de simpli țărani. Deci, Rohia este una dintre acele mănăstiri, care este întemeiată pe o dorință, nu pe un vis. Dorința unui vis. Dorința unui înger. Rohia este înființată pe dorința unui înger. Nu-i înființată pe dorința preotului Nicolae sau pe dorința rohienilor, sau pe multe alte dorințe omenești. Mănăstirea Rohia este înființată pe dorința și din porunca unui înger. Și cine era acest înger? Nu era un înger cu aripi. Era un înger real. Acesta era fetița părintelui Nicolae Gherman, Anuța. Ea a fost îngerul.

Din dorința ei este înființată, domnilor, această mănăstire. Anuța a fost ultima copilă a părintelui Gherman. El a avut urmași 8 copii.

Această fetiță, Anuța, era spitalizată la Tg. Lăpuș. Era prin luna martie. Fiind internată în spital, părintele Nicolae a scos-o din spital și a plecat cu ea către Rohia, în căruță, ținând-o în brațe. Tot drumul, de la Tg. Lăpuș până acasă, Anuța i-a spus tatălui său că are o dorință. Și pe dorința acestei copile s-a întemeiat Mănăstirea Rohia. Care era dorința pe care o spunea mereu tatălui său, venind de la Tg. Lăpuș la Rohia? *Să construiască o casă Maicii Domnului în Dealul Viei*. Asta îi era dorința. Tatăl său a ascultat-o, însă fetița, când s-a întors acasă, și-a dat suflul în mâna lui Iisus, devenind înger.

Din luna martie până în luna noiembrie, fetița, în fiecare noapte, nu-l lăsa pe tatăl său să doarmă. În toate nopțile îl trezea din somn și-i spunea: „*să construiești o casă Maicii Domnului în Dealul Viei*”.

Dar părintele Gherman, dimpreună cu credincioșii, nu știau ce-i mănăstirea. Uitaseră ce înseamnă o mănăstire, deoarece, în Ardeal, fuseseră pustiite 150 de mănăstiri și nu-și mai aduceau aminte ardelenii de mănăstiri. Când fetița îi spunea de casa Maicii Domnului tatăl ei n-a priceput. Dar, până la urmă, s-a dumirit că fetița dorește să construiască o Casă la Maica Domnului, la Rohia, în Dealul Viei.

Aceasta este o scurtă istorie din taina acestei mănăstiri. Împlinirea unei dorințe, nu a unui vis. Nu e întemeiată Rohia pe visuri. Nici pe alt reper. Ci pe dorința unui înger, care era o fetiță de 10 ani.

Acum, eu mulțumesc lui Dumnezeu de toate. Nu pot să spun mai mult. Putem pleca liniștiți de aici, pentru că am trăit o zi măreață, o zi memorabilă pentru istoria românilor, pentru istoria Transilvaniei, întrucât tot ce este făcut aici, este făcut în numele lui Dumnezeu.

Mănăstirea Rohia – „Casa Maicii Domnului”

† IUSTIN HODEA SIGHETEANUL

Arhiereu-vicar

Există locuri pe pământ unde se simte binecuvântarea lui Dumnezeu și lucrarea sfințitoare a harului Său. Cei ce pășesc pe astfel de locuri simt lucrarea binefăcătoare în viața lor și au parte de întâmplări minunate, vindecări miraculoase sau primesc daruri neprețuit de mari.

Peștera în care s-a născut Iisus Hristos Mântuitorul lumii este un loc sfânt. Locurile pe unde a călcat Mântuitorul și unde a propovăduit au fost binecuvântate și sfințite. Pustiul Karantaniei, unde a postit Mântuitorul 40 de zile și 40 de nopți, luptându-se apoi cu ispitorul diavol și alungându-l, s-a sfințit.

Râul Iordanului în care a intrat Mântuitorul s-a curățit de lucrurile rele ale potrivnicului și s-a sfințit. Golgota unde a fost răstignit Domnul pe Cruce între doi tâlhari s-a sfințit de Preasfântul Sânge al Mântuitorului și s-a cutremurat cu frică mare la moartea Domnului – ultimul loc pe care l-a sfințit Mântuitorul a fost mormântul în care Iosif și Nicodim au așezat Preasfântul Său trup și de unde a înviat din morți cu putere, a treia zi – El se și numește Sfântul și de viață dătătorul mormânt al Domnului.

Toate aceste locuri pe care le-am enumerat au fost însemnate de creștini cu biserici și simboluri sacre și se numesc toate la un loc „*Locurile Sfinte*”.

Există însă locuri sfințite și de viețuirea unor persoane umane care au ajuns la un înalt grad de sfințenie. Nimeni însă dintre pământeni nu a atins treapta de sfințenie pe care a ajuns Maica Domnului salutată de înger cu

cuvintele „*Bucură-te, cea plină de har...*”, numită de Elisabeta: „*Maica Domnului meu*” (adică a Fiului lui Dumnezeu), iar de Sfinții Părinți: „*Biserică sfințită și rai cuvântător*”, „*scară către cer*”, „*Împărăteasă și Doamnă*”, „*Teotokos-Născătoare de Dumnezeu*”, „*mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii*”.

Nazaretul, locul unde s-a născut Fecioara Maria și apoi s-a învrednicit de lucrarea minunată și mai presus de fire să zămislească și să nască pe Hristos, este un loc sfânt, este locul în care s-a pus început mântuirii neamului omenesc.

În anul 1995 am avut bucuria să vizitez împreună cu 100 de tineri ortodocși teologi și neteologi orașul italian Loretto, unde în interiorul catedralei orașului se află o biserică mai mică și care este cunoscută și numită „*Casa Maicii Domnului*”. Cred că nu a fost o întâmplare că vrednicul de pomenire Patriarh Teoctist m-a trimis în această delegație unde tinerii noștri ortodocși au participat, alături de 200.000 de tineri din toată lumea, la istorica întâlnire a tinerilor cu Papa Ioan Paul al II-lea.

Rememorând evenimentele, cred că Dumnezeu a voit și Maica Domnului a mijlocit să vizitez „*Casa ei*”, care desigur că a fost dusă de cruciați din Nazaret la Loretto. Mai târziu am făcut legătura între ceea ce mi-a fost dat să văd, și unde mi-a fost dat să mă închin, cu „*Casa Maicii Domnului*” de la Rohia.

Așa i-a spus copila Ancuța în vis tatălui său, Preotul Nicolae Gherman, în 1923 – Să faci „Casă Maicii Domnului” pe Dealul Viei. Adică exact pe locul unde s-a construit prima biserică care doar prin aspectul ei exterior arăta că este biserica, în interior era foarte modestă, fără pictură, împodobită doar cu icoane și ștergere tradiționale. Sentimentul pe care îl aveai când intrai în biserica veche a mănăstirii era că ai ajuns acasă. Nimic nu te copleșea, nimic nu te impresiona estetic. Totul era simplitate, liniște, dragoste de mamă, binecuvântare și har.

Când în 1996 a trebuit să ne despărțim de ea, am trăit aceleași sentimente și am fost pătruns de aceeași durere ca în urmă cu 8 ani, când m-am despărțit de propria mamă pe care a chemat-o Domnul la Sine.

Biserica ctitorită de preotul Nicolae Gherman în memoria fiicei sale și pentru zidirea căreia materialele puține și modeste au fost purtate de creștini și de copiii de la școală cu desaga și cu brațele și urcate pe versantul din spatele actualei biserici din mână în mână, și-a îndeplinit menirea pe parcursul celor 70 de ani de la sfințirea ei, în 15 august 1926, de către Episcopul Nicolae Ivan al Clujului. Ea atât a putut rezista – 70 de ani – vârsta dată de psalmist pentru viața unui om.

În cele șapte decenii de existență a fost liman de liniște și mântuire, atât pentru monahii viețuitori ai așezământului monahal, cât și pentru șirurile nesfârșite de închinători care au urcat Dealul Viei.

Ea a fost înzestrată de Dumnezeu cu multe daruri, pe care Maica Domnului, ocrotitoarea așezământului, le-a revărsat cu iubire de mamă peste monahi și credincioși. Astfel, locul acesta ales de Dumnezeu a devenit un loc sfânt, care sfințește oamenii. De obicei se spune că „*omul sfințește locul*” și este adevărat, dar există locuri sfinte, și Rohia este unul dintre ele, care sfințesc oameni.

Noi, cei care am ales să slujim lui Dumnezeu în chemarea și ascultarea de monahi, am simțit și simțim acest lucru în permanență.

Câți închinători însă n-au simțit puterea dătătoare de liniște și pace, alinare și vindecare a rănilor interioare și bolilor trupești, când au ajuns în acest loc sfânt. Cei ce au avut bucuria de a trăi câteva ceasuri în liniștea Rohiei au rămas legați toată viața de frumusețea nepământească a peisajului, de pacea, dar și încrederea în puterea și lucrarea lui Dumnezeu în viața lor. S-au întărit în credință și au biruit multe obstacole din viață prin puterea credinței și harul locului.

La plinirea vremii, însă, Dumnezeu a poruncit din nou, ca la începutul așezământului să se zidească Casă Sfântă-Maicii Domnului, una care să egaleze faima și sfințenia locului și să fie de fapt palat-Împărătesc Cerului și pământului.

Așa s-a născut actuala biserică ce patronează, binecuvântează și sfințește așezământul și locul în continuare pentru multe secole de acum înainte.

Noua biserică a fost o necesitate a vremurilor și un răspuns al iubirii monahilor și credincioșilor la iubirea de mamă a Maicii Domnului. Adevărații fii nu își lasă mama neîngrijită, într-o căsuță fără căldură și lumină, fără frumusețe și veșmintele pe care le merită pentru dragostea și jertfelnicia pe care le-a arătat în creșterea și formarea lor.

Așa văd eu toate înnoirile care s-au adus așezământului monahal de la Rohia, începând cu rectificarea bisericii și continuând cu Centrul monahal, cultural și social „*Nicolae Steinhardt*” și celelalte înzestrări din ultimele două decenii.

Rohia se arată astăzi ca o „*Cetate a credinței, culturii, spiritualității și identității neamului românesc*” și va dăinui cât va dăinui credința acestui neam, iubitor de Dumnezeu și încă și mai mult, pentru că Mântuitorul a zis: „*Dacă aceștia vor tăcea, pietrele vor vorbi*”. Zidurile și zidurile închinat lui Dumnezeu vorbesc despre Slava și minunile Lui în veci !

Cronica aniversării Mănăstirii Rohia

Arhim. Dr. **Macarie MOTOGNA**
Starețul Mănăstirii Rohia

În anul 2016 s-au împlinit nouăzeci de ani de când, în Dealul Viei, arde neîntrerupt candela rugăciunii, zdroaba călugărească este pusă în slujba monahismului și călugării stau cu ușa bisericii deschisă pentru a intra credincioșii să ia binecuvântare și să primească ajutor de la Icoana Maicii Domnului.

Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia a marcat această aniversare prin mai multe evenimente spirituale și culturale. La 15 august 2016, de sărbătoarea Adormirea Maicii Domnului, hramul mănăstirii a fost patronat de către Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian al Maramureșului și Sătmăruului, care a asistat la sfânta Liturghie și a adresat, apoi, credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură și de Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, care a slujit în fruntea unui mare sobor de preoți, atât seara, în ajunul praznicului, cât și la Liturghia solemnă din ziua hramului. În cuvântul de învățătură, Preasfinția Sa a vorbit miilor de credincioși despre familia creștină într-o lume secularizată.

Preasfințitul Părinte Episcop Iustin, în prezența Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian, a acordat cea mai înaltă distincție a Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului: ***Crucea Voievodală Maramureșană*** Academicianului Emil Burzo, Președintele Filialei Cluj a Academiei Române, Academicianului Marius Porumb, directorul Institutului

de Arheologie și Istorie a Artei din Cluj-Napoca și Profesorului Nicolae Noica, fost ministru al Ministerului Dezvoltării și Lucrărilor Publice. Aceste înalte distincții au fost acordate pentru a arăta respectul față de cei ce promovează cultura de la cel mai înalt for, Academia Română, care, în anul 2016, a împlinit 150 ani de la fondare. Arhimandritul Macarie Motogna a prezentat credincioșilor istoria mănăstirii și a mulțumit Părinților ierarhi, oamenilor de cultură, autorităților și credincioșilor prezenți la hramul mănăstirii.

Cu această ocazie a fost inaugurată noua trapeză a mănăstirii, din Centrul Cultural Monahal „N. Steinhardt”. La agapa frățească, toți ctitorii și

binefăcătorii acestei vetre monahale au primit Monografia mănăstirii și câte o Plachetă aniversară.

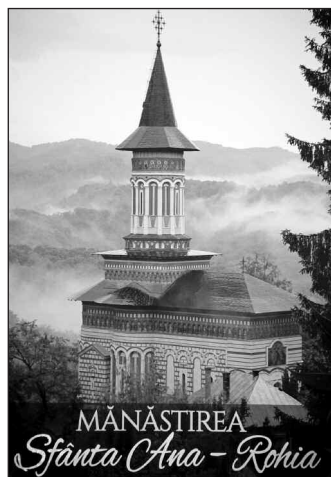
La 28 iulie a fost organizat, la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, Simpozionul „ROHIA Nouăzeci de ani de viață monahală 1926 – 2016”.

Sărbătoarea a început dimineață, cu oficierea Sfintei Liturghii, în Paraclisul cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae” de la demisolul noii biserici, după care a fost săvârșit Parastasul de pomenire pentru preotul ctitor și întemeietor Nicolae Gherman, Episcopul sfințitor al primei biserici, Nicolae Ivan, stareți și ctitori trecuți la Domnul, precum și pentru Monahul Nicolae Steinhardt, pentru că tot în această perioadă se desfășurau și Zilele culturale N. Steinhardt.

De la ora 9.30, în biserica mare, a început Simpozionul propriu-zis, sub președinția Preasfințitului Părinte Iustin. Prima parte a simpozionului a fost moderată de către Arhimandritul Macarie Motogna, starețul mănăstirii, iar partea a doua de Protosinghelul Ioachim Tomoiagă, secretarul mănăstirii.

În deschiderea simpozionului au transmis mesaje din partea anumitor instituții: Mitru Leșe, primarul orașului Târgu Lăpuș, Mircea Man, deputat în Parlamentul României și fiu al satului Rohia, Mircea Farcaș, decanul Facultății de Litere din cadrul Centrului Universitar Nord din Baia Mare. Cuvântul de deschidere și de bun venit a aparținut Preasfințitului Părinte Iustin și a avut ca temă *Mănăstirea Rohia „Casa Maicii Domnului”*.

Academia Română a fost reprezentată la cel mai înalt nivel, de către Academicianul Alexandru Surdu, Vicepreședinte al Academiei Române, care a transmis mesajul domnului Ionel Valentin Vlad, Președintele Academiei Române, și a susținut comunicarea *Vestitorii Mănăstirii „Sfânta Ana – Rohia”*.

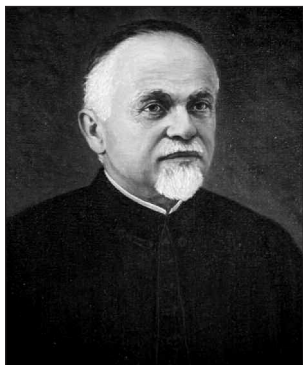
Tot din partea Academiei Române a fost prezent și domnul Nicolae Edroiu, membru Corespondent al Academiei Române și director al Institutului „G. Barițiu” din Cluj-Napoca, care a susținut comunicarea *Contextul național în care s-a întemeiat și sfințit Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia*. De la Universitatea din București a fost domnul Conferențiar Universitar Dr. George Ardeleanu, profesor la Facultatea de Litere și Vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”, care a prezentat un material despre *Mănăstirea Rohia și N. Steinhardt în arhivele securității*.

Din partea Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca au participat Preoții Profesori universitari Dr.: Ioan Chirilă, Președintele Senatului Universității, care a descris *Rolul misionar al Mănăstirii Rohia*; Ștefan Iloaie, directorul Departamentului de la Facultatea de Teologie Ortodoxă care este și Vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”, care a vorbit despre *Rolul cultural al mănăstirii Rohia în spațiul românesc*, iar Alexandru Moraru a prezentat un referat din punct de vedere istoric despre *Episcopul Nicolae Ivan al Clujului și începuturile Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia*.

Episcopul Nicolae Ivan

**preot Nicolae Gherman
ctitor**

Tot de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a participat și Lector Univ. Dr. Paula Bud, strănepoată a preotului ctitor Nicolae Gherman, care a evidențiat personalitatea preotului întemeietor Nicolae Gherman. Conferențiarul Universitar Dr. Șerban Turcuș, de la Facultatea de Istorie și Filozofie din Cluj-Napoca, a prezentat câteva trăsături ale *Monahismului transilvan în Evul Mediu: tipologie și caracteristici*.

Mediul cultural universitar băimărean a fost reprezentat de către Conferențiar Universitar Dr. Mircea Farcaș, decanul Facultății de Litere, Preot Conferențiar Universitar Dr. Adrian Paul Gheorghe, prodecan, Conferențiar Universitar Dr. Florian Roatiș, care este și Vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”, care a vorbit despre *N. Steinhardt și biblioteca mănăstirii Rohia*, iar Profesorul Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare a prezentat tema *Mănăstirea Rohia – cetate a culturii*.

Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian, la venerabila vârstă de 95 de ani, având mai mult cu cinci ani decât existența mănăstirii, în mod cu totul aparte a vorbit celor prezenți despre începuturile vieții monahale la Rohia și a arătat faptul că această vatră mănăstirească este un loc ales de Dumnezeu și nu de oameni, de aceea este și binecuvântarea lui Dumnezeu asupra locului și ținutului acesta.

În final, a fost prezentată cartea: *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, monografie-album*, avându-l ca autor pe Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul mănăstirii. Volumul a apărut cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul, la Editura Lumea Crediței, și prezintă istoria mănăstirii în scris și imagini, de la începuturi și până astăzi.

La Simpozion au participat aproximativ o sută de persoane: preoți, consilieri, stareți, protoierei, profesori și credincioși, astfel cunoscând în detaliu istoria celor nouăzeci de ani de viațuire în Dealul Viei, de la Rohia.

CUVINTE DESPRE VESTITORII MĂNĂSTIRII „SFÂNTA ANA” DE LA ROHIA

Acad. **Alexandru SURDU**
Vicepreședinte al Academiei Române

Mulțumesc Preasfinției Voastre Iustin și cuviosului Părinte Macarie pentru invitația pe care mi-ați făcut-o, pentru a ne putea regăsi astăzi cam în aceeași formație în care am fost la sărbătoarea centenarului Nicolae Steinhardt din Aula Academiei Române.

Cu această ocazie aducem și mesajul de salut al Președintelui Academiei Române, Acad. Ionel-Valentin Vlad, care va veni la Rohia cu ocazia sărbătorii pe care o veți organiza de Sfânta Maria, când va fi, de fapt, adevărata sărbătoare a Mănăstirii Sfânta Ana.

Am auzit de această Sfântă Mănăstire de la câțiva vestitori de seamă, de la filosoful Constantin Noica și de la poetul Ioan Alexandru, care mi-au fost apropiați, dar și de la Părintele Dumitru Stăniloaiu, care era șagunist brașovean, originar din Vlădeni, un sat apropiat de Brașov, care ne-a făcut multe mărturisiri despre viața sa din detenție și despre această mănăstire.

Am crezut, mai întâi, că aici este numai un lăcaș de închinăciune și de reculegere, la care vii, te rogi, îți mărturisești, într-un fel sau altul, păcatele, și pleci mai departe, dar, iată, că cel puțin trei personalități ale culturii noastre au rămas cu mănăstirea aceasta în suflet și ne-au vorbit despre ea și nouă cu diferite ocazii, departe, în orice caz, de aici.

Nu aș fi crezut pe atunci că Bunul Dumnezeu mă va învrednici să ajung și eu în aceste locuri și să revăd această mănăstire chiar de mai multe ori în viață.

Constantin Noica n-a fost cunoscut, cel puțin de către cei ce s-au referit la viața lui, ca un mare credincios, fiindcă își manifesta credința cu multă discreție și nu față de oricine. Mai ales după experiența îngrozitoare pe care a avut-o de a fi condamnat la 25 de ani de închisoare și de a sta în detenție aproape 10 ani, numai pentru că vorbise cândva ceva cu cine nu trebuia să vorbească. Dar Constantin Noica era un mare credincios și l-am văzut de câteva ori, când am avut ocazia să fiu cu el în lăcașuri sfinte, închinându-se și plângând cu lacrimi amare și mi-am dat seama că avea ceva „greu” pe suflet, cum se zice. Când l-am întrebat odată, după ce ajunsese într-o relație mai apropiată și găsindu-ne într-o împrejurare deosebită, mi-a spus despre ce era vorba, un mare păcat.

„Mi-am târât toți prietenii și cunoștințele, zicea Noica, în iadul închisorilor comuniste”, iar printre aceștia a fost și Nicolae Steinhardt, care, firește, că nu era vinovat de nimic, dar a avut de pățimit poate mai mult decât ceilalți.

Noica folosea enunțul acesta cu referință la un verset din Evanghelia după Ioan, în care Mântuitorul spune, la un moment dat, „Când Mă voi înălța la cer, vă voi trage pe toți la Mine” (Omnia traham ad Me ipsum). Textul acesta i-a plăcut atât de mult filosofului Kierkegaard, încât a scris o întreagă carte despre el. Ce înseamnă „să te tragă Dumnezeu la Sine”? Și ce înseamnă ca tu să tragi după tine în jos, în infern, atâția oameni care să sufere din cauza ta? O spune și Steinhardt în *Jurnalul fericirii*: Noica i-a trădat pe toți oamenii pe care i-a cunoscut. A fost bătut într-un hal nemaipomenit în închisoare. Și descrie Steinhardt cum arăta cel mai mare filosof român, într-o stare mizerabilă, fără dinți în gură, cu stomacul spart, într-o zeghe nenorocită, târându-se în genunchi în fața torționarilor.

Aristotel considera katarsis-ul, trăirea aceea deosebită pe care au încercat marii tragedieni antici să o descrie și s-o joace cu actorii aceia teribili, cu măștile lor înfiorătoare, ca având la bază sentimentul de milă și de frică. O milă de necuprins și de neimaginat a trăit Nicolae Steinhardt văzând idealul său de frumusețe intelectuală târându-se în genunchi la picioarele temnicerilor. Este greu să ne închipuim așa ceva. Dar este de imaginat și frica și groaza care erau în sufletul acestui om călcat în picioare și bătut până la sânge. Mila și frica sunt cele două sentimente ale tragicului, ale katarsis-ului, care te pot duce la trăiri nebănuite.

Steinhardt, un evreu care s-a dovedit, până atunci, că era un om destul de nesperios, care trecea de la una la alta, un flușturatic, cum i se spune, a avut,

totuși, la un moment dat, îndrăzneala de a sfida securitatea comunistă, care era conducătoarea acelor vremuri. Ce-i drept, nici Noica nu și-a imaginat ce-o să pățească. Mai mult, el însuși mi-a povestit că, după ce au fost închiși toți prietenii săi, care mai erau prin România, s-a dus singur la securitate și-a spus: „Arestați-mă, căci toate rudele mele sunt în închisoare! Și eu am fost ca ei. Am fost moșier”. Dar securiștii l-au luat la picioare în fund și l-au dat afară: „Te arestăm când vrem noi, mă, nu când vrei tu!”

Este greu de crezut ce s-a întâmplat în vremurile acelea. S-au scris o mulțime de cărți, dar nimeni n-a putut să descrie groaza care te cuprindea acolo. În cartea lui Steinhardt însă, Jurnalul fericirii, citind pasajul despre Constantin Noica, m-a cuprins și pe mine spaima și mila nemărginită față de un asemenea om. N-a fost un sfânt, dar nici prea departe n-a fost de viață creștinească cinstită. Și-a iubit țara, și-a iubit prietenii, familia, limba română era dragostea lui, și să pățească un asemenea lucru!

Părintele Steinhardt, trăind la închisoare între legionari, care toți erau creștini ortodocși și încerca fiecare, după puterile lui, să reziste chinurilor de acolo, a cerut să treacă și el la creștinism și a fost botezat, într-un fel, chiar în temniță.

Ei, bine, după ce a fost botezat, și după ce a început să privească cu alți ochi lumea, și a început să asculte altfel cuvintele preoților închiși acolo, alături de el, i s-a întâmplat, într-o noapte, un lucru deosebit. Datorită fricii nemai-pomenite, datorită milei față de oamenii torturați, a avut o trăire, pe care noi o numim „întâlnire cu lumina taborică”, o învăluire în lumina cerească, care nu este dată oricui. Sunt călugări care se roagă o viață întreagă și nu reușesc să aibă această trăire. Ne spunea Dumitru Stăniloie că în timpul detenției se ruga întruna, și când era bătut, și când era alergat: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!”. Și noaptea se ruga, până când a obținut starea aceea de iluminare. „Greu se obține, zicea Părintele!”, dar nu durează decât puțin. Atunci uiți de durere și, alături de milă și de frică, de sentimentele acelea extraordinare, ai și senzația de plăcere (hedoné, îi spunea Aristotel). Ești uluit de ceea ce se petrece cu tine (taumaston) și se dezlănțuie întreaga ta dragoste pentru oameni, pentru semenii tăi (philanthropon)”.

Acea trăire încearcă și Steinhardt să o descrie în Jurnalul fericirii. O face în stil existențialist, fiindcă și existențialiștii vorbeau despre momentul acela, pe care nu oricine îl trăiește, de iluminare, de exaltare.

De ce l-a ales Dumnezeu tocmai pe Steinhardt pentru o astfel de trăire este greu de spus. Dumnezeu alege pe cine vrea. Degeaba sunt unii care se străduiesc, dacă nu-i alege Dumnezeu, nu le dă nici har și nu-i ajută să trăiască

clipa aceea minunată. Clipa pentru care sihăștrii noștri stau prin munți și se închină de când începe sihăștria, până în clipa morții. Nu trebuie să uităm însă niciodată că cine îl iubește cu adevărat pe Dumnezeu nu-i cere și lui Dumnezeu să-l iubească pe el. Dar, iată, se întâmplă ca un evreu, botezat într-o închisoare, să trăiască ceva care nouă nu ne-a fost hărăzit.

Acum, având în vedere cum se scrie în zilele noastre, cineva ar putea să zică: „Dar cum crezi dumneata că evreul acela, care era un scribălău, chiar a spus un lucru adevărat?”. Eu cred că da, căci, dacă n-ar fi fost clipa aceea, pe care a vrut Bunul Dumnezeu să o trăiască, nu s-ar fi călugărit. Când s-a terminat cu închisoarea, putea să-și vadă liniștit de treabă, dar el a rămas obsedat de faptul că există Ceva dincolo de noi, Care este mai bun și mai frumos decât tot ce ni se poate petrece nouă, și pe care ar fi dorit, dacă se putea, să-l mai trăiască o dată. Dar Clipa aceea s-a dus, odată cu frica și mila care i-au dat naștere. După eliberarea din închisoare, Steinhardt trăia printre oameni care își urmăreau interesele lor meschine. Cu timpul, a început să-l scârbească lumea înconjurătoare. Nu-i mai era frică de ea, dar o disprețuia. Și atunci, la sfatul lui Constantin Noica, se zice, care umbla pe la toate mănăstirile, ajunge și Steinhardt călugăr. Lui Noica îi plăcea să trăiască în chilii, datorită deprinderii din închisoare, nu-i plăceau locurile largi, avea agorafobie și emoții când trebuia să vorbească în public. Cine l-a cunoscut știe că era un om foarte sfios. Era și neîndemânatic, pe unde trecea se împiedica de câte ceva. Și se furișa adesea pe lângă ziduri. A locuit o vreme la Mănăstirea Cernica de lângă București. Acolo-i plăcea. Și apoi la Schitul din Păltiniș.

La un moment dat, Constantin Floru, prietenul lui Noica, și Virgil Bogdan, discipoli ai profesorului Nae Ionescu, au propus înființarea unui seminar de filosofie în amintirea acestuia, la care m-au invitat și pe mine, căci mă simpatizau, ca ardelean, ca brașovean și mai ales ca șagunist. Dintre toate locurile pe care le-am propus pentru ținerea seminarului, Noica a preferat o debara a nepotei sale Simina Noica. Debaraua nu era mai mare decât masa aceasta. Acolo stăteam toți patru înghesuți. Și spunea Constantin Floru: „Domnule, eu nu pot să respir aici” „Mă înăbuș!”. „Domnule, continua Floru, vă invit la mine acasă, avem și grădină. Vara acolo...”. „Nu, domnule, zicea Noica, stai aici și nu mai comenta!”

Discuțiile erau, însă, foarte frumoase, iar lui Noica îi plăcea chilia. De bună seamă, că și lui Steinhardt îi plăcea asemenea „locații”. Acum, după câte am văzut eu, locuința lui Steinhardt de la mănăstire nu era chiar o chilie care să semene cu celula de la pușcărie. I s-au oferit aici condiții deosebite.

I s-a dat și o muncă elevată. Te-ai fi așteptat, totuși, atât la el, cât și la Noica, după atâția ani de închisoare, să aibă altfel de gusturi „locative”, ca să zicem așa.

Lui Nicolae Steinhard i-a plăcut să lucreze pentru mănăstire. Să facă, să contribuie cu câte ceva. Nu făcea el chiar rucodelia practică la mănăstiri, dar, totuși, făcea un inventar al cărților, le pune în ordine. Era o muncă pentru comunitatea monahică, chiar dacă nu era legată direct de rugăciunile și de slujbele la care participa la această mănăstire, în care mulți s-au nevoit până la ultima suflare, primindu-și de la cuvioșii părinți și dezlegarea pentru lumea cealaltă.

Poate că și pe Steinhardt l-o fi întâmpinat și întrebat Sfântul Petru: „De ce-ai întârziat atâta, omule, pe unde ai umblat? Pe la ce uși ai bătut?”. Căci a bătut într-adevăr pe la multe uși. Dar, până la urmă, a intrat pe poarta Mănăstirii Sfânta Ana de la Rohia, care, ne putem imagina, că i-a deschis calea spre poarta Raiului, în care nu mai știm însă dacă a fost sau nu primit. Oricum, o apucase pe calea cea bună a dreptei noastre credințe, pe care singur și-a ales-o și a urmat-o până la capătul ei lumesc.

Eu vă mulțumesc că m-ați chemat aici și mi-ați dat ocazia să încerc, în felul meu, să vă spun câteva gânduri despre oamenii care au trăit aici și care au vorbit despre această mănăstire.

Faptul că, la inițiativa Părintelui Macarie și cu acceptarea Preasfinției Sale, am realizat centenarul Steinhardt la Academia Română, nu a fost pentru mine zadarnic, deoarece, într-un fel sau altul, am încercat și eu sentimentul deosebit pe care ți-l creează mănăstirea aceasta minunată de la Rohia. Și, ca atare, m-am gândit întotdeauna, cu mare bucurie, și la persoanele care mi-au înlesnit legătura cu această mănăstire.

Pe poetul Ioan Alexandru, care mi-a fost prieten, și care mi-a povestit pe larg despre mănăstirea de la Rohia și despre ctitorii ei, l-am propus, la ultimele ședințe ale Prezidiului Academiei Române, ca membru post-mortem, ca și pe Nicolae Steinhardt, care acum, prin strădania Părintelui Macarie, are tipărită aproape întreaga operă, care s-a dovedit a fi monumentală.

Secția Academiei Române de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie, la sugestia noastră, a propus prezidiului Academiei Române, să instituie Premiul „Dumitru Stăniloie”, pentru cinstirea memoriei marelui nostru teolog. Și, trebuie s-o spunem cu aceeași bucurie că, pentru anul acesta, am propus ca Premiul „Dumitru Stăniloie” să fie acordat, pentru lucrarea Monahismul ortodox din Maramureș Părintelui Stareț Macarie Motogna de la Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia. Să-i dea Dumnezeu sănătate, să-i țină năravul să ne mai cheme și altădată.

Contextul național în care s-a întemeiat și sfințit Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia (județul Maramureș)¹

Prof. Dr. Nicolae EDROIU

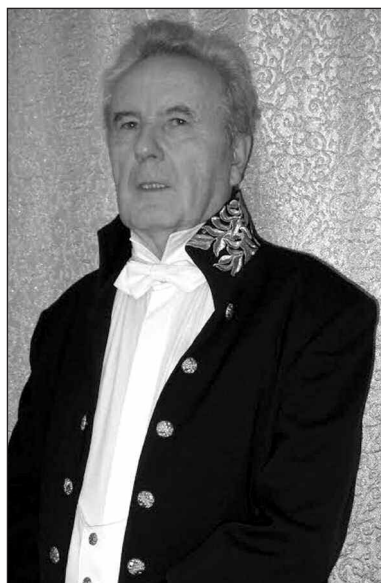
Membru corespondent al Academiei Române

Mănăstirea “Sfânta Ana” din Rohia Lăpușului își sărbătorește acum 90 de ani de existență. În 1926 ea era sfințită de vrednicul de pomenire Episcop Nicolae Ivan al Clujului, marcând astfel un nou timp pentru Ortodoxia din aceste părți ale spațiului românesc.

E mult, e puțin aceasta? E puțin, e mult?

Ca istoric știu că vechimea lucrurilor, a faptelor istorice, constituie o dimensiune importantă, definitorie a acestora, fără de care ele nici nu pot fi judecate. Cu cât o ctitorie umană este mai veche, cu atât ea este mai importantă, dincolo de sistemul de referință valoric. Vechimea dă patina strălucitoare menită să sublinieze semnificația istorică a lucrurilor, a faptelor, evenimentelor, proceselor și ctitoriilor omenești, în fața cărora urmașii se înclină cu mult respect și considerație.

Dar, alături de aceasta, stă dimensiunea umană a lucrurilor și a faptelor, măsura în care ele au contribuit la progresul comunităților umane, al societății omenești în genere. O analiză complexă le pune întotdeauna în valoare, le clasifică,

¹ Comunicare prezentată la Simpozionul „Rohia. Nouăzeci de ani de viață monahală 1926 – 2016” (Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia – județul Maramureș, 28 iulie 2016).

le ierarhizează pe aceste baze, oferind cercetătorului cadrul și desfășurările în care ele s-au derulat, iar cititorului, omului de rând, înțelesul pe care îl poate avea pentru mai buna cunoaștere a trecutului, a contemporaneității în care trăim, și chiar prospecțiunea din viitor.

Marele istoric român A. D. Xenopol, care ne-a dat, la sfârșitul secolului al XIX-lea, cea dintâi sinteză de istorie națională a românilor, după ce văzuse realizate actele Unirilor românești din anul 1918 medita asupra istoriei românilor, spunând că în cuprinsul acesteia, fără de tăgadă, două sunt momentele mai importante, anume formarea poporului român până spre Anul O Mie și – după un mileniu – constituirea Statului Național Românesc. Nici un alt eveniment, fapt sau proces istoric românesc nu poate trece, ca importanță și semnificație, înaintea Marii Uniri Românești de acum aproape un secol, prin care s-a definitivat cadrul politico-statal al neamului românesc..

Consecințele Marelui Act Istoric de la 1 Decembrie 1918 nu sunt însă cunoscute pe deaîntregul nici astăzi. Ele pot fi mai bine deslușite odată cu trecerea timpului, odată cu înfăptuirile ulterioare, sunt puse în valoare de realizările prezentului, sunt reconstituite în plan istoriografic de cercetătorii care s-au dedicat studiului evenimentelor și faptelor ca atare și care se străduiesc să evidențieze procesualitatea istorică.

Sărbătorirea de astăzi este dedicată unui moment semnificativ din istoria acestei mirifice Țări a Lăpușului, o țară ca multe altele din spațiul românesc, deopotrivă încărcată de istorie. Zonă de legătură între Transilvania propriu-zisă și Maramureșul istoric, masiv locuită de români, care a avut un rol important în viața românilor din spațiul nordic al teritoriului locuit de aceștia.

Aici au existat în Evul Mediu acele cnezate și voievodate românești, ca forme de organizare socio-politică și militară a locuitorilor masiv de origine română, care au rezistat timp îndelungat ingerințelor și încercărilor Regatului Ungariei și apoi ale Principatului Transilvaniei de a introduce și suprapune peste acestea forme de organizare alogene.

Satele stăteau sub ascultarea cnezilor români, care vegheau la bunul mers al vieții comunităților românești din regiune. Problemele de natură juridică ivite între locuitori erau soluționate de către aceștia în baza normelor vechiului drept românesc, dreptul obișnuielnic, acel *ius valahicum* la care fac trimitere numeroase documente din Evul Mediu și de la începuturile Epocii Moderne. Pricinile până la o anumită gravitate erau judecate în asemenea mod.

Exista apoi sfatul oamenilor buni și bătrâni din fiecare sat, care, împreună cu cnezul locului, înfăptuiau judecățile cu privire la pricinile obișnuite, până la o anumită gravitate, ivite între oameni, între locuitorii satelor din zonă.

Peste autoritatea cnezilor sătești se instituie cea a voievozilor din anumite zone, de regulă din depresiuni și văi care formau și din punct de vedere natural o modalitate de apărare a satelor din cuprinsul lor. Voievozii aveau și prerogative de natură militară, sub autoritatea lor fiind ridicate efective de apărare a teritoriului.

Rezistența acestor tipuri de organizare instituțională, socio-politică și militară românești constituie o dovadă a capacităților oamenilor din diferitele regiuni ale Transilvaniei de a-și prezerva vechile lor „libertăți” în fața ofensivei unui regat catolic și apoi a principatului calvin, care în vremea Reformei religioase și mult timp după aceea se străduiau să-i atragă pe românii ortodocși de aici la Calvinism pentru a-și asigura o pondere sporită în peisagiul religios al Principatului transilvănean.

Ortodoxia românilor transilvăneni a avut de suferit de pe urma încercărilor Catholicismului și apoi a Reformațiunii de a-i smulge din sânul propriei credințe. Creștinismul Ortodox al românilor, cunoscut de ei încă din perioada de formare ca popor, a constituit un mod de viață, de afirmare proprie, o pecete identitară, împreună cu limba vorbită de ei. Nu le-au putut fi luate acestea de puterile străine care i-au înglobat cu forța, românii rămânând în propria religie, devenită “legea românească”, prin care își afirmau propria identitate.

De o viață religioasă “normală” n-au putut avea parte românii din spațiul intracarpatin, religia lor ortodoxă fiind mult îngrădită de stările socio-politice din Regatul Ungariei, de “autoritățile conducătoare” instalate cu vremea peste realitățile autohtone românești și care se socoteau a fi singurele “legitime”, “oficiale”, în pofida situației din teren, a ponderei reprezentate de populația românească în tabloul etno-demografic transilvănean, majorității și masivității românești din teritoriu.

Marele Ștefan Voievod al Moldovei și urmașii săi au stăpânit în aceste părți transilvane sate și părți de sate, care împreună formau domenii de cetate cum erau cele ale Ciceului și Ungurașului. În cuprinsul celui dintâi domeniu sunt incluse, cu timpul, și sate din Țara Lăpușului, românii de aici fiind, în asemenea perioade, sprijiniți să se afirme în privința propriilor forme de organizare, a instituțiilor lor, nu în ultimul rând a credinței lor ortodoxe.

La Vad, dinjos de Dej, se ridică, prin ajutor domnesc moldav, biserica-mănăstire, devenită în secolele următoare un important centru monahal și cultural românesc din această parte a Transilvaniei.

Sub Petru Rareș, domnitorul român extracarpatic, care a stăpânit cele mai numeroase posesiuni în Transilvania, sunt administrate cu multă eficiență aceste locuri, în care se găseau masivități demografice românești. Domnitorul însuși s-a retras, pentru un timp, după campania otomană din 1538, în cetatea Ciceu, pregătind de aici continuarea luptei de menținere a neatârării țării sale.

Mihai Viteazul, domnul român unificator, reușise să așeze la Alba Iulia, spre sfârșitul secolului al XVI-lea, un scaun mitropolitan ortodox, ridicând aici chiar și edificiul catedralei mitropolitane ortodoxe, ceea ce a însemnat foarte mult pentru creștinii ortodocși români din spațiul intracarpatic.

Era acesta un răspuns încercărilor “autorității statale” din acele timpuri de a-i atrage pe românii ortodocși la alte confesiuni dintre cele apărute în Transilvania după Reforma religioasă, fiecare dintre noile denominațiuni apărute acum urmărind să-și asigure supremația politică în Principat urmând cunoscutul principiu după care “cuius regio eius religio”.

După începutul secolului al XVIII-lea, ca urmare a cuceririi Principatului Transilvaniei de către Imperiul Habsburgic, au urmat presiunile catolicismului habsburg, ale Curții Imperiale din Viena, care urmăreau să refacă statul catolic transilvănean. Frământările religioase din Transilvania din acel timp istoric au dus, în cele din urmă, la crearea unei biserici noi, aceea unită cu Roma (sau Greco-Catolică), rămasă, în pofida actelor de întemeiere ca atare, nerecunoscută în cadrele Principatului cucerit de Habsburgi, acesta înglobat în Imperiu la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor mai întâi prin presiuni politice și prin braț armat, fiind impusă apoi recunoașterea noii cuceriri pe cale diplomatică.

Mitropolia Ortodoxă de la Alba Iulia a românilor transilvăneni era suprimată de Habsburgi în martie 1701, acest act având consecințe cu totul nefavorabile asupra Ortodoxiei Românești din Transilvania, asupra evoluției religiei românilor ardeleni, a credincioșilor în vechea Ortodoxie

“Refacerea” ierarhiei ortodoxe românești în Transilvania după mijlocul secolului al XVIII-lea s-a produs ca urmare a mișcărilor religioase românești din acea vreme – a mișcării conduse de călugărul Sofronie îndeosebi – în 1761 vechea Mitropolie de la Alba Iulia fiind reînființată ca Episcopie, de data aceasta având scaunul la Sibiu, unde rezida Guberniul Provinciei.

Un secol mai târziu, sub ierarhul de vrednică aducele aminte Andrei Șaguna, ea a fost ridicată la rangul de Mitropolie, rupând legătura ierarhică de până atunci cu Patriarhia Sârbă, afirmându-se astfel în deplinătatea sa instituțională.

Lucrurile au urmat însă o evoluție nefavorabilă vieții religioase românești din cuprinsul spațiului intracarpatic, deosebit de dificilă, mai ales după instaurarea, în 1867, a Dualismului Austro-Ungar.

Dealungul acestor secole, medievale și de la începutul Epocii Moderne, viața monahală românească din Transilvania și Maramureș a fost deosebit de vitregă pentru majoritatea etno-demografică a Provinciei.

Sprijinită de Domnitorii Țării Românești în regiunea de sud și de către cei ai Moldovei în părțile nordice, Ortodoxia Românească și-a urmat, cu greu, calea unei religii doar tolerată în Stat, fiind astfel „apreciată” contribuția creștinilor ortodocși români la susținerea materială a Statului și a claselor privilegiate din Voievodatul autonom și Principatul de sine stătător, apoi din Principatul înglobat Imperiului Habsburgic.

Rămâne însă un fapt istoric revoltător și un exemplu sfidător, aflat în afara oricărui respect față de religia, de credința altuia, a supușilor în primul rând, distrugerile provocate, după mijlocul secolului al XVIII-lea, de generalul austriac Adolf von Buckow în Transilvania, a mănăstirilor românești, între care și cea de la Sâmbăta de Sus, de sub Munții Făgărașului, strâns legată de ortodoxia de la sud de Carpați.

S-a produs atunci, prin violență, pângărirea lăcașurilor de cult aparținând unei credințe strămoșești, unei străvechi Biserici, cum era cea Ortodoxă, susținută de românii transilvăneni, vechii locuitori ai acestui spațiu, care dețineau majoritatea demografică aici. Printr-un asemenea act samavolnic s-a încercat lipsirea românilor transilvăneni de lăcașurile lor de cult, dezrădăcinarea lor din vechea credință ortodoxă și impunerea unei alte confesiuni.

Dualismul Austro-Ungar a limitat mult viața monahală a românilor ortodocși transilvăneni, încât “eliberarea lor religioasă” a venit abia odată cu Marea Unire a românilor din Anul 1918, când românii din Transilvania au intrat în marele corp politic românesc în care confesiunea ortodoxă era majoritară.

Peste numai doi ani poporul român va sărbători un secol de la Unirea lor într-un singur corp politic. Statul național român se realiza atunci prin unirile succesive ale Basarabiei (27 martie 1918), Bucovinei (29 noiembrie 1918) și a Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Sătmarului și Maramureșului prin votul plebiscitar dat la 1 Decembrie 1918 în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, când s-a hotărât unirea pentru vecie a acestor teritorii cu România.

La realizarea Marii Uniri și-a adus contribuția efectivă și Biserica Ortodoxă Română, prezentă prin reprezentanți de seamă la Adunarea plebiscitară de pe Câmpul lui Horea, din fața cetății Albei Iulia, la deliberările celor 1.228 de trimiși din întregul spațiu transilvănean care au hătărât unirea pe vecie a acestor teritorii și a locuitorilor lor cu România. Din Delegația trimisă la București să predea Regelui României, Ferdinand I, Actul Marii Uniri de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 făcea parte și Miron Cristea, primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Marea Unire a românilor din 1918 avea să deschidă posibilități de dezvoltare, deosebit de favorabile, Bisericii Ortodoxe a Românilor, precum și pentru Monahismul Ortodox transilvănean. Acesta mai ales fusese mult îngădit de regimurile politice care se succedară până atunci în spațiul Transilvaniei, al Banatului, Crișanei, Sătmarului și Maramureșului, limitându-i posibilitățile de afirmare, de existență în cele din urmă.

Între creațiile noi din spațiul românesc ardelean se numără Episcopia Ortodoxă Română din Cluj și Seminarul Ortodox Român din principalul oraș al Transilvaniei, edificarea Catedralei Episcopale a Clujului, precum și Mănăstirea “Sfânta Ana” de la Rohia, ridicată prin multă jertfă umană, întemeiată și sfințită acum nouăzeci de ani, agățată de această stâncă de piatră care să o apere pe mai departe.

Eforturile celor de dinainte se vedeau atunci, în vara anului 1926, împlinite, ceea ce nu însemna că sacrificiile celor de aici aveau să înceteze. A urmat perioada de după Dictatul de la Viena (din 30 august 1940) și anii Celui de al Doilea Război Mondial, când pământurile acestea erau răpite de Ungaria horthysto-fascistă și românii prigoșiți, expulzați și alungați din spațiul lor de veche locuire, iar religia acestora încă o dată înjosită.

A urmat și prigoana comunistă de după 1948, care, prin Decretul din 1959 al regimului ateo-comunist urmărea să risipească obștea monahilor viețuitori de aici. Se considera că, lipsită de biserici și de mănăstiri, de preoții și călugării slujitori, populația românească va putea fi dezrădăcinată din credința strămoșească și “adusă” la o ideologie străină neamului nostru. Se uitase, probabil, că încercările altor factori și regimuri politice din trecut nu reușiseră timp de secole să realizeze asemenea dezrădăcinare, să abată neamul românesc de la practicarea propriei credințe.

Dar Mănăstirea “Sfânta Ana” de la Rohia avea să supraviețuiască și acestor vremuri – asemenea stâncii pe care se ridică și de care este lipită – și să renască după 1989, împlinind astăzi funcția de mănăstire misionară, așa cum aceasta fusese destinată de ctitorii ei de acum nouă decenii.

Bibliografie esențială

DRAGOMIR Silviu, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul al XVIII-lea*, Vol. I – II, Sibiu, 1920-1930.

DRAGOMIR Silviu, *Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei*, Cluj, 1990. Retipărire din „Biserica Ortodoxă Română”, LXXX, 1962.

EDROIU Nicolae, *Transylvanian Possessions of the Wallachian Princes (the 14th – 16th Centuries). Political-social and cultural-historical Significance*. În volumul: *Ștefan cel Mare la cinci secole de la moartea sa*. Editat de Petronel Zahariuc și Silviu Văcaru. Cuvânt înainte de ZUB Alexandru, Editura Alfa, Iași, 2003, p. 165-195.

IORGA Nicolae, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902.

Istoria României, Vol. III, Editura Academiei, București, 1964.

Istoria românilor, Vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003.

METEȘ Ștefan, *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1935.

METEȘ Ștefan, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, CXXVIII + 364 p.

Monahismul Ortodox Românesc. Istorie, Contribuții și Repertoriare. Volumul I. Istoria monahismului ortodox românesc de la începuturi până în prezent. Lucrare publicată la inițiativa și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Coordonatori generali: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, membru corespondent al Academiei Române și Prof. Dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2014, 1039 p.

Monahismul Ortodox Românesc. Istorie, Contribuții și Repertoriare. Volumul II. Spiritualitate. Cultură. Artă. Lucrare publicată la inițiativa și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Coordonatori generali: Acad. Prof. Mircea Păcurariu și Prof. Dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2016, 1140 p.

MOTOGNA Macarie, *Monahismul Ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul secolului al XIX-lea*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2009. Retipărire în 2014.

PĂCURARIU Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Vol. II (secolele XVII și XVIII) și Vol. III ((secolele XIX și XX)*, București, 1994.

PĂCURARIU Mircea, *Istoria Bisericii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 1992.

PĂCURARIU Mircea, *Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în secolele XVI – XVIII*, Sibiu, 1968.

PRODAN D., *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI*, Vol. I-III, Editura Academiei Române, București, 1968.

PRODAN D., *Supplex libellus Valachorum*, București, 1967.

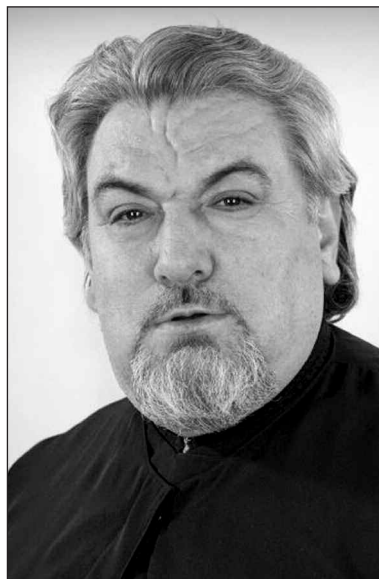

Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – izvor al misiunii creștine

Pr. Prof. Univ. Dr. **Ioan CHIRILĂ**
Președintele Senatului UBB Cluj-Napoca

Mă întorc de fiecare dată la Rohia ca la un loc al liniștirii duhovnicești, ca la izvorul luminării și al înțelepțirii mele întru Domnul. Mă întorc aici, mai ales acum când părinții mei după trup (de la Măgoaja) s-au mutat în veșnicie, ca înspre vatra părintească spre care am venit prima oară în urmă cu mai mult de patruzeci de ani, am venit fără a ști multe și fără a înțelege cele duhovnicești prea mult, dar era o fericire să treci peste Dealul Sasului și să cobori pe Valea Dobrului ca apoi să iei în piept cărarea îngustă spre Dealul Viilor, pășind printre rădăcini și privind înapoi înspre poarta mănăstirii unde rămăsese turta dulce, mingea de hârtie creponată, fluierile și ochelarii de soare, dar urcând cu speranța că atunci când vei coborî îți va lua mama ceva. Apoi somnul pe coastă ori în fânul de la clopotniță, alteori în casele de sus, ori jos în vale, în cântec marian susurat printre privegheri, Liturghie și Sfinte Taine. Alteori, rămas la strană până târziu în noapte și apoi ascuns în chioșc lângă radiator ca pe la trei să vii din nou la strana Liturghiei de noapte. Ce frumusețe, cât har, ce bucurie! Cum să nu vin cu drag spre asemenea uimiri! Dar mai era o latură frumoasă: părinții care te primeau cu drag, care ne ajutau cu cărți, cu haine, cu bani, împlinind peste veacuri acel cuvânt rostit de episcopul Nicolae Ivan la

sfințirea mănăstirii: dați-le voi să mănânce! Și ei ne dădeau. Cum să nu vin cu drag când aici mă aștepta duhovnicul meu drag, părintele Serafim, omul rugăciunii mele către Ajutătoarea tuturor celor necăjiți și ascultătorul blajin al tânguiriilor și fricilor mele. Cum să nu vin cu drag când aici tăifăsuiam, ca ghiduși teologi, cu părintele Nicolae când venea să mănânce cu noi după ce servisem la mesele praznicelor și-l întrebam de toate și uneori îl necăjeam cu orezul lui ori prea fiert, ori tare-n bob, cum să nu vin cu drag, voi veni mereu!

Mănăstirea – un izvor al misiunii și mărturiei creștine, precizări teleologice - nădejdi. Revelarea lui Dumnezeu este paradigma mărturiei creștine, facerea cea bună foarte a Lui, binecuvântarea odihnirii lui Dumnezeu în icoana vie a săvârșirilor Sale și ale tuturor în El, iubirea Lui izbăvitoare manifestată în revărsare de har, în luarea la Sine, în legământ, în alegere, în povățuire, în descoperire, în coborâre, în deșertare, în jertfă, în Înălțare, în a fi cu noi până la sfârșitul veacurilor pentru ca noi să ajungem părtași dumnezeieștii firi în vecii vecilor. El este obiect-subiectul mărturiei și El ne face crezuți și-ncrezători când se descoperă celor mici pentru ca să se uimească cei mari și înțelepții, iar din uimire să se nască întoarcerea în minunata grădină a fericirii veșnice. Grădina cea dintâi era modelul desăvârșirii creației, era câmpul libertății neîngrădite, al libertății de a cere ajutor, de a te sfătui cu Cel ce le-a făcut pe toate, dar cine să o spună dacă ei au căzut pradă sofismelor celui căzut de sus ca un fulger? Cât de adevărat este că poți să te ridici, dar la fel de adevărat este că atunci când ești jos nu poți să ai un sfat credibil, și ei l-au ascultat pe cel de jos și s-au ascuns de Cel de Sus. Grădinile sunt paradigme ale mărturiei menite să te încredințeze că Dumnezeu vine, că El – lumina lină se coboară seara pentru ca întunericul să fie biruit. De aceea, toate grădinile zidite după acel chip sunt izvoare ale misiunii, iar acum mă refer la aceste minunate grădini ale Maicii Domnului, ele sunt locuri în care dobândim putere ca, prin Duhul Sfânt, Hristos să ia chip în noi și în El viața noastră să fie ascunsă în Dumnezeu. Aici e locul unde comesenia Treimii cu noi, fiii credinței lui Avraam, este o realitate. Îmi vin în minte cuvintele episcopului Nicolae Colan rostite în predica din 15 august 1947: „v-ați hrănit atât de mulți cu Hristos euharistic ca să călcați păcatul în picioare, El vă înalță nu trupește, ci duhovnicește, sunteți înălțați”¹, mergeți și spuneți tuturor că ați găsit Eleonul.

¹ A se vedea *Renașterea*, An XXV, nr. 36-37, din 14 sept. 1947.

Iată de ce am asumat cu plăcere tema propusă, căci despre a doua casă a mea și despre părinții de aici aș putea vorbi mult. Și, totuși, mă gândeam la terminologiile tehnic teologice dacă se aplică oare și la aceste creuzete în care arde focul curățitor al Duhului, iar răspunsul a venit rapid din rândurile care consemnau cuvântarea rostită de episcopul Nicolae Ivan la sfințirea Mănăstirii (15 august 1926) și prin care spunea că Mănăstirea „Sfânta Ana” trebuie să fie „loc de pelerinaj pentru izbăvirea, tămăduirea și renașterea trupească și sufletească a creștinilor ortodocși; că ea este menită să intensifice sensibilitatea religioasă a evlaviosului nostru popor, precum și ortodoxismul de la periferia Eparhiei în fața curentelor de altfel neizbutite a prigonitorilor strămoșeștilor noastre credințe ortodoxe românești”². Or, aceste elemente definesc în speță ceea ce noi numim misiune internă. Dacă ne întoarcem la cuvintele arhiepiscopului Anastasie Yannoulatos³, putem să spunem și noi că nu există distincție, separație între misiunea internă și cea externă, că ele sunt în continuitate și chiar să ne gândim la cuvintele mitropolitului Emilianos Timiadis⁴ care ne vorbește despre faptul că un preot misionar are credincioși misionari, și atunci cu cât mai mult o mănăstire?!

Mănăstirea Rohia a fost dintru început menită să fie izvor de misiune creștină. Acest fapt reiese din Actul fundațional înaintat de ctitor, părintele Nicolae Gherman, Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului în anul 1925, document înregistrat sub nr. 3672 din 18 VI 1925, în care la paragraful III spune: „o parte din venite să se folosească pentru editarea și răspândirea cărților de conținut religios moral, contribuind la întărirea în credința noastră strămoșească și ortodoxă română”, iar la paragraful V: „dacă venitele vor permite, vor întreține unul sau mai mulți oameni bătrâni neputincioși”⁵, elemente clare care exprimă funcția misionară și diaconală a acestei mănăstiri. Dintru început, mănăstirea din Dealul Viei a fost hăruiată cu darul de a aduna la sân credincioșii cei năpăstuiți, la sfințirea din 1926 participând la pelerinaj în jur de 10 000 de credincioși⁶.

² **Episcop Justinian Chira**, *Mănăstirea „Sf. Ana” Rohia, monografie*, Ed. EOR a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009, p. 71. A se vedea și *Revista Renașterea*, An IV, 29 aug. 1926, nr. 35, p. 2.

³ În lucrarea *Misiune pe urmele lui Hristos: studii teologice și omilii*, trad. din gr. de **Diac. Dr. Ștefan L. Toma**, Ed. Andreiană, Sibiu, 2013, p. 296, Arhiepiscopul Tiranei spunea: „astăzi nu se mai justifică o polarizare între înăuntru, afară, noi mai întâi, apoi alții”, între misiunea internă și cea externă există o relație indisolubilă” amândouă fiind orientate spre zidirea Bisericii.

⁴ *Preot, Parohie, Înnoire*, trad. **Paul Brusanowski**, Ed. Sophia, București, 2001, pp. 123-125.

⁵ Actul fundațional este publicat în întregime în **Episcop Justinian**, *op. cit.*, pp. 50-53.

⁶ Vezi *Revista Renașterea*, An IV, 29 aug. 1926, nr. 35, p. 2.

Acestea au fost nădejtile sau exprimările telosului acestui topos mănăstiresc, noi acum vom încerca să aducem în fața domniilor voastre elementele care atestă împlinirea progresiv continuă a acestui telos.

Mănăstirea - școală a slujirii și a mărturisirii. Ceea ce a dat tăria acestui sfânt așezământ a fost zidirea ei pe stâncă, pe stânca credinței și din suferința acestui neam. Dintru început a fost alcătuit un regulament al mănăstirii centrat pe slujirea tuturor Laudelor, a Sfintei Liturghii și a Tainelor⁷. Toți ostenitorii care au slujit aici și-au lăsat pecetea, dar dintre toți voi aminti astăzi pe părintele stareț Gherontie Guțu, pe părintele stareț Nifon Matei, pe părintele stareț Justinian, pe părintele stareț Serafim și pe părintele stareț Iustin, dar nu pentru a remarca activitatea lor edilitar gospodărească, care a fost extrem de laudabilă și vizibilă⁸, ci pentru grija pe care au purtat-o pregătirii slujitorilor mănăstirii. Părintele Gherontie a adunat în jurul său o obște de 14 viețuitori dintre care șapte frați au fost trimiși la Seminarul monahal de la Cernica, pe cheltuiala mănăstirii; părintele arhiepiscop Justinian a organizat școală monahală la mănăstire, școală la care au contribuit și alți stareți din Ardeal, profesori de la Institutul Teologic din Cluj și slujitorii Centrului eparhial de la Cluj⁹. Într-un raport semnat de starețul Varahil Jitaru găsim consemnate următoarele: „de la cel mai mic și până la cel mai mare dintre părinți, absolut cu toții și-au asimilat cunoștințele principale trebuitoare noului stil de viață mănăstirească. Făcând comparație cu unele mănăstiri din alte eparhii, aici s-a depus interes, râvnă și evidentă osteneală la învățare, după un program minuțios organizat, de unde

⁷ **Părintele Chentirion Sava** (stareț 1926-27) a început să impulsioneze viața mănăstirii prin întocmirea unui regulament și prin organizarea vieții după modelul celorlalte mănăstiri ortodoxe.

⁸ Biserica veche, ridicată de **părintele N. Gherman**, cu trei dependințe; extinderea realizată de părintele Gherontie, plata tuturor datoriilor, consolidarea acestui nou Sion; casa de stejar, stăreția, casa din vale – în vremea părintelui Justinian; casa cu paraclis, clopotnița și altarul de vară, casa din deal – în vremea părintelui Serafim; casa albă, colțul maramureșan, centru cultural N. Steinhardt – în vremile părintelui Iustin. La toate adăugați zidirea sufletească a românilor din Ardealul alipit.

⁹ A se vedea capitolul *Cultivarea și educarea obștii*, în vol. **Episcop Justinian Chira**, *op. cit.*, pp. 149-155: „dintru început în mănăstirea noastră nici nu s-a cunoscut o altfel de viață, totul fiind la noi de obște... muncă cinstită și spornică. Rugăciune neîncetată, stea de lumină stămpărată cu cetitul neîncetat al cărților bune, cu meditații și lecturi în comun. [...] temelia pe care s-a statornicit viața în mănăstirea aceasta și în anul ce-l încheiem a fost: muncă-rugăciune-studiu [...] educația-cultura ne-o facem pe lângă ispitirea zilnică a Scripturii și a tuturor cărților bune”. Se studia după un program ce cuprinde cunoștințe de limba română, istorie, geografie, științe naturale, învățatură de credință, tipic, cântare. Unii își completau studiile la Tg. Lăpuș, alții prin examene în particular. Dintre profesorii clujeni care au răspuns solicitării părintelui Justinian amintim: Pr. Prof. Dr. Liviu Galaction Munteanu, Pr. Prof. Dr. N. Balca, Pr. Prof. Dr. P. Deheleanu, Pr. Lect. Ioan Bunea.

reiese că părintele stareț Justinian se străduiește să-și pregătească serios ucenicii pentru viitorul monahismului ardelean”¹⁰.

Reiese, așadar, că mănăstirea a devenit creuzet al pregătirii mărturisitorilor pentru Hristos, dar ea a fost și un loc al pregătirii tinerilor pentru a accede la Seminarul sau Institutul teologic. Aici aveam biblioteca și sfatul părinților, aici ne adăpam din cărțile aduse ani în șir cu geamantanul de către părintele Justinian, aici ne-am întâlnit cu sfinții părinți prin Filocalie și prin colecția Părinți și scriitori bisericești, aici am avut prilejul întâlnirii fericite a unui dascăl de excepție, părintele Nicolae Steinhardt, aici ne-am învăluit în cântarea imnelor lui Ioan Alexandru și în frenezia rostirilor lui, aici am învățat munca și ascultarea, aici am învățat a ne odihni în rugăciune și în Domnul. Mulți dintre preoții originari din zonele acestea au beneficiat de slujirea mănăstirii ca loc de meditații pentru admitere și apoi ca loc de întrupare a slujirii cu evlavie și duh. O misiune nobilă și înălțătoare săvârșită de „cartea ascunsă mereu în soare”.

Misiunea – ca trimitere din asemănare spre semănare. La Rohia, Sfânta Cruce crește din Sfânta Treime. Pe iconostasul lucrat de un meșter din Măgoaja, în registrul de sus, tronează Crucea Mântuitorului, iar la baza ei era o icoană a Sfintei Treimi, de aceea am spus că aici Crucea se ridică peste noi din Sfânta Treime, dar nu numai. Modelul desăvârșit al misiunii este chipul slujirii neîncetate în și în afară a persoanelor Sfintei Treimi¹¹. Dar ceea ce mă determină să purced de la imaginea Treimii este un cuvânt rostit de ctitor despre viața din mănăstire: „veniți și plecați, vă adunați și vă împărțiți iarăși fiecare unde trebuie, duși parcă de o mână nevăzută. Toți își cunosc rosturile și toți veniți și vă duceți în liniște, fără strigăte, fără porunci, senini, liniștiți și veseli...”¹², fiecare lucrează spre liniștirea celuilalt. La fel este și-n Treime, fiecare îl dezvăluie pe Celălalt și nu se aude nici icnet, nici lovitură de ciocan, nimic nu se frânge și Totul se dăruiește într-un toți. Tatăl îl naște pe Fiul și-l arată lumii, Fiul îl descoperă pe Tatăl lumii și face loc Duhului ca să vină purcezând din Tatăl, iar Duhul tainic lucrează ca Hristos să ia chip în noi pentru ca, într-un El, viața noastră să fie ascunsă în Dumnezeu. Acest chip al slujirii-dăruirii îl conjugă neîncetat monahul, el se dăruiește ca într-un noi să ia chip Hristos și apoi să auzim cuvântul: întoarce-te în casa ta și spune cât bine

¹⁰ Arhiva Măn., nr. 110/1955, în **Ep. Justinian Chira**, *op.cit.*, pp. 153-154.

¹¹ În lucrarea arhiepiscopului Yannoulatos se găsește amplu dezvoltată această temă. Vezi nota 3, mai sus.

¹² **Ep. Justinian Chira**, *op. cit.*, p. 66.

ți-a făcut Domnul. Prin aceste mărturii, cei zidiți într-o asemănare, sămânța Treimii se seamănă în ogorul lumii și cât de mult așteptăm să crească și să se coacă holdele! Prin aceasta, misiunea internă se transformă în misiune externă, iar țelul ei este înmulțirea asemănării cu El. Cartea de aur a mănăstirii consemnează mărturii ce atestă faptul că aici, la mănăstirea „Sfânta Ana”, „am fost învățuți și pătrunși adânc de puterea cu adevărat dumnezeiască a duhului ei ce conduce spre tot mai multă asemănare cu Hristos Domnul, e un mod întru totul ortodox și românesc, ținând seama de duhovnicia ortodoxă și de tradițiile străbune. Modul acesta înfrumusețează sufletul tinerilor [...] nicăieri nu am văzut suflete de tineri feciori ai satelor noastre atât de curate, de delicate, de smerite[...] sunt modele de ce poate face credința din sufletul omenesc și în speță de ce culmi de frumusețe poate crea sufletul românesc prin credință și prin ortodoxie. Prin această mănăstire pătrunde ca o pecete lumina ortodoxiei tot mai adânc în sufletul românesc și-l apără, și-l scoate de sub influențele ce-l înstrăinează de el însuși...”¹³; „Ea radiază lumina strălucitoare prin slujitorii ei tuturor românilor din împrejurimi și tuturor iubitorilor de Dumnezeu”¹⁴. Astfel, putem spune că mănăstirea zămislește credincioși misionari, mărturisitori ce vestesc cât de bine este nouă aici și cât de mult doresc tuturor să vină și să vadă ce minunat e Taborul.

Misiunea mănăstirii prin slujirea neîncetată. De la părintele Chentirion și până azi la mănăstire e slujire neîntreruptă, a vrut Dictatul de la Viena să o frângă, au fost încorporați la oaste slujitorii, li s-au pus poveri grele și piedici¹⁵, dar rădăcinile nu s-au uscat, ci au crescut mai falnic din entuziasmul și nădejdea unor tineri stareți (starețul Nifon - 27 de ani, starețul Justinian - 23 de ani, starețul Iustin - 27 de ani) prin râvna cărora aici candela slujirii a rămas nestinsă. Muncă și slujire, educare și cultură, scaun de spovedanie și scăldătoare curățitoare, icoană arsă minunată ce leagă această grădină a Maicii de cea din Athos, dar nu numai icoana, ci ritmul vieții liturgice și neîncetatele rugăciuni. Îmi vin acum în minte slujirile la strană, strădania de a cânta maiestuos, de a citi limpede, de a face cuvântul înțeleș, apoi stările de uimire minunată și mă refer aici la părintele Nicolae Steinhardt ca lector la priveghere (cu citirea psalmilor și intonarea Crezului) de la care am învățat în tăcere dicția, dar am și chicotit în umbra străzii auzindu-i glasul pițigăiat și minunăția cuvintelor rostite ca de un prooroc de pe amvonul altarului de vară de ÎPS Justinian și

¹³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Cartea de aur*, p. 73, apud Ep. Justinian Chira, *op.cit.*, p. 210.

¹⁴ *Ibidem*, p. 78 / 210.

¹⁵ Mă refer aici la odiosul Decret 410 / 1959.

marea de credincioși de la împărtășire și apoi agapa fratelui urzită de suceni, de groșeni și de alți dăruitori. Știți, mălaiul la Rohia e o minunăție!

Acest duh atrage aici mii de credincioși, dar nu numai, au fost și dintre potențaii vremii și mulți străini, pe mulți dintre aceștia îi putem cunoaște din paginile Cărții de aur a mănăstirii.

Misiune prin cei „alungați”. Decretul din 1959 a făcut ca mănăstirea să rămână cu un singur slujitor, părinții au mers la parohii de țară de unde au venit la mănăstire doar ca și închinători-slujitori. Dar acolo (în Rus, în Baba, în Cupșeni și în alte părți) unde au mers, în parohiile maramureșene și someșene au făcut misiune în chipul celei mănăstirești. De aceea spun că Mănăstirea Rohia și-a dat tributul de misionari chiar și atunci când vremurile i-au fost vitrege¹⁶.

Misiune prin bibliotecă. În decursul anilor, Rohia a devenit, îndeosebi în vremea stareților Justinian, Serafim și Iustin, un loc, o casă a „cărților bune”. Diversitatea tematică uimește pe oricine, dar în același timp atrage. Acestui aspect i se mai adaugă după 1980 unul: biblioteca a fost îmbogățită și organizată de monahul Nicolae Delarohia. Aici vin tinerii, aici vin dascălii, mai nou vin cercetătorii și în cântul frunzelor de fag intră în mirajul cunoștințelor ce zidesc.

Misiune prin intermediul hramurilor, simpozioanelor și a conferințelor. Hramurile au adunat și în clipe vitrege mii de credincioși. Lor li s-a adăugat acum suita sesiunilor științifice și se plinesc astfel cuvintele episcopului Nicolae Colan: „ne rugăm împreună popor și cărturari”, dar îmi vin în minte cuvintele lui Jean-Luc Marion prin care acesta spune că Biserica a pierdut în ultimele două secole mai mulți intelectuali, nu i-a căutat și nici nu i-a dorit pe cei pe care i-ar fi putut câștiga¹⁷ și a preferat intelectualilor veritabili tot felul de jurnaliști plăți ori apologeți fără imaginație¹⁸, ea a pierdut și multe bătălii pentru că le-a purtat fără mijloace intelectuale¹⁹, or, astăzi avem cu noi iluștri academicieni și profesori universitari care fac misiune prin cultură, prin chipul culturii întregite de componenta sa spiritual-religioasă.

¹⁶ Acest moment încărcat de tragicul despărțirii fraților este descris de ÎPS Justinian în lucrarea citată, a se vedea pp. 200-202.

¹⁷ **Jean-Luc Marion**, *Despre raționalitatea Revelației și intenționalitatea credincioșilor*, trad. Maria Cornelia Ică jr., Deisis, Sibiu, 2014, p. 113.

¹⁸ *Ibidem*, p. 112.

¹⁹ *Ibidem*, p. 120.

Misiune prin „conservarea matricei identitare românești”. Dealul Viei îmi amintește de faptul că acolo unde s-au descoperit urme ale căilor romane se văd în multe locuri urme ale butașilor de vie albă, dar acest pînten de deal a fost hărăzit să izvorască lumii din Ardealul alipit României vinul vieții, sângele lui Hristos și totdeauna în adunarea liturgică aici a fost prezent duhul neamului românesc. De aceea spun că aici s-a întărit și s-a conservat matricea noastră identitară, aici s-au încununat în rugăciune speranțele neamului românesc și s-au sădit în inimi semințele fericirii. Când invoc ideea matricei identitare mă refer la ceea ce s-a adunat aici: suflete, slove, case, Biserici, urme grăitoare despre faptul că au trecut, dar încă sunt.

Mănăstirea Rohia, prin cei nouăzeci de ani, s-a arătat a fi o mănăstire misionară, un izvor de misiune spre dobândirea asemănării. Laudă ostenitorilor ei!

Bibliografie

CHIRA Justinian, Episcop, *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, monografie*, Ed. EOR a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 2009.

MARION Jean-Luc, *Despre raționalitatea Revelației și intenționalitatea credincioșilor*, trad. Maria Cornelia Ică jr., Deisis, Sibiu, 2014.

Misiune pe urmele lui Hristos: studii teologice și omilii, trad. din gr. de Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Ed. Andreiană, Sibiu, 2013

Preot, Parohie, Înnoire, trad. Paul Brusanowski, Ed. Sophia, București, 2001.

Revista Renașterea, An XXV, nr. 36-37, din 14 sept. 1947.

Revista Renașterea, An IV, 29 aug. 1926, nr. 35.

STĂNILOAE Dumitru, Pr. Prof. Dr., *Cartea de aur*.

Episcopul Nicolae Ivan al Clujului și începuturile Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia

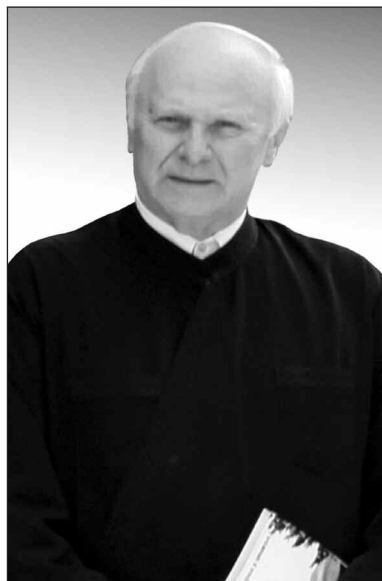
Pr. Prof. Univ. Dr. **Alexandru MORARU**
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca

Multe dintre înfăptuirile românilor ortodocși din Transilvania din a doua jumătate a sec. al XIX-lea și din primele decenii al celui de-al XX-lea, se leagă de numele și de viziunea Marelui Mitropolit Andrei Șaguna, trecut în rândul Sfinților nu departe de zilele noastre.

Între dorințele sale arzătoare a fost și întemeierea unor noi episcopii, în Transilvania și Banat, pe lângă cele existente la Arad și Caransebeș, și anume, la Timișoara, Oradea și Cluj. După cum bine cunoaștem, din pricina condițiilor politice neprielnice, din vremea sa, acest vis n-a putut fi înfăptuit decât mai târziu, după Unirea Transilvaniei cu România la 1 Decembrie 1918.

Amintim, în trecut, că, Episcopiile dorite de Andrei Șaguna în ținuturile românești pomenite au fost întemeiate, după cum urmează: Oradea, în 1920, Cluj, în 1921 și Timișoara, în 1939.

Dacă ne referim la Episcopia Clujului, se poate afirma cu tărie că cel care a dus la îndeplinire visul lui Șaguna a fost arhim. Nicolae Ivan, în 1921, consilierul economic de atunci al Arhiepiscopiei Sibiului, un om vrednic ce a avut și vocația de ctitor de lăcașuri sfinte și de instituții laice și bisericești, atât la Sibiu, cât și Cluj. Între realizările sale amintim înălțarea Catedralei Arhiepiscopale din Sibiu, a Catedralei Eparhiale din Cluj, între 1923-1933,

a Institutului Teologic din Cluj, în 1924, obținerea unei impunătoare Reședințe Eparhiale în Cluj, printr-un schimb de clădiri, citorirea bisericii "Sfântul Nicolae" din Cluj, achiziționarea unui orfelinat, a unui cămin preoțesc, imobile, intravilane ; a fost fondator și președinte al Băncilor Lumina din Sibiu și Vatra din Cluj, sprijinitoare materiale ale activităților sale ctitoricești.

Pe linie culturală, amintim înființarea Bibliotecii Eparhiale în 1922, a revistei *Renașterea* și a Calendarului „Clujul Românesc”, în 1923, a Muzeului Eparhial, în 1924, a Tipografiei Eparhiale, în 1926, și îndată a Librăriei Eparhiale; a sprijinit numeroase asociații culturale românești, a susținut 250 de școli confesionale din Eparhie, școli primare și secundare, unde se făcea Religie; a făcut, de asemenea, numeroase acte filantropice și de asistență socială; a avut, apoi, o bogată activitate publicistică, fiind ales membru de onoare al Academiei Române, dar și membru de drept în Senatul României.

În conformitate cu legislația Bisericii Ortodoxe Române, întemeierea, înălțarea ori refacerea locașurilor de cult, dar și a unor instituții administrative sau culturale bisericesti, se face numai cu acordul ierarhului locului. Așa s-a întâmplat și în cazul Mănăstirii Rohia.

Înălțată în memoria fiicei preotului Nicolae Gherman (1877-1959) din Rohia, pe nume Ancuța, trecută la Domnul la numai 10 ani și, în urma demersurilor făcute, episcopul Nicolae Ivan a aprobat întemeierea acestui Sfânt Lăcaș de închinare, mai cu seamă că avea la temelie sa jertfa unei copile.

Începută în cursul anului 1923, pe coama unui deal cu pădure de stejar și fag, a fost terminată doi ani mai târziu, în 1925. Tot din inițiativa preotului Nicolae Gherman, mănăstirea a primit hramul „Adormirea Maicii Domnului”, 15 august devenind, astfel, zi de mare prăznuire în fiecare an.

Deși terminată în 1925, târnosirea ei a avut loc un an mai târziu, în 15 august 1926, de hramul „Adormirii Maicii Domnului”.

Iată, cum și-a început relatarea sa corespondentul eparhial prezent la acest mare eveniment din viața Mănăstirii Rohia: „La 7 Km. depărtare de Târgu-Lăpușului, pe o culme înaltă și frumoasă din pădurea Rohiei, se înalță din tainica liniște a codrului spre zările cerești o bisericuță nouă, împrejmuită la anumite distanțe de 3 clădiri cu chilioare pentru călugări și pelerinii dornici de ușurare, tămăduire și mântuire sufletească.

E mănăstirea „Adormirii Născătoarei de Dumnezeu”, ridicată cu binecuvântarea PS Sale Nicolae, din jertfa, colectele și frumosul îndemn sufletesc al vrednicului preot Nicolae Gherman din Rohia, protopopiatul

Lăpușului, în amintirea scumpei sale copile Ancuța, pierdută cu 3 ani în urmă, în etate de abia 12 (10) ani.

Sfințirea acestei mănăstiri, menite să intensifice sensibilitatea religioasă a evlaviosului nostru popor, precum și... a ortodoxiei... de la periferia Eparhiei în fața curentelor de altcum neisbutite a prigonitorilor strămoșeștilor noastre credințe ortodoxe românești, a îndeplinit-o PS Sa, bunul nostru Episcop Nicolae, în ziua de 15 august a. c. (1926).”

Din relatarea corespondentului clujean aflăm că manifestările acestui mare eveniment au început în data de 14 august 1926, cu Vecernia și Privegherea, când preoți și credincioși au îmbrăcat în haină de sărbătoare localitățile de la Dej la Rohia; în aceeași zi au sosit de la Cluj consilierul eparhial Andrei Ludu și diaconul Vasile Bogdan, cu mesajul că vlădica Nicolae Ivan va veni cu automobilul de la Cluj, în dimineața zilei de 15 august 1926, fapt întâmplat în jurul orei 10.00, Episcopul Nicolae, fiind însoțit de protopopul Alexiu Lateș.

În satul Rohia, continuă corespondentul, „în trecerea pe sub cele 3 porți de verdeață, e întâmpinat, ovaționat frumos de imensa mulțime și binecuvântat de preotul din localitate, N. Gherman, și de cor cu «Pre Stăpânul...»”.

De la frumoasa biserică din Rohia pornește impunătorul cortegiu prin satul îmbrăcat în haină de sărbătoare spre locul mănăstirii. În frunte cu praporii bisericii, corul condus de dl. profesor dr. V. Petrașcu, 20 de preoți în odăjdii, Icoana Preacuratei Născătoare de Dumnezeu lăcrămând, urmează, PS Sa Episcopul Nicolae, într-un car împodobit cu covoare și flori, tras de 4 boi cu coarnele în flori și tricolor, ca un mire, cu cârja arhierescă într-o mână și cu Sfânta Cruce în cealaltă; iar în urma PS Sale înaintează senin ritmul evlavios al cântărilor bisericesti, mulțimea celor 10.000 (zece mii)... de credincioși din Tractul Lăpușului și pelerini din Maramureș, Sălaj, Someș și Bistrița. Drumul spre culme, pe lângă șerpuitorul păraiaș, umbrit de copacii seculari; pitorească poziție a platoului de munte, pe care e zidită mănăstirea; falnica clopotniță, așezată ceva mai sus ce-și pierde vârful în albastrul cerului; aerul curat; reflexul auriu al Crucii mănăstirii în lumina soarelui; semnul fețelor mulțimii... toate acestea ne-au dat pioasa senzație de a ne simți ușurați, curățiți, înnoiți sufletește și într-o atmosferă de cerească mângâiere și lumină.

Ajunși la mănăstire, a fost săvârșită Sfânta Liturghie de către Episcopul Nicolae Ivan, înconjurat de un sobor de clerici, între care sunt pomeniți: Andrei Ludu, consilier eparhial, protopopii Zaharia Man și Alexiu Latiș, preoții Ștefan Miclea, Nicolae Gherman, Centurion Sava, primul stareț al mănăstirii,

Ioan Roman sn. și Ioan Roman jr., M. Georgiu, A. Șovrea, G. Hodiș, V. Danciu, I. Budu, A. Herman, I. Bot, Gh. Micu, N. Cristea, Teodorescu, T. Herman, Gh. Buda și diaconul Vasila Bogdan.

„Ceremonia și evlavia serviciului Dumnezeesc și îndeosebi înălțatoarea cuvântare a PS Sale, continuă corespondentul, în tainica tăcere și curățenie a culmilor pădurii a fascinat până la sfințenie sufletul mulțimei dornice de-a auzi luminatul cuvânt de mângâiere, de lumină, de întărire și mântuire al Episcopului atât de iubit. PS Sa, ca Iisus în mijlocul celor 5.000 în pustie, arată rostul mănăstirii ca loc de pelerinaj pentru izbăvirea, tămăduirea și renașterea trupească și sufletească, rostul femeii, ca mamă, după chipul și asemănarea preacuratei vieți a Maicii Domnului.

După încheierea Sfintei Liturghii a urmat Taina Sfântului Maslu, după care a fost unsă cu untdelemn sfințit și stropită cu agheasmă mulțimea de credincioși. Abia spre seară a avut loc agapa, într-o încântătoare poiană de la poalele mănăstirii, în cadrul căreia s-au ținut toasturi din partea celor prezenți, în frunte cu Episcopul Nicolae Ivan, care a adus mulțumiri lui Dumnezeu, ctitorului și tuturor acelor care au contribuit la înălțarea acestui Sfânt Lăcaș; de fapt, încă de pe atunci, mănăstirea a devenit loc de întâlnire a omului cu Dumnezeu, oază de spiritualitate ortodoxă și românească, dar și punte spre mântuirea veșnică.

Bibliografie

xxx „Sfințirea mănăstirii «Adormirea Născătoarei de Dumnezeu» de la Rohia”, în *Renașterea*, IV, 1926, nr. 35, pp. 2-3;

MOTOGNA Macarie, „Nouăzeci de ani de viață monahală la Mănăstirea «Sfânta Ana» Rohia (1923-2013)”, în vol. *Teologie și Istorie. In Honorem Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru Moraru*, Cluj-Napoca, Edit. Gabriel Viorel Gârdan, Cosmin Cosmuța, Cluj-Napoca, Presa Universitară, 2014, pp. 595-606.

Rolul cultural al Mănăstirii Rohia în spațiul românesc¹

Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan ILOAIE
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca

Numele unei mănăstiri trimite de obicei la misiunea ei duhovnicească și misonară. Când însă articulăm „Mănăstirea Rohia”, rostim – deodată – duhovnicie, misiune, monahism, dar și *cultură*.

În decursul istoriei, mănăstirile românești au demonstrat – în proporție covârșitoare – că sunt nu doar focare de spiritualitate, ci și de cultură. Ele au creat și au promovat cultura, au apărat și păstrat conștiința de neam și unitatea națională, au promovat scrisul și cunoașterea.

Mănăstirea Rohia se înscrie în aceeași tradiție, fiind generatoare și promotoare a culturii și spiritualității maramureșene și românești. Deja de la întemeiere, ea primea, prin *Actul fundațional*, și o misiune culturală. Iată ce se solicita la punctual trei din documentul de întemeiere, datat 2 iunie 1925: „O parte corespunzătoare din venite să se folosească pentru editarea și răspândirea cărților de conținut religios moral, contribuind la întărirea în credința noastră strămoșească și ortodoxă românească cu deosebire din părțile acestea”.

¹Cu acordul autorului, textul de față păstrează, într-o anumită măsură, structura și câteva fragmente din capitolul „Rolul cultural al Mănăstirii [Rohia]” cuprins în volumul *Mănăstirea Sfânta Ana Rohia. Monografie-album*, Editura Lumea credinței, București, 2016, p. 99-115.

În mod firesc, conducătorii mănăstirii s-au îngrijit în primul rând de viața spirituală, duhovnicească și administrativă a mănăstirii, dar între ei se disting unii care, pe lângă calitățile enumerate, au fost preocupați și de dezvoltarea culturală a așezământului. Așa au făcut: protos. Gherontie Guțu, ierom. Nifon Matei, arhimandriții Justinian Chira, Serafim Man, Iustin Hodea și Macarie Motogna.

Iată câteva dintre acțiunile culturale desfășurate aici în chip responsabil și constant: înainte de a intra ca viețuitor la Rohia, Protosinghelul Gherontie Guțu a fost dirijor de cor, iar la mănăstire a alcătuit și condus o corală monahală. Starețul Gherontie s-a îngrijit ca mulți dintre monahi să frecventeze, pe cheltuiala mănăstirii, Seminarul monahal de la Cernica. Monahul Petru Felix Dubneac a absolvit Facultatea de Teologie, dar și pe cea de arte plastice, dovedind calitățile unui bun pictor și portretist.

Starețul al Rohiei timp de 30 de ani, arhimandritul Justinian Chira a contribuit decisiv la formarea duhovnicească și culturală a viețuitorilor din mănăstire. Mare iubitor de carte, el este ctitorul bibliotecii și absolvent al Institutului Teologic din Sibiu, fiind – întreaga sa viață – un autodidact. De asemenea, a fost în strânsă legătură cu mari personalități culturale și, în general, cu oamenii de cultură, a relaționat și a corespondat cu ei, și, adesea, i-a consiliat. Starețul Justinian Chira i-a sprijinit pe tineri prin acordarea de subvenții cu titlu personal, îndemnându-i să-și completeze studiile teologice sau din alte domenii. El însuși a publicat peste 15 cărți, sute de studii și articole, la care se adaugă cele aproape 190 de Caiete-jurnal în manuscris lăsate mănăstirii.

Între anii 1953-1959, la Mănăstirea Rohia a funcționat o școală monahală la care a predat starețul mănăstirii, dar și câțiva profesori de la Academia Teologică din Cluj, între care îi amintim pe: Pr. Prof. Dr. Liviu Galaction Munteanu, Pr. Prof. Dr. Nicolae Balca, Pr. Prof. Dr. Petre Deheleanu și Pr. Prof. Ioan Bunea. Între anii 1994-1996, la Mănăstirea Rohia a funcționat, din nou, o școală monahală.

Starețul Serafim Man s-a preocupat de pregătirea duhovnicească și intelectuală personală, dar și de pregătirea teologică a viețuitorilor și a unor studenți care astăzi sunt preoți de enorie, bine pregătiți din punct de vedere intelectual. În corespondența cu Sergiu Al-George, N. Steinhardt scrie, cu referire la părintele Serafim, că este, “un excelent predicator, bun și harnic gospodar, iscusit exeget, om de treabă și spirit fără îngustime”².

² În vol. **Florian Roatiș, N. Steinhardt: cultură și credință. Caietele de la Rohia (I-III)**, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016, p. 327.

Arhimandritul Serafim Man este cel care l-a primit în mănăstire pe N. Steinhardt, încredințându-i acestuia, ca ascultare, organizarea bibliotecii care pe atunci număra aproximativ 23.000 de volume. De asemenea, părintele Serafim este autorul a nouă cărți, precum și a mai multor studii și predici în diferite reviste.

Arhimandritul Iustin Hodea s-a format în mănăstire, dar și înafara acesteia, urmând studiile seminariale, de licență și doctorale. Și el a acordat și acordă o atenție sporită formării duhovnicești și intelectuale a obștii monahale. Toți viețuitorii primiți în mănăstire au fost trimiși de către stareț la studii liceale, universitare, postuniversitare și la studii de doctorat în Teologie, dar și în alte domenii, în țară și în străinătate. Mulți dintre cei formați duhovnicește și cultural în spiritul Rohiei sunt autori de cărți, de studii și articole.

Rohia, a fost “răspunsul Domnului” la căutarea profundă pe care a avut-o marele om de cultură N. Steinhardt, devenit – în această mănăstire și datorită ei – Monahul Nicolae Delarohia. Prin prezența și prin activitatea sa desfășurată aici, mănăstirea a câștigat un plus de valoare în cultura românească și în cea europeană. Într-un sondaj realizat în anul 2006 de ziarul *Cotidianul*, celebra carte *Jurnalul Fericirii* a fost declarată a doua ca importanță între volumele publicate în România după anul 1990. Chilia N. Steinhardt situată la parterul Casei Poetului – care amintește despre faptul că Ioan Alexandru a petrecut o perioadă la Mănăstirea Rohia și chiar a scris aici volumul *Cântarea Cântărilor*, dar și despre prietenia dintre poetul Ioan Alexandru și Justinian Chira Maramureșeanul – păstrează vie amintirea Monahului Nicolae Delarohia prin cărțile personale, tablourile, fotografiile și manuscrisele expuse.

În decursul anilor, personalități ecleziastice și de cultură din țară și din străinătate au vizitat sau chiar au petrecut o anumită perioadă la această oază de spiritualitate și cultură.

Vizitând Mănăstirea Rohia la 27 mai 2007, Mitropolitul Bartolomeu al Clujului spunea în cuvântul adresat obștii monahale: “Biblia am început a o diortosi la Mănăstirea Văratec, am lucrat la ea aici, la Rohia, și am încheiat-o la Nicula. Așadar, mijlocul ei l-am lucrat aici”. Aceasta este dovada faptului că Rohia a fost și este un loc propice pentru a crea, a gândi, a scrie, un loc care îndeamnă la meditație.

Monahul Nicolae Steinhardt și chilia

Puternica personalitate intelectuală a lui N. Steinhardt a influențat definitiv caracterul sporit cultural al Mănăstirii Rohia.

În anul 1973, Constantin Noica îl înștiințează pe bunul său prieten Nicu-Aureliu Steinhardt că i-a găsit locul potrivit pentru retragerea sa într-o mănăstire: Rohia. N. Steinhardt face, timp de 7 ani, pelerinaje și scurte șederi la mănăstire, iar la 16 august 1980 este tuns în monahism de către Arhim. Serafim Man, primind numele Nicolae.

După moartea sa, survenită la 30 martie 1989, chilia în care a viețuit ca monah a fost destinată să păstreze, în timp, memoria celui care a viețuit în ea. Astfel, aici a fost amenajat un mic muzeu în care se păstrează lucrurile personale ale Părintelui Nicolae Delarohia: manuscrise, cărți, icoane, tablouri ș.a.

Biblioteca

Mănăstirea Rohia dispune de o bibliotecă formată din aproximativ 40.000 de volume și reviste cu conținut teologic și din alte domenii, cuprinzând – pe lângă lucrările în limba română – un fond de carte în limbile germană, franceză, engleză și neogreacă. Înafara fondului principal teologic, biblioteca adăpostește cărți din numeroase și variate domenii: istorie, arheologie, artă, poezie, proză literară, muzică, științe, geografie, diplomatie, dramaturgie, etnografie, literatură populară, critică, eseistică, filosofie, psihologie, logică, precum și biografii, memorii, jurnale, tratate juridice, de economie politică, știință politică, sociologie, manuale etc. Biblioteca dispune, de asemenea, de numeroase colecții de reviste teologice, literare și de informație, precum și manuscrise.

Ctitorul acestei mari și importante biblioteci a fost starețul și apoi episcopul Justinian Chira. Fondul de carte s-a îmbogățit prin efortul stareților Serafim Man, Justin Hodea și Macarie Motogna. Biblioteca a fost organizată și fișată de către monahul și cărturarul Nicolae Steinhardt, care a și dotat biblioteca cu multe cărți valoroase, achizionându-le de la edituri din țară și din străinătate, ca și de la mari personalități din țară și din exil. Cele mai multe volume sunt achiziționate de către mănăstire, iar o parte dintre ele provin din donații. În prezent se lucrează la inventarierea informatizată. Biblioteca este îmbogățită, continuu, cu noi apariții editoriale de interes pentru cititori. În Casa cu Paraclis este amenajată cea mai mare parte a fondului de carte, restul fiind depozitat în alte trei locații din mănăstire. După încheierea lucrărilor la Centrul Cultural Monahal, biblioteca va fi amenajată într-un spațiu special din această clădire.

Muzeul Mănăstirii

Muzeul Mănăstirii Rohia este amenajat în biserica de lemn din cadrul „Colțului maramureșean”, el funcționând, până în anul 2003, la ultimul etaj al Casei Poetului. Muzeul adăpostește o bogată colecție de cărți de patrimoniu (aproximativ 200 de exemplare), dar și icoane pe lemn și pe sticlă, datând din sec. XVII-XVIII-lea. Dintre lucrările valoroase aflate în colecția muzeului amintim: *Cazania sau Carte românească de Învățătură* (1643), *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), *Îndreptarea Legii* (1652), *Evanghelia* (1697), *Molitvelnic* (1705), *Evanghelia de la București* (1725), *Cronica Românilor*, a lui Gheorghe Șincai, editată la Iași în 1853 etc. Colecția muzeală a mănăstirii va fi și ea reorganizată și reamenajată în noul Centru Monahal, unde va fi transferat și muzeul N. Steinhardt, muzeul stareților și ctitorilor, depozitul de carte veche etc.

Editura mănăstirii

Mănăstirea Rohia a înființat o editură proprie în cadrul căreia, din inițiativa Preasfințitului Părinte Episcop Iustin, în anul 2008, s-a inițiat – în colaborare cu Editura Polirom din Iași – editarea operei integrale a lui N. Steinhardt. Au fost publicate, până acum, 17 volume din totalul de 21. În scopul editării operei integrale, mănăstirea a adunat din nou la sine oameni de cultură: Conf. Dr. George Ardeleanu, Conf. Dr. Florian Roatiș, Pr. Prof. Ștefan Iloaie, Virgil Bulat (decedat în anul 2010) – prieten și apropiat al lui N. Steinhardt –, Pr. Ioan Pinteș, Pr. Prof. Ioan Chirilă, Viorica Nișcov ș.a.

Tot în cadrul editurii au fost editate mai multe cărți religioase, pliante, vederi, calendare, iconițe etc., punându-se astfel în aplicare ceea ce preotul Nicolae Gherman propunea, în urmă cu 90 de ani, în Actul de constituire a mănăstirii.

Fundația „N. Steinhardt”

În anul 1993, la mănăstirea Rohia a fost înființată și Fundația „N. Steinhardt”. De înființarea și organizarea fundației s-a ocupat Prof. Ioan Săcălean, care a devenit și secretarul acesteia; primul președinte al instituției a

fost Alexandru Paleologu. În anul 2006, fundația a fost reorganizată și ea are acum aproximativ 60 de membri.

Fundația are un rol important, acela de a promova opera cultural-religioasă a monahului Nicolae prin editarea de cărți, dar și prin organizarea de simpozioane și manifestări culturale, atât la Rohia, cât și în alte părți din țară sau străinătate.

Mănăstirea Rohia a inițiat mai multe manifestări culturale în care sunt implicate și personalități laice. Așa sunt activitățile desfășurate de către Fundația „N. Steinhardt”, Zilele culturale „N. Steinhardt” – aflate la a XVIII-a ediție –, diferite cursuri duhovnicești, precum și proiectele „Hristos împărtășit copiilor” și „Alege școala”. În prezent se lucrează la construirea Centrului cultural-monahal „N. Steinhardt”, care va cuprinde biblioteca mănăstirii cu sală de lectură, muzeul mănăstirii, muzeul „N. Steinhardt”, sală de conferințe și simpozioane etc.

Iată de ce, și prin activitatea culturală desfășurată în cei nouăzeci de ani, Mănăstirea Rohia a devenit centrul de referință al monahismului ortodox din nord-vestul țării.

***

Moștenirea culturală a Rohiei nu este deloc ușoară. Monahilor și tuturor viețuitorilor de aici și celor plecați de aici – destul de tineri, de altfel – le revine o misiune grea, dar una necesară și firească: aceea de a cuprinde și *actul de cultură* în lumina singură și unică a trăirii lui Hristos și în Hristos. Dar nu doar lor le este încredințată această moștenire, ci și nouă, celor formați în umbra Mănăstirii Rohia ori celor implicați, astăzi, în oricare activitate a acestui așezământ.

Nu este și nu va fi suficient să îngrijim biblioteca mănăstirii cu cele câteva zeci de mii de volume sau chilia părintelui Nicolae cu unicul ei iz steinhardtian, nici măcar să citim mult ori să vizităm din când în când muzeul care ne trimite în istoria de mult apusă și cu atât mai mult nu este deloc suficient să le indicăm vizitatorilor ori chiar să conștientizăm noi înșine cultura creată aici. Este imperios necesar să creăm noi înșine cultură, să devenim noi cultura contemporanilor și a celor care vin după noi, adică să devenim noi înșine cultură autentică. Iar aceasta nu se poate realiza înafara trăirii ferme a credinței că pentru creștin – fie el monah sau mirean – nu există separație

absolută și definitivă între rugăciune și literatură, între altar și bibliotecă, între munca fizică și cea intelectuală. Iar această unitate între credință și cultură este un dat indestructibil.

De aceea, privind actul duhovnicesc, misionar, pastoral, monahal și – deodată – *cultural* al înaintașilor Rohiei, nu putem decât să-i fericim pe ei, responsabilizându-ne pe noi! Așa cum noi le urmăm lor, tot așa ei trăiesc prin noi. Așa cum un cuvânt sau un gând al lor a devenit sau are toate șansele să devină un act de cultură, tot așa suntem noi îndemnați, chiar obligați, să ne îndeplinim misiunea de a nu fi doar pentru noi înșine păstori și duhovnici sau monahi cultivați – căci a fi aceasta doar pentru noi este un non-sens –, ci să umplem sufletele celorlalți, ale celor care, aici, Îl caută pe Hristos, care caută liniștea ori, poate, *cultura Mănăstirii Rohia*. Altfel spus, ni se cere să construim o “cultură a Duhului”, după celebra formulă a părintelui Rafael Noica. O cultură a Duhului Sfânt, întru care toate se cuprind armonios: trăirea proprie, sfatul duhovnicesc, cartea bună, biblioteca și muzeul, înaintașii și noi înșine!

Și am nu doar convingerea că Mănăstirea Rohia a avut și nici chiar doar pe aceea că ea are o asemenea cultură. Sunt convins că o va avea, pentru că ne obligă EA, istoria acestei instituții de duhovnicie și cultură transilvăneană, o istorie construită din oameni și cu oameni care au crezut și cred în *unitatea dintre cult și cultură*.

Stareții și spiritualitatea Mănăstirii Rohia

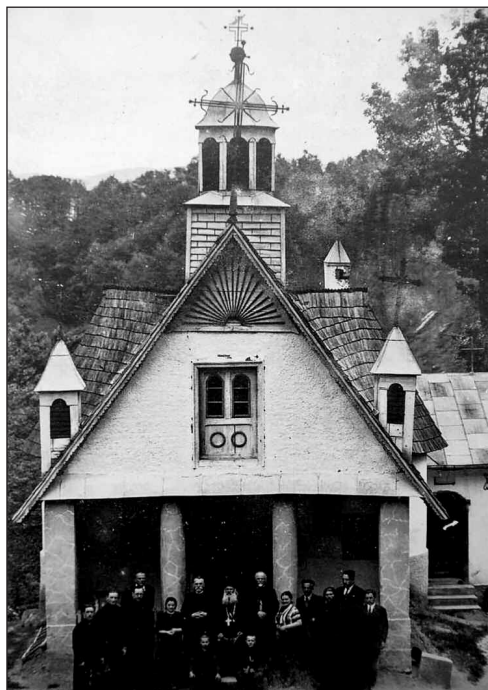
Arhim. Dr. **Macarie MOTOGNA**,
Starețul Mănăstirii Rohia

Mănăstirea “Sfânta Ana” Rohia este una relativ tânără față de mănăstirile istorice și voievodale dinafara arcului carpatic, dar și față de Râmeț, Nicula sau Moisei. Acum, la patriarhala vârstă de nouăzeci de ani de viață monahală neîntreruptă, în Dealu-i Vie. Însuși numele acestei coline vorbește despre viață, despre trăire, despre o curgere neîncetată a vieții spre Dumnezeu Cel ce dă viață veșnică tuturor.

De la întemeierea acestei mănăstiri, toți stareții și viețuitorii ei s-au străduit pentru a sluji lui Dumnezeu, Maicii Domnului și nevoilor tuturor celor ce cercetează această vatră monahală. Totodată, sânguința nevoitorilor a fost și este aceea pune în practică ceea ce preotul întemeietor Nicolae Gherman a lăsat prin Actul fundațional din anul 1925, dar și rânduielile statornicite de unii stareți cu vocație. În continuare, vom relata numele și biografia stareților care au condus această sfântă mănăstire în cei nouăzeci de ani de existență.

Preotul Nicolae Gherman (1877-1959), ctitorul mănăstirii, s-a născut în localitatea Rohia, la 1 octombrie 1877. Studiile primare le-a făcut în satul natal, școala secundară la gimnaziul fundațional român din Năsăud, iar studiile teologice la Seminarul “Andreian” din Sibiu, pe care l-a absolvit cu calificativul “Bine” la 6 iulie 1899. La data de 20 noiembrie 1899 a fost hirotonit preot de Înaltpreasfințitul Ioan Mețianu, Arhiepiscop și Mitropolit al Transilvaniei, iar la 2 februarie 1900 a fost instalat ca preot paroh în

Biserica mănăstirii - 1937

comuna Rohia, Protopopiatul Lăpuș. Aici a activat neîntrerupt timp de 40 de ani, până în anul 1940, când, după Dictatul de la Viena, s-a refugiat din Ardealul de Nord în România, unde a servit ca administrator parohial în mai multe parohii: Ighiu, județul Alba, Leșnic, Arhiepiscopia Sibiului, Sculea și Teaca, Protopopiatul Bistrița, Episcopia Clujului. Din 10 decembrie 1929 până la 1 iulie 1930 a fost numit și administrator protopopesc al protopopiatului Lăpuș.

În Parohia Rohia a desfășurat o bogată activitate bisericească și socială, precum rezultă și din "Certificatul de serviciu" nr. 495 din 1 noiembrie 1940, eliberat

de Oficiul Protopopesc Ortodox Român Lăpuș, în care se spune: "Pe lângă activitatea duhovnicească, Pr. Nicolae Gherman a mobilizat credincioșii din parohia sa, fiind inițiatorul și conducătorul lucrărilor de construire a unei frumoase biserici de cărămidă, ridicată între anii 1903-1905. Între 1923-1926 a adus la viață ctitoria sa, Mănăstirea "Sfânta Ana", iar în 1936 a îndrumat poporul să cumpere pământul și castelul de la groful Akos Ciszar, ceea ce s-a și făcut, o parte din castel fiind transformată în școală, iar altă parte în locul pentru primăria comunală; în anul 1906 a înființat banca populară „Lăpușana”; în anul 1910 a înființat o bibliotecă în cadrul oficiului parohial, iar între anii 1910-1911, sub îndrumarea sa, s-a construit prima școală confesională din Rohia; în 1922 a pus bazele Cooperativei „Comoara”, iar în 1923 înființează, în satul Rohia, o filială a „Astrei”. Cea mai importantă realizare a sa va fi ctitorirea Mănăstirii „Sfânta Ana”.

Pentru toate acestea, Episcopul Nicolae Ivan l-a distins cu rangul de iconom, iar din partea conducerii țării, la 12 mai 1922, a fost decorat cu "Răsplata muncii pentru biserică clasa III", iar prin Ordinul nr. 2904/1930 cu "Răsplata muncii pentru biserică clasa I." Dar, mai presus de acestea,

poporul din satul în care a păstorit neîntrerupt timp de patru decenii l-a prețuit și cinstit în mod deosebit. În anul 1947 s-a pensionat și s-a stabilit la Dej. A trecut la cele veșnice la 20 iunie 1959 și este înmormântat în cimitirul municipal din Dej.

Ieromonahul Chenterion Sava (stareț 1926-1927), originar din județul Buzău, născut la 5 noiembrie 1905 în localitatea Trestia. A fost tuns în monahism la 9 septembrie 1923 la Mănăstirea Stânișoara din Episcopia Argeșului. A fost hirotonit preot de către Episcopul Nicolae Ivan al Clujului, la 15 august 1926, când a fost rânduit ca prim stareț al nou înființatei Mănăstiri Rohia. A pus început vieții monahale la Rohia, prin întocmirea unui regulament și prin organizarea vieții după modelul celorlalte mănăstiri ortodoxe, dar din cauza marilor greutăți, a rămas stareț aici doar până la 1 septembrie 1927, când a fost trimis în Parohia Borșa din Maramureș.

Ieromonahul Sebastian Sârca a fost locțiitor de stareț de la 1 septembrie 1927 până la 2 martie 1928, când este trimis la Parohia Borșa, pentru a-l înlocui pe ieromonahul Chenterion Sava, care fusese între timp încorporat la Buzău.

Ieromonahul Severian Grigorescu (stareț 1928-1931) a venit împreună cu Sebastian Sârca de la mănăstirea Putna, unde viețuiseră ca frați. Din cauza lipsei de experiență, a greutăților materiale și necunoscând mentalitatea credincioșilor de pe aceste meleaguri, la 15 ianuarie 1931 cere să fie eliberat din ascultarea de stareț.

Protosinghelul Gherontie Guțu (stareț 1931-1937), originar din Basarabia, a fost un monah priceput, cu multă experiență și bun cunoscător al vieții monahale. S-a născut la 26 octombrie 1887, în comuna Holeșnița, județul Soroca. În 1915 a fost tuns în monahism, iar la 29 iunie 1918 a fost hirotonit preot, fiind numit, la 3 iulie 1918, stareț la mănăstirea Capriana, iar la 4 iulie același an a fost hirotesit

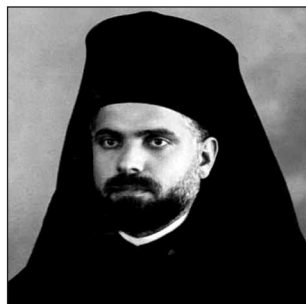
Protosinghel. La 1 decembrie 1918 demisionează din ascultarea de stareț, apoi devine viețuitor la mănăstirile Hârjauca, Bocancea-Bălți, iar la 1 decembrie 1923 este numit stareț la schitul Rughi pe care-l refăce din ruină.

După ce a vizitat mai multe mănăstirii de la noi din țară, auzind de situația grea prin care trecea Mănăstirea Rohia, la 1 martie 1931, protosinghelul Gherontie Guțu depune o cerere la Episcopia Clujului prin care cere

să-i fie încredințată conducerea Mănăstirii Rohia și promise să facă din acest loc „un nou Sion românesc”. În calitatea sa de stareț a reușit să organizeze viața monahală, să achite toate datoriile care planau asupra mănăstirii (aproximativ 325.000 lei în 1933), să termine de construit casa de lângă biserică (1936), să repare și să mărească biserica (1937). A sporit patrimoniul imobil al mănăstirii, cumpărând aproximativ 50 ha de teren în jurul mănăstirii. A reușit să formeze în jurul său o obște alcătuită din 14 viețuitori. Înzestrat cu o aleasă cultură, s-a îngrijit și de pregătirea teologică a viețuitorilor mănăstirii. În acest scop a trimis, între anii 1931-1937, șapte frați la Seminarul monahal de la Mănăstirea Cernica, pe care i-a susținut la studii pe cheltuiala mănăstirii. Starețul Gherontie avea un chip patriarhal, o voce inegalabilă și cunoștințe muzicale deosebite, de aceea a organizat și un mic cor la mănăstire. S-a stins din viața la 1 august 1937, la vârsta de 50 de ani. Prin tot ceea ce a realizat la Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia, atât din punct de vedere material, cât mai ales spiritual și cultural, starețul Gherontie Guțu este considerat, pe drept cuvânt, al doilea ctitor al acestei mănăstiri.

Ieromonahul Teofan Mătășaru (stareț 1937-1938) a condus mănăstirea doar un an, fiindcă la 11 octombrie 1938 părăsește mănăstirea, reîntorcându-se la parohia Jurtelecul Hododului, de unde venise.

Ieromonahul Ivistion Sava (stareț 1939-1940). În perioada 1938-1939, mănăstirea a fost administrată de preotul ctitor Nicolae Gherman. Din iulie 1939 și până la 3 septembrie 1940, mănăstirea a fost condusă de Părintele Ivistion Sava. Părintele Ivistion împreună cu câțiva viețuitori au părăsit mănăstirea în urma odiosului Dictat de la Viena (1940), când Transilvania de Nord a fost anexată Ungariei.

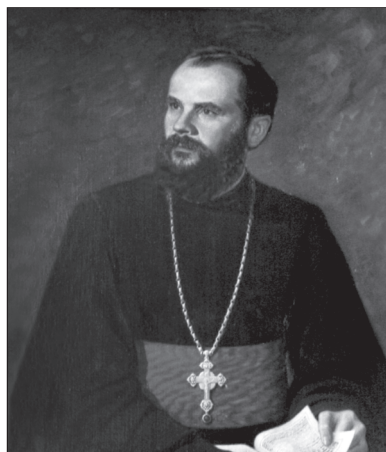

Ieromonahul Nifon Matei (stareț 1940-1944), originar din Munții Apuseni, s-a născut la 8 iulie 1913, în comuna Scărișoara. La 5 octombrie 1929, la vârsta de 16 ani, intră ca frate la Mănăstirea Rohia, fiind tuns în monahism la 24 decembrie 1936 și trimis la studii la Seminarul Monahal din Cernica. La 13 octombrie 1940 a fost hirotonit diacon, iar la 10 noiembrie 1940 a fost hirotonit preot.

A preluat conducerea mănăstirii în noiembrie 1940, în timpuri deosebit de grele, sub ocupația hortystă. Deși în vârstă de numai 27 de ani, a înfruntat greutățile și, cu toate ororile ocupației străine și ale războiului, viața din mănăstire a înflorit, iar obștea ei s-a ridicat la șapte viețuitori. A fixat pentru întreaga frăție patru puncte orientative, și anume : 1) Devotamentul absolut pentru Casa lui Dumnezeu; 2) Râvna pentru desăvârșirea vieții duhovnicești; 3) Bunătate îngerească, iubire, răbdare și seninătate în raport cu toată lumea; 4) Frația creștină și zdroaba călugărească. Starețul Nifon Matei l-a primit în obștea monahală de la Rohia pe fratele Ioan Chira, actual Arhiepiscop Justinian al Maramureșului și Sătmarului. Starețul Nifon Matei, grav bolnav, s-a stins din viață la doar 31 de ani, la 21 iunie 1944, și a fost înmormântat pe 24 iunie în cimitirul Mănăstirii Rohia.

Arhimandritul Justinian Chira (stareț 1944-1973) s-a născut la 28 mai 1921 în satul Plopiș, județul Maramureș. La 12 martie 1941 a fost primit frate la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, iar la 2 martie 1942 a fost tuns în monahism, primind numele de Justinian. La 15 august 1942 a fost hirotonit ierodiacon, iar la 17 aprilie 1943 a fost hirotonit ieromonah de către Episcopul Nicolae Colan al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

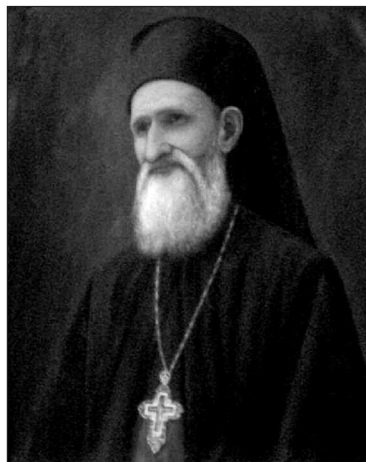
Din 21 iunie 1944, la vârsta doar de 23 ani, a preluat conducerea Mănăstirii Rohia. În anul 1948 este hirotosit Protosinghel, iar în anul 1967 primește rangul de Arhimandrit. A condus mănăstirea aproape 30 de ani, pâna la 9 septembrie 1973, când - pentru meritele sale deosebite - a fost ales Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Ca stareț, s-a preocupat îndeaproape de formarea unor viețuitori statornici și cu dragoste de mănăstire, îngrijindu-se și de pregătirea lor intelectuală. A dat un impuls nou vieții monahale de la Rohia. A formulat și câteva reguli de viață mănăstirească, dintre care amintim: 1. Să nu se primească frați din alte mănăstiri – regula statorniciei; 2. Să nu fie primiți cei ce veneau cu gândul de a-și face o situație sau fugeau de răspundere – regula muncii; 3. Să nu fie primiți sentimentalii sau decepționații – regula vocației; 4. Să fie primiți numai oameni sănătoși, din familii cinstite, serioase – regula credinței, a caracterului și a testării sociale.

Starețul Justinian Chira a construit „Casa de stejar”, „Stăreția”, a adunat tot materialul pentru „Casa cu Paraclis”, dar a construit, în condiții extrem de grele, în perioada anilor 1955 -1959, și trei case mari jos, în Vale. Este ctitorul bibliotecii Mănăstirii Rohia și a adunat peste 100 de cărți de patrimoniu. Starețul Justinian a iubit mult cultura și a cultivat relații bune cu mari scriitori și oameni de cultură. În vremea stăreției sale, Mănăstirea Rohia a fost vizitată perioade mai îndelungate de către: Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, poetul Ioan Alexandru, Geo Bogza, profesori, și - nu în ultimul rând – l-a ocrotit pe Monahul Nicolae Steinhardt. Cu toate că a condus mănăstirea sub regimul hortyst și comunist, a reușit să adune cea mai mare obște monahală de la întemeierea mănăstirii și până la acea dată, dar prin decretul 410 din 1959 și obștea Mănăstirii Rohia a fost destrămată. Prin felul cum a slujit, a vorbit și a trăit, starețul Justinian a creat un duh specific Mănăstirii Rohia. Și după ridicarea la treapta arhieriei, în 1973, a urmărit îndeaproape bunul mers al mănăstirii și ridicarea prestigiului său. Prin ucenicii pe care i-a lasat aici, printre care s-a remarcat în mod deosebit starețul Serafim Man (1973-1984), Episcopul Justinian și-a realizat toate visele care nu au putut să se materializeze până atunci.

A publicat următoarele lucrări: *Viața Preacuratei Fecioare Maria*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, Cluj, 1948; *Darurile Bisericii*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Cluj-Napoca, 1983; *Viața Maicii Domnului*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Cluj-Napoca, 1986; *Apel la conștiință*, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1990; *Drepturile copilului*, Baia Mare, 1994; *Harul și Adevărul*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1996; *Gând și suflet românesc*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1998; *Viața Maicii Domnului*, ediția a treia, Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1999; *Scrisori*, 2001; *Lumină din Lumina Nașterii și Învierii Domnului*, 2006; *Justinian – dialoguri*, 2006; *Convorbiri în amurg*, 2006; *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie*, Editura Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, 2009; *Mama și copilul*, Baia Mare, 2010; *Pagini de pateric – Rohia*, Editura Mănăstirii Rohia, 2010; *Colo-n sus în vremea aceea*, Editura Mănăstirii Rohia, 2010; *Iată mama ta*, Baia Mare, 2011;

În septembrie 1990 a fost ales primul Episcop al reînființatei Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, iar la 13 decembrie 2013 a fost ridicat la rangul de Arhiepiscop ad personam, de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel.

Arhimandritul Serafim Man (stareț 1973-1984). La 27 noiembrie 1935 se naște Ștefan Man, fiul lui Vasile și Terezia, în localitatea Boiereni, fiind al cincilea copil al familiei. La 25 noiembrie 1952, la vârsta de 17 ani, intră în obștea Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, fiind primit în rândul viețuito-rilor de către starețul de atunci, ieromonahul Justinian Chira, actualul Arhiepiscop al Maramureșului și Sătmarului. În 1955, după o perioadă de aproape trei ani de noviciat, la 20 iulie, de sărbătoarea „Sfântului Prooroc Ilie Tezvitianul”, este tuns în monahism de

către starețul mănăstirii, Justinian Chira, și primește numele de Serafim. La 16 martie 1957 este hirotonit ierodiacon, iar la 17 martie în același an este hirotonit ieromonah de către Episcopul Nicolae Colan al Clujului.

1958-1959 a fost o perioadă grea, de încercare pentru monahismul ortodox, datorită Decretului 410/1959, când personalul mănăstirilor trebuia să fie redus foarte mult, mai ales în ceea ce-i privește pe viețuitoarii mai tineri. Acest cumplit decret a știrbit foarte grav și obștea Sfintei Mănăstiri Rohia, care în vremea aceea număra 22 de viețuitori, în marea majoritate tineri. La 30 octombrie 1959 sunt dați afară din mănăstire toți viețuitorii, rămânând doar starețul mănăstirii, Protosinghelul Justinian Chira. După o lună, ieromonahul Serafim Man este numit preot paroh la Parohia Cupșeni. Între anii 1959 – 1971 a slujit ca preot paroh în parohiile: Cupșeni, Băiuț cu filia Poiana Botizei și Costeni cu filia Dobric. În aceste parohii desfășoară ample lucrări administrative, dar mai ales o bogată activitate pastoral-misionară și duhovnicească.

La 1 februarie 1971, la chemarea Arhimandritului Justinian Chira, starețul Mănăstirii Rohia, ieromonahul Serafim Man, se întoarce în obștea mănăstirii. La 9 septembrie 1973, ieromonahul Serafim Man este numit stareț, iar de sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae este instalat stareț al Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia și hirotesit Protosinghel. Ca stareț al mănăstirii, timp de 11 ani, din punct de vedere duhovnicesc, a introdus săvârșirea Miezonopticii, Taina Sfântului Maslu în fiecare zi de vineri și Liturghia Darurilor înainte sfinte, seara în fiecare zi de peste săptămână din Postul Mare. Un lucru important este și acela ca la fiecare sărbătoare din timpul verii să se dea o masă caldă pelerinilor veniți la mănăstire.

În plan administrativ, a construit „Casa cu Paraclis”, „Casa Poetului”, „Altarul de vară”, Poarta din sat și Pangarul mănăstirii. A fost introdus curentul electric și aducțiunea de apă potabilă la mănăstire. În anul 1979 s-a pictat Paraclisul din noua casă de către pictorul Gheorghe Busuioc și s-au realizat cele două iconostase, din biserică și paraclis. Tot în această perioadă s-a făcut și clopotnița nouă, în care s-au pus cele trei clopote și zidurile de sprijin din incinta mănăstirii și camerele de sub planșeul din curtea mănăstirii.

În anul 1979, a absolvit Institutul Teologic din Sibiu, având ca temă a lucrării de licență Activitatea Mănăstirii Rohia pe plan religios și gospodăresc.

În 16 august 1980 îl tunde în monahism pe evreul convertit la creștinism Nicu Aureliu Steinhardt, dându-i numele de Nicolae.

Din motive de sănătate, în anul 1984, se retrage din stăreție prin pensionare. Între anii 1981-1984 a fost internat periodic la Cluj, la Institutul Oncologic și la Clinica Medicală III, unde a făcut tratamente cu raze cobalt, din cauza unui ganglion de natură canceroasă la gât. În anul 1984 a trecut prin cele mai grele clipe pământești din cauza bolii, a pierdut aproape în totalitate văzul, auzul și echilibrul, nemaiputând merge deloc pe picioare, medicii acordându-i doar câteva ore de trăit. În urma rugăciunilor, a milostivirii lui Dumnezeu și a Maicii Domnului, i-a fost redată treptat sănătatea și a mai trăit 30 de ani.

După anul 1990, când începe să reînvie monahismul, pe lângă slujirea de la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, slujește și ajută la dezvoltarea duhovnicească și materială a Mănăstirilor: Cășiel, Breaza, Rohița, Dealul Mare și mai ales Lăpușul Românesc. A fost și duhovnicul monahilor și monahiilor din mănăstirile amintite, dar și al celor de la Bârsana, Habra, Dobric, Lunca Apei, a sutelor de monahi și preoți, a ierarhilor și a miilor de credincioși.

A publicat următoarele cărți: Mănăstirea Rohia; Livada duhovnicească; Adevăruri trăite, Învățăături folositoare; Un buchet de pilde și învățăături creștine pentru tineri; Crâmpie de propovăduire din amvonul Rohiei; Meditații duhovnicești; Viața și Acatistul Sfântului Serafim de Sarov; Rugăciunea domnească Tatăl nostru – tâlcuire. A publicat multe predici și omilii în revistele teologice.

Distincții: La 6 decembrie 1973, de sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae, Preasfințitul Părinte Episcop Justinian îi acordă rangul de Protosinghel. La 15 august 1982, de sărbătoarea „Adormirea Maicii Domnului”, la propunerea Preasfințitului Episcop Justinian, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îi acordă rangul de Arhimandrit. În 27 noiembrie 2010, la

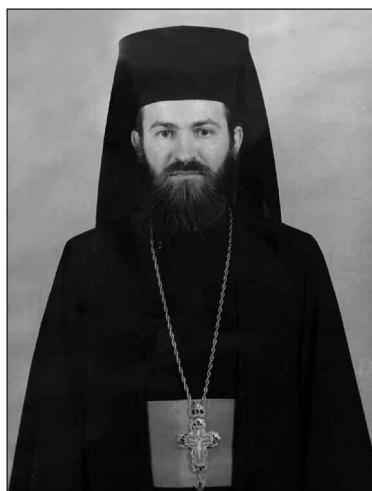
împlinirea vârstei de 75 de ani, Primăria și Consiliul Local al Orașului Târgu Lăpuș îi acordă titlul de „Cetățean de Onoare al Orașului Târgu Lăpuș”. La 27 decembrie 2012, de sărbătoarea Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin Sigheteanul îi acordă distincția „Crucea Voievodală Maramureșană”.

La 12 februarie 2013, Arhimandritul Serafim Man trece din această viață la Domnul. Slujba înmormântării a avut loc în 15 februarie 2013, fiind oficiată de către Î.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Andrei al Clujului, Maramureșului și Sălajului, Î.P.S. Arhiepiscop Calinic al Argeșului și Muscelului, Î.P.S. Arhiepiscop Justinian al Maramureșului și Sătmarului și P.S. Arhierouvicar Iustin Sigheteanul, în prezența a peste 100 de preoți, monahi și monahii și a miilor de credincioși. Este înmormântat în cimitirul Mănăstirii Rohia alături de ceilalți stareți și monahi ce au viețuit în acest sfânt locaș.

În perioada anilor 1984-1988, mănăstirea a fost condusă de **Ieromonahul Antonie Perța**.

Arhimandritul Iustin Hodea (stareț 1988 - 1994). S-a născut la 23 iunie 1961, în localitatea Rozavlea din județul Maramureș, la botez primind numele de Ioan, fiul lui Hodea Ștefan (+ 1969) și Maria, călugărindu-se cu numele de Maria Magdalena.

La vârsta de doar 15 ani se apropie de viața monahală de la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, unde, în 1976, este primit ca și frate de către starețul Serafim Man. Este trimis de către starețul Mănăstirii Rohia la Seminarul Teologic din Craiova, iar în anul I petrece ca și frate de mănăstire la Mănăstirea Lainici din Gorj. Aici deprinde viața monahală autentică de la părinți cu experiență și tradiție monastică îndelungată. După primul an de școală se transferă la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, pe care îl absolvă în anul 1983. În anul 1988 este admis la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu, pentru a urma cursurile universitare ale acestei prestigioase instituții de învățământ teologic universitar, unde obține licența în Teologie, în anul 1992, susținând teza cu titlul „Mănăstirea - parte constitutivă a Bisericii, focar de spiritualitate și trăire duhovnicească”, în cadrul disciplinei „Drept canonic și legislație bisericească”,

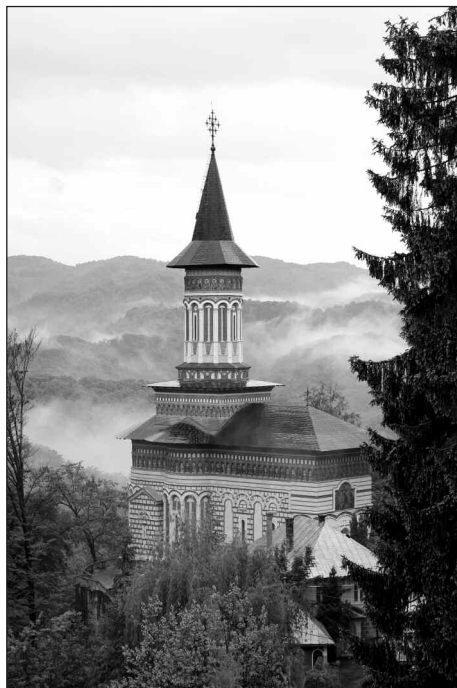
sub îndrumarea Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan Floca. Între anii 2005 și 2011 a urmat cursurile Școlii doctorale la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. În anul 2011 a obținut titlul de doctor în teologie la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, susținând teza de doctorat cu titlul: „Personalitatea Sfântului Ioan Botezătorul între profeție și mesianism iudaic în descrierea Evangheliilor și a tradiției precreștine”, în cadrul secției Biblice, avându-l ca îndrumător științific pe Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană.

În septembrie 1983 a fost hirotonit diacon, iar în 1984 hirotonit preot. La 20 iulie 1985, de sărbătoarea

Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, a fost tuns în monahism de către Preasfințitul Părinte Episcop Justinian, care i-a fost și naș de călugărie, primind numele de Justin.

A fost secretar la cancelaria Mănăstirii Rohia până în anul 1988. Datorită calităților Preacuvioșiei Sale, în anul 1988, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului și Clujului i-a încredințat conducerea provizorie a Mănăstirii Rohia, iar în luna ianuarie 1989 este numit stareț al acestui binecunoscut așezământ monahal. Începând cu anul 1990, Mănăstirea Rohia intră sub jurisdicția reînființatei Episcopii a Maramureșului și Sătmărulei, an în care Preasfințitul Părinte Episcop Justinian Chira îi acordă rangul de Protosinghel. La propunerea Preasfințitului Justinian, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române aprobă ridicarea sa la rangul de arhimandrit în anul 1993.

Pentru meritele sale, Preasfințitul Părinte Episcop Justinian îl propune, iar Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române aprobă, la 22 martie 1994, alegerea în postul de Arhieru-vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmărulei, cu titlul de Sigheteanul. Hirotonia într-un arhieru a fost săvârșită la 17 aprilie 1994, în Duminica a V-a din Postul Mare, de către Î.P.S. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Î.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, P.S. Andrei Andreicuț, Episcopul

Albei Iulia, P.S. Calinic, Episcopul Argeșului și Mușcelului, P.S. Ioan Mihălțan, Episcopul Oradiei și P.S. Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului. A fost un moment istoric, pentru că a fost prima hirotonie a unui arhieru într-o mănăstire, cu participarea a peste 10.000 de credincioși.

În anul 2013 publică lucrarea „Sfântul Ioan Botezătorul – mărturie evanghelică și mesianism iudaic” (Editura Mega, Cluj-Napoca). A publicat sute de studii și articole în diferite reviste de specialitate.

Prin modul în care a condus mănăstirea, Arhimandritul Iustin Hodea a început o nouă etapă în istoria mănăstirii, în primul rând din punct de vedere duhovnicesc, spiritual și cultural, dar și din punct de vedere administrativ. De când a preluat conducerea mănăstirii, cu toate greutățile inerente vremurilor în care trăim, s-au realizat obiective deosebit de importante: s-a construit „Casa Albă”; în locul porții de lemn, de la intrarea din satul Rohia, s-a ridicat o impunătoare poartă de zid; lângă poarta din incinta mănăstirii s-a construit un minunat monument; pe dealul de deasupra Casei Poetului s-a construit „Colțul maramureșean” (biserica și casa). Dar realizarea cea mai mare a Preasfinției Sale o constituie rectitorirea din temelie a noii biserici din incinta mănăstirii, aflată în stadiul finisajelor. Această biserică este un adevărat monument de arhitectură, o Catedrală a munților, ce unește cerul cu pământul și binecuvântează această parte de țară și credincioșii care cercetează mănăstirea. A inițiat o lucrare necesară, importantă, curajoasă și inegalabilă în aceste vremuri, spre a se construi Centrul Cultural Monahal „N. Steinhardt”.

Pe lângă activitatea duhovnicească și gospodărească desfășurate, starețul Iustin Hodea a acordat o importanță deosebită și domeniului cultural. În acest sens, s-a preocupat în permanență de îmbogățirea patrimoniului cultural al mănăstirii. De asemenea, s-a îngrijit și de pregătirea teologică a viețuitorilor mănăstirii, trimitându-i la școlile teologice din țară și din străinătate. Unii dintre ucenicii sfinției Sale sunt astăzi Doctori în Teologie și Istorie. Valoarea unei mănăstiri sunt viețuitorii. În anul 1995 a alcătuit un Scurt așezământ al viețuirii monahale la Rohia, după care s-a ghidat întreaga obște. Dacă până în 1989 obștea monahală număra doar șapte viețuitori, după 1990 obștea Mănăstirii Rohia a ajuns la 30 de viețuitori, dar foarte mulți dintre aceștia au fost trimiși cu ascultare, spre a conduce destinele altor mănăstiri din eparhie.

După ce Arhimandritul Iustin Hodea a fost ridicat la demnitatea de Episcop, pentru a se continua proiectele începute și pentru bunul mers al mănăstirii, a fost numit ca și egumen al mănăstirii **Arhimandritul Pantelimon Ilieș (Egumen 1996 – 2011)**. Preacuvioșia sa s-a născut la 15 aprilie 1969, în

localitatea Poienile Izei, comuna Botiza, județul Maramureș. Școala generală a absolvit-o în localitatea natală, iar prima treaptă de liceu în comuna Botiza. A doua treaptă de liceu, la Liceul Teoretic „Petru Rareș” din Târgu Lăpus. Între anii 1990 - 1995 a urmat cursurile Seminarului Teologic Ortodox Român din Cluj-Napoca, iar între anii 1995-2000 a urmat cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din Oradea, iar în sesiunea din iunie 2000 a fost declarat licențiat în Teologie.

În anul 1988 a intrat ca și viețuitor în Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia. În 28 august 1990 a fost tuns în monahism, primind numele de Pantelimon. La 29 august 1991 a fost hirotontit ierodiacon, iar la 19 septembrie 1993 hirotontit ieromonah. La 24 iunie 2001 a fost hirotosit Protosinghel de către Preasfințitul Părinte Episcop Iustin Sigheteanul. La propunerea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian și a Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat ridicarea Prosinghelului Pantelimon Ilieș la rangul de Arhimandrit, hirotesia săvârșită de către Preasfințitul Părinte Episcop Iustin Sigheteanul, la 12 aprilie 2009. La recomandarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin Sigheteanul, la 12 decembrie 2009 a primit din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel distincția Crucea „Sanctus Stephanus Magnus”.

A îndeplinit mai multe ascultări de la intrarea în mănăstire: econom (1993 – 1996), apoi din anul 1996 până în ianuarie 2011 egumen al Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia. Ca egumen, sub îndrumarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin Sigheteanul, pe lângă lucrarea duhovnicească și administrativă ce o necesită conducerea unei mănăstirii, s-a preocupat direct de construirea bisericii mănăstirii Rohia, a început și a condus lucrările la Centrul Cultural Monahal „N. Steinhardt” până în 2012, precum și celelalte lucrări administrative în perioada 1996 – 2011.

Arhimandrit **Macarie Motogna** (egumen din 2011, acum stareț). Fiul lui Motogna Victor și al Lucreției, s-a născut în localitatea Breaza, comuna Ciceu-Giurgești, județul Bistrița-Năsăud, la 4 august 1974, fiind al patrulea copil dintre cei șapte ai familiei Motogna. Între anii 1980 și 1989

a urmat clasele I – IX la Școala Generală „Victor Motogna” din localitatea natală. În 1989-1990 a urmat clasa a X-a la Liceul Teoretic „Petru Rareș” din Târgu Lăpuș. Între anii 1991 și 1996 a urmat Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca. În perioada anilor 1996-2000 a urmat cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Oradea, iar în sesiunea din iunie 2000 a fost licențiat în Teologie, cu lucrarea Arhimandritul Cleopa Ilie: duhovnic și apărător al dreptei credințe, la disciplina Misiologie și Ecumenism, sub îndrumarea Prof. Univ. Dr. Ioan Mihălțan, Episcopul Oradei. În 19 ianuarie 2001 a fost admis la doctorat, la Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Filiala Academiei Române. La data de 18 octombrie 2007 a susținut teza de doctorat cu titlul : Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul secolului al XIX-lea, sub îndrumarea Prof. Univ. Dr. Nicolae Edroiu, membru Corespondent al Academiei Române. În anul 2011 a obținut Gradul I în preoție.

În 5 august 1989, la vârsta de 15, ani a intrat ca viețuitor în obștea Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, fiind primit de către starețul Iustin Hodea, actualul Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmarului. La 19 septembrie 1993 a fost hirotonit diacon de către Preasfințitul Părinte Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, iar la 8 mai 1994 hirotonit preot de către Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, Arhiepiscop-vicar, în prezența Preasfințitului Justinian al Maramureșului și Sătmarului. La 28 iunie 1994 a fost tuns în monahism, de către Preasfințitul Părinte Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, și Preasfințitul Iustin Sigheteanul, care i-a fost și naș de călugărie, primind numele de Macarie.

Responsabilități: De la intrarea în mănăstire, a îndeplinit mai multe ascultări: secretar, contabil, arhondar, ghid, bibliotecar și eclesiarh. Din anul 2005 este redactor al Editurii Mănăstirii Rohia și membru în Colectivul

Redacțional al Integralei „N. Steinhard”. Este Secretar General al Fundației „N. Steinhardt” din anul 2006, iar din 2010 Președinte al Consistoriului Monahal din Episcopia Maramureșului și Sătmarului. Începând cu anul 2000, din inițiativa și cu binecuvântarea Preasfințitului Iustin Sigheteanul, a organizat în fiecare an „Zilele culturale N. Steinhardt”.

Distincții: La 24 iunie 2001, de sărbătoarea Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, a fost hirotosit Protosinghel de către Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul. În urma recomandării Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian și a Preasfințitului Iustin Sigheteanul, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române i-a acordat rangul de Arhimandrit, hirotesia a fost oficiată de către Preasfințitul Părinte Episcop Iustin Sigheteanul, la 12 aprilie 2009, de praznicul Intrării în Ierusalim a Domnului (Floriile). La 23 mai 2014, Preafericitul Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române i-a acordat DIPLOMA OMAGIALĂ „Sfinții Martiri Brâncoveni” și Medalia Omagială „Sfinții Martiri Brâncoveni.

A publicat următoarele cărți: *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul secolului al XIX-lea*, Editura Mănăstirii Rohia, 2014, 398 p.; *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, monografie-album*, Editura Lumea Credenței, București, 2016, p. 160; Cărți, coautor: **Macarie Motogna, Florian Roatiș** (coordonatori), *Centenar N. Steinhardt (Studii și Comunicări)*, 2013, 247 p. + ilustrații; **Macarie Motogna, Timotei Bel și Paisie Cinar**, *CHIVOTE ALE CREDINȚEI – Mănăstirile și schiturile din Eparhia Maramureșului și Sătmarului*, 2015, 260 p.; **Macarie Motogna, Dorel Man, Părintele Serafim Man**, *o slujire mereu vie*, 2015, 203 p. S-a îngrijit de editarea a mai multor cărți, broșuri și calendare și a publicat zeci de studii și articole.

Din punct de vedere administrativ, s-a preocupat îndeaproape de recuperarea tuturor terenurilor pe care le-a avut mănăstirea în trecut și a mai înzestrat mănăstirea cu încă 55 de ha de teren, toate bunurile imobile fiind acum întabulate. Alte lucrări de mare importanță și vitale executate sunt: aducțiunea de apă, modernizarea drumului de acces, pictarea bisericii, continuarea lucrărilor la Centrul Cultural Monahal, toată lucrarea administrativă, împreună cu osteneala întregii obști monahale, spijiniți de toți ctitorii, închinătorii și iubitorii acestei sfinte mănăstiri.

Acestea sunt câteva rânduri din fișa biografică a stareților ce au condus mănăstirea și evidențierea câtorva dintre realizările lor, împreună cu toți nevoitorii mănăstirii, binefăcătorii și ctitorii acesteia, în răstimpul celor nouăzeci de ani de trăire spirituală și împliniri administrative.

Elemente tipologice și caracteriale ale monahismului ortodox în Transilvania medievală

Conf. Univ. Dr. **Șerban TURCUȘ**
Facultatea de Istorie, Cluj-Napoca

Mănăstirea Rohia este fără doar și poate un ilustru reper de monahism ortodox transilvan. Izvodită dintr-un vot făcut Maicii Domnului, după o tradiție aproape bimilenară, ea a reușit să devină, în doar nouă decenii, un sit cu o încărcătură specială aparte. Astăzi este un topos al trăirii autentice ortodoxe, cu accente transilvane, ceea ce include o specială comuniune între slujitorii Bisericii și poporul credincios, o împreună trăire întru credința dătătoare de viață lipsită de accentele separării tipice altor experiențe monastice ortodoxe sau catolice, o expertiză spirituală aparte prin viețuirea aici a monahului Nicolae Delarohia și o legătură autentică și aproape carnală cu instituția chiriarhului de Maramureș, având în vedere că ambii ierarhi ai noii Episcopii a Maramureșului și Sătmarului au experiența monahală construită prin nevoință în această mănăstire nonagenară.

Rohia este, spre deosebire de multe alte mănăstiri, ca o carte deschisă, cunoscându-i-se toate etapele și toți protagoniștii. Spuneam că ea, însă, are o marcă a autenticității fundamentale, tot mai puțin prezentă în lumea postmodernă. Este dedicată Maicii Domnului într-o genealogie constructivă, care ne situează cu adevărat într-o arie a trăirii duhovnicești specifice marilor

fundații ortodoxe sau catolice, în care omul este mijlocitorul, lăsându-se purtat într-o dimensiune metaistorică pe care tot mai puțini o înțeleg sau au instrumentele să o înțeleagă.

Fundația mănăstirii corespunde și unui moment istoric dificil, dar înnoitor, un timp tare, cum ar spune istoricii francezi de la sfârșitul secolului trecut, un timp de frământări și nădejdi, dar în care mijloacele materiale nu erau la îndemână și nici exemplaritățile monahale nu existau la tot pasul, având în vedere vexațiunile la care fuseseră supuși credincioșii și monahii ortodocși în imperiul habsburgic și apoi în dubla monarhie. Se pune întrebarea atunci: de unde energie pentru un astfel de sit monahal, de unde expertiză monahală, de unde capacitate de rezistență, de ancorare și de difuziune teritorială? Pentru a ne apropia de răspunsuri cât mai acurate la aceste întrebări, este nevoie să investigăm profunzimea monahismului transilvan, un monahism ortodox de frontieră, puternic în constituția intimă, dar mai puțin exilat în repere temporale, datorită și condiției materiale, dar și a situației politice care a grevat Biserica Ortodoxă din Transilvania.

Primele conținuturi și înscrisuri diplomatice despre monahismul transilvan le avem fragmentar pentru începutul celui de-al doilea mileniu creștin, ele înmulțindu-se progresiv din secolul al X-lea, până în secolul al XIV-lea. Aceasta se întâmplă ca urmare a apropierei tot mai accentuate a construcțiilor instituționale tipic occidentale de spațiul românesc. În sînjul contactului carolingian cu realitățile panonice, apoi a stabilizării ungarilor în acest areal și a balansului lor între Occident și Orient, informațiile cu caracter de certitudine și nu doar construcții legendare încep să circule în și dinspre sursele de putere, atât de la Constantinopol, cât și de la Roma, precum și la curțile itinerante ale împăraților de stirpe germanică sau a diverșilor duci și regi care se căzneau să obțină o legitimitate romană sau constantinopolitană. Primele informații cu caracter de evidență documentară incontestabilă referitoare la existența în spațiul românesc a unui monahism viguros, de amprentă rituală constantinopolitană¹, provin din ambianța livrescă latină, mai precis din *Legenda Sfântului Gerard*. Este vorba de menționarea unei mănăstiri cu caracter „grec”, corelată cu faptele instituționale ale unui lider politico-militar, localizat undeva în zona de apus a spațiului astăzi românesc. Acest lider pe nume Ahtum fusese botezat la Vidin „secundum ritum Graecorum”

---

¹ Secolele IX-XIII sunt considerate de Louis Bréhier drept epoca de aur a monahismului răsăritean de factură constantinopolitană. **Louis Bréhier**, *Les institutions de l'empire byzantin*, Éditions Albin Michel, Paris, 1970, p. 430.

– o sintagmă care nu poate avea suport istoric riguros decât începând cu a doua jumătate a secolului al XII-lea, când încep să se resimtă și să se prezinte diferențierile rituale între greci și latini, ca expresie a contrastelor ecclesio-logice –, înainte sau după cucerirea de către Imperiu a acestui oraș dunărean (în 1002 sau 1004). Ahtum adusese la Morisena monahi greci, denumire generică folosită de izvoare, care puteau fi etnic, încă în secolul XI, fie români, fie bulgari, fie greci dependenți de patriarhatul bulgar de la Ohrida (cu o episcopie la Vidin din 995)². Oricum, chestiunea care atrage atenția în descrierea dimensiunii patrimoniale a stăpânirii lui Ahtum este cea a mănăstirii care se găsea la Morisena și care, probabil, era formatată, potrivit unor obiceiuri deja funcționale în zona nord balcanică : „Accepit autem potestatem a Graecis et construxit in praefata urbe Morisena monasterium in honore beati Joannis Baptistae, constituens in eodem abbatem cum monachis Graecis, juxta ordinem et ritum ipsorum”. Mănăstirea avea în mod destul de evident, prin hramul care o distingea, pentru Ahtum, o semnificație cu caracter de întemeiere, căci numai așa se explică patronajul sfântului Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul. Cât privește specificul mănăstirii, care era în jurisdicția teritorială a lui Ahtum și a fost apoi preluată de Gerard, s-a speculat că, deși a fost fondată cu acceptul „Grecilor”³, nefiind dovedită nici o subordonare ecleziastică a acesteia, ea ar fi putut să se bucure de un statut aparte, chestiune care în epocă nu era o noutate. Se întâlneau situații de acest gen, atipice pentru dreptul canonic constantinopolitan, dar solicitate de realitățile locale. Acolo unde nu se putea exercita în mod constant autoritatea imperială greacă și existau mănăstiri de observanță „grecă”, acestora le era recunoscut statutul de autodespotii. Multe exemple de acest gen sunt în Sicilia, unde marile mănăstiri așa-zis bazilitane (pentru a le distinge în noianul de reguli și ordine monahale și non monahale catolice), ca urmare a invaziilor sarazină și, apoi, normandă, au fost declarate autodespotice, regim pe care regii normanzi l-au respectat⁴. Canonic, autodespotia echivala cu un privilegiu de exempțiune totală de orice jurisdicție a unei autorități, fie ea laică sau ecleziastică, chiar și de cea a patriarhului,

² *Istoria românilor*. Vol III, *Genezele românești*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 296.

³ Termenul *greci* a determinat majoritatea exegeților să considere că este vorba de autoritatea imperială de la Constantinopol. Acceptăm această soluție cu precizarea că respectiva autoritate putea să fie exercitată în mod indirect, prin intermediari, și cu rezerva destul de accentuată că această terminologie culturală *greci* este poluată pentru secolul în care a fost redactată *Legenda maior*.

⁴ **Mario Scaduto S.I.**, *Il monachismo basiliano nella Sicilia medievale: rinascita e decadenza sec. XI-XIV*, Edizioni di Storia e Letteratura, Roma, 1947, p. 265.

iar o astfel de exempțiune putea fi concesă nu doar mănăstirilor imperiale, ci și celor fondate de simpli privați⁵.

O treime din populația Morisenei servea la mănăstirea „greacă” a lui Ahtum – „*monachis autem ipsius loci ejusdem urbis tercia pars deserviebat*” –, ceea ce presupune că așezământul monahal deținea rolul de centru al vieții religioase, care legitima activitatea politică a „principelui” Ahtum. Pentru a găsi în epocă exemple similare de proprietăți monastice ne vedem nevoiți să recurgem din nou la perspectiva comparată cu zona din sudul Italiei, unde chartele și diplomele de la începutul epocii normande revelă faptul că „servii” mănăstirilor grecești erau numeroși, iar proprietățile acestora ocupau o parte însemnată, spre exemplu, din suprafața Siciliei: „*Quando si da uno sguardo a quello che fu il patrimonio del S. Salvatore di Messina, non possiamo fare a meno di conchiudere che l'archimandrita fu il più grande feudatario della Sicilia insieme all'arcivescovo di Monreale e uno dei più ricchi di tutto il regno normanno*”⁶.

Sucesiv după cucerirea construcției politice a lui Ahtum de Chanadinus, un apropiat al establishment-ului maghiar, comunitatea monahală din mănăstirea sfântului Ioan Botezătorul a fost transferată la Oroszlámos ctitorie a aceluiași Chanadinus, iar mănăstirea „grecească” a devenit reședință episcopală. Precizarea din Legendă referitoare la „*monachi Graeci, qui divina secundum ritum et consuetudinem suam coelebrant*” care au cedat așezământul lor monastic pentru a face loc instituției episcopale ar trebui, în opinia noastră, să fie interpretată ad litteram, fără conotațiile peiorative pe care suntem obișnuiți să le asociem. Procesul de transfer instituțional s-a făcut pașnic, episcopul Gerard intrând plenar în exercițiul pastoral prin recunoașterea de către monahii greci a autorității lui ierarhice. De fapt acest pasaj este lămuritor în privința situației ecleziastice unitare din punct de vedere formal care accepta diversitatea riturilor (practic bazată pe minore diferențe la acel moment însă cu distincția de limbă), Gerard fiind probabil un martor și practicant al comprehensiunii multilingve. În acest sens este revelatoare și remarca din Legendă maior, care specifică faptul că în succesiunea imediată a instalării reședinței episcopale la mănăstirea sfântului Ioan Botezătorul avea loc botezul celor care erau aduși de „comiții” mandatați de regele maghiar să se ocupe de difuzarea creștinismului în Pannonia: „*ducebantur eciam multi*

⁵ **Placide De Meester**, *De monachico statu iuxta disciplinam byzantinam. Statuta selectis fontibus et commentariis instructa*, Typis Polyglottis Vaticanis, in Civitate Vaticana, 1942, p. 105.

⁶ **M. Scaduto**, *op. cit.*, p. 246.

per comites, quos constituerat rex, et baptizantur in monasterio sancti Joannis Baptistae”. Așadar – cu exagerările retorice de rigoare –, centrul creștinării Pannoniei devenise o mănăstire până atunci greacă, lucru natural deoarece administrația să-i zicem „latină” a lui Gerard era o continuare oarecum canonică și nedramatică a administrației monahale grecești. Probabil că nici situația economică a mănăstirii nu era de neglijat în acest proces de substituție a gestionarului.

Exemplul acesta a lui Gerard și al mănăstirii pe care a preluat-o sub formă de centru episcopal este lămuritor pentru realitățile primare din faza de început a penetrației instituționale occidentale în spațiul românesc. Nu este cazul unor contraste ireconciliabile, ci e mai degrabă o adaptare a realităților monastice, o modulară, la evoluțiile politice din zonă. În fapt Gerard care este celebrat în mod stereotip ca un episcop latin este prin întreaga sa carieră și viață un om care a mediat între componenta occidentală și cea orientală a personalității sale. Să nu ne mirăm așadar că ungurii au renunțat la moaștele lui Gerard în secolul al XIV-lea și le-au transferat la Veneția, după ce și-au constituit sub Angevinii proveniți din Italia propria lor succesiune de sfinți - beata stirps, înlăuntrul căreia nu mai era loc pentru Gerard filoorientalul.

Episodul singular și mai puțin insidios care-l are ca protagonist pe Gerard este grăitor pentru modalitatea în care monahismul occidental se va confrunta cu monahismul oriental în spațiul transilvan între secolele XI și XIII. Expansiunea celui de-al doilea val de creștinare a structurilor politice afiliate conceptului de Occident, și aici ne referim la regatul maghiar și regatul polonez va aduce după sine un asiduu aparat misionar al Bisericii Romane care fie însoțește, fie anticipează conversiunea la creștinism a elitelor din aceste structuri politice. Or, misionarii care vor constitui primul eșantion de pătură cultă a viitoarelor regate vor intra în coliziune, uneori dramatică, alteori mai puțin dureroasă cu realitățile creștinării din primul mileniu și care se reclamau ca gravitând în jurul Imperiului constantinopolitan. Coliziunea va fi dramatică în două cazuri. Atunci când misionarii lasă scrupulele religioase la o parte și anturează fără nicio reflecție ecclesială politica de cucerire în favoarea structurilor de putere ale noilor regate sau, mai cu seamă, din a doua jumătate a secolului al XII-lea, când contradicțiile ecclesiologice, cu finalitate politică, dintre Roma și Constantinopol devin tot mai ascuțite și reverberează capilar în zonele de contact. Semnificativ pentru acest ultim motiv de rivalitate este teritoriul Italiei de Sud, ceea ce fusese odinioară Magna Grecia, cu o semnificativă prezență greacă și cu o obediență nedezmințită față de Constantinopol și care va fi supusă unei puternice presiuni pe de o parte de Roma,

pe de altă parte de cuceritorii normanzi vasali ai Romei. Aici se va crea sistemul atitudinal față de realitățile ecclesiale constantinopolitane care vor constitui premisele pentru soluțiile de drept canonic ale Bisericii Romane, la început soluții provizorii, dar care vor fi codificate în secolul al XIII-lea.

Ne punem întrebarea de ce oare atunci dacă a existat o presiune constantă începând cu secolul al XI-lea asupra realităților monahale din spațiul actual românesc din partea misionarilor latini și al aristocrației tribale maghiare nu s-a înregistrat un progres clamoros al convertirii la catolicism a acestui spațiu? Răspunsul e simplu și rezidă în specificitatea creștinismului din spațiul românesc. Structura organizării ecclesiale românești așa cum s-a cristalizat în primul mileniu nu a fost prevalent monastică (cum e cazul irlandez), ci a fost construită în jurul instituției protopopiatului. Într-o lucrare de acum clasică consacrată Bisericii Ortodoxe, profesorul Enrico Morini de la Universitatea din Bologna explică situația ortodoxiei românești în primul mileniu⁷. În ciuda unei prezențe destul de relevante a monahismului de rit răsăritean, ceea ce am putea numi fibra intimă a creștinismului protoromânesc și apoi românesc a fost construită pe trăirea comunitară în ceea ce am putea numi comunitatea civilă (obște dacă am uzita un termen ce nu închide în sine toate conținuturile instituționale posibile) și nu în primul rând pe agregarea în jurul unor nuclee monahale, fapt ce intervine ulterior și în spațiul nostru (în spațiul catolic Irlanda este o țară în care monahismul a fost în mod exclusiv motorul creștinării). Să nu uităm că dimensiunea monahismului primitiv excludea în mod riguros contactele cu habitatul locuit, iar creștinarea populației daco-romane și a protoromânilor are loc cam în vremea în care se defineau conținuturile nevoințelor monahale și, timid, apăreau primele tentative de sistematizare ale autorecluziunii de impostație spirituală.

---

⁷ „A lungo infatti nelle terre romene la Chiesa ortodossa mantenne una struttura ecclesiastica che potremmo definire missionaria, ancora analoga, per certi aspetti, a quella che nel IX secolo Costantino e Metodio avevano trovato tra gli slavi della Grande Moravia, governati pastoralmente tramite arcipreti da quei vescovi franchi, che già li avevano evangelizzati. Qui infatti la giurisdizione episcopale - che, a seconda dei momenti e dei luoghi, poteva venire ora dall'arcivescovo di Ochrida, ora direttamente dal patriarca di Costantinopoli, e anche dalle Chiese autocefale di Serbia e Bulgaria - era rappresentata sul posto dall'istituzione del protopopiat una figura caratteristica del clero secolare, rimasta in Romania sempre assai vicina all'esperienza religiosa del fedele ortodosso (mentre nel resto dell'Ortodossia, come è noto, il ruolo di guida spirituale dei fedeli è stato principalmente svolto dal clero monastico).

Questo fenomeno mette in evidenza il carattere non monastico bensì secolare della prima organizzazione ecclesiastica romena”. **Enrico Morini**, *La Chiesa Ortodossa Storia, disciplina, culto*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna, 1996, p. 233-234.

Penetrația diecezană a Bisericii Romane⁸ în teritoriul românesc s-a realizat, conform interpretării istoriografice, pe măsura înaintării maghiare în interiorul Transilvaniei. Opinia pare a nu întâmpina probleme, singura nelămurire fiind ridicată de mitropolia de „Tourkia”⁹, condusă de mitropolitul Hierotheus, mitropolie a cărei localizare pune încă probleme, dar care sprijină ipoteza că la sfârșitul secolului al X-lea Imperiul constantinopolitan controla din punct de vedere religios, dar probabil și influența politic zone situate la nord de Dunăre. În ceea ce privește raportul acestei structuri episcopale cu mănăstirile existente pe teritoriul țării noastre la începutul secolului al XI-lea, trebuie să considerăm că acestea funcționau întocmai ca Morisena, ca niște mici sau medii autodespotii, puțin dependente de fluctuațiile politice și mult mai atente la propria supraviețuire. La aceste structuri autodespotice se adaugă numeroase așezăminte sihăstrești care au funcționat în cuprinsul zonelor mai retrase și împădurite și care își păstrează amintirea încă în toponimele recenzate de modernitate și contemporaneitate¹⁰. Să nu uităm că Gerard nu a fost singurul sihastru care a poposit sau a viețuit pe tărâmul nostru. El este unul dintre pușinii înregistrați în izvoare, dar statistic vor fi fost și alții. Un exemplu nu suficient de concludent în lipsa unor surse documentare, dar oricum invocat deseori cu o doză de veridicitate stimulată și de filologi, dar și de istoria locală este mănăstirea de la Râmeț, toponim care, potrivit unor exegeți, ar fi o denaturare a substantivului eremiți. Alte exemple sunt documentate arheologic în zona actualului județ Sălaj. Practicile sihăstrești ale lui Gerard deprinse din experiența orientalizantă a unui sfânt Romuald sau Nil de Calabria seamănă flagrant cu practicile de mortificare ale monahilor dedicați căutării isihiei.

Am putea să admitem, dacă aderăm la această teză, că existența monahismului în zonele noastre la începuturile celui de-al doilea mileniu este aproximativ asemănătoare cu cea din sudul peninsulei italiice, unde se întâlnesc variate experiențe monastice care nu pot fi încadrate unei riguroase discipline

⁸ Penetrația misionară anticipează acest proces.

⁹ **Gyula Moravcsik**, *Fontes Byzantini historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Árpád descendendum*, Budapest, 1984, p. 85; Nicolas Oikonomides, *A propos des relations ecclésiastiques entre Byzance et la Hongrie au XIe siècle: le métropolitain de Turquie*, „Revue des Etudes de Sud Est Européen”, 8, 1971, nr. 3, p. 527-533. Mai recent **Alexandru Madgearu**, *Misiunea episcopului Hierotheos. Contribuții la istoria Transilvaniei și Ungariei în secolul al X-lea*, în „Revista Istorică”, 1994, tom V, nr. 1-2, p. 147-154.

¹⁰ O astfel de categorie funcționând în interiorul monahismului răsăritean a fost identificată de Andre Guillou sun denumirea de monahi *keliotti* viețuitori în chilii construite pe terenul al cărui proprietar erau și pe care continuau să-l lucreze divizându-și viața între munca, rugăciune și contemplare.

monastice¹¹. Ne întemeiem opțiunea pentru acest paralelism care ar putea să pară forțat pe faptul că o relativă majoritate a construcțiilor eclesiastice identificate în spațiul românesc înainte de secolul al XIV-lea sunt fie în jurul unui centru de putere secular, fie sunt așezăminte eremitice de mici dimensiuni cu accent pe izolare.

Potrivit unei opinii formulate constant de două decenii de unii istorici maghiari a fost evidențiată o nouă dimensiune în care trebuie încadrată înființarea mitropoliei de „Tourkia”. Istoricul maghiar Baán István, sintetizând aceste cercetări, se raportează la trei documente, codicele Athon Esphigmenou 131, f. 61 r-v, Athon Dionysiou 120, f. 701-703 v și Parisinus graecus 48, f. 255 v - 263 v, care se referă la existența unei mitropolii din Ungaria aflată sub jurisdicția Patriarhatului din Constantinopol în secolele XI-XII. Aceste date din respectivele manuscrise sunt confirmate de *typikon*-ul mănăstirii „grecești” de la Veszprémvölgy fondate de Ghizela, soția regelui Ștefan¹² și lămuresc, în opinia istoricului maghiar, enigma înființării celui de-al doilea arhiepiscopat maghiar, cel de Kalocsa. În lista mitropoliilor, Tourkia este direct urmată de Rhôsia și această poziție în taxis nu este întâmplătoare, putându-se urmări o paralelă între dezvoltarea „misiunii” constantinopolitane în Ungaria și Rusia. Sufragane ale acestei mitropolii se crede că ar fi fost episcopatele situate în părțile situate la răsăritul regatului maghiar. Este vorba de episcopatele de Cenad¹³, Bihor și Transilvania. Presupunerea lui Baán se întemeiază pe faptul că alături de Kalocsa cele trei episcopate amintite nu au documente (charte) de fundație. Scaunul mitropoliei de Tourkia/ arhiepiscopia de Kalocsa este ocupat de ierarhi greci ca Ioannes (1028), Antonios¹⁴ sau Georgios, și primul

¹¹ „In fondo questa è la situazione che troviamo nel monachesimo italo-greco: È un continuo altalenare fra un tipo di anacoretismo o di eremitismo esicastico e un tipo di comunità lavrietica o cenobitica; e tutto ciò nella più assoluta libertà. Non si trova nessuna regola precisa; tutto era affidato al carisma ascetico di colui che fondava una comunità. Come nei tempi più antichi, l'ideale supremo del monaco italo-greco era quello della «hesychia» cioè della contemplazione nella tranquillità e nel silenzio; non già del «hypomoné», che secondo S. Giovanni Climacco caratterizza l'atteggiamento del cenobita, ma semplicemente la «apotogé», cioè la rinuncia al mondo, e la «hypotogé», cioè la sottomissione ad un padre spirituale”. **Agostino Pertusi**, *Monaci e monasteri della Calabria bizantina*, în *Scritti sulla Calabria greca medievale*, Rubettino Editore, Messina, 1994 p. 124.

¹² **János Bak**, *Queens as Scapegoats in Medieval Hungary*, în *Queens and Queenship in Medieval Europe*, ed. A. Duggan, The Boydell Press, 1997, p. 224

¹³ Gerard de Cenad vine în acest scaun cu o experiență venețiană, deci cu o atitudine în care convivența cu ambianța greacă este un dat de fapt.

¹⁴ Există din epocă un sigiliu de plumb cu inscripția Antonios, călugăr, singhel si proedros de Tourkia. **Vasile Iorgulescu**, *Le Sud-Est Européen entre Byzance et Occident aux Xe-XIVe siècles Le cas des roumains*, Trinitas, Iași, 2005, p. 94.

arhiepiscop latin, pe numele său Desiderius, a apărut doar în anul 1075. Mitropolia greacă nu s-a transformat decât târziu în arhiepiscopat latin, în cursul secolului al XII-lea. După cum procedează în ultimele decenii istoriografia ecleziastică atunci când se întâlnesc fenomene ecleziastice orientale în spațiul ritual latin sau la periferia acestuia și Baán opinează pentru o apropiere între acest model ecclesial și cel din Italia de Sud, fiind în această zonă a Europei totuși un model unic¹⁵. Așadar memoria însăși a structurilor arhidiecezane care vor aluneca politic de la un caracter grec la unul latin este conservată într-o mănăstire de rit grec, de fapt prima ctitorie a dinaștilor maghiari convertiți la creștinism. În fapt istoriografia de dată recentă a consemnat la capitolul monahismului în spațiul regatului maghiar un condominiu latino-grec care răstoarnă tezele suveranității structurilor latine în spațiul maghiar și de iradiere a autorității nominale maghiare. Agnès Gerhards în recentul Dicționar istoric dedicat ordinilor religioase susține că: “L’influence du monachisme grec (în Ungaria n.n.) se manifeste par l’existence de monasteres doubles peuplès de religieux grecs et latins qui vivent dans la même communauté, les premières sous la règle de saint Basile, évêque de Césarée en Cappadoce au IVe siècle et fondateur du monachisme grec, les seconds sous celle de saint Benoît. Ce type de organisation persiste jusqu’au XIVe siècle. Mais des monastères exclusivement grecs se multiplient notamment dans la vallée de Veszprem au sud-ouest de Budapest. L’influence grecque se manifeste aussi par l’installation de mouvements érémitiques venus d’Italie du Sud. Ce courant est représenté par Nil de Rosanno (910-1005), représentatif d’un monachisme grec très marqué par l’anachorétisme et du a l’influence de Byzance en Italie du Sud¹⁶. Cu toate că datorită nefuncționării până la sfârșitul secolului al XII-lea a unei cancelarii permanente la curtea regilor maghiari înregistrarea acestor situații este destul de dificilă, totuși, putem evidenția, în dimensiunea antropomică, supraviețuirea încă în secolul al XIII-lea a unor astfel de situații. Arhivscutul Registru de la Oradea recenzează pentru anii 1219-1220 pe Basiliu abatele de la Kürümonostora, mănăstire situată lângă Szolnok. Acesta va fi înlocuit în 1235 de un alt abate Grigore¹⁷. În primul caz nu există nicio urmă

¹⁵ Baán Istvan, *La métropole de Tourkia. L’organisation de l’Eglise byzantine en Hongrie au Moyen Âge*, în *Byzantium, Identity, Image, Influence, Abstracts, XIX International Congress of Byzantines Studies, University of Copenhagen, 18-24 august 1996*, Eventus, Copenhagen, 1996.

¹⁶ Agnès Gerhards, *Dictionnaire historique des ordres religieux*, Fayard, Paris, 1998, p. 305.

¹⁷ Documente privind istoria României, veacul : XI, XII și XIII. C. Transilvania, vol. I (1075-1250), Editura Academiei, București, 1951, p. 97, 105, 147.

de dubiu. Antroponimul Basiliu este mai mult decât grăitor pentru extracția rituală greacă a posesorului. Cu Grigore ne aflăm pe un teren nesigur. Să mai amintim și de unii episcopi din regatul maghiar din secolul XIII al căror nume este Macarie sau Cletus.

În fapt, dacă vrem să reliefăm care a fost modalitatea de inserare a monahismului latin în spațiul transilvan, trebuie să acceptăm că în cele mai multe dintre cazuri a fost vorba de o suprapunere peste preexistente realități monastice de sorginte rituală greco-slavă, care fie au acceptat conviețuirea ca răspuns la presiunea politică și militară, fie au decis să părăsească vatra și să găsească o nouă locație lăsând comunității de monahi latini posibilitatea de a-și croi un destin într-o zonă cu populație românească. Semnificativă este și situarea spațială a acestei penetrări a monahismului apusean care anturează îndeaproape, cu mici excepții, structurarea schematică a instituțiilor de putere locală ale regalității maghiare fără a avea însă aceleași scopuri. Pentru a sesiza coerent acest parcurs este utilă analiza penetrării cisterciene în spațiul românesc care, în dimensiunea misionară, așa cum fusese ea amorșată din a doua jumătate a secolului al XII-lea, urmărește cu sagacitate proximitatea comunităților ortodoxe. Cel puțin așa poate fi lecturată misiunea cisterciană în spațiul nostru. Primul așezământ, abația cisterciană de la Igrış, a fost fondată în 1179¹⁸. Ea era așezată într-o zonă de densitate etnică românească cu eventuale intruziuni slave. Situația este probată de existența mănăstirilor de rit răsăritean din zonă¹⁹. Întregiri ale acestei perspective vin din partea bizantinologului maghiar Gyula Moravcsik, care pomenește pentru sfârșitul secolului al XII-lea începutul secolului al XIII-lea cel puțin 600 de mănăstiri ortodoxe existente pe teritoriul Ungariei înainte de marea invazie tătaro-mongolă dintre care 400 ar fi fost localizate²⁰. Această afirmație a fost clișeistic reprodusă de istoriografia română

¹⁸ „Apr. 25 - Dominica Palmarum - Fundata est abbatia de Egres secundum tabulas monasteriorum ordinis antiquiores”. **Ferenc L. Hervay**, *Repertorium Ordinis Cisterciensis in Hungaria*, Roma, 1984 (Bibliotheca Cisterciensis, 7), p. 90.

¹⁹ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a doua, vol. 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991, p. 224.

²⁰ „It is estimated that about 600 monasteries were founded before the Mongol invasion. Of these only about 400 have been localized. There may be two reasons why we do not know more of monasteries founded in the 11th-12th centuries. On the one hand, at the turn of the 12th and 13th centuries Greek monasteries passed into the hands of western monastic orders, on the other hand, earlier sources are scarce. Still, in some cases later documents point the foundation and existence of certain monasteries. Thus, it is likely that the monastery of Pásztó originally belonged to the Eastern Church. The monastery of Pentele near Dunapentele is mentioned only in the 13th-century sources, yet a document dated from 1329 mentions that Greek nuns used to live it. What is more,

în ultimii 15 ani după ce a fost introdusă destul de tardiv în istoriografia națională nu de un istoric laic, ci de un istoric cleric, Vasile Iorgulescu. E meritorie documentarea părintelui Iorgulescu și a pus capăt inerției istoriografiei oficiale care ignorase această informație, deși statistica savantului maghiar era din 1970. Există, însă, dincolo de clișeu o realitate structural-instituțională care ar justifica cuantumul lui Moravcsik? Noi credem că da. Este o afirmație cât se poate de echilibrată, chiar dacă emisă cu un scop estimativ și nu riguros demonstrativ. Explicația rezidă în capacitatea de procreare a structurilor monahale răsăritene în condițiile legislației canonice. Se consideră în mod eronat că o mănăstire de rit răsăritean ar trebui să se asemene cu una de rit apusean, fiind populată cu monahi și ieromonahi, deci cu membri ai clerului și, neavând atestări documentare, putem gratifica opinia lui Moravcsik ca fiind o simplă speculație filorăsăriteană. Or, situația juridică a monahului apusean în epoca în care ne situăm se diferențiază flagrant de cea a modelului juridic al călugărului răsăritean. Potrivit tradițiilor canonice, așa cum se păstrau în aria de hegemonie ecclesială a Constantinopolului, monahul nu este considerat cleric, ci laic²¹. Fiind un laic, posibilitatea fondării de noi lăcașuri monahale este mult mai facilă și vocațiile mult mai puțin raționalizate, neexistând controlul hierocratic pe care-l presupunea sistemul latin. Mănăstirile de anvergură mică și medie, care au existat pe teritoriul românesc la începutul celui de-al doilea mileniu creștin, nu se comportau ca instituții generatoare de pretenții economice și profituri politice, ci îndeobște în structuri cu finalitate spirituală, care erau autosuficiente având în vedere lipsa dimensiunii lucrative. Monahismul acesta se revendică de la motivele arhetipale ale însingurării spirituale de tip răsăritean și de aceea mult din ceea ce înseamnă fondarea de situri monahale apare ca o expresie a trăirii credinței și a aspirației la desăvârșire mai degrabă, nefiind un act birocratic. De aceea cifra de 600 de așezăminte monahale de rit răsăritean este o estimare cât se poate de corectă și există posibilitatea ca noi

---

the place-name itself has preserved the memory of St. Panteleémón of the Greek Church". **Gyula Moravcsik**, *Byzantium and the Magyars*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970, p. 114.

²¹ „Les moines byzantins, quand ils ne sont que moines ne sont pas canoniquement des clercs; l'église séculière tient à cette distinction et les moines aussi, car, pour certains, recevoir les ordres, c'est manquer au vœu d'humilité. Les fidèles, eux, ne font pas forcément cette distinction; ce dont ils ont besoin, plus encore que des sacrements, c'est de trouver le secours d'un homme de Dieu, quel que soit son statut, qui pourra servir d'intermédiaire entre eux et Dieu". **Michel Kaplan**, *Les moines et le clergé séculier a Byzance (Ve-XIe siècles)*, în *Moines et monastères dans les sociétés de rite grec ret latin*, par Jean Loup Lemaitre, Michel Dmitriev et Pierre Gonneau, Librairie Droz, Genève, 1996, p. 309.

săpături arheologice să mărească această estimare²². Un simplu calcul al mediei distribuției celor 600 de locații călugărești ne îndreptățește să considerăm că pe teritoriul Transilvaniei, "cucerit" până în acel moment, existau câteva zeci de asemenea așezăminte monastice. Cei ce nu consideră viabilă cifra bizantinologului maghiar probabil nu au nicio familiaritate cu dreptul canonic constantinopolitan. Potrivit acestui izvor juridic, o mănăstire poate fi considerată ca atare atunci când are minimum 3 viețuitori. Cifra așadar nu e mare, iar argumentele demografice, așa cum pot fi demonstrate pe filieră antropologică, aserțează prezența populației românești pentru sfârșitul secolului XII la un nivel care poate alimenta monahismul.

De ce credem că abația de la Igrăș este așezată într-o zonă de densitate românească de rit răsăritean? Pentru că, în general, toate mănăstirile latine înființate în epocă în Ungaria și Polonia au avut scop misionar (deci se raportau la colectivități existente în situ) și pentru că zona în cauză nu a fost alterată din punct de vedere etnic de-a lungul istoriei, comitatul respectiv având mereu o mare reprezentativitate de populație românească, care a și reușit să întemeieze structuri statale de dimensiuni notabile nu cu mult timp înainte. În fapt, este clar că înstăpânirea maghiară la modul nominal se realizează în zonă într-o perioadă nu cu mult anterioară fondării Igrășului la 1179. Astfel, comiții comitatului Cenad sunt menționați începând cu anul 1165 sau 1187, și, în aceeași perioadă, această instituție se va fi conturat și organizat mai bine. Abația de la Igrăș va genera la rândul-i cea mai celebră abație latină de la noi, aceea de la Cârța. Fondată undeva între 1198-1208, după o lungă itineranță, cunoaștem un prim document emis de autoritatea regală cu referire la situația juridică a abației de la Cârța. Este actul de confirmare a donației pe care o face mănăstirii magistrul Gocelinus. În acest document regele maghiar zugrăvește condițiile juridice ale fondării abației: „Item etiam confirmamus in praesenti privilegio terram quam prius eidem monasterio contuleramus exemptam de Blaccis pro remedio animae nostrae per fidelem ac dilectum nostrorum Benedictum tunc

---

²² Situația monahismului grec din Italia meridională este sugestivă în ceea ce privește numărul flotant și variabil al mănăstirilor: „*Le grand dynamisme du monachisme/italo-grec, qui se manifesta même à travers les passages d'un monastère à l'autre, bien que ceci fût interdit par le droit ecclésiastique byzantin, rend très difficile la réalisation d'une carte non seulement des ermitages et des fondations hésicastiques, mais aussi des monastères, qui parfois naissaient et disparaissaient en l'espace de quelque décennies, et étaient liés à la présence sur place de moines jouissant d'un grand prestige spirituel: une fois ceux-ci partis ou morts, la communauté qui s'était formée autour d'eux entrainé en crise*”. Giovanni Vitolo, *Les monastères grecs de l'Italie méridionale*, în *Moines et monastères dans les sociétés de rite grec et latin*, p. 108.

temporis vaivodam assignari facientes”. Cheia interpretativă a acestui fragment constă în expresia „*terram ... exemptam de Blaccis*”. Exemptiunea în acest caz înseamnă scoaterea posesiunilor funciare ale abației de Cârța de sub jurisdicția în primul rând religioasă a românilor, recunoscută fiind o atare organizare religioasă. Deci, dacă există o jurisdicție religioasă românească în zonă, ea trebuie să fie la nivelul fie a unui episcopat (improbabil), fie a unui protopopiat (posibil având în vedere ulterioara organizare ca decanat a rețelei parohiale din Țara Bârsei), care era probabil în arealul de jurisdicție a unui centru de putere ce putea susține o astfel de suprastructură ecleziastică. Termenii sunt foarte clari și instrumentul juridic exemptiunea este perfect aplicat peste întreaga evoluție a dreptului canonic în epocă. Că abația cisterciană de la Cârța a fost întemeiată pe un teren care corespunde din multe puncte de vedere habitatului inițial al monahilor plecați de la Igrîș este o certitudine, dar, am adăuga noi, și într-o ambianță în care prezența populației de rit răsăritean este o realitate de necontestat, atât din perspectiva documentului mai sus menționat, cât și a săpăturilor arheologice care au surprins o fază de construcție plauzibil ecleziastic-răsăriteană în fundația abației latine de la Cârța²³. Expansiunea cisterciană în Transilvania pe aliniamentul Igrîș-Cârța a făcut parte din proiectul misionar special al abației-mamă de la Pontigny. Este un caz încă în discuție, deoarece abația de la Pontigny nu a fondat în afara teritoriului francez decât două mănăstiri în peninsula italică și trei mănăstiri în Ungaria și Transilvania (Igrîș, Cârța și Keresztur). Având în vedere că aceste trei abații sunt fondate toate în zone cu densitate ridicată de populație de rit răsăritean, putem conchide că misiunea lor a fost cu precădere orientată în această dimensiune a contactelor cu lumea răsăriteană și că doar tangențial ele au fost orientate spre misiunea către grupurile de populație păgână existente în zonă. De fapt, pe aliniamentul ce merge de la Marea Baltică la Marea Egee vom constata că abațiile baltice erau orientate spre contactele cu lumea păgână, pe când mănăstirile cisterciene din Grecia²⁴ sunt consecință a Cruciadei a IV-a și au ca misiune cu predilecție

²³ **Veronica Turcuș, Șerban Turcuș**, *Ordinul cistercian. Artă și instituții cisterciene în Transilvania medievală*, România Press, București, 2003, p. 291-293.

²⁴ Singurele apropieri pe care le putem face între activitatea abației de la Cârța și abațiile post 1204 din Grecia medievală (12 fundații) se referă la aspecte de politică generală ale Romei și ale Ordinului cistercian. Astfel, în anul 1216, când în Statute este pomenită pentru prima dată abația de la Cârța, Capitlul General emite o directivă prin care abații mănăstirilor cisterciene din Grecia primesc aceeași dispensă precum abatele de Cârța, adică obligația de a se prezenta la Capitlul General o dată la patru ani în locul obișnuitei prezențe anuale.

populația de lege greacă aflată sub dominația „francilor”. Abațiile cisterciene din Transilvania probabil se împărtășesc din teoria misionară a lui Bernard de Clairvaux, care preconizase o misiune răsăriteană a călugărilor albi în special în lumea așa-zis ortodoxă, în speță în zona Ruteniei. Dar cea mai clară evidență a interesului cistercienilor pentru misiunea între creștinii ortodocși, în speță prin accesarea mediului monahal grec, este reprezentată în regatul maghiar, în secolul al XIII-lea, de trecerea mănăstirii deja menționate de la Veszprémvölgy, ctitorie dedicată monahismului grec de soția regelui maghiar Ștefan, de la ritul grec la cel latin prin preluarea lăcașului monahal de cistercieni²⁵. O probă mai evidentă a interesului cistercian pentru ritul răsăritean nici că se putea să existe.

Dacă până la începutul secolului al XIII-lea am întâlnit diferite modele de inserare ale monahismului apusean în zona de contact cu monahismul răsăritean de factură rituală greco-slavă, dar rod ale unor inițiative sectoriale, fie că vin în preambulul sau în siajul penetrării militare maghiare, fie ca rod al inițiativelor misionare ale unei abații din Occident, pontificatul lui Inocențiu al III-lea (1198-1216) aduce cu sine o centralizare a deciziei și o formalizare canonică inspirată din modelul Italiei de sud, așa cum am mai amintit. Despre raportarea directă a Pontifului roman la situația unor mănăstiri ortodoxe situate și în părțile românești avem o excepțională informație din anul 1204, mai precis din 16 aprilie acel an. Este vorba de un document emanat de Inocențiu al III-lea și adresat episcopului Simion de Oradea și abatelui cistercian de Pilis²⁶. Conform celor spuse de Inocențiu, regele maghiar Emeric l-ar fi informat în

²⁵ Gyula Moravcsik, *op. cit.* p. 115.

²⁶ „Innocentius episcopus venerabili fratri... Waradiensi episcopo et filio... abbati de Petis Vespriensis dioecesis, salutem. Significavit nobis carissimus in Christo filius noster ... rex Ungarorum illustris, quod quedam ecclesie monachorum Grecorum in regno Ungarie constitute per incuriam diocesanorum episcoporum, et per ipsos Grecos, qui valde sunt, sicut asserit, dissoluti, penitus destruantur, a nobis supplicans humiliter et devote ut auctoritate nostra unus fieret episcopatus ex ipsis, qui nobis nullo mediante subesset, vel abbates aut prepositi Latini constituerentur in illis, per quorum studium et diligentiam earundem ecclesiarum status posset in melius reformari. Nos igitur eiusdem regis petitionibus inclinati, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quantum ad praedictas ecclesias accedentes inquiratis diligenter veritatem, utrum per ipsos monachos Grecos eadem monasteria in religionis observantia valeant reformari, utrumne de de diocesanorum episcoporum consensu unus fieri poterit episcopatus ex illis, qui nobis sit immediate subiectus, et quod super iis inveneritis, fideliter conscribentes sub testimonio sigillorum vestrorum ad nostram presentiam destinatis, ut per inquisitionem vestram instructi securius in eodem negotio procedere valeamus. Interim autem ad corectionem eorum impendatis operam efficacem. Datum Laterani XVI Kal. Maii «Pontificatus nostri Anno Septimo»”. Documente privind istoria României, veacul: XI, XII și XIII. C. Transilvania, vol. I (1075-1250), Editura Academiei, București, 1951., p. 367.

primul rând despre starea disciplinară a comunității de monahi greci-călugări ortodocși. Știrea prețioasă dovedește că regalitatea maghiară are conștiința existenței acestei comunități și încearcă, probabil cu scopuri politico-economice, să-i regularizeze statutul. Pentru că destinatarul principal al scrisorii este episcopul de Oradea, putem presupune că ancheta pe care acesta era încurajat să o întreprindă urma să se desfășoare într-un teritoriu care să faciliteze competențele acestui episcop și nu a altuia, deci undeva în zonele Bihor, Sălaj sau Satu Mare de astăzi.

Episcopii diecezani latini, spune informarea papei, ceea ce ne face să presupunem o extensiune a teritoriului anterior pomenit corespunzător unor dieceze, sau o suprapunere a frontierelor diecezane, nu sunt interesați de aceste mănăstiri. Pluralul acesta generos de mănăstiri vine să justifice în bună măsură estimarea lui Moravcsik supramenționată. Așadar, acei diecezani²⁷ respectau competențele teritoriale ale acestor mănăstiri, care, cu siguranță, corespundeau unor unități instituționale laice care le protejau. Imaginea grecilor „stricați” prezentă în document nu face decât să reia un clișeu al polemicii greco-latine, care, opinăm noi, se baza în plină efervescentă hierocratică în Biserica Romană, pe faptul că acești monahi nu erau hirotoniți preoți, așa cum se întâmplase în rândul clerului monahal latin. Partea canonic-instituțională ce urmează în text este extrem de interesantă. Folosind experiența acumulată în Italia în zonele de concentrare greacă²⁸, Inocențiu dorește să confere autoritate canonicodisciplinară acestor biserici-mănăstiri ale grecilor, reunindu-le într-un singur episcopat, ceea ce ne face să credem că este vorba de o concentrare spațială, supus doar autorității lui și textul latin este foarte precis folosind formula canonică tipică - *nullo mediante*. Dacă este vorba de *nullo mediante* acest teritoriu capătă nu doar o coloratură ecleziastică specială, ci chiar și una politică

²⁷ Discuția este mai complicată întrucât întâlnim la nivel antropomic episcopi în regatul maghiar care sunt titulari ai unor nume tradițional monahal-răsăritene Cletus sau Macarie, ceea ce înseamnă că biritualismul oarecum indistinct care caracteriza creștinismul din regatul maghiar era încă viu. Pentru Macarie a se vedea *DIR, C. Transilvania*, I, p. 4, 8; pentru Cletus, episcop de Agria, tot acolo, p. 239, 241, 254, 270, etc.

²⁸ „Where the Greek population was predominant, the Greek bishop remained. Custom consecrated this division: in 1198, Innocent III quashed the appointment of a Latin bishop at Santa Severina, noting that this church was to maintain the Greek language and the Greek rite. In some cases, when the bishop was Latin and the population partially Greek, Greek clerics were to be ordained by the Latin prelate, but were headed by a protopapas, sometimes referred to as archpresbyter Graecorum”. **Jean Richard**, *The Establishment of the Latin Church in the Empire of Constantinople (1204-1227)*, în **Jean Richard**, *Croisades et États latines d’Orient. Points de vue et documents*, Variorum, London, 1992.

în contextul pontificatului lui Inocențiu III. Nullo mediante pentru un teritoriu înseamnă fie amorsarea unei misiuni religioase, în text se pomenește de două ori de „reformarea” mănăstirilor, fie interese politice speciale, care automat ar duce la preluarea în proprietatea apostolică *ius et proprietatem sancti/beati Petri*, înscrierea în *Liber Censuum* (cartea proprietăților Bisericii Romane care cuprinde nu doar mănăstiri, biserici, ci și structuri teritoriale cum a fost Țara Bârsei, dar și regate, ducate; proprietățile sunt intangibile, iar regatele acceptă această situație pentru a nu-și crea probleme de legitimitate) și toate consecințele ce derivă. Sistemul de subordonare ecleziastică este cel tipic peninsular italian, adică fie numirea unui prelat latin și subordonarea acestor mănăstiri în limitele unui episcopat latin, fie numirea unui episcop din rândul grecilor cu acordul episcopilor diecezani *qui nobis sit immediate subiectus*. Decizia finală aparține papei. Sigur că în acest caz suntem într-o situație deja net superioară a ceea ce s-a petrecut în Italia. Aici Pontiful roman dorește fondarea episcopatului pentru a se feri de intruziunile autorităților maghiare și mai ales de poftele aristocrației tribale. Modelul normand din care se inspiră Inocențiu până la un punct este acela al agregării micilor mănăstiri în congregații religioase după modelul latin. Modelul a fost constituit de decizia lui Ruggero al II-lea, care a fondat mănăstire Sfântului Mântuitor din Messina al cărei egumen cu titlul de arhimandrit a fost numit superiorul unui lanț de așezăminte monahale constituit din 40 de structuri siciliene și 9 calabreze²⁹.

Suntem așadar în fața primului document pontifical care aplică principiile subordonării ecleziastice ale creștinilor orientali în spațiul românesc întemeiată pe existența unor structuri monahale rezistente la integrare. Hotărârea pontifului de a crea episcopatul fără a indica o anchetă și asupra situației patrimoniale ne face să credem că situația patrimonială era destul de confuză, tipică pentru statutul mai puțin economic și mai mult spiritual al realităților monahale răsăritene în epocă și în context teritorial, iar dorința de a alătura acest episcopat ce urma a fi creat special pentru grecii diecezelor latine care erau înființate și funcționau de câteva decenii, întărește opinia noastră despre inexistența aici a unei autorități ecleziastice latine³⁰. Documentul nu și-a găsit

²⁹ Giovanni Vitolo, *op.cit.* p. 110-111.

³⁰ Mai cunoaștem exemple de astfel de subordonări ale unor episcopate orientale direct pontifului. Este vorba de cele două episcopate de Alba-Nandorabensis și Brandusium-Branicevo. Dintr-o scrisoare adresată de Grigore al IX-lea episcopului de Cenad la 21 martie 1232 aflăm că „*dolemus non modicum et turbamur, quod Albae... et Brandusii Bulgarorum episcopi, nulli nisi Pontifici Romano subiecti, iam diu ab unitate Ecclesiae declinantes, post greges sodalium evagando, ipsius magisterio se subducunt. - Illius ergo Vicarii, licet insufficientibus meritis, constituti, qui ut*

o soluție³¹, ceea ce ne face să credem că a existat o opoziție în fața dorinței pontificale, opoziție născută, probabil, în ambianța cuceririlor și deposedărilor de la începutul secolului al XIII-lea³².

Ajunși la acest punct al discuției se ridică totuși o întrebare. De ce nu există reacții documentate ale răspunsului non-violent sau chiar violent la presiunile Bisericii Romane în relație cu presiunea uniformizatoare și substituirea haotică sau planificată a monahismului de sorginte greco-slavă cu inițiale formule hibride care ulterior ar fi dus la o “catolicizare” definitivă. Pe de o parte, așa cum a sugerat Giovanni Vitolo, pentru mănăstirile grecești din sudul Italiei supuse atât presiunii politice normande, cât și celei ecleziastice latine, unele așezăminte eremitice dispar odată cu trecerea la cele veșnice a viețuitorului cu charismă care le-a fondat. Răspunsul pentru structurile monahale medii și mari, stabile, așa cum a fost mănăstirea de la Morisena ar putea să vină din partea marelui canonist din secolul al XII-lea Theodor Balsamon. În anul 1195, chiar la sfârșitul activității lui Balsamon, Sinodului din Constantinopol i-a fost adresată de Patriarhul Marcu al Alexandriei o întrebare cu privire la acțiunea și reacția Bisericilor supuse autorității Patriarhului de Constantinopol la presiunile și problemele cu care se confruntă. În întrebare era reclamată lipsa colecțiilor canonice din patrimoniul acestor Biserici și se cereau lămuriri care să poată edifica ierarhia și clerul cu privire la reacția adecvată. Răspunsul Sinodului, redactat de Theodor Balsamon, a fost următorul: „creștinii ortodocși, fie că se găsesc în teritoriul roman

---

drachmam perditam reperiret et ad caulas ubi nonaginta novem reliquerat errabundam ovem propriis humeris reportaret,.. testam induit fragilitatis humanae, mandamus et districte praecipimus, quatenus praedicti episcopi infra competentem terminum a te praefigendum eisdem, ad unitatem Romanae Ecclesiae revertentes, tibi reverenter oboediant et intendant, sollicite moneas et inducas. Quodsi monitis acquiescere forte noluerint, ex tunc subdas episcopatus eorum auctoritate nostra episcopatu Sirmiensi”. **Luigi Tăutu**, *Margherita di Ungheria imperatrice di Bisanzio, în Omagiu canonicului Aloisie Ludovic Tăutu cu ocazia împlinirii etății sale de 80 de ani. Opere. vol. I. Istorice în „Bună Vestire. Organ de zidire creștinească”, XVI, 1975, ianuarie-martie, p. 257-258.*

³¹ O parte din Registrele lui Inocențiu al III-lea s-au pierdut și ar fi putut conține alte evidențe ale raportării Pontifului roman la mănăstirile românești din părțile vestice ale țării noastre.

³² Această dorință de deposedare naturală sau instinctivă din partea cuceritorului maghiar este întărită mai ales după participarea maghiarilor la cruciadă în anii 1217-1220 și împărțirea cu experiența normando-francă. Secularizarea bunurilor Bisericii grecești fusese decisă de participanții la cea de-a patra cruciadă în martie 1204 cu puțin înainte de a doua ocupație a Constantinopolului. În loc să respecte bunurile ecleziastice ale *grecilor* care, de drept, afirma Biserica Romană, îi aparțineau ei, baronii au început deposedarea masivă, fapt ce a atras plângerile episcopilor latini și amenințările lui Inocențiu al III-lea. Doar prin „concordatul” de la Ravennica din 2 mai 1210 se va încerca o conciliere în acest domeniu.

(adică supus împăratului constantinopolitan n.n.) sau în afara acestuia, sunt romani, deci supuși dreptului roman. Dacă se află în afara teritoriului roman și le va fi complet imposibil să urmeze dreptul roman ei vor fi iertați³³. Problema pusă în termeni de drept, puțin sesizabilă în istoriografia noastră, reliefează o mare dilemă cu care s-au confruntat mănăstirile de rit răsăritean atunci când au fost supuse presiunilor Romei și intermediarilor acesteia. Instituția ce intenționează să se suprapună peste condiția de drept inițială care concurase la fondarea și funcționarea așezământului monahal era inspirată de același drept roman, exprima tendința de uniformizare în varianta sa, potrivit aceluiași drept roman. Să nu uităm că Decretul lui Grațian, care este din secolul XII izvorul de drept al Bisericii Romane, asimilează multe din sentințele dreptului romano-iustinian, care au aplicabilitate în Biserica orientală. Astfel că rezistențele legale la presiunea romană erau oarecum nule datorită exigențelor de drept care aveau o sorginte comună, dar erau interpretate diferit. Această soluție juridică însă explică foarte bine panorama descrisă de Agnès Gerhards, care a caracterizat situația birituală a monahismului din cuprinsul regatului maghiar și care va aluneca pe panta jugulării monahismului răsăritean odată cu definițiile canonice de la jumătatea secolului al XIII-lea și apoi a politicii uniformizatoare a Angevinilor (ramura italiană) din regatul ungar.

Vigoarea monahismului de tip răsăritean nu a putut fi obscurată de avansul instituțional al monahismului latin sub formele sale variate: ordine monahale, ordine canonice sau ordine mendicante. Este evident acest fapt din simpla comparație a datelor statistice pe care le avem la dispoziție. Dacă nu ne îndoim de estimarea lui Moravcsik, și nu avem rațiuni a ne îndoii ținând cont de suprafața imensă pe care o are în vedere bizantinologul în cauză, vom constata, pe baza unei statistici paralele, că, în pofida unei riguroase intruziuni în teritoriul maghiar, numărul așezămintelor monahale latine (e adevărat documentate, nu doar estimate) nu ajunge la cifra 600 nici chiar înainte de Reformă. Astfel, dacă la 1200 în cuprinsul Ungariei erau recenzate 60 de mănăstiri de rit latin (dintre care multe suprapuse peste structuri monahale răsăritene), la 1300 înregistrăm 260 unități, cifră care crește spre 1400 la 350 de structuri monahale, conventuale și canonice, pentru ca la 1500 să fie

---

³³ Peter Erdő, *Ius „graeco-romanum” and canon law (critical report)* în *Incontro fra canoni d’Oriente e d’Occidente*, a cura di Raffaele Coppola, Cacucci Editore, Bari, 1994 p. 232 și în același volum studiul lui Konstantinos Pitsakis, *Ius „graeco-romanum” et normes canoniques dans les Églises de tradition orthodoxe*, p. 131.

numărate 390 de așezăminte aparținând ordinelor catolice (monahi, frați mendicanți și alte congregații)³⁴.

Concluziile la care putem să ajungem după această analiză sunt cât se poate de limpezi. Monahismul răsăritean în Transilvania secolelor XI-XIII este o prezență continuă, fără sincope, difuză și ramificată în diverse zone ale acestui areal românesc căruia i se suprapun, în mod nesistematic inițial și mai apoi planificat, formule organizatorice de amprentă latină cu sprijinul sau fără sprijinul aristocrației maghiare. Într-o epocă în care orălitatea era suverană în deciziile cu caracter juridic, există, totuși, documente, emanate de autoritățile ecleziastice de la Roma (în plin efort de subsumare a regalităților europene, deci și a regalității maghiare), care vorbesc despre structuri și instituții monahale orientale în pământ transilvan, reflectând o viață religioasă stabilă și vie în ciuda presiunilor și agasărilor la care era supusă.

În condițiile în care intervențiile externe din punct de vedere disciplinar și temporal în monahismul ortodox din Transilvania au fost efemere și documentate pentru structuri ecclesiale din sudul ce comunica cu Țara Românească se poate admite că monahismul secolelor XI-XIII/XIV rezistă ca tip de organizare până târziu în epoca premodernă, când contactele cu autoritățile fiscale le pun în fața unor prezențe și solicitări inedite la care sunt nevoite să reacționeze. Să adăugăm că Maramureșul, în contextul comitatelor transilvane, are o situație de insularitate, fiind ultimul atașat administrativ, deci conservând, așa cum se vedește și astăzi, o puternică diferențiere culturală față de zonele circumstante. Probabil, procesul de aculturație indus de autoritățile habsburgice ar fi putut contamina monahismul ortodox din Transilvania conducându-l spre formule mai permissive la influxurile occidentale, dacă nu ar fi existat represiunea comandantului militar al Transilvaniei, generalul Adolf Nikolaus von Buccow, care s-a îndreptat, începând cu 1761, timp de trei ani, împotriva ortodocșilor și secundar a secuilor și s-a soldat cu o masivă distrugere a site-urilor monahale ortodoxe. În aceste condiții, monahismul ortodox a fost nevoit să se retranszeze în formule de supraviețuire care reluau tradiția medievală, cu nuclee minore și o interfață socială cât mai puțin vizibilă pentru a evita alte represalii. Circumstanțele secolului al XIX-lea au facilitat cu greu reluarea vieții monahale ortodoxe, în pofida activizării mirenilor

---

³⁴ **Hubert Laszkiewicz**, *Les monastères et les couvents dans la zone frontrière de la Chrétienté latine et grecque en Europe Centrale. Compte rendu des travaux sur l' Atlas d'histoire socio-religieuse de l'Europe du Centre-Est*, în *Moines et monastères dans les sociétés de rite grec et latin*, par Jean Loup Lemaître, Michel Dmitriev et Pierre Gonneau, Librairie Droz, Genève, 1996.

ortodocși. Astfel că momentul 1918 a fost cu adevărat anul mirabil care a descătușat, după secole de vexațiuni, monahismul ortodox transilvan a cărui primă reușită, de după Primul Război Mondial, va fi tocmai Mănăstirea Sfânta Ana de la Rohia. Vigoarea monahală a mănăstirii Rohia de astăzi are, în opinia noastră, un ADN învecinat cu vigurosul și atât de puțin cunoscutul monahism medieval transilvan.

Bibliografie

BAAN Istvan, *La métropole de Tourkia. L'organisation de l'Eglise byzantine en Hongrie au Moyen Âge*, în *Byzantium, Identity, Image, Influence, Abstracts, XIX International Congress of Byzantine Studies, University of Copenhagen, 18-24 august 1996*, Eventus, Copenhagen, 1996.

BAK János, *Queens as Scapegoats in Medieval Hungary*, în *Queens and Queenship in Medieval Europe*, ed. A. Duggan, The Boydell Press, 1997.

BRÉHIER Louis, *Les institutions de l'empire byzantin*, Éditions Albin Michel, Paris, 1970.

DE MEESTER Placide, *De monachico statu iuxta disciplinam byzantinam. Statuta selectis fontibus et commentariis instructa*, Typis Polyglottis Vaticanis, in Civitate Vaticana, 1942.

ERDŐ Peter, *Ius „graeco-romanum” and canon law (critical report) în Incontro fra canonici d'Oriente e d'Occidente*, a cura di Raffaele Coppola, Cacucci Editore, Bari, 1994.

GERHARDS Agnès, *Dictionnaire historique des ordres religieux*, Fayard, Paris, 1998.

Gyula Moravcsik, *Byzantium and the Magyars*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970.

HERVAY Ferenc L., *Repertorium Ordinis Cisterciensis in Hungaria*, Roma, 1984 (Bibliotheca Cisterciensis, 7).

IORGULESCU Vasile, *Le Sud-Est Européen entre Byzance et Occident aux Xe-XIVe siècles. Le cas des roumains*, Trinitas, Iași, 2005.

Istoria României, veacul : XI, XII și XIII. C. Transilvania, vol. I (1075-1250), Editura Academiei, București, 1951.

Istoria românilor. Vol III, Genezele românești, Editura Enciclopedică, București, 2001.

KAPLAN Michel, *Les moines et le clergé séculier a Byzance (Ve-XIIe siècles)*, în *Moines et monastères dans les sociétés de rite grec et latin*, par Jean Loup Lemaitre, Michel Dmitriev et Pierre Gonbeau, Librairie Droz, Genève, 1996.

LASZKIEWICZ Hubert, *Les monastères et les couvents dans la zone frontière de la Chrétienté latine et grecque en Europe Centrale. Compte rendu des travaux sur l'Atlas d'histoire socio-religieuse de l'Europe du Centre-Est*, în *Moines et monastères dans les sociétés de rite grec ret latin*, par Jean Loup Lemaitre, Michel Dmitriev et Pierre Gonneau, Librairie Droz, Genève, 1996.

MADGEARU Alexandru, *Misiunea episcopului Hierotheos. Contribuții la istoria Transilvaniei și Ungariei în secolul al X-lea*, în „Revista Istorică”, 1994, tom V, nr. 1-2.

MORAVCSIK Gyula, *Fontes Byzantini historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Árpád descendentium*, Budapest, 1984

MORINI Enrico, *La Chiesa Ortodossa Storia, disciplina, culto*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna, 1996

Nicolas Oikonomides, *A propos des relations ecclésiastiques entre Byzance et la Hongrie au XIe siècle: le métropolitain de Turquie*, „Revue des Etudes de Sud Est Européen”, 8, 1971, nr. 3.

PĂCURARIU Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a doua, vol. 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.

PERTUSI Agostino, *Monaci e monasteri della Calabria bizantina*, în *Scritti sulla Calabria greca medievale*, Rubettino Editore, Messina, 1994.

RICHARD Jean, *The Establishment of the Latin Church in the Empire of Constantinople (1204-1227)*, în **Jean Richard**, *Croisades et États latines d'Orient. Points de vue et documents*, Variorum, London, 1992.

SCADUTO Mario S.I., *Il monachismo basiliano nella Sicilia medievale: rinascita e decadenza sec. XI-XIV*, Edizioni di Storia e Letteratura, Roma, 1947.

TĂUTU Luigi, *Margherita di Ungheria imperatrice di Bisanzio*, în *Omagiu canonicului Aloisie Ludovic Tăutu cu ocazia împlinirii etății sale de 80 de ani. Opere*. vol. I. *Istorice* în „Bună Vestire. Organ de zidire creștinească”, XVI, 1975, ianuarie-martie, p. 257-258.

TURCUȘ Veronica, TURCUȘ Șerban, *Ordinul cistercian. Artă și instituții cisterciene în Transilvania medievală*, România Press, București, 2003, p. 291-293.

VITOLO Giovanni, *Les monastères grecs de l'Italie méridionale*, în *Moines et monastères dans les sociétés de rite grec et latin*, p. 108.

ASEDIUL MĂNĂSTIRII

N. Steinhardt și Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia în arhivele Securității

MOTTO:

Este bine că stă acolo la mănăstire?

Cine îl frecventează? Are legături cu străinii?

(General-colonel Iulian Vlad: 28 septembrie 1984)¹

Conf. Univ. Dr. **George ARDELEANU**
Facultatea de Litere, Universitatea București

Titlul acestei comunicări este o parafrază asumată după titlul unui volum de documente alcătuit de I. Oprișan – *ASALTUL CETĂȚII. Dosarul de securitate al lui G. Călinescu* – publicat în 2014 la Editura Saeculum. I.O. Deși e vorba de doi intelectuali destul de diferiți în raporturile lor cu puterea comunistă (G. Călinescu, asumat, deși cu rezerve, de sistem, N. Steinhardt, indezirabil chiar de la instalarea sistemului), este semnificativ modul în care urmărirea de către Securitate a fiecăruia dintre aceștia atrage după sine și urmărirea instituțiilor din care fac parte. Altfel spus, o urmărire „la pachet”. Lupa Securității fixată asupra lui G. Călinescu înregistrează inevitabil „mișcările” din interiorul Institutului de Istorie Literară și Folclor, al cărui director era și care avea ulterior să-i poarte numele, pelerinajele lui N. Steinhardt (care oricum avea în spate o veche „carieră” de „obiectiv” aflat în

¹ ACNSAS, Fond informativ, Dosar nr. 207, vol. VII, f. 4.

vizorul Securității), începând din 1973, la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia și intrarea sa, în 1980, în obștea acestei mănăstiri o transformă și pe aceasta din urmă într-o „victimă colaterală”. Dovada: cele opt volume ale Dosarului de Urmărire Informativă a lui N. Steinhardt (încă trei volume din același dosar îi sunt consacrate prietenului și colegului său de “lot” Dinu Pillat), în care există corpusuri documentare substanțiale afectate acestei relații.

După cum am arătat în monografia *N. Steinhardt și paradoxurile libertății* (Humanitas, București, 2009), există trei-patru mari corpusuri de documente în Dosarul nr. 207, atestând o urmărire, fără intermitențe, a lui N. Steinhardt de către Securitate, încă din 1959 (după cum se știe, el avea să fie implicat în procesul *Noica-Pillat*, să fie arestat la 4 ianuarie 1960 și condamnat la 12 ani de detenție politică). Ultimul dosar, în ordine cronologică, purtând indicativul „Scriitorul”, este deschis la 28 februarie 1977, pentru „relațiile cu emigrația reacționară din Occident” și cu postul de radio Europa liberă, și închis la... trei luni după moartea sa. Povestea de dragoste dintre Steinhardt și Mănăstirea Rohia este cuprinsă, cu precădere, în paginile acestui dosar.

După cum spuneam, Securitatea era la curent cu vizitele făcute de N. Steinhardt la Mănăstirea Rohia, anterioare intrării sale în viața monahală. Altfel spus, era la curent cu „preistoria” călugăririi sale. Dovadă, printre altele, o *Notă de analiză* din 31.07.1982, în care se recapitulează (ca în majoritatea unor astfel de note) procesul de urmărire a acestuia și în care, la un moment dat, se precizează:

Începând din anul 1970, a început să facă vizite pe la diferite mănăstiri din țară, unde tatona posibilitatea stabilirii la una din aceste mănăstiri. La recomandarea lui CONSTANTIN NOICA și după convingerea sa personală a hotărât să se stabilească la Mănăstirea Rohia din jud. Maramureș, unde afirmă că este mai multă liniște. Aici s-a împrietenit cu starețul SERAFIM MAN și a început să-și petreacă o mare parte din timpul anului, lucrând la aranjarea și inventarierea bibliotecii mănăstirii².

Cine poate contesta o asemenea informație?

Și cu toate acestea, momentul *efectiv* al tunderii în monahism a lui N. Steinhardt, din 16 august 1980, a scăpat, în pofida „încadrării sale informative”, Securității (nota de analiză menționată anterior este, repet, din 1982).

² *Ibidem*, vol. 5, f. 262. (Am utilizat în text alternanța *mănăstire/mânăstire* în funcție de ocurența acestor forme în documentele citate, n.n. G.A.).

Eroare fatală din punctul de vedere al acestei instituții opresive, după cum vom vedea, Securitatea având tot interesul ca acest lucru să nu se întâmple, pentru că în mănăstire „obiectivul” ar fi fost mai greu de supravegheat. Iată, de pildă, un comunicat al Inspectoratului Județean Maramureș/Securitatea Tg. Lăpuș, din 05.09.1980, transmis Inspectoratului Municipiului București al M.I.-Securitate, ca răspuns la „adresa dv. nr.134/C.I./0043454 din 17.07.1980 privind pe STEINHARDT NICU-AURELIU”, în care se spune că cel urmărit a stat la Mănăstirea Rohia până la 3.09.1980, după care a plecat la București, urmând să revină la o dată apropiată pentru a-și continua lucrările de inventariere a bibliotecii, că a vizitat mănăstirea în urmă cu aproximativ doi ani, că a intrat în relații mai apropiate cu starețul Serafim Man, căruia i-a promis că va reveni pentru a-l ajuta dezinteresat la amenajarea bibliotecii mănăstirii, că trimite mănăstirii colete cu cărți pentru completarea bibliotecii, că volumele de mai mare valoare au fost depozitate într-un loc special, că viețuitorii mănăstirii sunt la curent cu statutul de fost deținut politic al acestuia și cu convertirea sa la creștinism etc. Sunt menționate și numele persoanelor de la care a primit corespondență (I. Ianolide și Ella Goldstein) și chiar se schițează un portret psihologic:

Este o fire rezervată, în timpul scurt cât a stat la mănăstire, deși a fost încadrat informativ, nu s-a reușit pătrunderea în intimitatea acestuia, nu a fost vizitat de persoane din afara mănăstirii și nici nu s-a angrenat în discuții mai apropiate cu viețuitorii mănăstirii³.

Comunicatul, semnat de Mr. Goran Gheorghe și Lt. Col. Mira Victor, nu suflă niciun cuvânt despre călugărirea lui Steinhardt...

Abia peste o jumătate de an, Securitatea află despre acest eveniment. Primul document care îl consemnează este o Notă de analiză din 26.02.1981 întocmită de I.M.B. Securitate, o notă cu multe teme – cea mai obsedantă vizează tot relațiile cu „emigrația reacționară din Occident” – care conține un paragraf important consacrat momentului respectiv:

În perioada la care se referă analiza, mai precis în lunile iulie, august și noiembrie, decembrie 80... STEINHARDT NICOLAE s-a aflat la mănăstirea ROHIA din județul Maramureș, unde sub influența unor puternice idei mistico-religioase s-a călugărit⁴ în secret, asistat doar de starețul MAN SERAFIM.

³ *Ibidem*, vol.5, f. 148.

⁴ Cuvinte și sintagme subliniate în text (n.n. G.A.).

Întrucât are obligația ca periodic să se afle la mănăstire, la sfârșitul lui februarie va pleca din nou la Rohia.

Din supravegherea informativă a celui în cauză pe timpul cât s-a aflat la mănăstirea ROHIA a rezultat că a menținut legătura prin corespondență cu elementele din emigrație și s-a pus la curent cu evenimentele ascultând postul de radio Europa liberă.

Deși a fost încadrat informativ nu s-a putut intra în intimitatea concepțiilor sale pe perioada șederii la mănăstire⁵.

E de la sine înțeles că după această „descoperire”, *id est* după acest „deficit” de vigilență, măsurile de supraveghere ale Securității se intensifică, părintele Nicolae și Mănăstirea Rohia devenind un „cuplu” și în exercițiile de manevră ale instituției cu pricina. Chiar în planul de măsuri anexat notei de analiză menționate, întocmit de căpitanul Iosif Robu (noul ofițer care avea să coordoneze urmărirea lui Steinhardt), câteva dintre acestea se concentrează pe relația Steinhardt-Rohia: interpunerea unui informator care să dea note despre activitatea lui Steinhardt la Rohia (pentru aceasta se solicită sprijinul Direcției I!), studierea posibilității și a oportunității instalării mijloacelor T.O. (microfoane), la Rohia. Acest al doilea deziderat, realizat cu succes la București, nu a fost niciodată îndeplinit la mănăstirea Rohia...

Pe o rezoluție semnată de căpitanul Vasile Măierean, de la sfârșitul documentului amintit, se solicită intensificarea colaborării cu Inspectoratul de Securitate al Județului Maramureș și chiar se pune problema deplasării unei echipe de la București în județul respectiv „pentru măsuri complementare de lucrare a obiectivului”⁶.

Mecanismele de supraveghere se extind și se multiplică, Securitatea reușește să se insinueze din ce în ce mai mult în intimitatea vieții monahale a lui N. Steinhardt și a relațiilor acestuia din interiorul, dar și din afara mănăstirii. Într-o altă *Notă de analiză*, din 18 noiembrie 1981, realizată prin cooperarea organelor de Securitate din Inspectoratele Județene Maramureș, Vâlcea și Timiș (!), dar și pe baza notelor date de informatorii „Alexandru” (alias Al. Paleologu) și „Adrian Cozmescu” (alias Emanuel Vidrașcu), dincolo de detaliile pentru care era urmărit încă de la deschiderea noului dosar, se face o descriere semnificativă a recente ipostaze a existenței monahului Nicolae. Pentru biografia lui N. Steinhardt o astfel de descriere nu este lipsită de importanță:

⁵ ACNSAS, *Fond informativ*, Dos. cit., vol. 5, f. 168.

⁶ *Ibidem*, vol. 5, f. 169.

Steinhardt Nicu - Aurel a petrecut majoritatea timpului din această perioadă la Mănăstirea Rohia din Județul Maramureș (în București a venit doar la data de 18 iulie până la data de 20 septembrie 1981), unde se află și în prezent.

A făcut două excursii, una în grup, la mijlocul lunii iunie, și alta ca invitat, la mănăstirile din Vâlcea (Arnota, Horezu, Iezeru etc.).

Aceste deplasări sunt făcute atât în interes personal, cât și pentru rezolvarea unor probleme ce-i revin în calitate sa de călugăr, din partea Mănăstirii Rohia și a Arhiepiscopiei Clujului.

Rezultă că s-a acomodat tot mai mult cu viața de călugăr, cu toate că are unele fricțiuni cu unii călugări de o mentalitate mai înapoiată, considerând că această postură este singura soluție de existență a sa.

Se bucură totuși de un regim preferențial în sensul că nu este obligat să rămână tot timpul la mănăstire, este trimis de către starețul Mănăstirii Man Serafim, cu care se află în bune relații, să rezolve unele probleme mai delicate. În timpul verii i-a aranjat acestuia, care este grav bolnav, o internare la dr. Dănilă din București.

În relații foarte bune se află și cu arhiepiscopul Clujului, Justin Maramureșeanul, pe care îl vizitează când se deplasează la Cluj. Acest fapt rezultă și din faptul că recent Steinhardt Nicu - Aurel a trimis o scrisoare lui Noël Bernard în care îl acuză destul de vehement pentru unele informații neverificate făcute într-o emisiune pe tema cultelor în România în care este vizată și persoana lui Justin Maramureșeanul⁷.

Tot legat de viața monahală a lui N. Steinhardt și atașamentul său față de Mănăstirea Rohia, trebuie menționat faptul că acesta depune un efort susținut în selectarea și aranjarea bibliotecii acestei mănăstiri, completându-i fondul de cărți prin donațiile personale de cărți (și-a dus deja jumătate din bibliotecă), iar recent, prin unele completări la testamentul său, a indicat ca restul de cărți și alte bunuri personale din București să fie tot ale Mănăstirii Rohia.

În unele afirmații făcute către prietenii și cunoștințele sale, cel în cauză lasă să se înțeleagă că de aici încolo și până la dispariția sa își va duce viața la mănăstire, iar în București (care nu-i mai place deloc nici măcar ca atmosferă și climă) vine doar în vizită, îndeosebi pentru rezolvarea problemelor de natură literară la Uniunea Scriitorilor și la diverse reviste ca *Secolul 20*, *Viața Românească*, *Editura Albatros* etc.⁸.

Trebuie precizat, printre altele, că Securitatea a reușit să obțină informații de la toate mănăstirile din Vâlcea pe care le-a vizitat N. Steinhardt. În dosarul citat sunt note informative provenite de la toate aceste mănăstiri,

⁷ Scrisoarea către Noël Bernard, trimisă pe adresa lui Virgil Ierunca, datată 12.10.1981, a fost confiscată, cu plic cu tot, de către Securitate, deci nu a mai ajuns la destinație. Recuperată din arhivele CNSAS (Dos.cit., vol.5, ff.193-200), ea a fost publicată de către noi în *România literară*, nr.15/2009, p.13.

⁸ ACNSAS, Fond informativ, Dos. cit., vol. 5, f. 201.

unele date chiar de ierarhii care le păstoreau. Și încă un detaliu, ceva mai „picant”: paragrafe întregi din această notă de analiză sunt preluate aproape identic dintr-o notă informativă dată de „Alexandru” în data de 15.10.1981... Cine a spus că plagiatul este o descoperire recentă?

În aceeași notă de analiză se mai menționează un detaliu care îi face pe ofițerii de Securitate să frisoneze, cum vom vedea, și anume acela că Steinhardt și-a păstrat garsoniera din strada Ion Ghica, Nr. 3, pe care, în intervalul de timp în care se află la Rohia, o cedează spre găzduire unor preoți și călugări în trecere prin București.

Dacă dezideratul instalării mijloacelor de Tehnică Operativă în chilia părintelui Nicolae de la Rohia, așa cum am văzut, a eșuat, celălalt, al infiltrării unor informatori în proximitatea sa în același spațiu, a dat unele rezultate. În Dosarul Nr. 207 sunt menționate mai multe nume, evident codificate: „Starețul”⁹, „Pop Vasile” (din interiorul mănăstirii), „Anghel”, „Lucian”, „Mureșan Ioan”, „Nistor”, „Botizan”, „Apostol Nicolae”, „Preda Narcis” etc. (din afara mănăstirii). Unii dintre acești colaboratori au dat note informative, alții nu, posibilele note pe care le-ar putea furniza aceștia din urmă rămânând doar în intențiile ofițerilor coordonatori, formulate în planurile de măsuri. Există, totodată, și unele note nesemnate. După cum există și note semnate cu nume de cod sau nesemnate, dar care oferă unele date care îi deconspiră pe informatori (de exemplu, unul dintre aceștia se referă, într-o notă din 10 august 1982, la un text personal intitulat „Maramureșul în opera lui M. Eliade”)¹⁰.

Altele probează umorul, nu ne dăm seama dacă voluntar, al autorilor. Iată, de pildă, cum se termină o notă, altfel destul de inofensivă, dată de „Pop Vasile” (avându-l ca ofițer de legătură pe lt. maj. Călina Constantin de la Securitatea Tg. Lăpuș) la 15.01.1982:

În străinătate pe timp ce trece scrie tot mai puțin și i-am indicat să scrie pe cărți poștale pentru a fi scutit de ispita de a scrie și ce nu trebuie scris¹¹.

Cred că atmosfera și mediul limitat din cadrul mănăstiresc a avut o mare influență asupra limitării lui de la problemele de interes ce le are la ce nu trebuie să-l intereseze¹².

⁹ Nicio legătură, evident, cu starețul Mănăstirii Rohia (n.n.G.A.).

¹⁰ ACNSAS, *Fond informativ*, Dos. cit., vol. 6, ff. 10-11.

¹¹ Pasaj subliniat în text de către ofițerul de legătură (n.n.G.A.).

¹² ACNSAS, *Fond informativ*, Dos. cit., vol. 5, f. 214.

Un discurs aproape nastratinesc..., merit mai degrabă să-l protejeze pe cel urmărit decât să-l incrimineze. O subversivitate foarte discretă transpare din aceste rânduri ale informatorului, după cum am putut vedea, iar pasajele subliniate de ofițer demonstrează că acesta „s-a prins”. Ceea ce este iarăși amuzant... Aceasta însă nu-i inocentează cu totul, deculpabilizându-i pe cei în cauză... Printre altele, și pentru simplul motiv că au acceptat să devină rotițe în funcționarea Mecanismului.

Mecanism care, cel puțin în cazul urmăririi lui N. Steinhardt, capătă dimensiuni patologice. Orice deplasare a lui Steinhardt de la București la Rohia declanșa un vast angrenaj al supravegherii: Inspectoratul de Securitate al Municipiului București (ISMB) alerta toate departamentele teritoriale de Securitate prin care trecea „obiectivul”: Alba, Cluj, Bistrița, Maramureș etc. De asemenea, după cum am putut vedea, multe note de analiză erau redactate de ofițeri din toate aceste județe (și din altele!).

Însă climaxul, punctul de maximă tensiune al ciocnirii dintre „obiectiv” și acest Mecanism, pentru secvența care ne interesează, este probabil momentul 1983-1984, când Securitatea descinde la Mănăstirea Rohia și-i confiscă lui Steinhardt 21 de cărți din fișetul special al bibliotecii. Ce se întâmplase, de fapt? Cu ocazia celor două călătorii în Occident (din 1978 și 1979-1980), Steinhardt primise de la prietenii săi (Monica Lovinescu, Emil Cioran, Horia Stamatu, Mira Simian etc.) mai multe volume (unele cu dedicații), ca și volume ale unor autori la care cei mai mulți dintre noi nu aveam acces atunci: Alexandr Soljenițan, Vladimir Bukovski, Nadejda Mandelstam, Andrei Saharov, Vladimir Volkoff, Alexandr Zinoviev, Igor Șafarevici, André Glucksmann, Jean François Revel etc. La Rohia, el își constituise un mic depozit secret cu aceste cărți, pe care le arăta doar celor apropiați. La un moment dat, este vizitat de un grup de scriitori cărora Steinhardt le arată marea bibliotecă a mănăstirii și – naivitate monahală? vanitate laică? – le arată și fișetul său clandestin. Unul dintre aceștia era – fapt obișnuit pentru vremea aceea – Denunțatorul.

Un document relevant pentru această temă este o notă, datată 6 decembrie 1983, semnată cu numele de cod „Lucian”:

Revenim în acest context unde e vorba de scriitori asupra prezenței lui NICU STEINHARDT (scriitorul-călugăr !?) de la Mănăstirea Rohia. La Rohia acesta este un fel de bibliotecar, de custode al bibliotecii de la Rohia, unde a întocmit un fond voluminos de cărți, o adevărată bibliotecă a emigrației române din străinătate (Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Șt. Baciu, Pamfil Șeicaru, Paul Goma etc. – multe fiind cărți cu autograful autorilor) (Informația ne-a fost furnizată de scriitorul bucureștean ION BUJOR PĂDUREANU, care în noiembrie 1983 a fost la Rohia).^{13 14}

¹³ Sintagme subliniate în text (n.n. G.A.).

¹⁴ ACNSAS, *Fond informativ*, Dos. cit., vol. VI, f. 130.

Nu este clar dacă “Lucian” și Ion Bujor Pădureanu sunt una și aceeași persoană (în acest caz, finalul notei, prin suprapunerea dintre „personaj” și autorul notei ar fi o strategie de conspirare). În *Jurnalul* Monicăi Lovinescu, numele lui Bujor Pădureanu, fost securist al Uniunii Scriitorilor, este dat în mod cert ca autor al denunțului¹⁵. Cu Ion Bujor Pădureanu mai fusese la Rohia și Cornel Popescu de la Cartea Românească, însă - așa cum reiese dintr-o altă notă informativă realizată pe baza discuțiilor cu Steinhardt¹⁶ – nu acesta era turnătorul.

Una peste alta, Securitatea intră „pe fir” și la 25 mai 1984 face o percheziție la Mănăstirea Rohia, în urma căreia sunt ridicate cele 21 de volume. Procesul verbal al confiscării, redactat de Lt. col. Bob Ion și Cpt. Călina Costantin, ambii de la Inspectoratul de Securitate Maramureș, și Mr. Rădulescu de la Inspectoratul M.I.București, se află în volumul VI al Dosarului 207, la filele 220-221. (Din nefericire, aceste cărți nu au mai fost niciodată recuperate!). Cu puțin timp înainte, în 14 mai 1984, Securitatea îi ridicase de la București din nou *Jurnalul fericirii*. Era a doua confiscare (prima: 14 decembrie 1972) a acestei cărți extraordinare. Dar despre povestea Jurnalului fericirii nu e vorba aici, ea fiind detaliată atât în monografia pe care i-am consacrat-o lui N. Steinhardt, cât și în postfețele celor două variante publicate la Polirom (*Jurnalul fericirii*, Mănăstirea Rohia - Polirom, Iași, 2008 și *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de La Rohia*, Mănăstirea Rohia - Polirom, Iași, 2012).

Această confiscare “la pachet” îi va alerta atât pe prietenii din țară, cât și pe cei din străinătate ai „Scriitorului”. Monica Lovinescu și Sanda Stolojan¹⁷ vor consemna aceste evenimente în volumele lor de memorii, iar *Europa liberă* va realiza, în 9 septembrie 1984, o emisiune pe această temă¹⁸.

E de la sine înțeles că acest moment se va reflecta în majoritatea documentelor care vor compune Dosarul nr. 207 de acum înainte (note de analiză, note informative, planuri de măsuri, comunicări între diferitele direcții și servicii ale Securității centrale și teritoriale etc.), devenind, de fapt, un leitmotiv. Iată, de exemplu, cum se oglindesc trăirile celor implicați într-o

¹⁵ **Monica Lovinescu**, *Jurnal 1981-1984*, Humanitas, București, 2002, p. 317.

¹⁶ ACNSAS, *Fond informativ*, Dos. cit., vol VI, f. 260.

¹⁷ **Sanda Stolojan**, *Nori peste balcoane. Jurnal din exilul parizian*, Humanitas, București, 1996, p. 198.

¹⁸ ACNSAS, *Fond informativ*, Dos. cit., vol. VI, ff. 282-283, vol. VII, f. 68.

notă informativă furnizată de sursa „Nistor”, un apropiat al lui Steinhardt, din 6 septembrie 1984. Selectăm câteva paragrafe din această notă destul de amplă și pentru expresivitatea ei de adevărată proză literară, din care accentele comice nu lipsesc, și pentru că din ea transpare chipul viu al lui N. Steinhardt. Este vorba de o vizită pe care „sursa” împreună cu soția și cu pictorul Cornel Ailincăi din Cluj, însoțit și acesta de soție, i-au făcut-o părintelui Nicolae la Mănăstirea Rohia, în data de 1 septembrie 1984. După ce în această notă sunt transcrise mai multe episoade ale vizitei și mai multe teme ale discuțiilor cu cel urmărit, se ajunge la informația, furnizată de „Nistor”, referitoare la emisiunea transmisă de *Europa liberă* din 29 august 1984, consacrată „brimadelor polițienești” întreprinse de Securitate împotriva lui Steinhardt, emisiune pe care însă acesta o ratase. (Faptul este cu atât mai semnificativ cu cât – să nu uităm – în 14 martie 1983 Steinhardt fusese anchetat și avertizat de către Securitate să întrerupă orice legătură cu persoane stabilite în străinătate și cu postul de adio Europa liberă.) Să derulăm în continuare filmul discuțiilor și al evenimentelor:

[...]

Sursa: [...] Despre tine s-a spus doar că ai fost percheziționat acasă și că ți s-au confiscat cărți. Drept să-ți spun, mă bucură că ăia n-au vorbit și despre vizita Securității de aici, de la mănăstire – pentru că îmi închipui că autoritățile ecleziale, episcopul care ține atât de mult la tine, ar fi fost jenate să se facă vâlvă și în jurul acestei probleme.

N.S.: Ai dreptate, m-ar mâhni să-i fac greutăți după ce s-a arătat atât de înțelegător cu mine.

Sursa: O singură soluție – să ai mai multă grijă asupra ce și cui spui. Asta dacă vrei să nu fie stânjenit scrisul tău, adică lucrul cu adevărat important pe care îl faci.

N.S.: Ai dreptate, dragul meu, „gura bate fundul”. Trebuie să respect litera evangheliei: „Pune lacăt gurii tale”. M-am gândit chiar să mă las de scris în condițiile vieții de astăzi...

Sursa: Nimeni nu-ți spune să te lași de scris, dar ar fi bine să ai grijă de relațiile cu oamenii. Prea dai cui nu trebuie amănunte: că am cutare cărți, că mi s-a întâmplat cutare... Cum de au aflat cei de la „Europa liberă” ce s-a întâmplat la București?

N.S.: Greu de spus cine i-a informat. Anchetele mele de acolo au durat mult timp, prietenii negăsindu-mă acasă m-au întrebat ce și cum, cineva le-o fi spus și celor de la Europa...

Apoi discuția a alunecat iar spre cât de greu merg unele lucruri astăzi, că este îngrijorat de deprecierea calității vieții, de turnători, de cele ce-i este dat zilnic să audă de la bietele femeii care vin cu necazuri la mănăstire, să afle sfat și

încurajare: 80% din necazuri țin de viața familială – beții, bății, destrăbălare, toate din vina alcoolului în care oamenii caută refugiul.

Se făcuse târziu, era ora 22, N.S. s-a retras să se pregătească de culcare: urma să se odihnească puțin înainte de slujba de la miezul nopții. Sursa și A.C., în timp ce soțiile se pregăteau de culcare, au mai făcut o raită pe aleile din preajmă. La întoarcere, ghemuită sub fereastra camerei lui N.S., AILINCĂI a observat o umbră, atrăgându-i și sursei atenția. Sursa a rămas pe o bancă, iar A.C., îndreptându-se brusc spre clădire, l-a putut observa pe cel de sub fereastră.

A doua zi, N.S. a fost ocupat până la amiază cu slujba, cu solicitările de sfaturi (țărănci, dar și orășeni de prin jur, veniți cu mașinile, vreo 30 aproximativ). Vizitatorii au făcut o vizită în LIGHED, un loc pitoresc din preajmă – apoi pe la 12,30 s-au întors. N.S. îi aștepta, și cum încă nu sunase clopotul de masă, i-a condus să viziteze muzeul (colecția de obiecte vechi, icoane pe sticlă, cristale de mână, cărți de cult din veacul al XVII-lea și al XVIII-lea etc.). A urmat masa – în timpul ei starețul¹⁹ a relatat că încearcă să obțină autorizația pentru ridicarea altei biserici a mănăstirii, cea veche, improprie, fiind prea mică pentru a primi atâta mulțime de oameni – etc.

NICU STEINHARDT a ținut ca după masă să fie și el, măcar printr-un fleac gazdă – și anume să ofere musafirilor o cafea, cafeaua fiind unicul lux pe care și el, N.S., și-l poate permite duminică. În timp ce pregătea cafeaua, A.C. i-a spus sursei că identificase pe cel ce stătea ghemuit pe sub fereastra lui N.S. cu o seară înainte – călugărul PAISIE, care își are locuința la etaj, tot în „Casa poetului”.

Sursa care observase pe masa lui N.S. un aparat de radio VEF a profitat de ocazie, pt. a-i spune lui N.S., în prezența lui A.C.: „Probabil că mai ascuți radio din când în când...”

N.S.: Cam ca toată lumea...

Sursa: Uite, NICULE, d-l AILINCĂI a remarcat că sub fereastra ta stă ghemuit cineva. Mai mult, azi l-a văzut la masă cu noi: călugărul PAISIE. Dacă ascuți, ascultă mai discret și mai ales ai grijă și nu comentezi niciun fel de știre cu nimeni, călugăr sau mirean...

N.S.: Asta oricum n-o fac, dar vorba ceea, paza bună... Mulțumesc, copii, că mi-ați atras atenția.

[...] ²⁰

N. Steinhardt redevine un „caz”, iar alerta se va produce, de fapt, de ambele părți ale baricadei, de vreme ce însuși Generalul-colonel Iulian Vlad, la acea vreme adjunct al ministrului de Interne, intervine în joc pentru lămurirea cazului cu pricina. Într-o interpelare către Generalul Aron Bordea (un alt

¹⁹ Antonie Perța (n.n.).

²⁰ ACNSAS, Fond informativ, Dos. cit., vol. VI, f. 280. (Pasajele marcate cu litere italice subliniate în text, n.n. G.A.)

„greu” al Securității), din 28 septembrie 1984, acesta formulează 12 întrebări, care sunt o probă elocventă a unei asemenea alerte. Iată două dintre acestea (dintre care una constituie mottoul acestei comunicări):

9. *Ce măsuri de supraveghere sunt asigurate la Mănăstirea Rohia?*

11. *Este bine că stă acolo la mănăstire? Cine îl frecventează? Are legături cu străinii?*²¹

Observațiile și măsurile „dispuse” trădează aceeași neliniște:

Dacă în conducerea Direcției I cazul se analiza exigent, raportul nu se promova fără a clarifica aceste probleme.

Cazul nu este temeinic controlat, cunoscut și stăpânit.

*Dispuneți măsurile ce se impun și exercitați-vă ferm atribuțiile de control și răspundere*²²

Este evident că pentru Securitate faptul că N. Steinhardt se afla la Rohia era o mare problemă. Spațiul de manevră al Poliției Politice era mult mai redus aici (instalarea mijloacelor T.O., acțiuni de filaj, interceptarea corespondenței etc.) decât la București. De pildă, interceptarea convorbirilor telefonice dintre părintele Nicolae și viețuitorii Mănăstirii Rohia era posibilă doar când acesta se afla la București, nu și când se afla la Rohia. Același lucru era valabil și în privința conversațiilor la domiciliu. Volumele X și XI ale Dosarului 207, consacrate unor astfel de interceptări, sunt o probă elocventă în acest sens.

Tocmai de aceea, Securitatea va iniția niște măsuri de compromitere, de discreditare a “obiectivului”, de „intoxicare” a opiniei publice în ceea ce îl privește pe acesta, în scopul eliminării sale din cinul monahal. Iată două dintre aceste strategii:

Una dintre ele este formulată într-o adresă a Direcției I din Departamentul Securității Statului, din 22 decembrie 1984, și poartă semnătura Generalului-maior Aron Bordea și a colonelului Mihai Ciupercă:

Mai avem în vedere conlucrarea cu Serviciul independent “D” pentru elaborarea de variante care să fie lansate în anturajul „Scriitorului”, în scopul izolării, discreditării și dezinformării. Sunt informații potrivit cărora convertirea la creștinism și retragerea acestuia la mănăstirea Rohia a produs surpriză

²¹ *Ibidem*, vol. 7, f. 4.

²² *Ibidem*.

în cercurile coreligionarilor, în rândul altor categorii de persoane. Există surse și relații oficiale care pot strecura spre exemplu versiuni în sensul că cercurile evreiești i-au cerut să se convertească pentru a putea pătrunde în scopuri informative în ierarhia bisericii ortodoxe²³

Cealaltă însă e și mai „tare” și trădează într-un grad și mai ridicat nivelul de alertă al Securității. Tatonată într-un plan de măsuri stabilit de Mr. Iosif Robu, anexat unei *Note de analiză* din 13.11.1985 („Pentru a limita posibilitățile lui STEINHARDT NICU-AUREL de a intra în contact cu un număr mare de persoane, între care și foști condamnați pe care încearcă să-i influențeze negativ, prin organele corespunzătoare din cadrul Departamentului Cultelor și Arhiepiscopiei Cluj, vor fi inițiate măsuri de clarificare a situației duplicitare a acestuia de locatar în București și călugăr la Rohia, cu scopul de a fi îndepărtat de la mănăstire.”), o astfel de strategie va fi exploatată cu mult zel... teologic de însuși Generalul-maior Gianu Bucurescu, într-o adresă către I.J. Maramureș din 14 ianuarie 1986:

Întrucât sus-numitul se află în prezent la Mănăstirea Rohia, județul Maramureș, unde va rămâne până în luna mai 1986, vă rugăm ca, în conformitate cu nota de analiză întocmită în comun la Direcția I, unde cazul se află în control, să întreprindeți măsuri de supraveghere a sa pe timpul șederii pe raza dvs. de competență.

Totodată, având în vedere că Steinhardt Nicu-Aurel deține o garsonieră în București împreună cu dependențele necesare, fiind în același timp călugăr la mănăstirea mai sus menționată, rezultă că acesta încalcă unul din cele trei voturi prevăzute în regulamentul monahal (sărăcie de bună voie), fapt pentru care vă rugăm ca prin factorii competenți să se întreprindă măsuri de clarificare a situației sale duplicitare din acest punct de vedere²⁴.

Așadar situațiile dramatice nu exclud momentele de deriziune. Generalul Gianu Bucurescu, cel care va juca un rol important în reprimarea manifestațiilor din 1989, știa, in anno Domini 1986, care sunt cele trei voturi monahale...

Spre cinstea ei, Mănăstirea Rohia nu s-a lăsat ademenită de suprafețele insidioase ale unor astfel de capcane și nu a cedat presiunilor exercitate de Poliția Politică.

²³ *Ibidem*, vol. VII, f. 64.

²⁴ *Ibidem*, vol. VII, f. 141.

Drept pentru care „binomul” Steinhardt-Rohia va rămâne sub lupa Securității până la sfârșitul monahului Nicolae și, de fapt, până la sfârșitul Securității înseși. Să mai menționez, pentru secvența de timp care face obiectul acestei comunicări, doar două momente:

O întâlnire – filată de Securitate – dintre N. Steinhardt și Michel Combes, la 21 august 1988, la Mănăstirea Rohia (obiectivul „Corbu” - numele de cod, în această notă, al lui M. Combes - a fost luat în filaj de serviciul aferent de la Cluj-Napoca, a fost „condus” la Rohia, unde au fost „scanate” cele două întâlniri cu monahul Nicolae, și a fost „condus” la întoarcere pe traseul Rohia - Tg.Lăpuș – Gâlgău – Dej – Gherla, unde a fost scos din filaj, după ce a fost anunțat organul corespunzător de la Cluj)²⁵. (Din fericire, în această acțiune de filaj nu s-au putut înregistra și convorbirile dintre cei doi urmăriti.) Era o întâlnire de “gradul III” în viziunea Securității, dată fiind calitatea lui M. Combes de ginere al Doinei Cornea. De altfel, într-o *Notă de analiză* din 1987, se formulase ipoteza unei tentative de contactare a Doinei Cornea înseși de către N. Steinhardt și se luaseră măsuri de prevenire a unei astfel de întâlniri²⁶.

O posibilă contactare a lui N. Steinhardt de către un grup important de scriitori, în vederea semnării unei scrisori de protest împotriva regimului²⁷.

Cât despre aportul Securității în monitorizarea înmormântării lui N. Steinhardt, din 2 aprilie 1989 (rol care nu se va încheia atunci...), lucrurile sunt bine știute. Mai multe mărturisiri cuprinse în *Caietele de la Rohia*²⁸, confesiunea lui Stelian Tănase din *Ora oficială de iarnă. Jurnal 1986-1990*²⁹ ș.a. fixează în memoria noastră acest moment.

²⁵ *Ibidem*, vol. VIII, ff. 176-177.

²⁶ *Ibidem*, vol. VIII, ff. 93-04.

²⁷ *Ibidem*, vol. VIII, ff. 84, 108. *Vezi și Cartea Albă a Securității*, Editura Presa Românească, București, 1996, pp.394-412.

²⁸ N. Steinhardt, *Cultură și credință. Caietele de la Rohia (I-III)*, ediția a doua revizuită și adăugită, alcătuită de **Florian Roatiș**, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

²⁹ Editura Institutului European, Iași, 1996, pp. 116-117.

În loc de concluzii:

Câteva argumente privind rolul extraordinar jucat de Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia în destinul lui N. Steinhardt:

- A acceptat să-l primească pe N. Steinhardt în obștea sa, ignorând cu seninătate statutul de fost deținut politic al acestuia, în condițiile în care alte mănăstiri au refuzat să facă acest lucru;
- A acceptat să-l primească pe N. Steinhardt în obștea sa, neținând seama de originea evreiască a acestuia. Altfel spus, nu a fost marcată de prejudecata antisemită conform căreia „un evreu convertit este un evreu în minus, dar nu este un creștin în plus”;
- A rezistat cu multă demnitate, înțelepciune și curaj în fața presiunilor exercitate de Securitate de a-l elimina din cinul monahal;
- A acceptat ca N. Steinhardt să-și continue activitățile culturale, laice, și după intrarea în mănăstire. Altfel spus, nu l-a condamnat la „izolare” monastică, ceea ce a fost spre folosul ambelor părți și a noastră a tuturor;
- A acceptat să-i ofere amvonul mănăstirii, de unde a ținut minunatele sale predici cuprinse în volumul *Dăruind vei dobândi*. Cuvinte de credință, deși N. Steinhardt nu era hirotonit preot. Și-a asumat și din acest punct de vedere un risc, dat fiind că predicile părintelui Nicolae erau mai degrabă atipice, aveau o înaltă amplitudine culturală și un ridicat potențial subversiv;
- După moartea lui N. Steinhardt, Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia s-a dovedit a fi un moștenitor vrednic, care nu-și risipește valoroasa moștenire culturală și spirituală care i-a rămas: amenajarea chiliei memoriale *N. Steinhardt*, vizitată de foarte mulți turiști; acțiunile Fundației *N. Steinhardt*; construirea Centrului Cultural „N. Steinhardt”; editarea științifică, în colaborare cu Editura Polirom, a *Integralei operei lui N. Steinhardt*, proiectată în 21 de volume (din care până în prezent au apărut 17 volume), unul dintre cele mai complexe proiecte editoriale din România de după 1990.

Altfel spus, în toate aceste situații Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia a pus Duhul deasupra Legii... Încât, după mai bine de 30 de ani, putem să răspundem la întrebarea formulată de Generalul de Securitate Iulian Vlad: *Da, a fost foarte bine că N. Steinhardt a stat acolo la mănăstire...*

***

„...monahii aceștia, neamul acesta de păstori și țărani – oamenii aceștia atât de diferiți de mine, m-au primit, înțeles și acceptat cu o mărinimie, o bunăvoință, o răbdare, o simpatie care au desființat orice barieră și mă fac să mă simt la ora 2 a.m., ora adevărului, cu totul nefrământat de dubii: câtuși de puțin străin, stingher, nefericit, nostalgic ori gândind să mă întorc de pe drumul pe care am apucat.”

(N. Steinhardt: dintr-o scrisoare către Victor Rusu, 28 februarie 1989)

Bibliografie

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), Fond informativ, Dosar Nr. 207, vol. I-XI.

*** Cartea Albă a Securității. Istorii literare și artistice. 1969-1989, Editura Presa Românească, București, 1996.

*** Nicu Steinhardt în dosarele Securității (1959-1989), selecția documentelor: Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan; prefață: Toader Paleologu; studiu introductiv: Clara Cosmineanu, Editura Nemira, București, 2005.

Bibliografie secundară

ARDELEANU George, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății. O perspectivă monografică*, Humanitas, București, 2009.

LOVINESCU Monica, *Jurnal 1981-1984*, Humanitas, București, 2002.

STOLOJAN Sanda, *Nori peste balcoane. Jurnal din exilul parizian*, Humanitas, 1996.

TĂNASE Stelian, *Ora oficială de iarnă. Jurnal 1986-1990*, Editura Institutului European, Iași, 1996.

STEINHARDT Nicolae, *Cultură și credință. Caietele de la Robia (I-III)*, Ediția a doua revizuită și adăugită, alcătuită de Florian Roatiș, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

N. Steinhardt și biblioteca Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia

Conf. Univ. Dr. **Florian ROATIȘ**
Vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”

În interviurile acordate și în convorbirile cu Ioan Pinteș, N. Steinhardt și-a mărturisit, cu o vizibilă satisfacție, voracitatea sa culturală, manifestată încă din copilărie sub bagheta originalei sale profesoare de franceză și germană, doamna de Branszky.

Aceasta, afirmă Steinhardt, l-a pus în contact cu literatura universală de la nouă ani, cerându-i să citească „toate capodoperele marilor popoare”¹. Întrebat, spre zenitul vieții, de către Zaharia Sângeorzan, despre cărțile copilăriei², Steinhardt enumeră, într-o succesiune aleatorie, opere de Charles Dickens, Victor Hugo, Alexandre Dumas, Jules Verne, Alfred de Vigny, Lesage, Manzoni sau Dostoievski, demonstrând o precocitate culturală mai rar întâlnită și probând, totodată, apartenența la „casta bibliofagilor” (a mâncătorilor de cărți, la figurat desigur), de care amintea Diodor din Sicilia în puțin cunoscuta azi Biblioteca istorică.

Cărțile lui N. Steinhardt – și în primul rând Jurnalul fericirii – cuprind referințe la sute, dacă nu la mii de cărți din literatura română și, mai ales, universală, probând o neobișnuită deschidere culturală.

¹ N. Steinhardt, *Primejdia mărturisirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 165.

² Zaharia Sângeorzan, *Monahul de la Rohia: N. Steinhardt răspunde la 365 de întrebări*, Editura Humanitas, București, 2000, p. 30.

Și, peste ani, într-o epocă de tristă amintire, tot cărțile – scrise de viitorii săi prieteni, Eliade, Cioran, Ionescu și Noica – au fost „corpul delict”, proba „uneltirii dușmănoase contra regimului democrat-popular”, trimițându-l, cu alți 22 de intelectuali la fel de „vinovați”, în închisoare.

Destinul a făcut ca și intrarea sa în Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia să se petreacă tot sub semnul cărții.

După o vizită în noiembrie 1973 – la cererea „imperativă” a lui Constantin Noica și cu aprobarea P.S. Justinian Chira Maramureșeanul, episcopul vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului – la Mănăstirea din Rohia Lăpușului, fascinat de frumusețea și liniștea locului³, N. Steinhardt va reveni de câteva ori pe an după ce a primit propunerea starețului Serafim Man de a se ocupa de organizarea bibliotecii, mult prea bogată atunci pentru o mănăstire mică precum „Sfânta Ana”, crescută prin grija fostului stareț al lăcașului timp de trei decenii (1944-1973), devenit între timp arhieru la Cluj-Napoca, P.S. Justinian Chira.

Astfel că, deși nu era încă tuns în monahism, Steinhardt s-a implicat în viața mănăstirii, preocuparea sa principală fiind, înainte ca aceasta să devină „ascultare”, cea de „bibliotecar”. În această calitate, a inventariat cărțile găsite acolo, apoi pe cele care intrau în bibliotecă într-un tempo neobișnuit pentru acel colț de țară, fie prin achiziționare, fie prin donații, a făcut mii de fișe, a organizat cărțile pe teme etc.

La puțin timp după ce a devenit monah (16 august 1980), a scris entuziasmat – fără a o numi expres despre biblioteca pe care acum o „păstorea” – un articol intitulat simplu, „Vechi, dar bune”⁴, în care prezenta câteva dintre „surprinzătoarele comori” existente aici.

Deși, afirma el, biblioteca „e condensată în lucruri esențiale”, în mod paradoxal „dă impresia de mărire și universal”⁵.

Iubitorul de cultură din el este impresionat de dicționarul lui B.P. Hasdeu (*Magnum Etymologicum Romaniae*), dar mai ales de cele trei tomuri ale Enciclopediei publicate, din însărcinarea Astei, de către Dr. Corneliu Diaconovich⁶. Nimic demodat, perimat nu e de găsit aici, scrie Steinhardt,

³ N. Steinhardt, „Aflarea Rohiei”, în *Telegraful Român*, Sibiu, nr. 3-4/1987.

⁴ Vezi *Îndrumător bisericesc*, editat de Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Cluj-Napoca, 1982, pp. 211-212.

⁵ *Ibidem*, p. 211.

⁶ Prima enciclopedie în limba română, publicată de un colectiv coordonat de C. Diaconovich (vol. I, 1898, vol. II, 1900, vol. III, 1904).

ci cartea, după aproape un secol, e „vie, atrăgătoare, excelentă”. Pentru a ilustra acest lucru, se oprește la articolul intitulat „Casuistică”, considerându-l de o obiectivitate admirabilă și tratat „cu mai degajată și mai stringentă cumpătare decât... în Port-Royal-ul lui Sainte-Beuve”⁷, comparație, desigur, exagerată, izvorând, însă, nu dintr-un naționalism îngust, ci din marea sa dragoste, mereu și fără emfază mărturisită, pentru poporul român și cultura sa.

Se extaziază apoi, în fața traducerilor datorate lui Dumitru Stăniloae (din Filocalia) și Ștefan Bezdechi (îndeosebi din literatura antică greacă), apreciind talmăcirea Divinei Comedii de către George Coșbuc etc.

Consideră, totodată, de o calitate remarcabilă arta tipografică românească, activitatea editorială fiind „foarte descentralizată”, enumerând ca reprezentative în acest sens orașele Cluj, Arad, Iași, Caransebeș, Buzău, Cernăuți etc. La loc de cinste se află, în biblioteca amintită, Psaltirea în versuri a lui Dosoftei, Psaltirea slavonă a lui Coresi, ca și Dreptul Canonic și Enchiridionul lui Andrei Țaguna.

Lucrările vechi de aici, precum cronicile, mineele, sinaxarele, almanahurile și crestomațiile, cu scrisul lor chirilic și cu hârtia îngălbenită de vreme, nu și-au pierdut prospețimea, sunt încă vii, așteaptă doar să fie scuturate de praf pentru a străluci precum nestematele⁸.

Este fără tăgadă faptul că biblioteca Mănăstirii Rohia își datorează existența, extensiunea și diversitatea marelui iubitor de carte și de cultură P.S. Justinian Chira Maramureșeanul, care a adunat cu pasiune și cu dragoste miile de tomuri pe parcursul întregii sale vieți. Au contribuit, de asemenea, la înzestrarea culturală a mănăstirii starețul Serafim Man și Iosif Butuc, fostul secretar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, care și-au donat cărțile și revistele teologice adunate pe parcurs.

Acestora li se adaugă scriitorul-monah N. Steinhardt care, după călugărire, a început să doneze din cărțile sale agonisite în timp și păstrate în garsoniera sa din București și în chilia de la mănăstire.

Pentru cărțile publicate în țară făcea apel la prieteni (la Alecu Paleologu, în principal) și la cunoscuți (Domnica Vanzurec, Gavrilă Pleș etc.), iar pentru cele din străinătate la Virgil Ierunca, aflat la Paris.

Correspondența dintre N. Steinhardt și acesta din urmă, desfășurată pe parcursul unui deceniu și jumătate (1967-1983), se poartă, în principal, în

⁷ *Îndrumător bisericesc*, ed. cit., p. 211.

⁸ *Ibidem*, p. 212.

jurul cărților trimise dintr-o parte în alta și comentate cu vervă și nerestricțiv de către scriitorul-monah⁹.

Aproape toate aceste volume ca și cele cumpărate sau primite cu autograf de la prieteni (Sergiu Al-George, C. Noica, Anton Dumitriu etc.) au îmbogățit zestrea culturală a bibliotecii Mănăstirii Rohia, fiind donate de către monahul-bibliotecar.

Cărțile în limbile franceză și engleză, aduse de la Paris sau primite de la Eugen Jenney (S.U.A.) și Emanuel Neuman (Belgia), pot fi consultate astăzi la Mănăstirea Rohia, altele, însă, în număr de 21, au fost confiscate de către Securitate în luna mai a anului 1984, după un denunț făcut de scriitorul Ion Bujor Pădureanu. Întâmplarea a fost relatată, în scris, de câteva ori și cu mare amărăciune de către N. Steinhardt. În primăvara anului respectiv, la mănăstire și-a făcut apariția un grup de „scriitori” din București, necunoscuți lui N. Steinhardt, care i-au câștigat încrederea prin faptul că au intonat cântece bisericești și s-au rugat la masă etc. Ajunși în chilia sa, monahul le-a devoalat existența unui dulap, închis, cu cărți primite prin poștă sau aduse din afară, în cele două ieșiri în străinătate (1978-1980), exprimându-și satisfacția de cititor-proprietar al unor volume rare, care nu circulau în țară. La data de 11 mai 1984 a fost chemat la Securitate, unde a dat o notă explicativă privind „cuprinsul fondului bibliotecii Mănăstirii Rohia”¹⁰. A urmat confiscarea, la București, în 14 mai, pentru a doua oară, a manuscrisului cu „conținut ostil” Jurnalul fericirii (prima dată fiind ridicat de către Securitate la data de 14 decembrie 1972), iar la Rohia, în 25 mai, au fost luate, cu proces-verbal, cele 21 de cărți din fondul secret, având ca autori pe Alexandr Soljenițin, Alexandr Zinoviev, Nadejda Mandelstam, Vladimir Volkoff, André Glucksmann, Jean-François Revel etc., iar dintre români pe Monica Lovinescu, Emil Cioran, Horia Stamatu etc. La finalul procesului-verbal se specifica: „Cărțile au fost ridicate spre verificare și control, urmând a se hotărî dacă vor fi reținute sau restituite”.

Evident că, având un conținut „dușmănos”, fiind scrise de „elemente ostile” țării noastre, cărțile respective n-au mai fost returnate. Întâmplarea l-a supărat foarte mult pe Steinhardt, omul bunătății și toleranței, dezamăgit (pentru a câta oară?) de natura umană, dispusă mai degrabă la trădarea decât la iubirea aproapelui.

⁹ N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca, 1967-1983*, Editura Humanitas, București, 2000.

¹⁰ Nicu Steinhardt în *dosarele Securității. 1959-1989*, Editura Nemira, București, 2005, pp. 291-292.

Pentru sporirea fondului de carte al bibliotecii, Steinhardt a apelat la diferiți scriitori și chiar la arhieri, precum P.S. Emilian Birdaș sau Î.P.S. Nestor Vornicescu.

Ne vom opri la un episod puțin cunoscut, din ultimele luni de viață a monahului, care reflectă amploarea demersurilor sale pentru achiziția de carte în folosul cititorilor, tot mai numeroși.

Astfel, în Arhiva Mănăstirii „Sfânta Ana” se află copia scrisorii trimise, la 11 septembrie 1988, cunoscutului om de afaceri Iosif Constantin Drăgan (1917-2008), trăitor în Spania, la Palma de Mallorca, scriitor și editor cu mare priză în țară, mai ales prin naționalismul degajat de cărțile sale. O redăm în întregime, dată fiind semnificația ei, ca și faptul că face referire la evenimentul întemeietor pe care îl aniversăm aici și acum:

Mult stimată domnule Drăgan,

Mica mănăstire „Sfânta Ana” din comuna Rohia (în Țara Lăpușului, județul Maramureș), întemeiată în anul 1926 din inițiativa preotului paroh și numai cu sprijinul țăranilor din partea locului, îndrăznește să vă adreseze prin mine o respectuoasă rugămintă.

Mănăstirea noastră se făleşte cu o bibliotecă de aproximativ 30.000 de volume din toate domeniile culturii – unde figurează (achiziționată prin abonament) Istoria literaturii române de G. Călinescu în ediția apărută sub îngrijirea Dumneavoastră¹¹. Dar ne lipsesc lucrările Dumneavoastră originale și mult ne-am bucura să le putem dobândi. Biblioteca noastră este cercetată de elevii Seminarului Teologic din Cluj, de studenții Institutului Teologic din Sibiu, de profesorii și elevii școlilor din Târgu - Lăpuș, de vizitatori, așa încât volumele pe care tragem nădejdea că veți binevoi să ni le trimiteți nu vor rămâne necercetate în rafturile bibliotecii!

Ne dăm seama că rugămintea noastră este foarte îndrăzneată, v-o prezentăm, totuși, mânăți de dorința de a nu lăsa biblioteca noastră lipsită de lucrări care suntem siguri că vor atrage și interesul pe mulți cititori. Știm, de asemenea, că vă sunt dragi manifestările și așezămintele de cultură românească întemeiate pe dragostea de carte și de țară și pe voința de răspândire a culturii.

*Cu cea mai aleasă considerație, cu dragoste întru Hristos Domnul,
al Dumneavoastră (urmează semnătura), bibliotecarul mănăstirii Rohia*

¹¹ Apărută la Editura Nagard din Milano, aparținând lui I.C. Drăgan, în anul 1980, sub formă de fascicule, anticipând astfel reeditarea în țară a Istoriei călinesciene de către Al. Piru, la Editura Minerva, București, în anul 1982.

Iosif Constantin Drăgan s-a conformat rugăminții, astfel că la 15 martie 1989 Steinhardt îi confirma, printr-o altă scrisoare regășibilă la Mănăstire, primirea a 20 de volume, adăugând în stilul său de o politețe veche, ireproșabilă:

„Mărinimia Dvs. ne copleșește și ne înduioșează. Nu găsim cuvintele potrivite spre a vă exprima grațitudinea și emoția ce resimțim. Am trecut numele Dvs. pe tabelul binefăcătorilor mănăstirii noastre spre permanentă pomenire. Vă înnoim, din tot sufletul, invitația de a trece pe la Rohia, dacă și când veți mai veni în țară”.

După aproape trei decenii de la plecarea sa dintre noi, rafturile bibliotecii Mănăstirii „Sfânta Ana” s-au umplut cu alte mii de noi și valoroase volume, multe la care nimeni, deci nici monahul Nicolae, nu putea visa în acel ultim an de comunism românesc. Casa Cărții cu care se mândrea Steinhardt a devenit, pe parcurs, neîncăpătoare, zecile de mii de volume și de publicații periodice fiind tot mai greu de păstrat și, mai ales, de consultat. Avem speranța, însă, că în Centrul Cultural, azi în construcție – care va purta numele celui care a trudit cu plăcere și pasiune în ascultarea de bibliotecar – cărțile vor beneficia de un topos adecvat.

Se cunosc memorabilele cuvinte ale lui Terentianus Maurus, potrivit cărora cărțile își au destinul lor. Am putea afirma, fără riscul de a greși, același lucru și despre biblioteci. Este indubitabil, însă, faptul că destinul lui N. Steinhardt s-a împlinit în Mănăstirea de la Rohia, în altarul micii biserici și în chilia sa, în principal, și în bibliotecă, în secundar.

Gânduri la ziua Rohiei...

Dr. Teodor Ardelean

Director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, Baia Mare

E fascinant să fii participant la un moment așa de important, la un moment evocativ care aduce un florilegiu de gânduri, de meditații, de contribuții și se așază fiecare dintre noi într-o formulă nouă de memorie de aci înainte; O istorie, și o istorie importantă...

Fiind convins încă din zilele, săptămânile trecute, fiind în ordinea firii, că voi auzi multe lucruri interesante, am lăsat să biruie meditația interioară, n-am realizat nicio lucrare; aici sunt niște însemnări banale ca să pot să spun că am ceva la mine și o să vă spun foarte pe scurt câteva lucruri după modul în care încerc să înțeleg rolul și rostul facerii de mănăstiri.

Ziceam că e fascinant pentru că există, totuși, chiar dacă acest lucru nu a fost încă întemeiat de axiologia teologică, există, totuși, un anumit curent care ar trebui să fie botezat theotropism, având în vedere că savanții au definit foarte exact ce înseamnă geotropismul (și la plante, și la om) – rădăcinile noastre, rădăcinile nașterii, rădăcinile firii; s-a definit foarte bine heliotropismul pe care îl vedem și la copacii din jur; dar îl vedem și la oameni cum caută lumina în viață și este ceva din firea dumnezeiască a fiecărui om; și este evident, antropotropismul – ne place să ne înconjurăm de oameni. Dar trebuie să vorbim și despre theotropisme, iar în cazul lor există o măsură pe care n-a expus-o nimeni niciodată.

Mă cunosc cu mulți dintre ierarhi și știu că de multe ori au fost presiuni pentru înființarea unor mănăstiri, iar cei cu astfel de gânduri au fost chiar loviți în inițiativele lor, spunându-li-se că acolo nu se potrivește sau că avem destule mănăstiri și viețuitori sunt mai puțini etc. De asemenea, știu și am fost și eu și am călcat locul acela și l-am simțit că-i sfânt, undeva în Vâlcea, unde pe treizeci și cinci de kilometri în toate direcțiile nu este nici o mănăstire, iar la Suișesti este biserica edificată acolo și dusă din părțile noastre de către Justinian, vrednicul de pomenire; și cu opt kilometri mai încolo, peste câmp, se află satul Olteanca, comuna Glăvile. Suișestiul ține de comuna Stănești și oamenii de acolo doresc de multă vreme să facă mănăstire în amintirea și onoarea patriarhului Justinian și a vrednicului de pomenire Bartolomeu Anania; și nu reușesc. Și atunci te miri: „Uite, domnule, aici, părintele Gherman, a reușit, a biruit”.

În ciuda tuturor explicațiilor, a istoriilor și a relatărilor care precizează cum s-au petrecut, eu rămân, totuși, cu niște semne de întrebare: „Oare nu este mult mai mult mister și miracol în edificarea acestui fel de lăcașuri decât ne dăm noi seama acum?! Oare chiar așa să fie de importantă voința noastră?”. „Sau sunt alte elemente de sistem care se află deasupra noastră și ele domină decizia?”.

Spre exemplu am făcut următorul experiment: Ce s-a întâmplat în lume în 1926, mai important?

Unul dintre lucrurile foarte importante este că s-a născut Arabia-Saudită, deci s-a născut o țară nouă cu istoria ei. Apoi că Stalin și-a obținut puterea supremă, sacrificându-i pe Troțki și Zinoviev. Are loc o insurecție mexicană care schimbă în catolicism modul în care se gândesc elementele de proprietate; toate proprietățile bisericești au fost naționalizate și episcopii exilați, în 1926. Sigur, s-a redescoperit și civilizația Maya, a fost încoronat și Hirohito, s-a inventat și vitamina P și Rolex-ul din Elveția face primul ceas antiacvatic.

Cărțile, istoriile sunt pline de astfel de elemente. Eu le-am ales pe cele care ar putea avea un semnificativ pentru viața tuturor locuitorilor de pe Terra în 1926.

În România, în aceeași perioadă se introduce vaccinarea antituberculoasă (foarte important, erau foarte mulți bolnavi de tuberculoză). Tot atunci se dezvelește la București monumentul „Leu”, închinat trupelor de geniu – „Spuneți generațiilor viitoare că noi am făcut suprema jertfă pe câmpurile de bălăie pentru întregirea neamului”. Începe construcția crucii de

pe Caraiman – foarte interesant, la inițiativa reginei Maria – și se înființează Fundația culturală „Regele Ferdinand I”; se face prima locomotivă la Reșița și, mă rog, se constituie la București Partidul Național Țărănesc, iar la 8 noiembrie se înființează Facultatea de Teologie din Chișinău, la inițiativa profesorului Ion Petrovici.

Istoriile maramureșene sunt și ele foarte bogate. La Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” este în lucru o interesantă lucrare: File de cronică. Ținuturile Chioar, Codru, Lăpuș, Maramureș. Primul volum, dedicat perioadei ce ține din Paleolitic până în anul 1918, a apărut deja și se distribuie gratuit. S-a lucrat 30 de ani la el. Va urma, în mod sigur, și cel de-al doilea.

În Maramureș au avut loc două evenimente de mare însemnătate, care se impun a fi subliniate în acest context. Astfel, la 15 august 1926, în prezența a 10.000 de credincioși – noi avem mențiuni și cu 25 de preoți (există și varianta că ar fi fost 38; cum sunt multe detalii care s-au spus, iar altele care urmează a se scrie) se săvârșește sfințirea Mănăstirii „Sfânta Ana”.

Iar între 6-9 septembrie la Sighetul Marmației are loc cel mai important Congres de Geografie ținut vreodată în România, sub patronajul lui Simion Mehedinți, cu care ocazie are loc și inaugurarea Muzeului Etnografic de la Sighet, inițiat de Gheorghe Vornicu. Avem niște memorii foarte frumoase ale lui Vornicu și cuvântul lui Simion Mehedinți rostit la această manifestare emblematică pentru tot ce înseamnă Dincolo de Munte, dar emblematică, totodată, pentru toată Țara Românească, căci abia apoi se impune și Clujul cu Școala de Geografie, iar Academia își completează și cu astfel de activități paleta preocupărilor.

Ce-mi spune mie, care trăiesc cu această fascinație a datelor și a analizelor acolo undeva în substratul acela care este mitic, este mistic, este misterios? Îmi spune că aici, acest pământ binecuvântat la nord-vest de Țară își cerea și el drepturile la existență, iar eu, ca șagunian, și astrist, ce mă consider, nu mai pot de dragoste pentru Emanoil Gojdu și Șaguna și pentru toată această extindere. Noi, românii, foarte greu am reușit să ne intrăm în drepturile noastre firești, inclusiv dreptul la inițiativă. Este vorba, deci, și despre un drept la inițiativă teologică. Și iată că, aici, probabil pe scheletul acestei povești, evident că reale, a comunicării prin vis cu Divinitatea, s-a stabilit locul unei superbe mănăstiri, care s-a impus, repede ca unul dintre cele mai semnificative centre ale spiritualității ortodoxe românești. Comunicarea aceasta prin vis este cât se poate de reală și sunt persoane care au avut parte de asemenea experiențe. Am și eu probleme cu vise și cu semne ale timpului care-mi transmit câte ceva,

mă opresc din anumite lucruri, dar am avut și dintr-acelea care mă îndemneau. Cred că acest mister e bine să rămână pe mai departe mister, iar noi să fim bucuroși și liniștiți că Dumnezeu lucrează neîntrerupt în virtutea scopului Său, având grijă ca lucrarea de mântuire care ne vizează pe noi, oamenii, să nu fie grevată de anumite impedimente sau lipsuri. Noi ne mântuim și prin cultură, prin carte. Ce realizare uimitoare a fost apariția tiparului! Și cât de fascinant este să citești aducerea din Cetinje, din capitala de atunci a Muntenegrului până la Dealul Mare lângă Târgoviște, pe 21 de măgari, a unei tipografii, a literelor acelea magice, a tuturor celorlalte instrumente trebuitoare care au produs adevărata mare revoluție teologică prin tipărirea cărților de atunci și care pe noi ne așază la loc de cinste între popoarele creștine vecine, iar lucrul acesta, evident, că ne produce bucurie.

Sigur că și mie-mi pare rău că e mai multă axiologie culturală decât teologie aici, dar nu pot să nu închei spunându-vă că ori de câte ori vin la Rohia și văd zece mii sau cincisprezece mii de oameni (erau și mai mulți), mă gândesc ce fals e drumul meu și ce autentic e drumul lor, pentru că eu adesea vin, întrucât știu că aici e o instituție prestigioasă, e o mănăstire care mă bucură, inclusiv mă bucură să văd lume multă venind, dar omul simplu, care vine să se închine și să se roage, face exact ce s-a zis la înmormântarea și apoi la pomenirea lui George Pop de Băsești: „Fie-i memoria binecuvântată din genunche în genunche”. Iar oamenii care pot veni să verse lacrimi și să se roage probabil că sunt mult înaintea noastră în fața lui Dumnezeu și a judecății Sale!

B.

Înaltpreasfințitul Părinte Justinian Chira a trecut la cele veșnice

Consiliul Eparhial al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmărilor, cu mare durere sufletească, anunță trecerea în veșnicie a întâistătorului eparhiei noastre, Înaltpreasfinția Sa Arhiepiscop Justinian Chira, duminică 30 octombrie 2016, ora 10.30, în urma unui infarct miocardic acut, după 95 de ani de viață pământească.

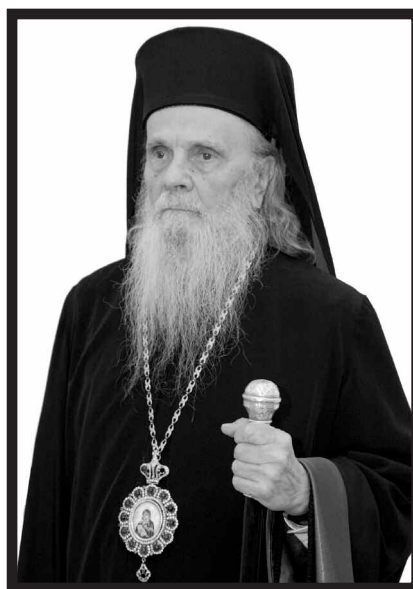
Date biografice

Născut din părinții Ilie și Maria, țărani evlavioși, la data de 28 mai 1921, în satul Plopiș, comuna Șișești, județul Maramureș, având numele de botez Ioan.

În zorii zilei de 12 martie 1941 închide ușa casei din satul natal, iar pe seară intră pe poarta Mănăstirii „Sfânta Ana” din Rohia. După un an, la 2 martie 1942 este tuns în monahism și primește numele Justinian.

La 15 august 1942, în ziua Praznicului Adormirii Maicii Domnului, Episcopul Nicolae Colan al Vadului, Feleacului și Clujului îl hirotonește diacon pe seama Mănăstirii „Sfânta Ana” din Rohia.

Neținându-se cont de faptul că monahii nu aveau (și nu au și n-au avut vreodată) obligații militare, ierodiaconul Justinian este recrutat și încorporat de către ocupanții maghiari, fiind soldat în armata maghiară – compania antiaeriană de la Miskolc – în perioada 22 noiembrie 1942 – 10 martie 1943.

La puțin timp după lăsarea la vatră, este hirotonit preot pe seama Mănăstirii „Sfânta Ana” din Rohia, la data de 17 aprilie 1943, de către Episcopul Nicolae Colan.

După ce starețul Nifon Matei a trecut la cele veșnice, în locul lui este numit, la data de 25 iunie 1944, tânărul ieromonah Justinian Chira, care, la vârsta de 23 de ani, a preluat această funcție într-o perioadă foarte grea pentru mănăstiri. În anul 1948 este ridicat la rangul de protosinghel, iar în anul 1967, la propunerea Episcopului Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului și Clujului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl ridică la rangul de arhimandrit.

Tot la propunerea Episcopului Teofil Herineanu, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl ridică la treapta de arhiereu, la data de 9 iunie 1973, fiind hirotonit ca episcop vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, la 9 septembrie 1973, și primind supranumele de „*Maramureșeanul*”.

După revoluția din 1989 s-a reînființat Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmăruului. Cine putea să fie mai potrivit pentru a ocupa scaunul de titular al acestei noi eparhii? Nimeni altul decât Preasfințitul Justinian, fiul acestor meleaguri. Astfel că, la data de 22 septembrie 1990, Adunarea Națională Bisericească îl alege episcop în fruntea acestei eparhii, iar la 11 noiembrie 1990 este întronizat la biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Baia Mare (vechea Catedrală), de către Înaltpreasfințitul Părinte Dr. Antonie Plămădeală – Mitropolitul Ardealului.

Ca episcop titular a înființat secția de Teologie Ortodoxă din cadrul Facultății de Litere din Baia Mare, Seminarul Teologic Ortodox „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, revista eparhială „Graiul Bisericii Noastre” și a pus piatra de temelie la zeci de biserici de enorie și de mănăstiri.

Dacă la întronizarea Înaltpreasfinției Sale erau 3 mănăstiri, după 26 de ani de activitate pastorală, în eparhia noastră sunt astăzi 30 de mănăstiri și 10 schituri.

La 13 decembrie 2009 a fost ridicat la rang de *Arhiepiscop onorific*, de către Preafericitul Părinte Dr. Daniel Ciobotea – Patriarhul României, în Catedrala „Sfânta Treime” din Baia Mare.

Formare educațională (studii)

Cursurile școlii primare le face în satul natal Plopiș, între anii 1928-1934, apoi a frecventat cursurile Liceului Ortodox de băieți „Simion Ștefan” din Cluj, iar studiile în teologie le-a absolvit la Institutul Teologic Ortodox de

Grad Universitar din Sibiu, în anul 1966, susținându-și licența în teologie cu teza *Mănăstirea „Sfânta Ana” - Rohia*.

Hirotonii și hirotessii

Din anul 1973 și până în prezent a hirotonit peste 400 de preoți și diaconi.

Activitatea academică (titluri academice și publicații)

I-au fost conferite 4 titluri de *Doctor Honoris Causa*, de către Universitatea de Vest din Oradea (23.05.2001), Universitatea „1 Decembrie” din Alba Iulia (20.10.2009), Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad (12.03.2010) și Universitatea de Nord din Baia Mare (27.05.2010).

A publicat 22 de titluri de carte, un volum în colaborare, precum și un număr de peste 150 de studii și articole în reviste de specialitate sau în presa locală.

Distincții bisericesti și civile

- *Arhiepiscop onorific* – ridicat în rang de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, 2009;

- „*Steaua României*” - conferită de Președinția României, 2011;

- *Titlul de Cetățean de Onoare* – conferit de Consiliul Județean Maramureș și de peste 40 de Primării de municipii, orașe și comune din cuprinsul Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului;

- *Titlul de Omul anului 2009* – conferit de Consiliul Județean Maramureș.

Pentru toată viața Înaltpreasfinției Sale, pusă în slujirea lui Dumnezeu și a poprului dreptcredincios, gândurile noastre se îndreaptă către Preamilostivul Dumnezeu, rugându-L să-i rânduiască un loc în rândul celor aleși ai Săi. Dumnezeu să-l odihneasă în pace!

O înmormântare împărătească

Î.P.S. Justinian a fost petrecut în veșnicie de 17 ierarhi, sute de monahi, monahii și preoți, împreună cu peste zece mii de credincioși

Andrei FĂRCAȘ

Joi, 3 noiembrie 2016, a fost ultima zi când trupul neînsuflețit al Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Justinian al Maramureșului și Sătmărilor, trecut la cele veșnice duminică, 30 octombrie 2016, la ora 10,30, în vârstă de 95 de ani, când băteau clopotele la toate bisericile din țară, s-a aflat în mijlocul credincioșilor pe care i-a slujit, ca arhieru, peste patru decenii, iar ca preot trei sferturi de veac.

Trupul neînsuflețit al marelui ierarh a fost dus joi dimineața, 3 noiembrie 2016, de la nivelul întâi, în spațiul de sus al Catedralei Episcopale, pentru a i se face cele trebuincioase plecării pe ultimul drum pământean,

iar în ceruri sufletul său să fie așezat în corturile dreptilor, în rând cu oamenii cei mai iubiți ai lui Dumnezeu.

Un sobor de 17 ierarhi, în fruntea cărora s-a aflat Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului și locțiitor al Episcopului Maramureșului și Sătmarului, și multe sute de preoți, stareți și starețe de mănăstiri, monahi și monahii, dar și peste zece mii de credincioși, au venit să-și ia ultimul rămas bun de la venerabilul ierarh.

Sobor de ierarhi din țară și din străinătate

Soborul ierarhilor a fost alcătuit din Î.P.S. Teofan, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei, Î.P.S. Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolit al Ardealului, Î.P.S. Ioan, Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului, Î.P.S. Andrei, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, locțiitor al Episcopului Maramureșului și Sătmarului, Î.P.S. Iosif, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale și Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale și Meridionale, Î.P.S. Serafim, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei și Luxemburgului și Mitropolitul Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei și Europei Centrale și de Nord, Î.P.S. Teodosie, Arhiepiscop al Tomisului, Î.P.S. Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului, Î.P.S. Casian, Arhiepiscop al Dunării de Jos, Î.P.S. Timotei, Arhiepiscop al Aradului, P.S. Sofronie, Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, P.S. Andrei, Episcop al Covasnei și Harghitei, P.S. Visarion, Episcop al Tulcii, P.S. Petroniu, Episcop al Sălajului, P.S. Gurie, Episcop al Devei și Hunedoarei, P.S. Macarie, Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord, P.S. Iustin Sigheteanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Multe oficialități

Au fost prezenți la ultima petrecere pământească a Î.P.S. Părinte Arhiepiscop Justinian senatorii Ciprian Rogojan, Liviu Marian Pop, Sorin Bota, deputații Mircea Man, Mircea Dolha, Călin Matei, Octavian Petric, Ovidiu Silaghi, Cornelia Negruț, parlamentari din județul Satu Mare.

Au mai venit să-l petreacă pe ultimul drum pe Î.P.S. Justinian consilierul prezidențial Sergiu Nistor, secretarul de stat Victor Opaschi de la Secretariatul de Stat pentru culte, prefectul de Maramureș, Mihai Sebastian Lupuț, președintele Consiliului Județean Maramureș, Gabriel Zetea, împreună cu vicepreședinții Doru Dăncuș și Lucian Morar, președintele Senatului Universității Babeș-Bolyai

din Cluj-Napoca, pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, decani de facultăți de Teologie și directori de seminarii și școli teologice din cadrul Mitropoliei, șefi de instituții descentralizate din Maramureș și Satu Mare, cadre universitare. A fost prezent la Slujba Prohodului și Cătălin Cherecheș, primarul ales al Băii Mari.

Sfânta Liturghie solemnă înainte de Slujba Prohodului Î.P.S. Justinian

În memoria și onoarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Justinian, 11 ierarhi au oficiat Sfânta Liturghie Arhierescă lângă sicriul cu trupul neînsuflețit al marelui ierarh maramureșean, cunoscut și apreciat de întreaga țară și chiar de creștinii de peste hotare. Alături de ei, înveșmântați sau cu epitrachilul pus, s-au aflat multe sute de preoți de mir și arhimandriți, protosingheli și ieromonahi din mănăstiri, iar alături de ei, peste zece mii de credincioși veniți din toată Transilvania și chiar din toată țara. Rar când Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare va mai fi înconjurată de atâția credincioși câți au venit acum să-l petreacă pe ultimul drum pământesc pe Înaltpreasfințitul Părinte Justinian, care nu au avut loc în interior. Pentru aceștia a fost instalat un ecran mare, ca să poată urmări Slujba Prohodului.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie Arhierescă au fost date de Corala „Arhanghelii” a preoților din Episcopia Maramureșului și Sătmarului, împreună cu Corul „Doxologia” al Catedralei Episcopale „Sfânta Treime”, dirijat de pr. prof. dr. Petrică Aurelian Covaciu. Aceste coruri au cântat și la Slujba Prohodului.

Slujba Prohodului

Impresionantă a fost nu numai Sfânta Liturghie, ci și Slujba Prohodului, unde o mare de glasuri i-au înălțat rugăciuni Bunului Dumnezeu pentru ca sufletul robului Său Justinian, Arhiepiscopul și Părintele nostru, al maramureșenilor și sătmărenilor, să fie așezat în rândul dreptilor Săi.

Catedrala era plină de credincioși încă de dimineață, de la ora 9,00, când a fost așteptat soborul arhierilor pentru oficierea Sfintei Liturghii Arhieresti, care, când au venit în Catedrala, s-au oprit mai întâi în fața sicriului cu corpul neînsuflețit al venerabilului Arhiepiscop.

Minunea de pe fața Înaltpreasfințitului Părinte Justinian

Din sicriu, parcă te așteptai ca Înalțul Justinian să-și ridice capul și, cu zâmbetul arhicunoscut și de o bunătate rară, să întrebe: „Ce faceți aici, fraților?”

Dar n-a fost așa. Un zâmbet, ca prin minune, i-a apărut, însă, pe buze după ce a fost dus în Catedrala de sus, martorii oculari neîncetând să-l immortalizeze cu telefoanele mobile. A fost o minune, spun toți cei ce au văzut acest lucru.

Dar, vai, în loc de această întrebare au răsunit ectenii de înmormântare, cântece de tristețe adecvate momentului prohodului, însoțite de plânsul și lacrimile credincioșilor veniți să îl vadă pentru ultima dată și să-L roage pe Bunul Dumnezeu să-i facă odihnă veșnică, binemeritată.

Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României

Un emoționant mesaj de apreciere a meritelor unuia din cei mai râvnitori ierarhi din România a transmis P.F. Daniel în acest moment de mare durere pentru credincioșii Eparhiei Maramureșului și Sătmarului. Mesajul a fost citit de Î.P.S. Mitropolit Teofan.

„Trecerea din această viață a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian, Arhipăstor al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, este pentru Biserica noastră o mare pierdere și o negrăită durere sufletească, se arată în mesaj. Vârsta sa venerabilă și anii mulți de slujire arhierescă sunt mărturii ale unei mari și bogate misiuni în slujba Bisericii.

Alegerea și întronizarea Î.P.S. Justinian la cârma Episcopiei Maramureșului și Sătmarului a fost un act de dreptate, recunoștință și cinstire față de toți cei care au luptat și s-au jertfit pentru ca dreapta credință să dăinuie de-a lungul secolelor în aceste ținuturi românești. Înzestrat cu un profund spirit misionar, Arhiepiscopul Justinian s-a preocupat dintru început de recitarea acestei eparhii, care nu avea nici reședință episcopală și nici catedrală adecvată. Cu ajutorul lui Dumnezeu, depășind multe greutăți, cu răbdare constantă și înțelepciune practică, Eparhia Maramureșului și Sătmarului, condusă de Arhiepiscopul Justinian, are acum o reședință frumoasă și o catedrală impunătoare, aproape de finalizare. Prin fidelitatea sa față de credința ortodoxă, tradiția liturgică și canonică a bisericii noastre, Î.P.S. rămâne în memoria noastră, a tuturor, ca fiind un ierarh luptător, un păstor dinamic și un evlavios slujitor liturgic. Totodată, „voievodul Maramureșului” a fost un mare patriot, iubind și apărând valorile spirituale și culturale ale poporului român. La acest moment de mare tristețe, pentru Eparhia Maramureșului și Sătmarului și pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română, în numele Ierarhilor Sfântului Sinod și al nostru personal,

adresăm familiei îndurerate, clerului, viețuitorilor din mănăstiri, și credincioșilor îndoliatei Episcopii a Maramureșului și Sătmarului părintești condoleanțe, rugându-ne Domnului nostru Iisus Hristos, Arhiepiscopul Cel Veșnic, să așeze sufletul vrednicului de pomenire Arhiepiscopul Justinian, fratele nostru, în lumina, pacea și iubirea Preasfintei Treimi, în ceata Sfinților Săi slujitori, care au bine vestit lumii Evanghelia Mântuirii și a vieții veșnice. Veșnica lui pomenire din neam în neam”, se mai spune în mesajul P.F. Daniel.

Cuvântul Î.P.S. Andrei

În cuvinte emoționante a vorbit Î.P.S. Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului și locțiitor al Episcopului Maramureșului și Sătmarului, care și-a intitulat cuvântul „Voievodul spiritual al Maramureșului și al întregii Transilvanii”: „Arhiepiscopul Justinian, Părintele nostru, s-a mutat la Domnul după o viață frumoasă, în care s-a dăruit pe de-a-ntregul slujirii lui Dumnezeu și oamenilor. Îl regretăm toți, cei ce l-am prețuit, l-am iubit și am fost beneficiarii căldurii sale sufletești. Nici dânsul nu s-a rupt cu ușurință de noi. A fost părintele și voievodul unui număr imens de oameni pentru că a avut inimă mare, îi primea pe toți, tineri și bătrâni, săraci și bogați, oameni simpli și oameni titrați, creștini practicanți și creștini indiferenți, toți aveau loc în inima lui. Pe toți laolaltă și pe fiecare în parte îi cuprindea în inima lui. Și le simțea bucuriile și necazurile. Îl dureau orice suferință și toate păcatele lor. Vedea și suferința publică și morală din jurul lui. Vedea văduvele, orfanii, bătrânii, oamenii fără sprijin, oameni în lipsuri și în nevoi, săracii, oropsiții și pe cei ce se luptau cu păcatele. Pe toți îi îmbărbăta. Vremurile n-au fost ușoare.”

Un emoționant cuvânt din partea P.S. Iustin Sigheteanul

A vorbit apoi Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, cel mai apropiat colaborator și cel mai fidel ucenic, care a rostit cuvântul de rămas bun, mărturisind câteva lucruri dintre cele mai importante pe care le-au trăit împreună. A fost un cuvânt-mărturisire despre părintele duhovnicesc pe care l-a avut din tinerețe și care i-a fost naș de călugărie. Un cuvânt spus cu multă durere despre unul din ierarhii mari ai țării. Un cuvânt emoționant și dureros în același timp. Un cuvânt despre clădirea împreună a Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, un cuvânt despre înțelepciunea marelui ierarh.

Înconjurarea Catedralei

Catedrala, al cărei loc l-a sfințit în 20 iulie 1990, a devenit, ca și Rohia, biserica sa de suflet, iar bucuria încheierii lucrărilor de ridicare pe verticală, prin așezarea Sfintei Cruci pe turlă, în 2 august 2016, a fost una din cele mai mari bucurii din viața sa.

În această situație, nu se putea ca să nu fie depus aici pentru ultimul omagiu în această Catedrală, unde s-a oficiat Slujba Prohodului, iar la plecarea pe ultimul drum pământean să nu fie înconjurată Catedrala împreună cu întreg cortegiul funerar.

Așa că ultimul drum la plecarea din Baia Mare spre locul de veci de la Mănăstirea Rohia l-a făcut în jurul Catedralei Episcopale „Sfânta Treime”, în dangăt de clopote, când i-au fost purtate ca un omagiu însemnele Arhieresti - Mitra, Omoforul și Mantia -, și distincțiile pe care le-a primit de-a lungul anilor.

Petrecut cu onoruri militare

Pentru că Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian a fost decorat, în anul 2011, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de viață, cu Steaua României în grad de cavaler, conform regulamentelor în vigoare, a beneficiat de onoruri militare la plecarea pe ultimul drum pământean.

După oficierea Slujbei Prohodului și înconjurarea Catedralei, înainte de plecare spre Mănăstirea de metanie Rohia, pentru a fi depus în mormântul pe care și l-a pregătit din timpul vieții, încă în urmă cu vreo 10 ani, o gardă de onoare special alcătuită i-a dat onorul cu interpretarea semnalului „Stingerea”, după care cortegiul a plecat spre Mănăstirea Rohia, unde își va avea locul de veci.

În drum spre Rohia

Clopotele bisericilor au plâns după Î.P.S. Justinian

Dacă de la trecerea sa pe drumul eternității, clopotele bisericilor din întreaga Eparhie au fost trase în fiecare zi timp de 5 minute, iată că la plecarea Înaltului spre Rohia, drum pe care l-a parcurs de mii de ori în cursul vieții, a fost făcută în dangătul continuu al clopotelor bisericilor de pe traseu, dar și din întreagă Țara Lăpușului.

Pe drum, grupuri de credincioși și copii, cu lumânări și candelile aprinse în mâini, au ieșit în întâmpinarea sa, pentru a-i aduce un ultim omagiu, pentru a-i mulțumi pentru sfințenia care a așezat-o, prin rugăciunile Preasfințitei Sale, peste Episcopia Maramureșului și Sătmarului.

Sosirea la Rohia

Credincioși mulți, ca la o sărbătoare a hramului, așteptau sicriul cu trupul neînsuflețit al Î.P.S. Justinian în fața Altarului de Vară și pe cunoscutele trepte din fața Paraclisului. Alături de mulțimea de credincioși am numărat peste 100 de preoți din Țara Lăpușului, din Baia Mare și de mai departe și mult mai multe monahii din toate mănăstirile de mai aproape sau de mai departe.

Despre Slujba Prohodului, personalitatea sa duhovnicească și ceea ce a însemnat Î.P.S. Justinian pentru Țara Lăpușului, pentru Rohia, pentru Episcopie și pentru Ortodoxie au vorbit Î.P.S. Mitropolit Serafim și P.S. Iustin Sigheteanul.

După oficierea celor după rânduială, sicriul, purtat de monahi ai Mănăstirii Rohia, a fost dus în jurul bisericii, în dangăte de clopote și sunet de toacă și apoi până la mormântul de la poarta mănăstirii.

Aici, cei patru ierarhi prezenți i-au citit rugăciunile de la mormânt, după care a fost așezat cu grijă la locul de veci, de lângă poarta mănăstirii, ca să-i poată întâmpina pe cei ce vin la mănăstire și să-i petreacă pe cei ce pleacă.

***

A fost o înmormântare împăratească aceasta, pe măsura personalității Î.P.S. Justinian, după cum s-au exprimat mai mulți participanți.

Mormântul Arhiepiscopului Justinian

Alegerea și instalarea Preasfințitului Părinte Iustin în demnitatea de episcop al Maramureșului și Sătmarului

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a întrunit vineri, 16 decembrie 2016, în ședință extraordinară, pentru a alege Episcopul titular al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, în scaunul rămas liber prin trecerea la Domnul a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian.

Membrii Sfântului Sinod, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, au ales, cu 36 de voturi pentru, din 43 exprimate, ca Episcop titular al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului pe Preasfințitul Părinte Iustin Hodea Sigheteanul, fost Arhiepiscop-vicar al Eparhiei Maramureșului și Sătmarului.

În conformitate cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române privitoare la alegerea de episcop, candidații au fost aleși din lista candidaților eligibili transmisă de Cancelaria Sfântului Sinod. Din partea Sinodului Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului au fost nominalizați doi candidați: **Preasfințitul Părinte IUSTIN SIGHETEANUL**, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, și **Preacuviosul Părinte Arhimandrit TIMOTEI BEL**, Starețul Mănăstirii Scărișoara Nouă și exarhul Mănăstirilor din Episcopia Maramureșului și Sătmarului.

Numele celor doi candidați desemnați de Sinodul Mitropolitan au fost prezentate membrilor Adunării Eparhiale extinse a Episcopiei Maramureșului și Sătmărulei, care a avut o ședință de consultare cu membrii Sinodului mitropolitan, vineri, 9 decembrie 2016, la reședința Mitropoliei din Cluj-Napoca. Adunarea Eparhială și membrii de drept au decis menținerea celor doi candidați

și înaintarea lor Sfântului Sinod, care s-a întrunit în data de 16 decembrie 2016, în ședință de lucru.

Cu o majoritate covârșitoare de voturi, **Preasfințitul Părinte Iustin** a fost ales **Episcop titular al Eparhiei Maramureșului și Sătmarului**.

Întru mulți și fericiți ani, Preasfinția Voastră!

***

Născut din părinții Ștefan și Maria Hodea, buni credincioși, la data de 23 iunie 1961, în comuna Rozavlea, județul Maramureș, a primit numele de botez Ioan.

După terminarea clasei a VIII-a, a luat contact pentru prima dată cu viața monahală de la Mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia, unde a cerut îngăduința arhimandritului Serafim Man, starețul de atunci al mănăstirii, pentru a-și petrece acolo vacanțele după finalizarea claselor a VIII-a și a IX-a.

Atât de mult s-a atașat de viața de mănăstire, încât i-a spus mamei sale, care l-a crescut singură de la vârsta de 8 ani, că „eu aici vreau să rămân”, hotărâre care din acea clipă a rămas definitivă.

După doi ani de ascultare la mănăstire, starețul mai sus amintit l-a trimis la Seminarul Teologic, în anul 1978, pe care l-a absolvit în anul 1983. În același an, a fost hirotonit diacon, iar în anul 1984 preot pe seama Mănăstirii Rohia. Voturile monahale le-a depus în anul 1985, primind numele de Iustin, avându-l ca naș de călugărie pe Preasfințitul Justinian Chira, cel care l-a și hirotonit întru diacon și preot.

În cadrul mănăstirii a avut de îndeplinit ascultarea de secretar până în anul 1988, an în care Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Teofil Herineanu i-a încredințat conducerea provizorie a mănăstirii. Tot în același an și-a continuat

studiile în teologie, fiind admis la Institutul Teologic Ortodox de grad Universitar din Sibiu.

Începând cu data de 24 mai 1989, conducerea Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului l-a numit stareț al Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia.

În anul 1990 a fost distins cu rangul de protosinghel, de către Preasfințitul Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, iar în anul 1993, cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a fost ridicat la rangul de Arhimandrit, cu prilejul prăznuirii Adormirii Maicii Domnului, an în care mănăstirea împlinea 70 de ani de la întemeiere.

Titlul de licențiat în Teologie l-a obținut în anul 1992, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Țaguna”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

Sub cârmuirea starețului Iustin Hodea, obștea mănăstirii a ajuns în scurt timp la 30 de viețuitori, față de 4-5 cât avea înainte de anul 1989. Dintre aceștia, prin grija Prea Cuvioșiei Sale, au urmat cursurile Seminarului Teologic 13 viețuitori, 9 - Facultatea de Teologie, iar 6 - cursurile de doctorat (2 la Tesalonic și 4 în țară).

În anul 1994, la propunerea Preasfințitului Justinian Chira, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ales Arhiereu-vicar pe seama Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, la data de 22 martie, primind titlatura de „*Sigheteanul*”, iar în Duminica a V-a din Postul Mare, din 17 aprilie 1994, a fost hirotonit întru Arhiereu de către Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Bartolomeu Anania, Preasfințitul Justinian Chira, Preasfințitul Andrei Andreicuț, Preasfințitul Calinic Argatu, Preasfințitul Ioan Mihalțan și Preasfințitul Emilian Birdaș.

Ca Arhiereu-vicar, Preasfinția Sa a continuat și coordonarea vieții monahale de la Mănăstirea Rohia, fiind ajutat de un egumen, precum și a întregii vieți monahale din cuprinsul Eparhiei.

Ca activitate pastoral-misionară, consemnăm faptul că, alături de Î.P.S. Arhiepiscop Justinian, a târnosit și resfințit biserici, a hirotonit preoți și diaconi, a adresat multe cuvinte de învățătură pentru întărirea credinței stramoșești și îmbunătățirea vieții duhovnicești a fiilor Bisericii Ortodoxe, a coordonat sectoarele cultural, patrimoniu bisericesc, pictură bisericească, social și teologic-educational ale Eparhiei Maramureșului și Sătmarului, iar din anul 1999 a preluat grija lucrărilor de construire ale noii Catedrale Episcopale, al cărei demisol a fost târnosit la 9 septembrie 2003, de către Preafericitul Părinte Teoctist Arapașu al României și Preafericitul Părinte Petros al VII-lea, Patriarhul Alexandriei și al întregii Africi.

S-a ocupat personal de organizarea celor 5 vizite patriarhale în Episcopia Maramureșului și Sătmarului : Preafericitul Teoctist Arapașu (1998 – Sighetu Marmației; 2000 – Tășnad; 2003 – Rozavlea și Baia Mare, târnosirea demisolului Catedralei Episcopale împreună cu Preafericitul Petros al VII-lea al Alexandriei), Preafericitul Daniel Ciobotea (în 2009 – Baia Mare, ridicarea la rang de arhiepiscop onorific a Î.P.S. Sale Justinian Chira; în 2012 – Mănăstirea Bârsana și Negrești Oaș).

În Sfântul Sinod, Preasfințitul Iustin Sigheteanul face parte din Comisia pentru Doctrină, Viață monahală și Misiune socială.

De asemenea, este președintele Fundației culturale „Nicolae Steinhardt”, înființată pe lângă Mănăstirea Rohia.

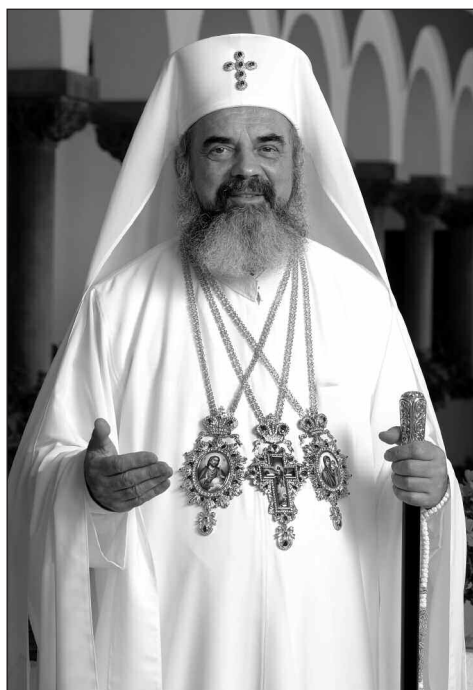
Mesajul Preafericitului Părinte DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
adresat cu ocazia întronizării Preasfințitului Părinte Iustin Hodea
ca Episcop al Maramureșului și Sătmarului,
marți, 27 decembrie 2016.

**Preasfințitul Părinte Episcop Iustin,
noul arhipăstor al Maramureșului și Sătmarului.
Un ierarh dinamic și misionar**

Preasfințite Părinte Episcop Iustin,

Prin lucrarea harului Preasfântului Duh, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române v-a încredințat spre păstorire poporul dreptcredincios din Episcopia Maramureșului și Sătmarului, venerabilă prin vechimea ei istorică, greu încercată de vitregiile vremurilor, prin înstrăinare și desfințări abuzive, dar tânără și dinamică prin rectitorirea ei de către vrednicul de pomenire Arhiepiscopul onorific Justinian Chira, în anul 1990, când Biserica Ortodoxă Română a avut posibilitatea de a se organiza în libertate.

Mărturisitor și slujitor al Evangheliei iubirii milostive a lui Hristos, înaintașul Preasfinției Voastre în această demnitate, Arhiepiscopul onorific Justinian Chira, a păstorit cu multă înțelepciune și râvnă duhovnicească Episcopia Maramureșului și Sătmarului pe care a rectitorit-o și a consolidat-o prin creșterea numărului unităților bisericești (parohii

și mănăstiri), prin edificarea de noi lăcașuri de cult și restaurarea celor vechi, prin intensificarea vieții parohiale și monahale, a activității educative, cultural-religioase și editoriale.

Înțelegând cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos, Care spune: „Secerișul este mult, dar lucrătorii sunt puțini; rugați deci pe Domnul secerișului ca să scoată lucrători la secerișul Său” (Luca 10,2), vrednicul de pomenire Părinte Justinian Chira v-a chemat, în anul 1994, prin alegerea și hirotonia Preasfinției Voastre ca Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, să-i fiți ajutor în lucrarea sa pastorală. Și, într-adevăr, la această lucrare ați contribuit cu mult zel misionar și cu multă osteneală, timp de 22 de ani, armonizând smerenia ascultării cu elanul tinereții, cuvântul frumos cu hărnicia liturgică și misionară!

Astăzi, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, sărbătorim cu multă bucurie, împreună cu întreaga Biserică Ortodoxă Română, dar mai ales împreună cu clerul și credincioșii din această eparhie, întronizarea Preasfinției Voastre ca nou Episcop al Eparhiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului.

Calitățile teologice, duhovnicești și pastorale deosebite pe care le-ați dovedit în slujirea de Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, ne îndreptățesc să avem speranța că slujirea de Chiriarh sau de conducător al Eparhiei, pe care o începeți astăzi, va fi o lucrare rodnică, binecuvântată de Dumnezeu și folositoare Bisericii și Neamului românesc.

În comuniune de rugăciune la această sărbătoare binecuvântată, aducem mulțumire lui Dumnezeu pentru darurile revărsate asupra Preasfinției Voastre, pe care le-ați cultivat prin rugăciune și activitate, prin înțelepciune și zel pastoral, având totdeauna sfatul părintesc al vrednicului de pomenire Părinte Justinian și fiind ajutat de colaboratorii de la Centrul eparhial, de cler și de mănăstiri, de autoritățile locale și centrale, precum și de unii oameni generoși, în lucrarea împlinită spre binele Bisericii noastre și al societății românești.

Ne rugăm Mântuitorului Iisus Hristos, „Păstorul Cel Bun” (Ioan 10,11) și „Arhiepiscopul mărturisirii noastre” (Evrei 3, 1) să vă dăruiască mult ajutor în slujirea pastorală, culturală și socială ca Episcop ortodox român al Maramureșului și Sătmarului, spre a conduce pe calea mântuirii clerul, monahii și credincioșii ortodocși români din această frumoasă eparhie cu o vocație deosebită în păstrarea și promovarea credinței ortodoxe, a spiritualității creștine și a tradițiilor culturale românești.

Acum, la începutul slujirii Preasfinției Voastre într-o nouă demnitate și responsabilitate bisericească, vă încredințăm, Preasfințite Părinte Iustin, de prețuirea noastră, precum și de sprijinul nostru personal și al ierarhilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în lucrarea sfântă la care ați fost chemat, spre slava Preasfintei Treimi, bucuria Bisericii noastre și binele poporului român!

Cu părintească binecuvântare și frățească dragoste în Hristos,

A handwritten signature in black ink, reading "Daniel" in a cursive script.

† DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Victor OPASCHI,
Secretar de stat pentru culte

**Înaltpreasfințiile Voastre,
Preasfințiile Voastre,**

Sunt foarte bucuros să fiu prezent la ceremonia de întronizare a Preasfințitului Părinte Iustin în demnitatea de Episcop. Este un moment de sărbătoare pentru Episcopia Maramureșului și Sătmarului, o Eparhie care se individualizează atât în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, cât și în cadrul întregii societăți românești, ca un loc în care tradițiile românești și credința sunt păstrate în modul cel mai autentic cu putință.

Se cuvine, mai întâi de orice, să evocăm personalitatea puternică a Înaltpreasfințitului Părinte Justinian Chira, recent plecat la Domnul, și căruia îi păstrăm cu toții o vie memorie. Arhiepiscopul Justinian Chira, monah de vocație și profund ancorat în tradițiile poporului român, și-a asumat, încă din anul 1990, reactivarea Episcopiei Maramureșului într-un moment tulbure pentru întreaga societate românească.

Aproape întreaga perioadă cât Arhiepiscopul Justinian Chira a fost Întâistătorul Episcopiei, Preasfințitul Părinte Iustin Hodea i-a fost mereu aproape, împlinind toate misiunile și chemările încredințate, atât ca protosinghel și arhimandrit, cât mai ales, începând din 1994, ca Arhiepiscop-vicar. Sunt sigur că nu greșesc afirmând că între cei doi ierarhi a existat o reală prietenie duhovnicească, dublată de o excelentă colaborare în plan administrativ. Mai mult decât atât, relația deosebită dintre cei doi arhiepiscopi a generat numeroase proiecte misionare, educaționale, sociale și culturale la nivelul Episcopiei.

Cel care și-a asumat, încă din anul 1990, reactivarea acestei Episcopii într-un moment tulbure pentru întreaga societate românească a fost vrednicul de pomenire Arhiepiscop Justinian Chira, monah de vocație, profund ancorat în tradițiile poporului român, căruia îi păstrăm o vie memorie.

Preasfinția Voastră,

Îmi sună proaspăt în minte cuvintele Înaltpreasfințitului Părinte Andrei Andreicuț, care, la înmormântarea Arhiepiscopului Justinian Chira, mărturisea fidelitatea Preasfinției Voastre și deosebita relație de paternitate duhovnicească pe care ați avut-o cu cel pe care l-a numit „Voievodul Spiritual al Maramureșului și al întregii Transilvanii”, indicându-Vă drept cel mai potrivit urmaș în scaunul episcopal din Baia Mare.

Doresc să Vă transmit, atât în nume personal, cât și în numele Secretariatului de Stat pentru Culte, sincere felicitări pentru alegerea în demnitatea de Episcop al Maramureșului și Sătmarului. Vă doresc să păstoriți Eparhia încredințată prin binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și al Sfântului Sinod cu aceeași energie, curaj duhovnicesc și devotament care V-au călăuzit până acum. Datorită filiației duhovnicești, cooperării excelente cu Arhiepiscopul Justinian Chira și, mai ales, reușitelor Preasfinției Voastre, sunteți, fără îndoială, cea mai inspirată alegere pentru această demnitate, care Vi s-a încredințat începând de astăzi. Mai mult decât atât, rigoarea teologică, disciplina administrativă și sensibilitatea umană sunt calități care Vă așează deja în rândul celor mai prețuiți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Am fost deosebit de impresionat de cuvântul omagial pe care l-ați rostit în Catedrala Patriarhală din București cu ocazia onomasticii Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în ziua de 17 decembrie anul acesta. Așa cum Preasfinția Voastră evidențiați atunci, cu multă căldură, calitățile Preafericitului Sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, tot astfel, permiteți-mi și mie să fiu încredințat că veți conduce Eparhia Maramureșului și Sătmarului cu aceeași determinare misionară ca și Preafericitul Părinte Patriarh Daniel.

În încheiere, Vă transmit întreaga mea prețuire, considerație, precum și asigurarea sprijinului Secretariatului de Stat pentru Culte în nobila slujire la care ați fost chemat.

Cuvântul Înaltpreasfințitului Mitropolit Andrei la întronizarea Preasfințitului Părinte Iustin

Preasfințite Părinte Iustin,

Cuvântul meu duhovnicesc va fi scurt, dar, socot eu, că potrivit pentru acest moment.

Și-l încep cu ceea ce spune Sfântul Pavel într-o predică lungă, pe care o găsim în Cartea „Faptele Apostolilor”.

Eu mă opresc la un singur verset. „Drept aceea, luați aminte de voi înșivă și de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu Însuși sângele Său.”

Sunt convins că Duhul Sfânt a ales cel mai bine și v-a pus episcop peste maramureșeni și sătmăreni și să-i conduceți înspre mântuire.

Multe îndatoriri aveți Preasfinția Voastră în această misiune care nu-i nouă. Oarecum, e o continuitate, dar, în mod oficial, astăzi sunteți titularul Eparhiei de Maramureș și Sătmar.

Am zis că multe îs îndatoririle, le pomenim astăzi festiv, pentru Preasfinția Voastră, dar și pentru onoratul public care este aici de față.

Și măcar patru din îndatoririle multe pe care le aveți le subliniez eu astăzi, și pe lângă aceste îndatoriri, e nevoie de o virtute, de multe virtuți, dar de o virtute esențială pe care o voi pomeni eu la urmă.

Și îndatoririle cele patru pe care vreau să vi le aduc sunt următoarele:

În primul rând, să-i primiți pe absolut toți credincioșii, tineri și bătrâni, bogați și săraci, titrați și oameni simpli, bisericosi și nebisericoși, pe toți să-i primiți cu aceeași receptivitate.

Îmi aduc aminte cu nostalgie, pentru că anii zboară, acum atâția ani, 27, când m-a instalat Înaltpreasfințitul Antonie pe mine, mi-a pomenit de această îndatorire, de-ai primi pe toți, și zicea așa: „Să știi, vlădica, că dacă sunt 100 de oameni în audiență și ești obosit, și urmează cel de-a o sută, să nu te areți obosit, pentru că și el are problemele lui, care, pentru el sunt cele mai importante. Chiar dacă au fost înaintea lui încă 99.

Deci, întâi de toate să-i primiți pe toți cu aceeași receptivitate.

În al doilea rând, să-i iubiți pe toți. Alături de mentorul Preasfinției Voastre, alături de Arhiepiscopul Justinian, ați ucenicit această iubire nemărginită față de poporul binecredincios. Zicea dânsul că i se rupea inima de oamenii veacului acestuia, de oamenii mileniului trei, care au atâtea încercări și atâtea neazuri.

Deci, să-i iubiți pe toți.

Iar a treia îndatorire este să vă rugați pentru ei, pentru toți.

Pe bună dreptate zice Sfântul Ioan Gură de Aur că episcopul, în slujirea lui, e mai mare ca Proorocul Ilie, că la rugăciunea Proorocului Ilie Dumnezeu a coborât foc din cer și a ars jertfa, dar la rugăciunea episcopului Dumnezeu trimite pe Duhul Sfânt din cer, preface prescura și vinul în trupul și sângele Mântuitorului.

Deci, să vă rugați pentru toți. Pentru toți maramureșenii, pentru toți sătmărenii, pentru toți românii, pentru toți creștinii, de orice neam ar fi, pentru ca să se apropie de Hristos și să meargă pe calea cea bună.

Iar a patra îndatorire este aceea să le purtați sarcinile la toți. Și nu-s puține neazurile pe care le au oamenii, sarcinile pe care le au. Și Preasfinția Voastră sunteți primul care le luați pe umăr și le duceți, pentru că ei singuri se poticnesc și cad și au nevoie de sprijin și de ajutor.

Pe lângă aceste patru îndatoriri or mai fi foarte multe altele. Eu le-am pomenit cele patru.

Și în această lucrare aveți nevoie de multe virtuți. Și le aveți. V-a dăruit Dumnezeu cu multe virtuți, dar una este esențială: să aveți multă răbdare. Virtutea răbdării.

Pe bună dreptate, am cules din folclorul monahal o poezioară intitulată „Umilință și răbdare”. Nu v-o citesc toată. Doar o strofă am notat-o pentru festivitatea de astăzi, cu care se și termină poezioara, care ne spune că are nevoie de foarte multă răbdare autorul nostru, care e călugăr. Și Preasfinția Voastră sunteți călugăr de vocație. De tânăr intrat în mănăstire. Și se termină poezioara așa:

*„Că sunt multe daruri sfinte,
Însă nu toți vor să știe,
Că-ntre toate, a te-nvinge,
A te tempera-n răbdare,
Din iubire către Domnul
Este darul cel mai mare.”*

Să vă întărească Dumnezeu răbdarea, să vă țină sănătatea, ca să-i puteți duce pe toți maramureșenii și sătmărenii pe calea mântuirii, într-un veac care nu-i deloc ușor. E secularizat și secularizant.

Îmi spunea cineva odată, dar îi pot și divulga numele, domnul ministru Rus, că pe noi, pe clericii de astăzi, ne așteaptă o foarte mare misiune. Pe bătrâneii noștri îi mulțumim cu slujbe și cu rugăciuni, dar e vorba de generația tânără. Generația Facebook-ului. Generația respectivă trebuie să o ducem înspre mântuire că ei sunt creștinii de mâine. Și atunci noi?

Îl rugăm pe Dumnezeu să vă ajute ca și această generație să o puteți duce pe calea mântuirii.

Întru mulți și fericiți ani și misiune cu rod.

Cuvântul rostit de Preasfințitul Părinte Iustin după întronizare

Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit ANDREI,
 Înaltpreasfințiile și Preasfințiile Voastre,
 Excelențele Voastre, reprezentanți ai celorlalte culte:
 romano-catolic, greco-catolic și reformat,
 Onorați demnitari ai Statului din Parlamentul și Guvernul României,
 Onorați reprezentanți ai Academiei Române
 și ai corpului academic și universitar,
 Dragi reprezentanți ai autorităților județene și locale
 din Maramureș și Satu Mare,
 Precucuvioși și Precucernici părinți,
 Mult iubit popor al lui Dumnezeu,

Este un moment important, este o zi de mare sărbătoare, pentru că este cinstit astăzi cum se cuvine Sfântul Întâiul Mucenic și Arhidiacon Ștefan. Este a treia zi de Crăciun.

Colindul nostru străbun s-a auzit și astăzi. El glăsuiește așa: „*Cerul și pământul în cântări răsună / Îngeri și oameni cântă împreună*”. Este o modalitate de a ne manifesta recunoștința și iubirea față de Dumnezeu, Care ne-a trimis în lume pe Fiul Său, pe Iisus Hristos, „să Se Nască și să crească, să ne mântuiască”.

Așa înțelegem noi să prăznuim Nașterea Domnului și Sărbătorile Sfinților Săi.

De 2000 de ani noi credem și nutrim speranța că lucrarea lui Hristos în lume nu încetează și nu va înceta. Și ea se face prin cei pe care i-a rânduit să meargă și roadă să aducă.

Zice Mântuitorul Sfinților Apostoli „nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi, și v-am trimis ca roadă să aduceți și roada voastră să rămână”.

Într-un astfel de moment ne găsim după ce ne-am șters lacrimile de doliu după Părintele nostru bun și blând, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian, după doliul de 40 de zile rânduit de Sfânta noastră Biserică.

Iată că Dumnezeu a hotărât, Mântuitorul Iisus Hristos a rânduit și Duhul Sfânt a întărit ca Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, la propunerea Mitropolitului locului, a Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, care a fost locuitor de Episcop până acum, să aleagă un nou păstor.

Un nou păstor, care să întrunească exigențele de pastorație și de slujire într-o lume atât de grăbită la schimbare.

Și iată că prin votul Sfântului Sinod și prin alegerea din 16 decembrie 2016, Biserica noastră Ortodoxă a împlinit o rânduială sfântă: aceea de a trimite în teritoriu un păstor pentru mângâierea clerului și a poporului după doliul pentru păstorul cel bun pe care l-au avut până acum, timp de 26 de ani.

Este o misiune grea, este o misiune dificilă, dar este o lucrare de continuitate. În cei 22 de ani alături de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian am învățat foarte multe și am reușit împreună, cum spunea domnul ministru secretar de stat pentru culte, Victor Opaschi, am reușit împreună să arătăm icoana unei slujiri de ierarhi, care nu s-au concurat, ci s-au completat.

Eu n-am fost socotit de către Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian doar colaborator și ajutor, deși îi eram fiu și aveam atitudine de fiu și de ucenic, eu am fost socotit celălalt episcop. Și așa m-a privit clerul și poporul. Oricare dintre noi, când mergeam în teritoriu, așa ne privea preoțimea. Aici a funcționat tradiția ortodoxă atât de frumoasă, dar atât de greu de realizat, „întâiul între egali”. Foarte important acest lucru.

Și această icoană a slujirii a dus la unitatea clerului, la întărirea credinței, la împlinirea atâtor lucrări sfinte, la rectitorirea vieții monahale și la tot ce se poate vedea astăzi. Nu le voi aminti, sunt multe, istoria le consemnează și paginile istoriei bisericești le va așeza la loc de cinste.

Se cuvine să spun câteva lucruri acum importante din istoria acestei Eparhii. Eu mi-am scris cuvântarea, dar nu o s-o citesc. Am scris-o pentru a fi publicată. Se cuvine să ne întoarcem puțin privirea spre trecut, unde cronică nescrisă în cărți, dar scrisă de Dumnezeu și de îngerii Săi în ceruri, arată că din cele mai vechi timpuri aici, pe acest pământ binecuvântat, creștinismul a pătruns prin ucenicii Sfântului Apostol Andrei.

La curțile voievozilor de Maramureș a existat viață bisericească. Au existat păstori: ierarhi, preoți și monahi, care l-au ajutat pe voievod în păstoria și în lucrarea lui grea și mai ales în judecarea cu dreptatea lui Dumnezeu a poporului.

Apoi, sigur că, deși vremurile au fost grele și episcopia aceasta istorică a întâmpinat multă ostilitate și chiar dușmănie din partea unor conducători vremelnici (nu culpabilizăm pe nimeni), pentru ca istoria să nu se repete trebuie să le amintim pentru o mai bună cunoaștere. Dacă, totuși, se repetă, la un moment dat intervine Dumnezeu. Dumnezeu și judecata Lui dreaptă nu permite ca persoanele să fie nedreptățite, comunitățile să fie asuprite și neamurile dezbinat. Când oamenii încearcă să conducă istoria în mod egoist după voia lor, o corectează Dumnezeu. Și când o corectează Dumnezeu atunci se arată Dreptatea Lui. Așa s-a arătat în istoria acestui ținut Dreptatea lui Dumnezeu. Dumnezeu a corectat istoria pe care oamenii au vrut să o ducă într-o direcție plăcută lor. Poporul a rămas creștin. 1391 este piatră de hotar. Anul acesta se împlinesc 625 de ani de la Diploma sau Actul semnat de Patriarhul Antonie al Constantinopolului, prin care mănăstirea voievodală, nobila ctitorire a fraților Balc și Drag, urmașii lui Dragoș descălecătorul, voievozi ai Maramureșului, au închinat această ctitorie Tronului Patriarhal de la Constantinopol. Atunci a început viața bisericească organizată, deși ea a existat și până atunci.

De atunci și până acum, ca să ajungem în actualitate, să traversăm istoria mai repede, sunt cunoscuți 30 de episcopi cu numele. Cartografia episcopiei cunoaște 30 de episcopi cu numele, începând cu Simeon, care a fost adus lângă Pahomie (Pahomie avea atribuții cvasiepiscopale, dar nu era episcop). Voievozii au adus un episcop care să hirotonească preoți. Era un fel de horepiscop sau episcop de țară. Unii dintre acești arhierii locali au fost foarte importanți. Au fost perioade în care nu avem date despre istoria acestui ținut și viața bisericească, dar din când în când apar nume. De exemplu, la 1594 voievodul întregitor de țară aduce pe egumenul Mănăstirii Tismana, Serghie, și-l așează cu reședința la Mănăstirea Habra, lângă Baia Mare, și-i dă sub păstorie poporul dreptcredincios. El a participat la sinodul unionist de la Suceava, convocat de Mihai Viteazul la 1600. Drept urmare, el dispăre din istorie sau nu se mai știe nimic despre el la 1616, pentru că a susținut Unirea celor trei țări și pentru că a cultivat sentimentul apartenenței românilor la același popor, aceeași cultură, aceeași credință, din cele trei provincii. Mănăstirea a dispărut și ea, pentru că Imperiul de la Viena, sigur că era deranjat de organizarea românilor într-o Biserică puternică cu ierarhie și cu cler bine pregătit.

De departe, cel mai strălucit slujitor și păstor al acestor ținuturi este Sfântul Iosif Mărturisitorul, care a păstorit din 1692 până în 1711. El a pățit mult. Datorită lui, însă, românii n-au cunoscut înstrăinarea de credința lor până la 1740. Pentru că el a fost foarte dârz, era din Crișănești, din dreapta Tisei, a fost de neam nobil și avea o mare noblețe, și o ținută, multă dârzenie în apărarea credinței. Așa că a fost persecutat, a fost închis în închisoarea de la Hust, dar maramureșenii au reușit să-l elibereze, fără presiune asupra autorităților, însă bătrânețea nu i-a mai permis să reia activitatea. În mâinile lui toiagul păstoririi a rodit impresionant și s-a împodobit cu sângele lui martiric.

Ultimul episcop cunoscut cu numele, și a avut reședința la Bârsana, este menționat în cartea de istorie de către părintele profesor universitar academician și mare istoric Mircea Păcuraru. Este vorba de un alt nobil de Maramureș, Gavriil de Bârsana, care și-a avut reședința pe locul mănăstirii de astăzi.

Iată cum Dumnezeu răzbună nedreptățile făcute în istorie și încercarea de a persecuta și de a asupra un popor, prin corectarea istoriei și prin intervenția Sa și a Dreptății Sale în lume.

Istoria acestui ținut a fost mult pătimitoare și după Gavriil de Bârsana de la 1740, românii din Maramureș, pentru că Episcopia a fost desființată tot de autoritățile imperiului habsburgic, 198 de ani, aproape două secole, n-au avut voie să aibă episcop de legea lor și au fost declarați trecuți la altă credință, fără să fie consultați, dar acestea sunt probleme pentru istorici.

După 200 de ani, în 1937, s-a înființat în mod oficial Episcopia, cu alegerea, investirea și instalarea în fruntea ei a Episcopului Vasile Stan. În 1948 a fost desființată din nou de regimul comunist și 45 de ani a zăcut ascunsă. În 1990, după eliberare, poporul drept credincios și preoțimea au cerut reînființarea acestei Episcopii.

Au fost trei răstigniri și trei învieri. De fiecare dată Episcopia a ieșit ca din pământ, și arăta, cum spunea Preafericitul Părinte Patriarh, în vremi de libertate o dinamică extraordinară, pentru că s-a întemeiat, pe de o parte, pe adevărul istoric, pe jertfa înaintașilor, pe rugăciunile părinților, care și-au dat viața pentru dreapta credință, și a poporului drept credincios și, pe de altă parte, pe strădania și jertfelnicia păstorilor din trecut și prezent.

Ales arhipăstor în 1990, Înaltpreasfințitul Justinian, întronizat în 11 noiembrie 1990, în cetatea Băii Mari, în mâinile Înaltpreasfinției Sale toiagul Sfântului Iosif a rodit cel mai frumos, arătându-și forța, blândețea, jertfelnicia

înțelepciunea și Dreptatea lui Dumnezeu. 25 de ani ne-a păstorit, și ne-a prețuit, și ne-a ocrotit, și ne-a lăsat o moștenire atât de impresionantă, încât suntem datori cu recunoștință să o prețuim, s-o iubim, dar și s-o sporim.

Acum, când suntem la început de drum, când, cu multă emoție și evlavie sfântă pășim pe urmele acestor mari păstori ai Maramureșului, Îl rugăm pe Dumnezeu să ne ocrotească, să ne dăruiască ajutor sfânt în lucrarea ce ne stă înaintea.

Suntem încredințați că rugăciunile părinților noștri duhovnicești, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian, Părintele Serafim, starețul meu, părintele Nicolae de la Rohia, un cărturar mărturisitor, convertit la Ortodoxie, el fiind evreu, ne însoțesc, ne privesc și acum se bucură. Simt, de asemenea, că este prezentă cu sufletul și mă însoțește cu rugăciunea măicuță mea, monahia Maria Magdalena, care a viețuit la Rohia în ultima parte a vieții, timp de 20 de ani, fiindu-mi un adevărat înger păzitor.

Vreau să îndrept un gând acum către clerul de mir și cinul monahal prin care să-i chem să slujim poporul lui Dumnezeu așa cum l-a slujit Hristos. Sunt vremuri de mari provocări și care se desfășoară într- un ritm absolut amețitor. Iar Biserica nu se sperie, nu se îngrijorează de aceste vremi, dar trebuie să vină cu soluții. Suntem chemați, așa cum a zis Proorocul David, „să nu dăm somn ochilor noștri nici genelor noastre dormitare, nici odihnă tâmpelor noastre” până nu vom vedea locașul lui Dumnezeu din sufletul fiecărui român citorit, reconstruit, împodobit, înfrumusețat. Acesta este mesajul. Îi chem la o lucrare împreună. De neodihnă. De implicare și responsabilitate. N-avem timp de odihnă. Trebuie să lucrăm mult și cu folos toată viața, pentru că-i scurtă. Îi rog, ca împreună, să ne ocupăm de cei săraci, abandonați, singuri și nedreptățiți de o societate care se vrea corectă și dreaptă și, totuși, produce, atâta nedreptate persoanelor și familiilor. Îi chem să slujim cu fidelitate valorile noastre sfinte: sfânta și dreapta credință, Biserica lui Hristos, familia creștină. Să ne educăm tinerii în spiritul valorilor noastre tradiționale, a culturii noastre creștine și a învățământului nostru românesc, care a fost unul de excepție în istoria acestui popor.

Îi chem pe părinții din mănăstiri să se roage mult pentru lucrarea ce ne stă înaintea și le mulțumesc din suflet și preoților de mir și monahilor pentru ceea ce au realizat până acum din nimic. Plecând de la iarbă verde, Episcopia noastră este în rând cu episcopiile istorice, și se datorează tuturor slujitorilor, rugăm mai departe să desăvârșim ce am început și să răspundem la aria foarte largă pe care Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, așa cum am spus la ziua

onomastică, o cunoaște și păstorește Biserica, se comportă fratern față de Ierarhii Sfântului Sinod și conduce Biserica cu multă înțelepciune, în aceste vremuri grele.

Și noi vom veni în fața Dumneavoastră cu părinteasca purtare de grijă, cu multă dragoste și cu dorința nu de a dispune, ci de a spune așa, cum a spus Părintele din Pateric: „Fă ce mă vezi pe mine făcând.”

Eu nu sunt poruncitor. Sunt slujitor. Deci facem împreună. Împreună lucrăm. Aceasta e soluția. Nu să dispunem. Suntem chemați nu să stăpânim, ci să slujim poporul lui Dumnezeu.

Mă adresez reprezentanților celorlalte culte. Este aici Preasfințitul Vasile Bizău, Episcop greco-catolic, suntem maramureșeni amândoi, protopopul romano-catolic, și dânsul maramureșean, este și reprezentantul Bisericii Reformate. Suntem datori să dăm o mărturie comună în această lume care își neagă valorile. Și să lucrăm împreună pentru salvarea moștenirii noastre creștine. Suntem chemați să răspundem la provocările de astăzi cu concordie și pace interconfesională.

Până la urmă, cultele sunt promovate de stat și sprijinite de stat pentru că promovează și susțin pacea socială. Aceasta este lucrarea noastră împreună. Respect și prețuire și relații de sinceritate și de responsabilitate așa cum așteaptă lumea de la noi. Să dăm o mărturie comună.

Mă adresez conducătorilor comunității maghiare, pentru că sunt și reprezentanții lor de la Satu Mare aici. Trăim pe acest pământ de peste 1000 de ani. Ne-a adus Dumnezeu împreună. Respirăm același aer, privim același cer, mâncăm aceeași pâine. Am avut momente în istorie când ne-am produs răni unii altora. Ele trebuie cicatrizate, închise și vindecate. Nu trebuie deschise. Soluția pentru a construi împreună este dialogul. Este respectul reciproc. Până la urmă, ne deosebesc cultura, limba și tradițiile, dar ne unește ceva fundamental: creștinismul. Creștinismul, care este valoarea fundamentală a Europei creștine și civilizate. Și în această lucrare putem merge împreună să dăm Europei un semnal că vrem să rămânem creștini. Europa se desacralizează. Își neagă valorile și se secularizează. Vrea acum să meargă pe drumul pe unde noi am fost. Noi nu mai vrem ateism și comunism. Am experimentat acest lucru. Am trăit această dramă timp de 45 de ani. Noi vrem să ne promovăm valorile culturale și creștine. Noi vrem să ne consolidăm valorile noastre sfinte. Și vrem să dăm împreună mărturia că am rezistat în comunism prin cultură și credință creștină. Atunci parcă eram mai uniți. Trebuie să revenim la starea aceea de bine, în care ne puteam întâlni și puteam organiza activități culturale

și activități artistice, și activități de înaltă ținută academică împreună: românii cu maghiarii, ortodocșii cu romano-catolicii, cu reformații. Aici suntem pe un teren. Asta nu însemnează că ne-am călcat sau am trecut granița confesională. Fiecare are credința și tradiția lui specifică fiecărui cult. De 2000 de ani și aceasta este marea comoară a Europei, a spus Papa Ioan Paul al II-lea în 1999, adresându-se majorității ortodoxe. „Să vă păstrați tot ce aveți voi mai frumos și mai sfânt: Liturghia, colindele, tradiția bizantină, pentru că este o moștenire comună a Europei creștine”. Am dori o Europă creștină. Trebuie să ne și rugăm, să și lucrăm. În Europa popoarele s-au înnobilit ctitorind locașuri sfinte. Și au ctitorit pentru veșnicie. O dată, să le prețuim pe cele pe care le avem, și cele din Apus și cele din Răsărit, iar cele pe care le ctitorim acum să le iubim și să le păstrăm vii. Degeaba construim ziduri dacă nu avem viață. Credința este viață.

Mă adresez demnitarilor care sunt de față, celor care au fost în Parlamentul României, care au fost în Guvernele ce s-au succedat în 22 de ani, de când slujim ca Arhiepiscop, în consiliile județene, la primării, în municipii și localități, care ne-au sprijinit să ctitorim împreună cu Înaltpreasfințitul Justinian Episcopia și mai ales să ctitorim această Catedrală, care este o ctitorie pentru dăinuire și veșnicie.

Mă adresez demnitarilor, mă încredințez rugăciunilor fraților voastre, ale tuturor. Și am speranță că cei ce mă veghează din cer, printre care și măicuța mea, monahia Maria Magdalena, care a fost în ultima vreme a vieții, 20 de ani, cu mine la mănăstire, și a fost înger păzitor. Alături de Înaltpreasfințitul Justinian, de părintele Serafim și de părintele Nicolae, ne veghează.

Și nu vreau să uit să exprim recunoștință tuturor dascălilor mei, începând cu cei din satul natal, care ne vor ajuta în continuare, care mi-au pus condeiul în mână, și continuând cu părinții duhovnicești, cei de la Seminar, de la Facultatea din Sibiu, apoi cei de la studiile postuniversitare, să le mulțumesc cu recunoștință că au descoperit, și părinții duhovnicești, și dascălii de teologie, au descoperit un om, un român, un maramureșean, care ar putea să facă ceva pentru Biserica lui Hristos.

Și acum provocarea: Mă adresez tinerilor. Este Sfântul Arhidiacon Ștefan, ziua lor. Eu când am plecat din Rozavlea, am plecat să mă fac călugăr. N-am știut eu care va fi parcursul și chemarea vieții mele. Și iată ce minunat a lucrat Dumnezeu, că a pregătit un om, în mănăstirea, în școlile teologice, pentru a sluji Biserica Lui. Așa că, în felul în care lucrăm cu tinerii, și Înaltpreasfințitul Andrei și Patriarhul României, și Sfântul Sinod, prin programele care le derulăm, suntem foarte preocupați să cultivăm un tineret creștin și să îl educăm în spiritul creștin.

Să vă bucurați de ce aveți mai frumos: libertatea responsabilă, credința în Dumnezeu și de valorile noastre sfinte.

În urmă cu doi ani, Sfântul Arhidiacon Ștefan a devenit ocrotitorul tinerilor. Ei sunt, în coroana României creștine, cel mai prețios diamant.

Astăzi eu primesc acest odor sfânt, care este Episcopia Maramureșului și Sătmarului. Din acest odor, cea mai prețioasă comoară sunt tinerii. De aceea, să cultivați ce aveți mai frumos, să nu vă banalizați, să nu acceptați urâtul, căutați frumosul și valoarea, lumina și adevărul.

Nu vă lăsați manipulați de niciun fel de strategii, care vă oferă sau vi se pare că v-ar oferi soluții extraordinare la probleme vieții. Soluțiile la problemele vieții, care nu le are societatea, le are Hristos. Hristos are pentru voi soluții. Și credința, și lumina, și iubirea față de Dumnezeu sunt darurile supreme.

Să ne ajute Dumnezeu ca în anii ce vor urma, și sperăm ca să fim sănătoși, și să avem înțelepciune, și iubire, și înțelegere față de cei din Permanența Eparhială, dragoste multă față de monahi.

Către cei din Permanența Eparhială, cu care am lucrat 20 de ani, mă îndrept cu prețuire și cu cinstire, și sperăm să lucrăm cu multă responsabilitate, foarte serios, slujind preoțimea, și clerul, și poporul, pentru că de aceea am fost chemați de Duhul Sfânt la slujire, să ne arătăm cu multă prețuire față de toți și ascultându-le nevoile și respectându-le slujirea lor.

Pentru toate câte s-au petrecut astăzi, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, Lui Dumnezeu slavă.

Nu vreau să uit de ucenicii mei de la Rohia, care sunt risipiți prin toate părțile, pe la toate mănăstirile cu ascultare, și, mai ales de cei de la Catedrală, tot ucenici ai mei, care m-au ajutat să port crucea ctitoririi bisericii de la Rohia și-a Catedralei de aici și a rectitoririi multor mănăstiri, dar mai ales a Catedralei, care este o lucrare foarte grea, tocmai pentru că este pentru veșnicie. Această povară, încă și mai mare, o poartă și Întâistătorul Bisericii noastre, Preafericitul Părinte Daniel, care construiește Catedrala Națională a demnității și a unității noastre naționale. Ucenicii sunt cei care ne ajută preluându-ne din sarcini, în cazul nostru: părinții Casian și Nifon. Mi-era foarte greu dacă nu-i aveam pe părinți, ca să-mi preia o parte din sarcini și să ducă mai departe: părintele Casian și părintele Nifon.

Nu mă mai lungesc. Poate că am fost prea lung. Vă rog să mă iertați.

Acestea sunt gândurile mele și mă încredințez rugăciunilor preoților, monahilor și credincioșilor, iar mie îmi revine acum o sarcină sfântă și dragă: să vă port în rugăciuni pe toți care ați fost prezenți astăzi, să le mulțumesc

Sfinților Părinți, care au făcut efortul să vină de la distanțe mari, de la Buzău, de la Vaslui, de la Roman, din Constanța, din Vâlcea, din alte părți, din inima țării, de la Harghita, de la Timișoara, din Spania, din Italia, din Portugalia, din Franța. Nu mai vorbesc de ai noștri din Ardeal, de reprezentantul Părintelui Patriarh Daniel, Înaltpreasfințitul Varlaam, secretarul Sfântului Sinod, căruia îi mulțumesc, dar îi mulțumesc cu plecăciune și cu metanie Preafericitului pentru mesajul transmis și darurile trimise prin Preasfinția Sa. Mulțumesc și Sfinților părinți și celor care nu au putut veni, dar mi-au așezat, prin votul lor, crucea pe umeri, le mulțumesc și ne încredințăm rugăciunilor lor.

Să ne ajute Dumnezeu ca peste ani să ne bucurăm și să facem bilanț, așa cum a făcut Înaltpreasfințitul Justinian la încheierea activității ca să putem da în fața Mântuitorului răspunsul cel bun.

La mulți ani tuturor și Dumnezeu să ne binecuvinteze.

Înaltpreasfințitului Andrei, care a condus această lucrare grea, atât de fratern și înțelept, cu multă dragoste, ca unui frate maramureșean și mai mare în slujire, Întâistătător al nostru, îi mulțumesc cu metanie de la cer până la pământ, și îl asigur de conlucrarea mea în bunul mers al Episcopiei și pe întreg Sfântul Sinod în sfântă și frățească comuniune și pe Preafericitul Părinte Daniel de ascultarea mea de aici înainte și conlucrarea noastră.

La mulți ani tuturor!

Mulțumim Televiziunii Trinitas TV și Preafericitului că a îngăduit să se transmită în direct această solemnitate, Coralei Arhanghelii și Coralei „Doxologia” a Catedralei, și Dumneavoastră tuturor, oaspeți dragi, într-un cuvânt, la toți, și o să vă port cu smerenie în rugăciuni, rugându-vă, de asemenea, să ne aveți și Dumneavoastră în rugăciunile particulare.

Catagrafia arhierilor¹ Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului (1391-2016) - 625 de ani. 30 de Episcopi mărturisitori

Dumitrița FILIP

Muzeograf al Centrului Eparhial din Baia Mare

Maramureșul, mai înainte de a fi pus pe o hartă, a fost scris în inimi, în inimile noastre, cu sângele și sudorile străbunilor noștri sfinți. În acest loc de taină și de tâlc, în memoria inimii noastre, le cinstim râvna și eforturile depuse pentru statornicia dreptei credințe pe acest străvechi pământ voievodal.

Semințele se nasc din rădăcină/ da-n rădăcină nu toate se întorc... scria vrednicul de pomenire Mitropolit Bartolomeu Anania al Clujului². Maramureșenii și-au regăsit puterile furate: simțirea și credința strămoșească, s-au întors la rădăcini, pentru că aceste rădăcini bune susțin viața și rodirea. O floare tăiată din rădăcini se usucă și moare în toată splendoarea ei. Dar neseparată de rădăcină, ea moare spre a rodi viață. Nu moare degeaba. Moare spre a transmite mai departe dănuirea.

Ortodoxia maramureșeană a dăinuit peste veacuri prin jertfa Ierarhilor slujitori ai Neamului și ai Bisericii lui Dumnezeu. *Sângele martirilor sămânță este*³ spunea Tertulian, apologet creștin din primele secole. Pământul Maramureșului, adăpat cu sângele străbunilor noștri sfinți: episcopi, voievozi, oameni de rând, a rodit viața creștină de azi și de mâine. Suntem plămădă sfântă și avem marea responsabilitate nu numai de a păstra vistieria virtuților nealterată, dar și de a o transmite mai departe îmbogățită, adăugând Darului, noi daruri.

¹ Ținutul Maramureșului și Sătmarului a avut mai mulți cărmuitori bisericești. Nu toți s-au evidențiat prin lucrarea lor pastorală, culturală sau duhovnicească. Au fost selectați aceia care au apărat legea străbună și neamul românesc cu mari sacrificii, chiar cu prețul vieții lor, aceia care fie au fost din neamul nostru, fie, de alt neam fiind, s-au identificat cu suferința sărmanului Maramureș românesc sfințit de cruci și de învieri, cei care s-au remarcat prin activitatea pastoral-misionară, culturală, duhovnicească, mărturisitoare a credinței sau au avut un sfârșit martiric.

² Valeriu Anania, *Anamneză*, în *Poeme*, Ed. Polirom, Iași, 2010, p. 233.

³ Tertulian, *Apologeticum*, 50, 13, în *Apologeți de limbă latină*, colecția PSB, nr. 3, EIBMBOR, 1981.

Șiragul nesfârșit al Ierarhilor maramureșeni este acum împodobit cu 30 de mărgăritare. Mărgăritarul (perla) este rezultatul suferinței, este „lacrima cărnii”. Pentru a-și ascunde loviturile, stridiile își transformă carnea în sidef. Rezultatul e perla. Același lucru se petrece și cu oamenii: există răni surmontabile care devin acoperăminte sidefii ce-i fac valoroși. Prezentăm mai jos numele celor care s-au luptat să țină la adăpost, în vremurile tulburi, valorile acestei națiuni în ultima redută - Biserică, iar pe timp de pace să fie mângâieri de soare după mușcătura crâncenă a gerului prigonirilor:

Simeon (1391). Ieromonahul Simeon din Peri, potrivit hotărârii Patriarhiei de Constantinopol, din august 1391, este ales episcop în scaunul vacant de la Halici, dându-i-se drepturi de exarh peste acest ținut⁴. El este adus din mitropolia de Halici, Polonia, de către frații voievozi Balc (Baliță) și Drag, fiii lui Sas Vodă și nepoții lui Dragoș Vodă Descălecătorul, pentru a sfinți preoți din ținuturile de sub jurisdicția egumenului Pahomie de la Mănăstirea Peri⁵. În această perioadă voievozii maramureșeni erau în conflict cu Mușatinii din Moldova, de aceea au apelat la Mitropolia de Halici, iar nu la mitropoliții moldoveni. *Procesul verbal al Sinodului din Constantinopol*, înregistrat în anul 1391, imediat după actul patriarhal de ridicare a Mănăstirii Peri la rangul de stavropighie, consemnează: „În aceeași lună s-a dat o prea cinstită scrisoare a patriarhului către ieromonahul Simeon din Rusia Mică, să conducă el însuși Biserica, după moartea mitropolitului Galiției, până ce vor sosi cele despre acesta la Preasfințitul nostru stăpân, Patriarhul Ecumenic, și se va așeza acolo arhieru. De s-ar întâmpla să moare acesta (Simeon) mai nainte, atunci, diregătorii, Voievodul Baliță și fratele său Drag (care ctitoriseră catedrala mitropolitană din Halici) să aibă dreptul a alege pe altul spre conducerea Bisericii...⁶”.

⁴ Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, Ed. Librăriei Arhiepiscopale, Sibiu, 1935, p. 59.

⁵ Mihail Kogălniceanu, *Arhiva Românească*, tom I, ed.II, Iași, 1860, p. 10-13; Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, din secolele XIV-XV, 62, ed. a IV-a, Ed. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2009, p. 145-147.

⁶ Cf. *Acta Patriarhus Constantinopolitani*, Viena, 1862, t.II, p. 157-158; Prof. Dr. S. Reli, *Biserica Ortodoxă Română din Maramureș în vremurile trecute*, Ed. Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1938, p. 53-54.

În următorii 165 de ani niciun document nu oferă informații despre numele vreunui episcop maramureșan, dar asta nu înseamnă că nu vor fi existat. În 1479 este menționat mitropolitul Ioanichie al Belgradului sârbesc, ce avea jurisdicție și asupra românilor din Maramureș și părțile ungurești, care cere ca preoții din Maramureș să fie scutiți de dări.⁷

Ilarion (1556). A fost episcop ortodox de Muncaciu. În baza unui ordin al comitelui Gheorghe Bathory, din 19 februarie 1556, ia în stăpânire averea mănăstirii Peri și se așează aici pentru a păstori sufletele credincioșilor din Maramureș.⁸

Eftimie (1572)⁹. A fost ieromonah la mănăstirea Humor, după alții - egumen la mănăstirea Neamț. În anul 1552 era episcop al Rădăuților; se refugiază în Ardeal din cauza Domnului Alexandru Lăpușneanul. În anul 1572 este episcop peste toți românii din Ardeal și peste Biserica Ortodoxă Română din Maramureș până la 1574.

Serghie (1594). Egumen la Mănăstirea Tismana, Serghie este adus de Mihai Viteazul, recomandat și numit episcop de Muncaciu, cu jurisdicție și în Maramureș, având reședința la mănăstirile Peri și Habra: *Luat-a Mihai Voevod pe părintele arhimandrit Serghie de aici de la Tismana de l-au pus episcop în sfânta episcopie, ce se cheamă Muncaciu în Țara Ungurească.*¹⁰ Păstorește și asupra Maramureșului românesc timp de aproape 10 ani, până în 1616.

Petronie (1600). Participă la sinodul de la Iași, din 2 iunie 1600, convocat de Mihai Viteazul¹¹. Îl întâlnim și în 1623 tot în calitate de episcop al Maramureșului.

Sil(o)mon (1608). Este menționat într-o scrisoare de recomandare a Domnului Moldovei Constantin Vodă Movilă, datată din 30 august 1608, adresată principelui Gavriil Bathory al Transilvaniei: *La rugămintea creștinilor de legea noastră grecească din Maramureș de a le trimite acolo un episcop din țara noastră, pentru că înainte în timpul principilor de pioasă memorie de aici se duceau episcopi, am trimis în Maramureș, conform cererilor lor, un om cu viață cuvioasă, să fie creștinilor de acolo dregătorul, conducătorul și învățătorul lor. Rugăm pe Măria Ta, Stăpânul locului, vecinul și prietenul nostru să dea scrisorile de aprobare*

⁷ Prof. Dr. S. Reli, *Biserica Ortodoxă Română din Maramureș în vremurile trecute*, Ed. Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1938, p. 70.

⁸ Prof. Dr. Nuțu Roșca, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române din Maramureș*, Ed. EOR MM-SM, Baia Mare, 2015, p. 304.

⁹ Prof. Dr. S. Reli, op. cit., p. 72; vezi și Nuțu Roșca, op. cit., p. 305.

¹⁰ Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii...*, p. 18.

¹¹ Cf. N. Iorga, *Studii și documente*, XI, p. 31.

pentru acel episcop, ca să nu fie neliniștit, ci stabil, și să i se dea cinstea cuvenită din partea tuturor...¹². A fost hirotonit de mitropolitul Moldovei Teodosie Barnovschi.

Spiridon (1619). Episcop al Vadului cu jurisdicția peste Maramureș, numit în documente „episcop român din Maramureș”.¹³

Ieremia (1620). De neam macedonean, episcopul Ieremia de Muncaci are jurisdicție și asupra comitatului Maramureș, acordată de principele transilvaniei Gabriel Bethlen¹⁴.

Grigorie (1627-1633). A fost episcop de Muncaci, de rit grecesc, cu jurisdicție în Maramureș.¹⁵

Vasile Tarascovici (1633-1640). Episcop de Muncaci cu jurisdicție în Maramureș, Vasile Tarascovici a fost hirotonit de Mitropolitul Varlaam al Moldovei.¹⁶ *Este menționat într-o însemnare manuscrisă de pe o Evanghelie din 1645, provenind de la biserica din Vișeu de Mijloc: „...în zilele lui Gheorghe Rakoczi...și vlădica Vasile Tarascovici...”*¹⁷

Dosoftei Moldoveanul (1633). Arhiepiscop cu o distinsă cultură teologică, venit din Moldova, unde a fost exarh al mănăstirilor, este numit „vlădică ce am fost în Roman și Huși și mai mare peste toate mănăstirile țării Moldovei, așijderea vlădică în Ardeal și în Maramureș...în ținutul Sacmarului până la Dobrițin”.¹⁸

Dumitru (Dosoftei) Pop (1634-1639). „Nobilul Dumitru Pop, preotul Moiseiului”¹⁹, hirotonit episcop de Mitropolitul Varlaam al Moldovei, **mută reședința episcopală de la Peri la mănăstirea Moisei**.

Ilie Iorest (1641). Mitropolit al Transilvaniei cu jurisdicție în Maramureș.²⁰

Silvestru (1645). A avut o păstorire scurtă, de un an, dar merită menționat, deoarece încearcă să recâștige bunurile confiscate ale mănăstirii Peri. În urma demersurilor făcute de Episcopul Silvestru către Congregația comitatului, Mănăstirea Peri își recâștigă averile confiscate.²¹

¹² Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii...*, p. 335.

¹³ Șt. Meteș, *op.cit.*, p. 236.

¹⁴ Prof. Dr. Nuțu Roșca, *op. cit.*, p. 356.

¹⁵ Prof. Dr. S. Reli, *op. cit.*, p. 81.

¹⁶ Prof. Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1940, p. 123.

¹⁷ Ioan Bârlea, *Însemnări din Bisericele Maramureșului*, p. 209.

¹⁸ *Însemnare pe o Evanghelie slavonă*, Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 185.

¹⁹ Prof. Dr. S. Reli, *op. cit.*, p. 86.

²⁰ Prof. Alexandru Filipașcu, *op. cit.*, p. 124.

²¹ Prof. Dr. Nuțu Roșca, *op.cit.*, p. 365.

Popa Sava (1650). A fost episcop al Vadului, cu jurisdicție și în Maramureș, Sătmar și părțile Chioarului.²²

Mihail Molodeț (1651). Episcop numai al Maramureșului, confirmat în funcție de principele Gheorghe Rakoczy II și hirotonit de mitropolitul Varlaam al Moldovei. Numele său apare consemnat într-o însemnare manuscrisă în limba slavonă, pe o Evanghelie din 1645, provenind de la biserica din Vișeu de Mijloc: *În anul 1651, smeritul Mihail Molodeț, arhiepiscop de Maramureș și altele, și cu mâna sa au scris și cu pecetea sa au întărit, și a cumpărat această carte, anume Evanghelie învățătoare, robul lui Dumnezeu Roman Tomoiagă, pentru iertarea păcatelor sale și ale soției sale și ale fiilor săi, și s-a dat la hramul preapodoamnei Paraschivei în satul Vișăul-de-mijloc, dă-i, Doamne, bună sănătate și iertare de păcate..., amin. Mihail Molodeț, arhiepiscop.*²³

Sava Brancovici (1656). Mitropolitul martir Sava Brancovici al Bălgradului, Vadului, Maramureșului și a întregii țări a Ardealului și celelalte și-a pus amprenta asupra istoriei Maramureșului, sfințind biserici. În 1672 sfințește biserica Mănăstirii Moisei. Este menționat într-o însemnare manuscrisă, pe un Antologhion slavon din 1638, aparținând bisericii de sus din Borșa, precum și în pomelnicul Mănăstirii Moisei: „*Pomenește, Doamne, titori s (fintei) mînăstiri acestia: 1680, episcop Sava Brancovici...*”²⁴

Varlaam (1680). Avea titulatura: Arhiepiscop și mitropolit Sfintei Mitropolii a Bălgradului, al Vadului, al Sivașului, al Făgărașului, și al Maramureșului și al episcopilor din Țara Ungurească iproci. Este recomandat pentru demnitatea de mitropolit de către domnitorul Șerban Cantacuzino al Țării Românești.²⁵

Teofil (1692). De la 1657 și până la către 1700 Maramureșul aparținea oficios de Mitropolia de la Bălgrad. Mitropolitul Teofil avea aceeași titulatură precum cea menționată mai sus.²⁶

Iosif Stoica (1690-1711). Descendent *din familia boierească Stoica de Crișănești*, Sfântul Iosif Mărturisitorul este hirotonit episcop de mitropolitul Dosoftei al Moldovei și de Dositei Notara, Patriarhul Ierusalimului. Pe un antimis slavon din 1693 se intitulează: *Din mila lui Dumnezeu episcop ortodox al Maramureșului, exarh stavropighiei patriarhale Constantinopolitane, administrator*

²² **Șt. Meteș**, op. cit., p. 252.

²³ **Ioan Bârlea**, op. cit., p.209; **Alexandru Filipașcu**, op.cit., p. 125.

²⁴ *Ibidem*, p. 135.

²⁵ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, op. cit., p. 378.

²⁶ **Șt. Meteș**, op. cit., p. 232.

*al metropoliei din Bălgrad din Ardeal.*²⁷ Antimisul este inedit, deoarece, pe lângă scena consacrată a Punerii în Mormânt a Mântuitorului, se găsea și chipul Arhanghelului Mihail - hramul de la Peri, dar și ocrotitorul familiei nobiliare a Drăgoșștilor. Episcopul Iosif Stoica este întemnițat în Cetatea Hust, în 1711, sfârșind martiric în 1714.

Ioan (Iov) Țirca (1712). A candidat ca mitropolit al Transilvaniei alături de Atanasie Anghel, fiind ales episcop al Maramureșului, după întemnițarea Sfântului Iosif Mărturisitorul. După eliberarea episcopului Iosif Stoica, au păstorit împreună: Iosif Stoica în partea nordică, iar Iov Țirca în partea sudică a Maramureșului. *Condamnat la moarte, Iov Țirca fuge în Moldova.*²⁸

Serafim (Ștefan) Petrovai de Petrova (1713). *Descendent din familia nobiliară din Petrova*, este ales și hirotonit episcop în 1711, de mitropolitul Moldovei Ghedeon II. Are reședința la mănăstirea Bistra, pe cursul inferior al Văii Vișeuului, ctitorie a boierilor din Petrova. Serafim de Petrova a fost consilier al Episcopului Iosif Stoica. În 1714 este *arestat și întemnițat în Cetatea Hust, eliberat în 1715 fără a i se recunoaște demnitatea de episcop, rearestat în 1717.*²⁹

Popa Ionaș (1714). Preot *din Moisei*, Popa Ionaș este ales inspector bisericesc, apoi locțiitor de episcop, după întemnițarea lui Serafim de Petrova.³⁰

Popa Andrei (1715). Preot *din Ierașul Cosăului*, Popa Andrei este ales episcop al Maramureșului, dar documentele trimise împăratului spre confirmarea n-au ajuns niciodată la Viena, din uneltirile episcopului de Muncaci, care dorea să-și extindă jurisdicția asupra Maramureșului.³¹

Dosoftei II (1715). Originar *din Moisei*, Episcopul Dosoftei II Teodorovici este hirotonit de mitropolitul Ghedeon II al Moldovei. Amenințat cu închisoarea dacă va mai hirotoni preoți, sfârșește martiric în 1735, fiind înmormântat la mănăstirea Uglea.³²

Gavriil Ștefanca (1739). *Descendent din familia boierească Ștefanca de Bârsana*, își are reședința la Mănăstirea Bârsana³³. Moartea sa rămâne un mister; se presupune că a fost asasinat.

²⁷ N. Iorga, *Ceva despre Episcopul maramureșan Iosif Stoica*, în „Analele Academiei Române”, tom. XXXVI - Memoriile secțiunii istorice, p. 154.

²⁸ S. Reli, *op. cit.*, p. 114.

²⁹ Prof. Dr. Nuțu Roșca, *op. cit.*, p. 493.

³⁰ S. Reli, *op. cit.*, p. 119.

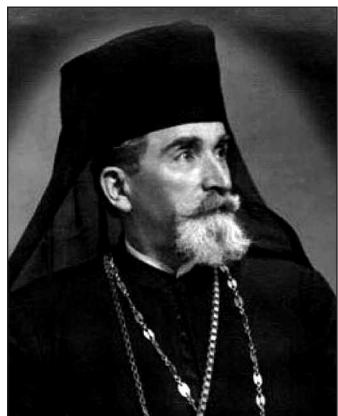
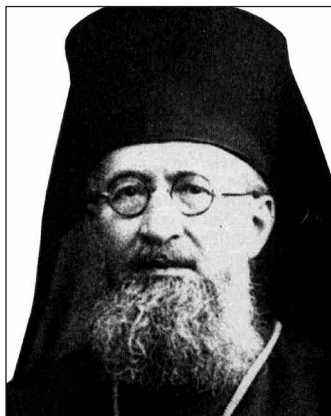
³¹ *Ibidem*, p. 120.

³² Prof. Dr. Nuțu Roșca, *op. cit.*, p. 497.

³³ Șt. Meteș, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1939.

În 1740 Episcopia ortodoxă română din Maramureș este desființată de stăpânirea austriacă, iar în următorii 198 de ani românii ortodocși au fost siliți să depindă de Episcopia de Muncaci.

Vasile Stan (1937-1947). A fost episcop vicar la Sibiu, ales episcop al Maramureșului odată cu reînființarea Episcopiei prin decret regal³⁴; expulzat din Maramureș după Dictatul de la Viena, 30 august 1940, conduce Episcopia Maramureșului de la Sibiu.

Sebastian Rusan (1947-1948). Fost protopop de Satu Mare, Sebastian Rusan a fost ales, în 1947, Episcop al Maramureșului, în 1948 Arhiepiscop al Sucevei și Maramureșului, iar în 1950 a fost ales Mitropolit al Moldovei.³⁵

În 1948, Episcopia Maramureșului a fost din nou desființată; timp de 43 de ani, credincioșii maramureșeni și sătmăreni neavând un păstor local, depinzând administrativ de Arhiepiscopia Clujului sau de Episcopia de la Oradea.

Justinian Chira (1990-2016). Fiu al Maramureșului, Înaltpreasfințitul Justinian a fost cel prin care s-a reînființat Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului, în 1990. Născut în data de 28 mai 1921, în satul Plopiș, județul Maramureș, îmbracă haina chipului îngeresc la Mănăstirea „Sf. Ana”, Rohia, în 12 martie 1941. La numai 23 de ani, tânărul ieromonah Justinian Chira este ales stareț al mănăstirii Rohia, dând dovadă de statornicie, neclătinată dragoste față de Dumnezeu, Biserică și Neam și singur ținând piept prigoanei regimului comunist. În 9 iunie 1973 este numit Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului. După sfârșitul regimului comunist, este ales, în data de 22 septembrie 1990, Episcop al reînviatai Episcopii a Maramureșului și Sătmarului, unde,

³⁴ Arhiva Episcopiei Maramureșului.

³⁵ Prof. Dr. Nuțu Roșca, *op. cit.*, p. 844.

„cu timp și fără timp”, s-a ostenit să hrănească din Cuvântul lui Dumnezeu întregul neam românesc. A fost ridicat la rangul de Arhiepiscop onorific de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României, în 13 decembrie 2009. A trecut la cele veșnice în 30 octombrie 2016, lăsând în urmă o bogată activitate pastorală, misionară, culturală, dar mai ales lăsându-ne o prețioasă moștenire duhovnicească, fiind supranumit și „Voievodul spiritual al Maramureșului”.

Iustin Hodea (2016-prezent). Născut într-o străveche localitate maramureșeană, cândva capitală voievodală - Rozavlea, la data de 23 iunie 1961, Preasfinția Sa Iustin, la numai 14 ani, își închină viața lui Dumnezeu, fiind tuns în monahism și hirotonit preot pe seama Mănăstirii „Sfânta Ana”, Rohia, în anul 1984, avându-l ca naș de călugărie pe Preasfințitul Justinian Chira. Începând cu data de 24 mai 1989 este numit stareț al mănăstirii mai sus amintite de către conducerea Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului. În anul 1994,

la propunerea Preasfințitului Justinian Chira, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ales Arhiepiscop-vicar pe seama Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, la data de 22 martie, primind titulatura de „Sigheteanul”. În Duminica a V-a din Postul Mare, din 17 aprilie 1994, a fost hirotonit întru arhiepiscop de către Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Bartolomeu Anania, Preasfințitul Justinian Chira, Preasfințitul Andrei Andreicuț, Preasfințitul Calinic Argatu, Preasfințitul Ioan Mihalțan și Preasfințitul Emilian Birdaș. În calitate de Arhiepiscop-vicar s-a remarcat prin bogata și intensă activitate pastoral-misionară, alături de Î.P.S. Justinian, târnosind și resfințind biserici, hirotonind preoți și diaconi, adresând multe cuvinte de învățătură pentru întărirea credinței strămoșești și îmbunătățirea vieții duhovnicești din ținutul Maramureșului și al Sătmarului. Din anul 1999 a preluat grija lucrărilor de construire a noii Catedrale Episcopale

- un simbol al unității, demnității și dăinuirii neamului românesc, al cărei demisol a fost târnosit la 9 septembrie 2003 de către Preafericitul Părinte Teoctist Arăpașu al României și Preafericitul Părinte Petros al VII- lea, Patriarhul Alexandriei. În data de 16 decembrie 2016 este ales Episcop titular al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, instalat în data de 27 decembrie 2016.

Istoria Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, brăzdată, fără îndoială, de Cruce și de Înviere, trăiește azi revărsarea harului, Pogorârea Duhului Sfânt, trăiește împlinirea unor veacuri de rugăciuni și de vise prin așezarea unui descendent al străvechilor voievozi apărători ai legii strămoșești pe scaunul episcopal al Maramureșului și Sătmarului. Limba română, bogată în sensuri, în resurse de exprimare, folosește ca sinonim pentru Arhiepiscop sau Episcop și cuvântul Vlădică (vladyka), de origine slavonă. Sensul slavon al cuvântului este acela de stăpânitor, domn, principe, voievod, un basileu³⁶. Iată că în conștiința românească, arhiepiscopul, vlădica este și un voievod (slav. Vajna (război)+ voda (conducător)), un conducător pe ambele laturi ale vieții: spirituală și pragmatică. *Dar Episcopul de azi al Maramureșului este o prezență aristocratică nu numai în sensul simbolic al cuvântului, ci este rodul cel mai scump al seminției alese a Maramureșului Voievodal.* Maramureșul are astăzi un Episcop - Voievod cu rădăcini adânci în istorie, până în secolul al XIV-lea. Pe când Sfântul Grigorie Palama, Arhiepiscopul Tesalonicului „se lupta” cu Varlaam de Calabria, Achindin și Gregoras, iar sinodul isihast formula dogma despre har și lumina dumnezeiască necreată, în Maramureș se naștea o fiică de voievod, nepoata de frate a lui Bogdan Vodă (fiica Voievodului Ioan de Rozavlea), căreia i s-a dat numele Rusaliilor (Rozalia)³⁷- al revărsării Duhului lui Dumnezeu în lume. Capitala Voievodatului lui Ioan, fiul lui Iuga Voievod al Maramureșului, primește numele Rozaliei-Rozavlea, în 1355³⁸, precum oarecând cetatea Tesalonicului a fost numită cu numele prințesei Tesaloniki, sora lui Alexandru ce Mare. Această fiică de voievod este strămoașa după mamă a Preasfinției Sale Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului³⁹.

³⁶ **Ioan Bogdan**, *Originea Voievodatului la Români*, în *Analele Academiei Române*, seria II- tom. XXIV, p. 191.

³⁷ **Alexandru Filipașcu**, *Istoria Maramureșului...*, p. 54.

³⁸ **Ioan Mihalyi de Apșa**, *Diplome...*, p. 27, 36.

³⁹ Mama Preasfinției sale - maica (Maria) Magdalena - este născută **Petrovai**, din părinții Petrovai Nicolae și Gafie din Rozavlea. Această familie, cf. genealogiei voievozilor din sec. al XIV-lea întocmită de Alexandru Filipașcu și cf. **Mihalyi de Apșa** - „Diplome...”, este descendentă a voievozilor Ioan de Rozavlea (fiul lui Iuga și nepot de frate al lui Bogdan Vodă) și a familiei voievodale a lui Tatimir Voievod de Bereg și Ung, prin căsătoria Rosaliei (fiica Voievodului Ioan de Rozavlea) cu Ioan de Dolha, fiul Voievodului Seneslau de Dolha, și nepot al Voievodului Tatimir de Bereg și Ung.

Bibliografie

Acta Patriarhus Constantinopolitani, Viena, 1862, t. II.

ANANIA Valeriu, *Anamneză*, în *Poeme*, Ed. Polirom, Iași, 2010.

BÂRLEA Ioan, *Însemnări din Bisericile Maramureșului*, Ed. Atelierele grafice SOCEC & COMP., Societate anonimă, București, 1909.

BOGDAN Ioan, *Originea Voievodatului la Români*, în *Analele Academiei Române*, seria II - tom. XXIV.

MIHALYI DE APȘA Ioan, Dr., *Diplome maramureșene*, din secolele XIV-XV, 62, ed. a IV-a, Ed. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2009.

FILIPAȘCU Alexandru, Prof., *Istoria Maramureșului*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1940.

IORGA N., *Ceva despre Episcopul maramurășan Iosif Stoica*, în „Analele Academiei Române”, tom. XXXVI- Memoriile secțiunii istorice.

KOGĂLNICEANU Mihail, *Arhiva Românească*, tom I, ed.II, Iași, 1860.

METEȘ Ștefan, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, Ed. Librăriei Arhidiecezane, Sibiu, 1935.

METEȘ Ștefan, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1939.

RELI S., Prof. Dr., *Biserica Ortodoxă Română din Maramureș în vremurile trecute*, Ed. Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1938.

ROȘCA Nuțu, Prof. Dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române din Maramureș*, Ed. EOR MM-SM, Baia Mare, 2015.

TERTULIAN, *Apologeticum*, 50, 13, în *Apologeți de limbă latină*, colecția PSB, nr. 3, EIBMBOR, 1981.

Clerici și laici din Episcopia Maramureșului și Sătmărilor premiați de Academia Română

Vineri, 16 decembrie 2016, Academia Română, la împlinirea a 150 de ani de la înființare, a decernat Premiile Academiei Române pentru anul 2014. Ceremonia a avut loc în Aula Academiei de pe Calea Victoriei nr. 125, în prezența membrilor Academiei și a unui numeros public. Premiile au fost înmânate de către Academicianul Ionel Valentin Vlad, Președintele Academiei Române, cu participarea Prezidiului Academiei Române.

La Secția de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie, condusă de Academicianul Alexandru Surdu, Vicepreședinte al Academiei Române, Premiul *Dimitru Stăniloae* a fost decernat Arhimandritului Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, pentru lucrarea: *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul secolului al XIX-lea*. Acest premiu a fost instituit în anul 2016 și s-a acordat pentru prima dată pentru o lucrare științifică.

Premiul „Dimitru Stăniloae” acordat Arhimandritului Dr. Macarie Motogna

Premiul „Mihail Kogălniceanu” acordat Dr. Laurențiu Batin

La Secția de științe istorice și arheologie, tot vineri, 16 decembrie 2016, Premiul „Mihail Kogălniceanu” al Academiei Române a fost acordat Dr. Laurențiu Batin, primarul comunei Giulești, pentru lucrarea „Maramureșul și maramureșenii în Primul Război Mondial”.

**IV. APARIȚII EDITORIALE.
MONOGRAFIILE-ALBUM
(Catedrala Episcopală,
Protopopiatele
Oaș, Sighet, Satu Mare, Carei)**

Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare – simbol al unității, demnității și dăinuirii neamului românesc

Andrei FĂRCAȘ

Redactor la revista „Graiul Bisericii Noastre”

Sub acest titlu a apărut, cu binecuvântarea și sub supravegherea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmarului, a noua monografie-album din Episcopia Maramureșului și Sătmarului. Ea întregeste monografiile celor 6 protopopiate, din 8, câte are Episcopia Maramureșului și Sătmarului, și cea a mănăstirilor și schiturilor din Eparhie, numită „Chivote ale credinței”.

În format A4, cu peste 230 de pagini și câteva sute de poze color, din diferite faze de lucru, monografia dedicată celui mai mare și important șantier din nord-vestul țării, o adevărată operă de arhitectură, a fost determinată de încheierea fazelor de lucru ale ridicării pe verticală, eveniment întâmplat în vara anului 2016, în 11 august, când a fost așezată Sfânta Cruce, înaltă de 12 metri, implantată în centrul cupolei, care dă, astfel, înălțimea sfântului locaș de închinare: 85 de metri.

Lucrarea este rodul unui colectiv de redactare, care a lucrat în ritm alert, sub îndrumarea Preasfințitului Părinte Iustin și sub coordonarea Arhim. Dr. Macarie Motogna, format din preoții slujitori ai Catedralei, în frunte cu Arhim. Dr. Casian Filip, eclesiarh, și Arhid. Dr. Nifon Motogna, administratorul și omul care s-a implicat și a supravegheat îndeaproape fiecare fază a lucrărilor, din încredințarea și cu binecuvântarea P.S. Episcop Iustin.

Clădire reprezentativă pentru nordul Transilvaniei, dar și pentru Ortodoxia românească, este rezultatul unei echipe de mare prestigiu, alcătuită de Arhitect Dorel Cordoș, din Sighetu Marmăției, Dr. Ing. Gelu Zaharia, pentru partea de rezistență, care a întocmit nu mai puțin de peste 500 de planșe format A0 și A1, și Dipl. Univ. Dr. Sorin Zaharia, care a efectuat studiile geologice.

Articolul introductiv, care a inspirat și titlul Monografiei, este semnat de Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, care a preluat șantierul la sfârșitul anilor '90.

Descrierea din punct de vedere arhitectural-funcțional este făcută de arhitectul Dorel Cordoș, considerentele geotehnice și de ordin general sunt redată de Dipl. Univ. Dr. Sorin Zaharia, iar reperele în procesul de proiectare structurală de același Dr. Ing. Gelu Zaharia.

Evoluția lucrărilor este descrisă în amănunțime de Arhid. Dr. Nifon Motogna.

Deși este terminată doar biserica de la nivelul întâi, în care intră în jur 3.500 de credincioși, biserica propriu-zisă fiind încă în șantier, Catedrala Episcopală baimăreană a găzduit câteva evenimente memorabile, din care amintim doar târnosirea, în septembrie 2003, de către Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist și Preafericitul Părinte Patriarh Petros VII al Egiptului în a întregii Africi, urmată de canonizarea Sfântului Iosif Mărturisitorul din Maramureș, precum și vizita Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, în 2009.

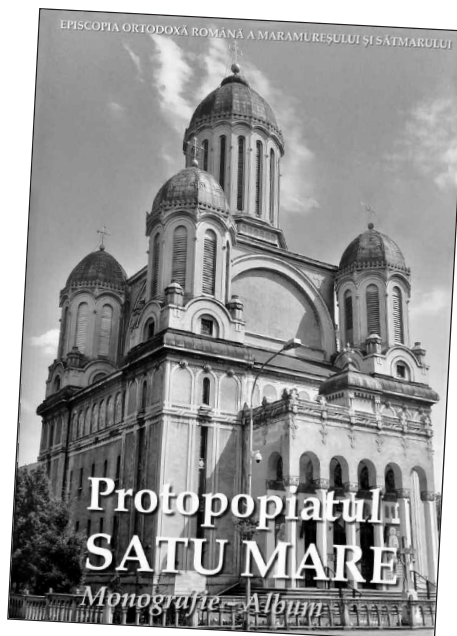
Alături de secțiunea dedicată evenimentelor, un capitol se referă la impresiile și însemnările despre acest monument de arhitectură, iar un altul cuprinde schițe și planșe ale proiectelor participante la licitația pentru proiectare.

Monografia-album dedicată Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare este și o carte unicat, deoarece nu știm ca un monument contemporan de arhitectură din România, că asta este acest locaș sfânt, aflat în faza de finisaj, să beneficieze de o monografie de atât de minuțioasă, de mare cuprindere și cu un asemenea conținut, ce dau mărturie peste ani eforturilor depuse de toți cei implicați în ridicarea lui.

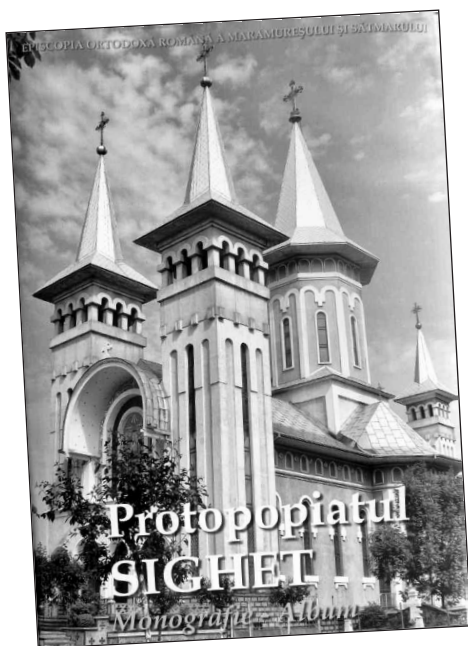
Monografia Protopopiatului Satu Mare

La Editura Episcopiei Maramureșului și Sătmărilor a apărut „Monografia-Album a Protopopiatului Satu Mare”, sub îndrumarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin. Ea face parte din colecția de Monografii-Album ale Eparhiei, dedicate fiecărei protoierii, prin care se realizează o radiografie a fiecărei parohii, de la primele date cunoscute despre aceasta, până a la zi.

Monografia Protopopiatului Satu Mare este voluminoasă, are peste 330 de pagini, format A4, și cuprinde istoricul celor peste 60 de parohii și cele 19 filii care intră în componența Protoieriei. Volumul începe cu o notă despre istoricul protopopiatului, semnată de pr. Ioan Socolan, protopopul de Satu Mare. Toate paginile monografiei-album sunt frumos ilustrate, cu poze color de foarte bună calitate. Important este că, pentru prima dată, parohiile și bisericile parohiale beneficiază de o prezentare a istoricului de la înființare până la zi, cu numele preoților slujitori, patrimoniul pe care îl au, număr de credincioși, cimitire, activități culturale și social-filantropice etc.

Monografia-album a Protopopiatului Sighet

Marți, 9 august 2016, Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul a prezentat, în premieră, credincioșilor prezenți în biserica „Sfinții Arhangheli Mihai și Gavriil” din Sighetu Marmăției, cu ocazia săvârșirii slujbei Paraclisului Maicii Domnului, Monografia-album a Protopopiatului Sighet, o apariție editorială de excepție, prima de acest fel dedicată protoieriei.

Monografia-album a Protopopiatului Sighet a apărut la Editura Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, fiind a V-a monografie-album din Eparhie, în ordine cronologică, după cele dedicate anterior protopopiatelor Lăpuș, Baia Mare, Oaș,

precum și una schiturilor și mănăstirilor din cele 8 protopopiate.

Această apariție editorială face parte dintr-un proiect mai vast, prin care se urmărește ca fiecare protopopiat să aibă monografia-album proprie, un document ce oferă o radiografie pe orizontală a locașurilor de cult, a istoriei parohiei, a bisericii sau bisericilor parohiale, a dotării materiale, a numărului de credincioși, a cimitirelor, a activităților filantropice, a șirului preoților slujitori la Sfintele Altare de-al lungul anilor, cunoscuți până în prezent etc.

Albumele-monografii apar cu ocazia împlinirii unui sfert de veac de la reînființarea Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, din inițiativa P.S. Dr. Iustin Sigheteanul și sub coordonarea Pr. Dr. Cristian Ștefan, consilier cultural eparhial, fiind tipărite cu binecuvântarea Î.P.S. Arhiepiscop Justinian.

Cuvântul înainte este scris de P.S. Dr. Iustin Sigheteanul, iar istoricul Protopopiatului Sighet de pr. protopop Vasile Aurel Pop. Autorii monografiilor parohiale sunt pr. dr. Marius Covalcic și pr. Vasile Pop.

A apărut Monografia-album a Protopopiatului Carei

Cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, și a Î.P.S. Justinian, pe când era în viață, a apărut recent Monografia-Album a Protopopiatului Carei, a șasea monografie-album din Eparhie, din cele 8 protoierii.

Este o lucrare monumentală, de 371 de pagini, care cuprinde între copertele sale întreg istoricul celor 78 de parohii din Protoierie, după o formulă de redactare care include istoricul comunității parohiale, istoricul bisericii parohiale, cimitirele, profilul parohiei, lista preoților care au slujit de-a lungul anilor, a epitropilor, a cântăreților de la strană, activitățile social-filantropice, având alăturate textului cele mai reprezentative fotografii realizate cu locașul de închinare.

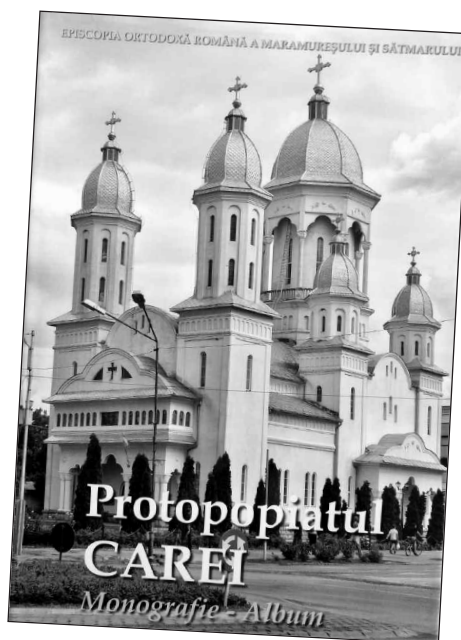
Cuvântul înainte este scris de Preasfințitul Părinte Iustin, iar istoricul Protopopiatului este redactat de protoiereul pr. Marian Crainic.

Cartea are o importanță de netăgăduit pentru istoricul Eparhiei Maramureșului și Sătmarului, fiind, alături de celelalte monografii-album, un important instrument de lucru pentru istoricii bisericești, pentru studenții și elevii seminariști.

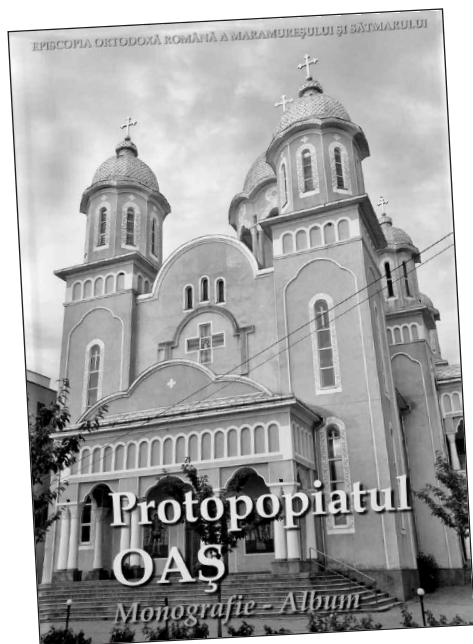
Monografia-album se încheie cu harta administrativă a Episcopiei, în care sunt localizate toate parohiile.

În Protopopiat mai sunt 14 filii și 3 mănăstiri.

Pe coperta I este redată biserica din Carei cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorător de mir”.

Monografia Protopopiatului Oaș

Apărută în 2016, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Episcop Justinian și sub îndrumarea Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul, Monografia Protopopiatului Oaș oferă preoților, documentariștilor și istoricilor, precum și publicului cititor interesat de aceste plaiuri, o documentare vastă, cu multe nume de preoți și laici, dar și cifre despre viața parohială și pastorală a acestui ținut unicat în istoria națională.

În cuprinsul Monografiei-Album, apărut în Editura Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, este prezentată fiecare parohie și filie, cu istoricul comunității de-a lungul veacurilor, istoricul bisericii parohiale,

activitățile culturale și filantropice în trecut și în prezent, profilul parohiei, cimitire etc.

Protopopiatul condus de pr. Mihai Feher cuprinde 37 de parohii, 3 mănăstiri, 2 schituri și o capelă de spital, în care slujesc 48 de clerici – preoți, stareți, ieromonahi și misionari, pentru un număr de 43.794 de credincioși. Protopopiatul a fost desființat în urmă cu mulți ani și reînființat în 1 iulie 2003.

Albumul face parte din ciclul de monografii dedicate protopopiatelor din Eparhie, prin care se realizează o prezentare completă a acestora în anii de referință 2016-2017.

În format A4, pe o hârtie de foarte bună calitate, beneficiind de o imprimare atent realizată, la Compania Transilvania de Tipar Cluj-Napoca, Albumul are între copertile sale peste 200 de fotografii de o calitate excepțională, care dau nota de eleganță a volumului.

Monografia-Album a Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia

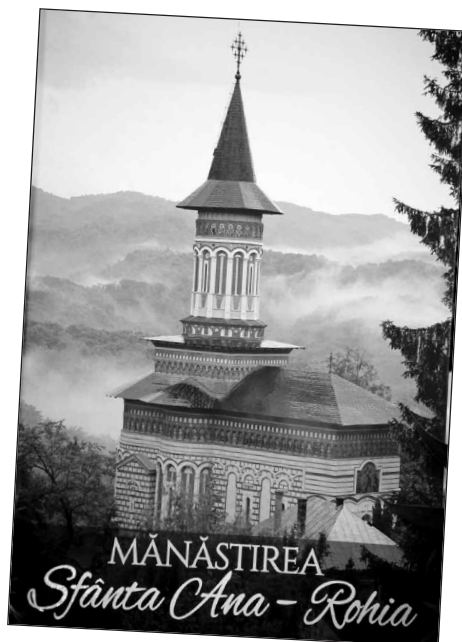
Apărută cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Iustin Hodea Sigheteanul, Arhiepiscopul al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, cu ocazia aniversării a 90 de ani de la târnosirea bisericii sfântului locaș de închinare, monografia-album a Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia este o carte de excepție, un reper monografic, dar și o dovadă foarte clară a ceea ce poate să facă puterea lui Dumnezeu acolo unde se milostivește. Aceasta, pentru că vorbim de o carte-document care ne vorbește, cu text și imagine, despre o minune a lui Dumnezeu ridicată într-un loc sfânt, ales chiar de El, Creatorul Universului, un loc

în care mintea omenească nu a conceput că poată să fie zidită o „casă Maicii Domnului”, o mănăstire, căreia îi este închinat sfântul locaș.

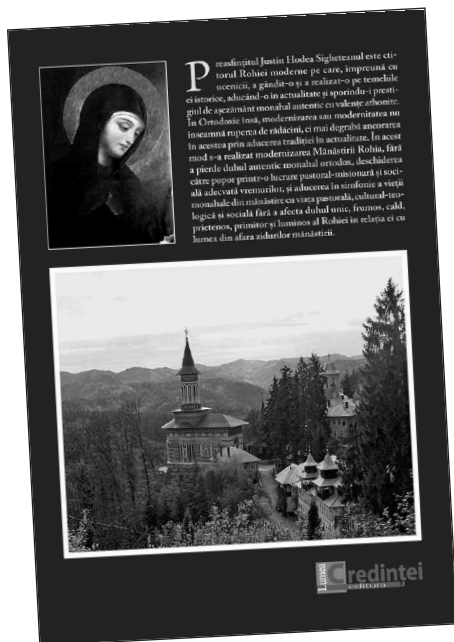
Iar ca dovadă că locul a fost ales de Însuși Dumnezeu sunt realizările în timp, întâi cele duhovnicești și apoi cele edilitare, care s-au clădit an de an și zi de zi cu multă trudă și, mai ales, rugăciune.

Așadar, vorbim de o monografie-album pe care nu multe mănăstiri din țară o au, de peste 150 de pagini, format A4, cu foarte multe poze alb-negru și color, cu texte mărturie, scoasă la Editura „Lumea Credinței” din București, în condiții grafice deosebite și cu rezumate în limbile engleză și franceză.

Avem în față o lucrare prin care ne familiarizăm cu istoricul celor 90 de ani de existență, cu evenimentele importante care s-au succedat aici în cele nouă decenii, iar în această revistă (Ortodoxia Maramureșeană) puteți citi, la un alt capitol, mărturiile ale unor personalități de seamă ale culturii românești

despre ce a însemnat Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia pentru Ortodoxia transilvană și românească, de la înființare și până în prezent.

Structura Monografiei, alcătuită cu multă pricepere și acribie de starețul Arhim. Dr. Macarie Motogna, răspunde tuturor exigențelor științifice, în capitole precum: Istoric, Stareți și cititori, Ansamblul mănăstirii, Icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni, Rolul cultural al mănăstirii, impresii și gânduri din Cartea de Aur, date de contact și posibilități de găzduire etc.

Să nu uităm că vorbim de o mănăstire care oferă ținutului și țării sfințenie și multă cultură. Un loc în care te sfințești prin simpla ta prezență acolo și prin coparticiparea la rugăciunea stăruitoare și continuă care se face după severul tipic mănăstiresc.

**V. ACTIVITĂȚI CU TINERETUL.
RAPOARTELE SECTORULUI
TEOLOGIC-EDUCAȚIONAL
ȘI AL PR. MILAN BALAN**

Activități cu tineretul

Pr. Milan BALAN

Consilier al Sectorului Teologic-Educațional
și pentru activități cu tineretul

Sectorul Teologic Educațional și pentru Activități cu Tineretul al Episcopiei Maramureșului și Sătmărilor a desfășurat, cu binecuvântarea ierarhilor noștri, activități care se înscriu în strategiile educative și pastorale ale Bisericii Ortodoxe Române.

Cu sinceră prețuire adresez mulțumiri tuturor celor care fac parte din echipa Sectorului Educațional al Episcopiei noastre:

- părinții inspectori școlari, directori ai unităților de învățământ teologic, părintelui inspector pentru catehizare și colaboratorilor biroului de catehizare, biroului de pelerinaje, președinților asociațiilor de tineret și, nu în ultimul rând, profesorilor de religie din cele două județe.

1) Structura Sectorului Teologic-Educațional al Episcopiei noastre

Sectorul este structurat în relație cu următorii colaboratori apropiați:

- **Pr. Băban Gavril Vasile** - a fost inspector al Biroului de Catehizare al Episcopiei – până la 31 decembrie 2016. De la 1 ianuarie 2017, a fost numit în această funcție părintele arhid. Gaborean Alexandru, în vârstă de 30 de ani. Părintele diacon este absolvent al Facultății de Teologie din Baia Mare, promoția 2010, este diacon din anul 2014 și a desfășurat activitate în cadrul secretariatului Episcopiei noastre, din 2014 până la 1 ianuarie a.c.;

- **Pr. Prof. Hoban Florin**, în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Maramureș, cu ½ normă, gradul didactic I, titular la Seminarul Teologic Liceal „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, cu ½ normă Catedra Episcopală „Sfânta Treime” Baia Mare;

- **Pr. Onea Vasile** în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Satu Mare - cu ½ normă, gradul didactic I, profesor titular la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare;

- **Pr. Paul Gh. Adrian** – coordonatorul responsabil de discipline teologice al Domeniului de Teologie Ortodoxă „JUSTINIAN – Arhiepiscopul”, al Facultății de Litere din cadrul Centrului Universitar Nord - Baia Mare, ales și desemnat în funcția de conducere a Facultății de Litere din Baia Mare, în calitate de Prodecan, începând cu luna iunie 2017;

- **Pr. Nechita Marius** – directorul Seminarului Teologic „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare;

- **Pr. Groza Gabriel** – directorul Liceului Teologic „Nicolae Steinhardt” din Satu Mare;

- **Diacon Todorca Ionuț** – colaborator pentru pelerinaje „Renașterea”.

- **Președinții principalelor asociații de tineret.**

2) Religia în școli

A. Populația școlară

	Grădinițe	Primar	Gimnazial	Liceal + profesional	TOTAL 2017
Jud. Maramureș	12.440	20.751	18.522	16.337+ 1.898	69.948
Jud. Satu Mare	10.645	16.310	14.013	9.474 + 3.366	53.808
TOTAL	23.085	37.061	32.535	31.075	123.756
131.959 (în scădere cu 8.203)					* 2016

B. Cadrele didactice care predau Religia

Jud. Maramureș	129
Jud. Satu Mare	91
	220 în 2016 + 21 (241 prof.)

C. Inspectorii școlari și-au îndeplinit misiunea încredințată de către Episcopie de a veghea interesele Bisericii în școlile din Maramureș și Sătmar, prin mijloacele specifice sistemului de învățământ:

- prin inspecțiile efectuate (inspecții tematice, inspecții de specialitate, inspecții conform RODIS și inspecții speciale);

- prin controale inopinate;

- prin vizite de lucru în școli și convorbiri cu cadrele;

- întâlniri cu directorii de unități școlare;

- întâlniri și convorbiri cu responsabilii de Cerc

- participarea la Ședințele Cercurilor Pedagogice

- prin ședințe de lucru

- prin implicarea în diferite proiecte educaționale interne și externe

- prin participarea la diferite programe de formare

- prin participarea la simpozioane și conferințe cu tematică culturală, etică sau religioasă;

- alcătuirea de portofolii, referate, rapoarte, articole pentru presă și alte documente publice privind învățământul religios.

În județul Maramureș, în anul calendaristic 2015	Nr. de cadre inspectate
Total inspecții școlare <i>(inspecții tematice, inspecții de specialitate, inspecții conform RODIS și inspecții speciale)</i>	51

În județul Satu Mare, în anul calendaristic 2015	Nr. de cadre inspectate
Total inspecții școlare <i>(inspecții tematice, inspecții de specialitate, inspecții conform RODIS și inspecții speciale)</i>	41

D. Evenimente și manifestări ale învățământului religios în anul calendaristic 2015

În județul Maramureș, în anul calendaristic 2015

- Manifestarea județeană cultural-religioasă „Colind la Nașterea Domnului” Târgu Lăpuș;
- Concurs de colinde „Hristos Se Naște slăviți-L”, Dragomirești;
- Manifestarea cultural-religioasă „De la Înviere la Înălțarea Domnului la cer”, Târgu Lăpuș;
- Participare la Concurs Național „Biserica, locaș de închinare”, ediția a VI-a;
- Organizarea lucrărilor în cadrul Cercurilor pedagogice pentru toate zonele, cu următoarea tematică: Metode și mijloace moderne de predare a disciplinei religie în anul omagial al educației religioase în Patriarhia Română.

În județul Satu Mare, în anul calendaristic 2016

- Serbări școlare, tabare de vară la Poiana Codrului, Țara Oașului, Carei;
- Simpozion „Andrei Șaguna”, inițiat de ASTRA Carei;
- Cerc de pictură interjudețean „Icoana din sufletul meu” – Carei;
- Cerc de pictură județean „Hristos din inima mea” – Oaș;

- Concurs național interdisciplinar „Cultură și civilizație în România”;
- Concurs național interdisciplinar „Cultură și spiritualitate”;
- Implicare în realizarea și depunerea cererilor pentru ora de religie și monitorizarea înregistrărilor în SIIIR;
- Organizarea lucrărilor în cadrul Cercurilor pedagogice pentru toate zonele, cu următoarea tematică: Metode interactive de predare a religiei în școală.

E. Concursuri școlare în anul calendaristic 2015

Rezultate obținute la olimpiade – religie și la alte concursuri.

Județul Maramureș

- Concurs național interdisciplinar “Cultură și civilizație în România”;
- Organizarea olimpiadelor școlare la nivel municipal și județean;
- Organizarea Olimpiadei de meșteșuguri artistice tradiționale etapa județeană;
- Manifestarea „Colind la Nașterea Domnului”, la a XI-a ediție, Târgu Lăpuș.

REZULTATE obținute (la nivel național)

La Olimpiada Națională de Religie au participat elevii:

- Nistor I. Mădălina-Izabela**, clasa a VII-a Școala Gimnazială nr. 7, Vișeu de Sus;
- Daniel D. Diana**, clasa a VIII-a Liceul Teoretic „Petru Rareș” Târgu Lăpuș - Mențiune specială;
- Andercău V. Florina-Maria**, clasa a IX-a, Colegiul Național „Gheorghe Șincai” Baia Mare - Mențiune specială;
- Șandru V. Diana-Teodora**, clasa a X-a, Liceul Teoretic „Bogdan Vodă” Vișeu de Sus - Mențiune specială;
- Blaga V. Călina Marta**, clasa a XI-a, Colegiul Economic „Nicolae Titulescu” Baia Mare - Mențiune specială.

La Olimpiada Națională de Religie pentru Seminarii și licee teologice au participat elevii:

- Burzo A. Andrei Raul**, clasa a X-a;
- Vlad I. Iuliana Maria**, clasa a XI-a;
- Pașca D. Maria**, clasa a XII-a.

Județul Satu Mare

Concurs Național interdisciplinar “Cultură și civilizație în România”;
 Concurs Național interdisciplinar “Cultură și spiritualitate”;
 Concursul Național „Tradiții și obiceiuri de Paști”;
 Concert de colinde „Sfântă-i sara de Crăciun”, Filarmonica de Stat
 „Dinu Lipatti” Satu Mare.

REZULTATE obținute (la nivel național)**La Olimpiada Națională de Religie au participat elevii:**

Groza Sergiu, clasa a XII-a, Colegiul Național „Mihai Eminescu”,
 profesor pregătitor Onea Vasile - premiu special;

Dan Alexandra Nicoleta, clasa a X-a, Colegiul Național „Mihai Eminescu”,
 profesor pregătitor Miclăuș Marian - premiu special;

Mihalca Ștefania, clasa a IX-a, Colegiul Național „Mihai Eminescu”,
 profesor pregătitor Miclăuș Marian - premiu special.

La Olimpiada Națională de Religie pentru Seminarii și licee teologice:

Donca Gelu Andrei, clasa XI – IBOR – premiu special;

Concurs Național interdisciplinar „Cultură și civilizație în România”,
 Mențiune, Echipaj Colegiul Național „Ioan Slavici”, titlul lucrării „Șura
 codrenească”, **David Radu, Dragoș Alina și Florea Irina**;

Concursul Național „Cultură și spiritualitate românească” a participat 1 elev.

F. Cursuri de formare la care au participat profesorii de religie în 2015**Județul Maramureș**

- Participarea și promovarea concursului pentru directori organizat de
 MECTȘ;

- Participarea și promovarea concursului pentru metodiști organizat de
 ISJMM;

- Înscrierea cadrelor didactice la cursuri universitare sau postuniversitare
 în vederea dobândirea unor noi specializări.

Județul Satu Mare

- Casa Corpului Didactic, curs formare metodiști;

- Curs „Profesorul reflexiv”;

- Curs: Modalități instructiv-educative specifice de abordare a elevilor
 cu tulburări de comportament și creșterea coeziunii intragrup.

3) Învățământul teologic

A. Efectivele școlilor teologice în acest an școlar / universitar (2016 - 2017):

Unitatea	Elevi și studenți	Cadre didactice
Seminarul Teologic Liceal „Sf. Iosif Mărturisitorul” - Baia Mare și Liceul Sanitar	400 elevi (nivel liceal) 130 (post liceal) (Total 530)	47 cadre didactice
Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” Satu Mare	256 elevi (nivel liceal) 320 (preșcolari și școlar) (Total 576)	47 profesori, învățători și educatori
Facultatea de Litere - Departamentul de Teologie Ortodoxă	112 studenți + 48 masteranzi (Total 160)	2 conferențieri și 5 lectori la specialități teologice

B. Activități specifice școlilor teologice de nivel liceal

Simpozioane, conferințe și alte manifestări

- Proiecte sau acțiuni care ilustrează implicarea elevilor în viața comunității (voluntariat, relația cu comunitatea și cu parohiile).

Seminarul Teologic Ortodox „Sfântul Iosif Mărturisitorul” Baia Mare

Data, tema, locul susținerii și susținătorul	Număr de participanți
Sceneta „IROZII” în parteneriat cu ASCOR Baia Mare, Catedrala „Sfânta Treime” din Baia Mare	PS Iustin Sigheteanul, oficialitățile locale și județene, toate cadrele și elevii liceului
Concertul de colinde, Catedrala „Sfânta Treime” din Baia Mare	Toți elevii și cadrele liceului

Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” Satu Mare

Data, tema, locul susținerii și susținătorul	Număr de participanți
<p>Hramul teologic al școlii „Sfântul Grigorie Teologul” - 25 ianuarie 2017 – Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”</p>	<p>PS Iustin Sigheteanul, oficialitățile locale și județene, toate cadrele și elevii liceului</p>
<p>Urcuș spre Înviere – Postul Mare - Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” - cuvinte de învățătură ale stareților de mănăstiri din Episcopia Maramureșului și Sătmarului</p>	<p>Toți elevii și cadrele liceului</p>
<p>Concursul regional „Tradiții și obiceiuri de Paști” – 6 aprilie 2017 - Muzeul Județean Satu Mare</p>	<p>PS Iustin Sigheteanul, 520 participanți din peste 20 județe ale țării, oficialitățile locale și județene, toate cadrele și elevii liceului</p>
<p>Hramul bisericii din curtea liceului – 6 decembrie 2017</p>	<p>oficialitățile locale și județene, toate cadrele și elevii liceului</p>
<p>Voluntariat cu Creșa socială „Prichindelul”, căminul spital de bătrâni Satu Mare, Asociația Stea, Casa Diana, activitate de o zi în fiecare lună</p>	<p>Cadrele didactice și elevii liceului</p>
<p>Diferite activități desfășurate în parteneriat cu ISU, Poliția Satu Mare, Biblioteca Județeană Satu Mare etc.</p>	<p>Elevii liceului</p>
<p>Sfânta-i seara de Crăciun – 20 decembrie 2017 – Filarmonica de Stat „Dinu Lipatti” Satu Mare</p>	<p>PS Iustin Sigheteanul, oficialitățile locale și județene, toate cadrele și elevii liceului</p>
<p>Proiect Erasmus axa K1 - vizita la Haga-septembrie 2017</p>	<p>5 cadre didactice și 10 elevi</p>

Solicitarea unei noi clădiri pentru buna desfășurare a procesului instructiv-educativ - februarie-martie 2017	Părintele director Groza Gabriel
Proiect Erasmus axa K2 – octombrie 2017-„Dezbatem ca în Parlamentul European”	Școli din Turcia, Portugalia, Spania, Italia, Serbia, Grecia - cadre didactice și elevi de la Liceul Teologic Ortodox
Proiect Educațional ROSE - 70.000 euro-martie 2017 - în colaborare cu Ministerul Educației Naționale	cadre didactice de la Liceul Teologic Ortodox
Activități voluntariat în parteneriat cu CSEI-martie-iunie 2017	Cadre didactice și elevi de la Liceul Teologic Ortodox și Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Satu Mare

C. Activități specifice învățământului teologic superior

Simpozioane, conferințe și alte manifestări

- Proiecte sau acțiuni care ilustrează implicarea studenților în viața comunității (voluntariat, relația cu comunitatea și cu parohiile).

Data, tema, locul susținerii și susținătorul	Număr de participanți
19 mai 2016 - Sesiune de comunicări științifice studențești	5 profesori și 17 studenți teologi și masteranzi
<p>■ Sesiune de comunicări științifice studențești cu titlul <i>Tineretul creștin și generația PRO în societatea românească actuală</i>, susținută în 19 mai 2016. S-au acordat 3 premii pentru studenți, ce au constat în sume de bani prin Universitate și cărți din partea Bibliotecii Domeniului de Teologie Ortodoxă.</p> <p>■ Apariția numărului anual al Revistei <i>STUDIA Universitatis Septentrionis -Theologia Orthodoxa</i>, aflat la Anul VIII, Nr. 1 / 2016, ce aparține Domeniului de cercetare din cadrul Teologiei Ortodoxe, în cuprinsul căreia s-au publicat studii ale cadrelor didactice universitare teologice de la Facultatea de Teologie din Baia Mare.</p> <p>■ Publicarea a mai multor studii și articole de specialitate teologică a cadrelor didactice universitare băimărene în diferite Reviste, Anuare și Volume colective de cercetare din țară și străinătate (pe domenii de specialitate teologică).</p>	

4) Mijloace alternative ale educației religioase

BIROUL DE CATEHIZARE

- **Pr. Băban Gavril Vasile** a fost Inspector al Biroului de Catehizare al Episcopiei până la 31 decembrie 2016. De la 1 ianuarie 2017 a fost numit în această funcție părintele **Arhid. Gaborean Alexandru**. De aceea, raportul Biroului pentru Catehizare pentru anul 2016 a fost alcătuit de către părintele Băban.

A. Structura Biroului de catehizare

1. Protopopiatul BAIA MARE - coordonator: Pr. Vasile Fodoruț;
2. Protopopiatul SIGHET - coordonator: Pr. Marcel Oprișan;
3. Protopopiatul CHIOAR - coordonator: Pr. Ciprian Coza;
4. Protopopiatul VIȘEU - coordonator: Pr. Iosip Călin;
5. Protopopiatul LĂPUȘ - coordonator: Pr. Mihai Gheduțiu;
6. Protopopiatul SATU MARE - coordonator: Pr. Palfi Călin;
7. Protopopiatul CAREI - coordonator: Pr. Florian Mocan;
8. Protopopiatul OAȘ - coordonator: Pr. Marcel Malanca.

Părinții coordonatori de catehizare sunt responsabili de implementarea și buna desfășurare a proiectului național „Hristos Împărtășit Copiilor”, de eficientizarea și dezvoltarea programelor catehetice desfășurate în colaborare cu preoții din protopopiat, cu sprijinul părinților protoierei.

B. Activitatea catehetică

1. Programul „Hristos Împărtășit Copiilor” – 2016

În anul calendaristic 2016, conform documentelor completate, programul național catehetic este implementat pentru 3.641 de beneficiari.

CENTRALIZATOR

1.....PROTOPOPIATUL BAIA MARE	582
2.....PROTOPOPIATUL SIGHET	575
3.....PROTOPOPIATUL LAPUȘ	507
4.....PROTOPOPIATUL CHIOAR	243
5.....PROTOPOPIATUL VIȘEU.....	555
6.....PROTOPOPIATUL SATU MARE	575
7.....PROTOPOPIATUL CAREI	393
8.....PROTOPOPIATUL OAȘ	211
TOTAL	3.641

2. Concursul național „Biserica și școala din sufletul meu”

Desfășurarea concursului „*Biserica și școala din sufletul meu*” organizat de Patriarhia Română și în Eparhia Maramureșului și Sătmarului, în cadrul general al proiectului „*Hristos împărtășit copiilor*” din anul 2016, Anul omagial al „educației tineretului creștin ortodox”, s-a desfășurat în bune condiții, conform calendarului și conceptului de concurs.

În *etapa pe protopopiate* s-au înscris **81 de proiecte**, după cum urmează:

PROTOPOPIAT	Coordonator	Proiecte
CHIOAR	<i>Pr. Ciprian Coza, secretar protopopesec</i>	42
LĂPUȘ	<i>Pr. Mihai Gheduțiu, secretar protopopesec</i>	10
BAIA MARE	<i>Pr. Vasile Fodoruț</i>	10
OAȘ	<i>Pr. Marcel Malanca, secretar protopopesec</i>	8
SIGHET	<i>Pr. Marcel Oprișan</i>	4
VIȘEU	<i>Pr. Iosip Călin</i>	3
SATU MARE	<i>Pr. Palfi Călin</i>	2
CAREI	<i>Pr. Florian Ioan Mocan, secretar protopopesec</i>	2
		81

Această etapă s-a desfășurat cu implicarea părinților coordonatori de catehizare, sprijiniți de părinții protoierei.

2.1 Etapa de evaluare eparhială

În data de **5 mai 2016** la Centrul Eparhial – Sala de ședințe a Sectorului Educațional – s-a desfășurat *etapa de evaluare eparhială*.

Comisia de evaluare a avut următoarea componență:

1. Inspector eparhial - catehizarea tineretului: Pr. Băban Gavril Vasile;
2. Inspector școlar județean de religie: Pr. Hoban Florin;
3. Profesor de Religie: Lauran Cosmin;
4. Profesor de Limba Română: Morar Camelia;
5. Profesor de Educație Plastică: Filip Dumitrița Daniela;
6. Reprezentant Media / jurnalist: Tocaci Camelia.

2.2 Festivitatea de premiere - Etapa eparhială

În 9 mai 2016, de la ora 16.00, la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare a avut loc *festivitatea de premiere*, la care au participat reprezentanții proiectelor câștigătoare din cele opt protopopiate, *23 de portofolii*, aproximativ 100 de persoane, unii dintre elevi fiind îmbrăcați în costume populare.

Înmânarea premiilor a fost făcută de P.S. Iustin Sigheteanul și membrii comisiei de evaluare de la etapa eparhială, iar activitatea a fost moderată de Pr. Gavril Vasile Băban, inspector eparhial pentru catehizarea tineretului.

PREMIILE

La această etapă au fost acordate, din partea Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul, premii în obiecte și participări gratuite la taberele și activitățile de vară pentru copii.

Fiecare echipă realizatoare a portofoliilor participante la concurs a primit, în funcție de locul din clasament, diplomă de participare, icoane, cărți.

Pentru *27 de premianți*, de la etapa eparhială a acestui concurs, Episcopia Maramureșului și Sătmarului a asigurat participarea gratuită în tabăra de la Izvoare – 2016.

Reprezentarea Episcopiei Maramureșului și Sătmarului la *Festivitatea de premiere* de la Catedrala Patriarhală din 21 mai 2016 a revenit în responsabilitatea câștigătorilor premiilor I de la cele trei secțiuni, însoțiți de preotul coordonator al portofoliului cu cel mai mare punctaj obținut.

SECȚIUNEA ARTISTICĂ

Premiul I se acordă Parohiei ortodoxe cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, din localitatea CAVNIC, Protopopiatul Lăpuș, cu portofoliul *Micul creștin – misionar al lui Hristos*, coordonat de Pr. Chira Andrei și Prof. Iacob Valeria.

SECȚIUNEA LITERARĂ

Premiul I se acordă Parohiei ortodoxe cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, din localitatea CAVNIC, Protopopiatul Lăpuș, cu portofoliul *Micul creștin – misionar al lui Hristos*, coordonat de Pr. Chira Andrei și Prof. Iacob Valeria.

SECȚIUNEA MULTIMEDIA

Premiul I se acordă Parohiei ortodoxe cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, din localitatea DACIA, Protopopiatul CAREI, cu portofoliul *Biserica și școala, uși deschise sufletelor inocente*, coordonat de Pr. Mocan Florian Ioan și Prof. Mocan Nicoleta Florica.

3. Alte activități catehetice

a. Campania *Donează Sânge, Salvează o viață!* implementată în baza parteneriatului încheiat între Episcopia Maramureșului și Sătmarului și Centrul de Transfuzie Sanguină Maramureș se continuă și în acest an, 2016.

b. Implicare în organizarea evenimentului *Zilele culturale ale municipiului Baia Mare – 2016 – Procesiunea de Rusalii*.

c. Parteneriatul *Episcopia Maramureșului și Sătmarului și Jandarmeria Maramureș* prin implicarea în taberele și activitățile cu tinerii desfășurate în județul Maramureș prin care Jandarmeria Maramureș prezintă principiile și normele de conduită în societate, dar și procedurile care se pot aplica în cazul abaterilor de la aceste norme.

d. Vizite catehetice în parohii și în taberele pentru tineri.

e. Implicare în organizarea funeraliilor pentru Î.P.S. Arhiepiscop Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului.

f. Implicare în organizarea sărbătorii *Sfântul Arhidiacon Ștefan – Ocrotitor al Tinerilor* și evenimentul întronizării P.S. Părinte IUSTIN al Maramureșului și Sătmarului.

4. Activități cu tinerii și tabere de vară 2016

4.1 Tabere și activități de vară în Episcopia Maramureșului și Sătmarului

În această coordonată misionară s-au dezvoltat activitățile, astfel că în anul 2016 s-au desfășurat **34 de tabere și activități pentru tineri**, la care au participat peste **1.800 de beneficiari**, din cele opt protopopiate și chiar din străinătate, dintre care menționăm:

CHIOAR - „Ortodoxia copilăriei”;
 SATU MARE - „Școala de vară”;
 SATU MARE - „Școala de vară”;
 OAȘ - „You are not alone”;
 VIȘEU - „Spre Înălțimea credinței în Munții Maramureșului”;
 BAI A MARE - „Tinerete, Misiune și Comuniune”;
 VIȘEU - „Spre Înălțimea credinței în Munții Maramureșului”;
 CAREI - „Tineri în comuniune”;
 BAI A MARE - „Întâlniri în inima Maramureșului”;

SATU MARE - „Sfântul Ilie Tesviteanul”;
 CAREI - „Tineri în comuniune”;
 OAȘ - „Hristos în mijlocul nostru”;
 SIGHET - „Tradiție și Ecologie. Tinerii de azi, adulții de mâine”;
 OAȘ - „Hristos în mijlocul nostru”;
 CAREI - „Tineri în comuniune”;
 LĂPUȘ - „Dragoste și prietenie”;
 BAI A MARE - „Frumusețea tinereții”;
 BAI A MARE - „Sfântul Iosif Mărturisitorul”;
 LĂPUȘ - „Prietenie - tinerețe și credință”;
 CAREI - „Tineri în comuniune”;
 BAI A MARE - „Fisculaș - Vatră de cultură și tradiții”;
 BAI A MARE - „Icoana din sufletul copilului”;
 BAI A MARE - „Școala de vară”;
 BAI A MARE - „Dăruind vei dobândi”;
 BAI A MARE - „Fisculaș - Vatră de cultură și tradiții”;
 LĂPUȘ - „Prietenie pentru o vară”;
 BAI A MARE - „Dumbrăvița verde”.

4.2 Taberele „Tradiție și Noutate”

Răspunzând Hotărârii Sinodale nr. 4992/14 iunie 2016, în legătură cu taberele „Tradiție și Noutate”, care se organizează de către cele 6 centre mitropolitane din Patriarhia Română, reprezentanții Episcopiei noastre au fost următorii:

Mitropolia	Nume și Prenume	Organizația
Munteniei și Dobrogei	Dobra Taisia Maria	A.T.O.C.E.M.
Moldovei și Bucovinei	Mircea Filip	Protopopiatul Lăpuș
Clujului, Maramureșului și Sălajului	Boitor Marcel Vasile	A.S.C.O.R. Baia Mare
Oltenei	Armaș Cătălin	A.S.C.O.R. Baia Mare
Banatului	Roman Iulian	A.T.O.P. Sighet

4.3 Întâlnirea Mondială a Tinerilor Ortodocși -2016 – București

Tinerii din Episcopia Maramureșului și Sătmarului au fost alături de ceilalți 2.500 de invitați din toată lumea ortodoxă, găzduiți și organizați de Arhiepiscopia Bucureștilor și Patriarhia Română susținuți de voluntari și binefăcători cu ocazia „Anului omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox”.

Delegația Eparhiei Maramureșului și Sătmarului a fost formată din 82 de persoane, aceștia fiind reprezentanți ai **A.T.O.C.E.M.** – Asociația Tinerilor Ortodocși ai Catedralei Episcopale Maramureșene, **A.S.C.O.R.** – Filiala Baia Mare, tineri din protopopiatele: **Baia Mare, Chioar, Lăpuș, Vișeu, Sighet, Oaș, Satu Mare și Carei.**

Plecarea celor două grupuri care au reprezentat Episcopia Maramureșului și Sătmarului a fost marcată de momentul sfințirii drapelului eparhiei și a icoanei pentru procesiune la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, de către „ierarhul tinerilor”, P.S. Părinte Iustin Sigheteanul.

Alba Iulia, Mănăstirea Cozia, Bucureștiul, cu toate evenimentele atent pregătite și implementate în cadrul acestui proiect necesar tinerilor ortodocși, au constituit un prilej de bucurie, cunoaștere, un context în care am avut parte de noi experiențe plăcute și constructive.

Liturghia solemnă de la Catedrala Națională a fost momentul de unitate mărturisită și necesară Bisericii lui Hristos.

5. Asociațiile de tineri

În anul 2016, în Eparhia Maramureșului și Sătmarului sunt **16 Asociații de tineri** cu peste **150 de membri activi** și își desfășoară activitățile în toate cele opt protopopiate din Eparhia noastră.

Redăm numele asociațiilor de tineri din Eparhia noastră:

1. Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români, Filiala - BAI A MARE;
2. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Catedralei Episcopale Maramureșene - A.T.O.C.E.M.;
3. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului BAI A MARE - A.T.O.P.B.M.;
4. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului CAREI;
5. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului CHIOAR;
6. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului LĂPUȘ;
7. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului O AȘ;
8. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului SIGHET;
9. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului VIȘEU;
10. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului SATU MARE;
11. Asociația „Sfântul Haralambie”, SATU MARE;
12. Asociația filantropică „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisorul”, BAI A MARE;
13. Asociația ortodoxă „Sfântul Apostol Andrei”, SATU MARE;
14. Asociația pentru Sprijin și Dezvoltare Comunitară Țara Oașului – Parohia Tur, O AȘ;

15. Asociația social-culturală „Armonia”, SATU MARE;
16. Asociația „Cercetașii Maramureșului”, BAI A MARE.

PROIECTE 2016

În acest an, 2016, s-au desfășurat o serie de activități și proiecte, momentan având ca scop parcurgerea etapelor necesare pentru atragerea fondurilor nerambursabile necesare proiectelor viitoare.

Considerăm că scopul obiectivului propus pentru acest an catehetic s-a realizat prin parteneriate cu instituțiile locale, județene, regionale sau chiar internaționale.

Facem referire la câteva activități desfășurate în eparhia noastră:

I. A.S.C.O.R., Filiala - Baia Mare

- Tabăra de iarnă „Frumusețea Tinereții” – ediția a doua;
- „Hristos și binecuvântarea tinereții” – în postul Paștilor 2016 – ediția a doua.

II. A.T.O.C.E.M.

- Manifestări „PRO VITA” – martie 2016 (o serie de 8 activități distincte în parteneriat cu instituții de cultură și autoritățile locale);
- „Micul Biciclist Creștin”, ediția a treia (110 copii cu vârsta până în 12 ani).

III. A.T.O.P.B.M.

- Întâlnirea tinerilor din Protopopiatul Baia Mare – parteneriat cu autoritățile locale și județene.

IV. Asociația pentru Sprijin și Dezvoltare Comunitară Țara Oașului – Parohia TUR

- Implementarea unui proiect de tip „ERASMUS PLUS” „*You are not alone*” (al doilea an consecutiv/al doilea proiect).

V. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului SIGHET

Tinerii ATOPS, la invitația Comisiei Europene, cu sprijinul Ambasadei Române din Marea Britanie, Consulatul General din Scoția, și cu binecuvântarea P.S. Iustin Sigheteanul, au participat la Ziua Europei, în 9 mai, la Glasgow, în Marea Britanie.

Anul omagial al educației tinerilor creștini ortodocși a reprezentat un context potrivit pentru a dezvolta activitățile catehetice și parteneriatele dintre instituțiile școlare, instituțiile culturale sau administrative și Biserică, iar tinerii sunt principalii beneficiari ai acestui proces formativ-educativ cu finalitate religioasă și continuitate pentru toți factorii implicați, laici sau religioși, un exercițiu prin care se consolidează unitatea Bisericii lui Hristos.

5) PELERINAJELE

Episcopia noastră se află în relații de colaborare cu agenția „Renașterea” a Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului. Biroul de pelerinaje este condus de **Părintele Diacon Todorca Ionuț**.

Diferite alte pelerinaje s-au organizat și de către parohii, protopopiate sau asociații.

		Nr. grupuri	Nr. credincioși
1.	Protopopiatul BAI A MARE	21	910
2.	Protopopiatul SIGHET	13	650
3.	Protopopiatul CHIOAR	11	354
4.	Protopopiatul VIȘEU	37	1.334
5.	Protopopiatul LĂPUȘ	10	392
6.	Protopopiatul SATU MARE	25	1.224
7.	Protopopiatul CAREI	5	150
8.	Protopopiatul OAȘ	2	234
9.	ASCOR – BAI A MARE	5	250
10.	Centru Eparhial	1	65
	TOTAL	130	5.563

6) Programe speciale

1. **Întâlnirea Mondială a Tinerilor Ortodocși - 2016 – București, 1-4 septembrie 2016**, la care Episcopia noastră a participat cu 82 de tineri;
2. **Congresul Internațional de Teologie**, cu tema *Educația Religioasă a Tinerilor în Contextul Secularizării Actuale*, București, 3-7 septembrie - în cadrul căruia Preasfințitul Iustin a susținut referatul cu titlul: **PERSPECTIVELE EDUCAȚIEI RELIGIOASE ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ**;
3. **Inițierea Corului de Copii și Tineri „GAUDIUM”**. Inițiator: **Diacon Drd. Adrian Dobreanu**;
4. Prima ediție a taberei eparhiale dedicate elevilor cu rezultate deosebite la învățătură, sub genericul *Întâlniri în Inima Maramureșului* (POIANA SOARELUI - IZVOARE - MARAMUREȘ, 5-7 iulie 2016).

7) Propuneri pentru anul calendaristic în curs și pentru anul școlar/universitar 2016-2017:

1. În contextul declarării de către Patriarhia Română a anului 2017 ca „An omagial al iconarilor și pictorilor bisericești” și „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română”, profesorii de religie, unitățile de învățământ teologic vor organiza cu elevii și studenții simpozioane și prezentări cu teme referitoare la aniversările menționate, iar prin Biroul pentru Catehizare tinerii din Eparhie vor participa la concursul național de creație „Icoana și Școala Mărturisirii”, propus de Patriarhie.

2. Obiective importante ale sectorului nostru pentru anul 2017

La nivel Eparhial, ne propunem proiectul: **Icoana – fereastră de Lumină**, acțiune a parohiilor și a protopopiatelor în colaborare cu profesorii de religie, de înzestrare și reșezare a icoanelor în școli, grădinițe și alte spații publice.

Ne propunem să organizăm a 2-a ediție a taberei eparhiale dedicate elevilor cu rezultate deosebite la învățătură sub genericul *Întâlniri în Inima Maramureșului* (POIANA SOARELUI - IZVOARE - MARAMUREȘ).

BIROUL DE CATEHIZARE

Sectorul Teologic Educațional al Episcopiei noastre va acorda atenție deosebită tuturor manifestărilor cu caracter extrașcolar: tabere, întâlniri tematice, școli de vară, pelerinaje și activități cu tinerii. Intenționăm dezvoltarea taberelor de tineret existente și inițierea altora – în fiecare protopopiat din Episcopie.

3. Reuniunea Națională a Tinerilor Ortodocși de la IAȘI 1-4 sept. 2017 – este un eveniment important, așteptat cu mult interes.

4. Organizarea sărbătorii Sfântului Arhidiacon Ștefan – ocrotitorul tinerilor din Episcopia noastră (ediția a 4-a).

5. Se va urmări în continuare implementarea protocolului de parteneriat „Biserica și Școala” – sperăm să aducem un plus formării creștinești și civice a tinerilor noștri, prin pastorație și conlucrare între cele două instituții. Vom susține în continuare cu toate mijloacele desfășurarea orelor de religie în școli.

7. Sectorul Educațional va colabora și în cursul acestui an cu APOR și Coaliția pentru Familie, cu scopul apărării orei de religie și pentru modificarea art. 48 din Constituție care definește familia.

8. Seminarul Teologic Ortodox „Sfântul Iosif Mărturisitorul” Baia Mare își propune: Creșterea procentajului de promovabilitate la Bacalaureat și câștigarea proiectului R.O.S.E. (Romania Secondary Education Project) în valoare de 100.000 euro.

9. Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” Satu Mare - simpozionul cu tema „Familia creștină”.

10. La propunerea Preasfințitului IUSTIN al Maramureșului și Sătmarului, în ședința Permanenței Consiliului Eparhial din 20 ianuarie 2017, Domeniul de Teologie Ortodoxă al Facultății de Litere a Centrului Universitar Nord din Baia Mare a primit denumirea: **Domeniul de Teologie Ortodoxă „JUSTINIAN Arhiepiscopul”** – în semn de recunoștință și profundă cinstită pentru cel ce a fost arhipăstor al Episcopiei noastre.

Domeniul de Teologie Ortodoxă al Facultății de Litere a Centrului Universitar Nord din Baia Mare, pentru anul 2017, își propune:

- să funcționeze de acum înainte sub denumirea *Domeniul de Teologie Ortodoxă „Justinian Arhiepiscopul”*;

- să organizeze un Simpozion regional dedicat aniversării în cuprinsul Patriarhiei Române a Anului omagial al picturii bisericești și patrimoniului maramureșean (prin septembrie-octombrie), în cadrul unei Sesiuni de comunicări științifice studențești pentru studenții teologi baimăreni (la finele lunii mai).

- să inițieze un curs de formare a cântăreților bisericești;
- publicarea de noi studii, articole și lucrări științifice de referință în domeniul teologic, din partea tuturor cadrelor didactice universitare titulare de la Baia Mare, activitatea lor științifică și de cercetare integrându-se în sfera cercetării universitare și, mai ales, concurând cu activitatea altor Departamente și Facultăți de Teologie Ortodoxă din cuprinsul Patriarhiei Române;
- reprezentarea cu cinste a specializărilor teologice acreditate în Universitatea din Baia Mare, prin intermediul cadrelor didactice universitare titulare și a studenților numeroși, precum și a rezultatelor deosebite obținute în decursul celor 26 de ani de activitate neîntreruptă în Școala universitară băimăreană a Domeniului de Teologie Ortodoxă;
- o strânsă și mai apropiată colaborare cu Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului, cu noul ierarh ales, dar și cu celelalte instituții de cultură, civile, județene și locale din orașele Baia Mare și Satu Mare, dar și cu altele asemănătoare din țară și străinătate (Pr. Dr. Adrian Gh. PAUL).

11. Pentru anul școlar/universitar 2017/2018 se vor solicita pentru clasa a IX-a și pentru anul I – învățământ teologic superior –, locuri după cum urmează:

UNITATEA	Fără taxă	Cu taxă
Seminarul Teologic Liceal „Sf. Iosif Mărturisitorul” Baia Mare	112 locuri astfel: 56 profil teologie 56 științe ale naturii	–
Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” Satu Mare	84 locuri astfel: 28 profil teologie 28 profil filologie 28 profil pedagogie	–
FACULTATEA de LITERE DEPARTAMENTUL de Teologie Ortodoxă		
Teologie Pastorală	26	24
Teologie Didactică	0	0

CONCLUZII

Privind din perspectiva misionară a Bisericii, observăm că **în Sectorul Teologic-Educațional al Episcopiei noastre se desfășoară o muncă susținută și responsabilă.**

Sectorul nostru își propune dinamizarea activităților în toate domeniile de acțiune:

- **Învățământ religios;**
- **Învățământ teologic mediu și superior;**
- **Catehizare;**
- **Manifestări și proiecte pentru tineri.**

Dorim ca și în continuare Preasfințitul Părinte Episcop IUSTIN să acorde aceeași atenție specială pastorației copiilor și tinerilor prin sectorul nostru educațional și, mai cu seamă, prin activitatea preoților din parohii și a profesorilor de religie.

VI. ACTIVITĂȚI SOCIAL-FILANTROPICE

Activitatea Sectorului Social-Filantropic în anul 2016

Pr. Dr. Bogdan GAVRA
Consilier eparhial

Pr. Florin VELE
Inspector

Datorită unor preoți care doresc să se implice în sprijinirea semenilor, activitatea de asistență socială și filantropie la nivelul Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului și-a continuat dezvoltarea, atât din punct de vedere cantitativ, dar mai ales calitativ.

Șase sunt planurile pe care ne desfășurăm activitatea și pe care le vom prezenta aici:

1. Activitatea asociațiilor/fundațiilor care funcționează cu binecuvântarea ierarhului Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului;
2. Utilizarea colectelor: la fondul Filantropia, Fondul Central Misionar, cât și în prima Duminică a Postului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos;
3. Infrastructura centrelor sociale din eparhie;
4. Proiecte și acțiuni social-filantropice;
5. Tipul și numărul ajutoarelor de urgență oferite de către Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului prin sectorul misionar-social.
6. Analizarea activității preoților caritativi din Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului.

Detalierea activităților

1. În cuprinsul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului desfășoară activități social-filantropice, cu binecuvântarea ierarhului, pe lângă parohii, un număr de 18 asociații sau fundații.

a) Asociația Femeilor Ortodoxe din Maramureș „MIRONOSIȚELE FEMEII”

Pe parcursul anului au fost dăruite pachete cu alimentele de bază celor nevoiași astfel:

- pachete lunare pentru **678** familii, în valoare de **15.032,00 lei**;
  - pachete de Sfintele Paști pentru **373** familii și **200** copii, **40.574,70 lei**;
  - pachete de „Crăciun” pentru **372** familii și **200** copii, **38.398,00 lei**;
  - pachete pentru bolnavii de la Spitalul de Psihiatrie din Cavnic, **9.656,00 lei**;
  - 34 pachete cu alimente, îmbrăcăminte pentru persoanele refugiate și cazate la Șomcuta Mare și 8 pachete pentru copii, în valoare de **1.424,00 lei**;
  - pachete pentru **30** de familii și **50** copii din Ponorâta, în valoarea de **5.425,00 lei**;
  - 30 pachete cu dulciuri, îmbrăcăminte, jucării de „Moș Nicolae” în valoare de **1.875,00 lei**;
  - la Paști, pachete cu alimente și dulciuri pentru **47** tineri din Centrul de zi ASSOC, în valoare de **2.035,00 lei**;
  - dulciuri, îmbrăcăminte, încălțăminte etc. pentru persoanele asistate în anul 2016, în valoare de **10.000 lei**;
  - au fost dăruite diverse medicamente, fașe, cărucioare pentru bolnavi, ajutoare de înmormântare, în valoare de aproximativ **10.010,00 lei**;
- Valoarea totală a ajutoarelor oferite în anul 2016 a fost de **184.315,70 lei**, fiind sprijinite un număr 3.400 persoane.

b) Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Vișeu

A fost înființată la sfârșitul anului 2012, iar din luna martie 2013, ca urmare a HCL 33/2013, a preluat activitatea Cantinei de ajutor social din Vișeu de Sus, oferind o masă caldă pe zi unui număr mediu de 48 de persoane. Costurile pentru aceste servicii sunt suportate de către Primărie, pentru **34** persoane, și se ridică la valoarea de **111.690.00 lei**, iar diferența de **15** persoane

sunt asistate de către asociație, valoarea însumând **49.275,00 lei**. Au fost oferite în anul 2016 un număr de 21.170 porții de mâncare. Prin implicarea Pr. Dumitru Iuga din Săcel, au fost oferite 200 de pachete copiilor instituționalizați din Vișeu de Sus, 130 pachete copiilor de la Centrul de Educație Incluzivă din aceeași localitate și alte 100 de pachete Centrului „Sfânta Macrina” din București, cât și copiilor și familiilor de pe Pirită Baia Mare. Alimente au fost adunate în parohiile Ieud, Dragomirești, Săcel, Săliște I și donate celor **75** bătrâni de la Căminul din Baia Sprie.

c) Asociația Ortodoxă „Sfânta Maria” Tășnad

A fost înființată în anul 1998, funcționând în localitatea Tășnad. Activitatea socială în anul 2016 s-a axat pe oferirea de mese calde sau reci pentru persoanele cu nevoi speciale, hrană preparată și alocată cu ocazia sărbătorilor importante și a unor evenimente cultural-sociale. Astfel, **60** familii au beneficiat de sprijinul asociației, iar cheltuielile se ridică la **32.100 lei**.

d) Asociația „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” Baia Mare

Donații pachete cu alimente:

- **27 aprilie 2016** – 50 pachete cu alimente, dulciuri și cărți religioase (valoare medie pe pachet – 90,3 lei), în valoare totală de **4.515,21 lei**, donate pentru familiile cu copii, familiile monoparentale, dizabili, bătrâni, persoane aflate în dificultate din evidența Asociației Filantropice „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul”;

- **19 iunie 2016** – 40 pachete cu alimente, dulciuri și cărți religioase donate (valoare medie pachet – 85,39 lei), în valoare totală de **3.415,96 lei**;

- **8 noiembrie 2016** – 80 pachete cu alimente și dulciuri (valoare medie pachet – 50 lei) donate, ale căror costuri au fost suportate de către o persoană fizică pentru a sprijini asistații aflați în baza de date a Asociației;

- **decembrie 2016** – 400 pachete destinate copiilor (proiecte „Sfântul Nicolae, prietenul copiilor” – 300 pachete și „Un Crăciun fericit pentru fiecare” – 100 pachete, valoare medie pachet: 40 lei).

Totodată, au fost întâmpinate nevoile cotidiene ale asistaților prin acordarea unor alimente suplimentare (ulei, făină, conserve, paste făinoase) pe parcursul anului, în funcție de solicitările zilnice/săptămânale și nevoile imediate întâmpinate.

Alte donații: în anul 2016 au fost donate articole mobilier, vase, jucării, articole de îmbrăcăminte, articole IT (calculatoare), rechizite.

Asistentă socio-medicală - ajutoare și donații pentru cazurile medicale care au necesitat achiziționarea unor aparate medicale specifice, în valoare de 500 lei, donații pampersși, cadru și cărucior cu roțile pentru cazurile care au solicitat sprijin. Totodată, au fost puse la dispoziția asistaților servicii gratuite de consiliere psihologică oferite prin intermediul contractelor de voluntariat de 2 psihologi autorizați.

Servicii adăpost de noapte. În anul 2016 au fost suportate costurile pentru asigurarea unui adăpost de noapte pentru 12 persoane, care au beneficiat de aceste servicii.

Servicii cantină socială s-au extins în anul 2016 prin oferirea unei mese calde, nu doar săptămânal, duminica – pentru 70-100 persoane – și zilnic, în perioada activității școlare, un număr mediu de 10-20 porții (fel I, fel II, desert – donații S.C. BIZO S.R.L. și pâine – donații S.C. BRUTĂRIA PÂINEA VIETȚII S.R.L.), zilnic. În total, pentru persoanele nevoiașe, în anul 2016 au fost oferite peste 6.000 de porții de hrană gratuite.

Burse „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” acordate pentru elevi/studenți – cazuri sociale – în vederea sprijinirii activității școlare – au fost acordate 2 burse sociale pentru acoperirea costurilor de cazare/masă din cadrul universității în valoare de 770 lei.

Sprijin financiar în vederea acoperirii costurilor lunare ale utilităților pentru 5 familii. În anul 2016 a fost primită, ca sponsorizare, suma de 25.000 lei din partea firmei S.C. LUCKY SEVEN S.R.L., reprezentată prin domnul Cosma Viorel, în vederea acoperirii costurilor cu utilitățile timp de un an pentru 5 familii selectate de donator din baza de date a Asociației.

Meditații săptămânale gratuite. În perioada anului 2016, cu excepția vacanțelor de peste an, au fost acordate meditații săptămânale gratuite la matematică și limba română pentru elevi din ciclul gimnazial. Numărul mediu de beneficiari: 10-15 elevi/întâlnire.

În anul 2016 au fost demarate activitățile pentru înființarea unei grădinițe cu tematică creștin-ortodoxă în Baia Mare. Totodată, s-au realizat demersuri pentru contractarea a două proiecte cu finanțare europeană, care se vor desfășura în anul 2017 și care vor întâmpina nevoile persoanelor din grupuri vulnerabile. Un alt demers important al acestui an este reprezentat de schimbarea acoperișului de șindrilă al bisericii „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” – finanțare obținută de la Consiliul Județean Maramureș: 10.000 lei. Valoarea totală a lucrărilor: 93.339,13 lei.

e) Asociația „Sfântul Acoperământ al Maicii Domnului” Satu Mare

Asociația are certificate de acreditare pentru furnizare de servicii sociale, iar activitățile importante în anul 2016 au fost:

- oferirea unei mese calde, de 3 ori pe săptămână, pentru un număr de 120 persoane, din care 80 sunt copii, astfel sunt preparate un număr de 14.400 porții de hrană cu o valoare de **86.400 lei**;
- pachete cu alimente pentru 330 familii, constând în alimente, fructe, dulciuri, cu o valoare de aproximativ **18.120 lei**, pachete provenite de la credincioși, de la copiii școlilor, cât și din donații și sponsorizări;
- printr-un proiect finanțat de către SPAS Satu Mare au fost acordate pachete alimentare pentru 150 de familii sărace în valoare de **100.000 lei**.

Activități cu copiii de la Centrul de zi „Sfânta Tatiana”

- să ofere asistență educațională pentru prevenirea abandonului școlar;
- să prevină infraționalitatea juvenilă, prin consiliere de specialitate;
- să-i ajute să-și însușească normele de igienă;
- să contribuie la dezvoltarea unui comportament social normal, în vederea unei bune integrări în societate.

Alte activități cu copii din centru:

- copiii asistați au participat la tabăra de vară;
- un grup de 40 copii au vizitat diverse instituții publice și societăți comerciale, fiind răsplătiți cu pachete cu dulciuri;
- consiliere spirituală pentru persoanele asistate, atât pentru ortodocși, cât și pentru creștinii aparținând altor confesiuni;
- servicii religioase pentru persoanele nevoiașe, fără a se percepe taxe.

f) Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Satu Mare**Activități social-misionare:**

- Întâlniri lunare în școlile și liceele din Protopopiatul Satu Mare, conform protocolului încheiat între Inspectoratul Școlar Județean Satu Mare, Episcopie și unitățile școlare.
- Prezența preoților la activitățile de început ale anului școlar pentru a rosti rugăciunile specifice și a stabili primele contacte cu tinerii după vacanță.
- Organizarea unor colecte și achiziționarea de rechizite școlare inclusiv ghiozdane pentru categoriile de elevi defavorizate din școlile „Avram Iancu”, „Bălcescu-Petofi” din municipiul Satu Mare.

- A fost organizată o tabără cu tinerii în grija Parohiei Păulești, având ca beneficiari 100 de tineri.

- Organizarea unor școli de vară în Parohiile Sâi, Odoreu, Măriuş, Poiana Codrului.

- Organizarea grupurilor de tineri colindători cu ocazia Nașterii Domnului pentru a colinda la spitale, case de plasament și instituțiile publice din municipiu.

- Prezența a 45 de tineri în ziua Sfântului Arhidiacon Ștefan, cu ocazia întronizării Preasfințitului Iustin ca Episcop al Maramureșului și Sătmarului.

- Oferirea unor premii în bani șefilor de promoție absolvenți ai școlilor „Avram Iancu” și „Bălcescu-Petofi”.

Activități filantropice:

- Implicare în acțiunile sociale desfășurate pe lângă bisericile din municipiul Satu Mare: servirea mesei, vizite la persoane aflate în dificultate, bătrâni și copii.

- Organizarea unor colecte în alimente, medicamente și îmbrăcăminte în preajma marilor sărbători, precum și identificarea beneficiarilor și distribuirea acestor lucruri către cei aflați în nevoi.

- Organizarea de colecte în bani pentru cazuri speciale de copii aflați în fața unor intervenții medicale grele.

- Identificare unor locuințe și achitarea costurilor de chirie și întreținere pentru familii cu copii aflate în dificultate.

g) Asociația pentru Sprijin și Dezvoltare Comunitară Țara Oașului – TUR

- Miniproiectul „O lume mai bună ÎN AȘTEPTARE” conform căruia implicarea a două unități de tip restaurant aflate în apropierea a două școli din orașul Negrești Oaș promovează conceptul în rândul clienților care le calcă pragul de a putea oferi ca donație echivalentul a unei porții sau produs alimentar din meniul localului unor tineri elevi cu situații sociale delicate, identificați în unitățile școlare respective. De asemenea, două magazine locale care au aderat la acest proiect găzduiesc câte „un raft în așteptare” în care oricare client care cumpără câte ceva de la acest magazin poate dona un produs sau poate cumpăra ad hoc un produs și pentru acest raft special amenajat, în care este expus o vreme, iar în mod periodic grupe de tineri ai organizației preiau produsele și le duc familiilor în situații de risc social din parohia Tur.

- Acțiunea de 8 Martie „O mamă - o floare”, în cadrul căruia tinerii înrolați în organizația parohiei fac vizită tuturor femeilor internate la acel moment în spitalul orașului Negrești Oaș și oferă câte o floare și o broșură moral-educativă.
- „Dăruind vei dobândi”: vizite și donații (la bătrâni și bolnavi, centre sociale, colecte alimentare, vestimentare de la credincioșii din parohie)
- găzduirea unui grup de copii de la un centru social (în cazul nostru, Casa de tip familial „Alexandra” din Satu Mare) la biserică, apoi oferirea unei agape creștine la parohie și donații de alimente, articole vestimentare și bani.
- „Cu o jucărie, fă o bucurie!”: vizite și donații (la copiii din centre sociale și penitenciar, colecte de jucării și obiecte uzuale pentru copii).
- Vizită și pregătirea unor cadouri de Crăciun, plus conferirea unui program artistic și de divertisment cu o trupă de animatori profesioniști („For Happy Kids” din Oradea) pentru beneficiarii Grădiniței Sociale „Prichindelul” din Satu Mare.

h) Asociația social-filantropică a Parohiei Desești

Anul 2016 a prilejuit pentru comunitatea din Desești continuarea lucrărilor de construcție pentru Așezământul Social Cultural „Sfinții Brâncoveni”. Această lucrare se face prin extinderea celei de a doua case parohiale a comunității, începută de foarte mulți ani și fără a fi finisată și locuită, până la instalarea noului paroh în urmă cu trei ani.

Acest imobil extins, dar nefinalizat, alături de mai multe anexe construite, asigură infrastructura necesară pentru derularea următoarelor proiecte implementate în prezent:

- **Casa de tip familial.** Cu asumarea tutelei de către familia preotului, un număr de 11 copii au avut parte de un mediu familial prielnic creșterii și educației. În prezent 6 dintre ei sunt adulți căsătoriți și integrați socio-profesional. Alți 5 copii se află încă în plasament familial, iar împreună cu parteneri constanți, Fundația Hope and Homes for Childrens România, care finanțează personalul de sprijin (3 angajați), se oferă sprijinul necesar ce se continuă post-instituționalizare până la integrarea și autonomia deplină.

- **Tabăra Internațională de Artă și Solidaritate Creștină.** Ajunsă la a XII-a ediție, a adunat în anul 2016 un număr de 150 de participanți, în următoarea componentă: 50 de artiști plastici profesioniști din Anglia, Germania, Ungaria, Ucraina și România, 50 copii instituționalizați aleși pe criterii vocaționale din întreaga țară, 50 copii din comunitatea parohială și comunitățile învecinate.

- **Expoziții de artă plastică**, în scop caritabil, din patrimoniul taberei, în cadrul Așezământului, dar prin parteneriatul pe care-l are cu Uniunea Artiștilor Plastici - în cadrul celor mai vizibile galerii de artă.

- **Cronica satului Desești**. Cu toate că poate părea mai mult un proiect cultural, această revistă de cultură și spiritualitate sătească este un vector de promovare a solidarității sociale din comunitate, prin proiectele asumate și promovate, dar și prin atragerea de parteneri dincolo de cadrele comunității prin adresabilitatea pe care o are.

- Activități de sprijin pentru persoane aflate în situații de risc extrem. Alături de sprijinul oferit beneficiarilor aflați sub tutelă, se întreprind acțiuni constante pentru sprijinirea unor persoane aflate în situații limită, atât din comunitate, cât și din afara ei.

i) Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Sighetul Marmăției

Bucurie pentru bătrânii noștri

Tinerii A.T.O.P.S. au petrecut o după-amiază deosebită împreună cu persoanele speciale de la Căminul de Bătrâni din Sighet. Grupul de tineri a susținut un mic spectacol de dansuri populare, prin care și-au propus să le ofere un zâmbet acelor persoane, împărtășindu-și dragostea față de ei. După spectacol, tinerii i-au vizitat și pe cei care, din motive de sănătate, nu au putut lua parte la spectacol, oferindu-le tuturor celor 130 de persoane cu nevoi speciale câte un mic pachetel cu fructe și dulciuri donate de familia Rednic din Baia Mare. Finalul după-amiezii a constat într-o rugăciune pentru cei bolnavi, rostită în Biserica „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare” din incinta Poliției de Frontieră.

Bucuria Nașterii Domnului pentru bătrâni și copii sărmani

Pr. Protopop Vasile Aurel Pop, parohul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Sighetu Marmației, a pregătit alimente și dulciuri pentru 50 familii nevoiașe și 150 pachete pentru casa de bătrâni și case de copii. Bunurile au fost împărțite de către tinerii A.T.O.P.S., alături de Pr. Marcel Oprișan, care au adus bucurie prin colinde și daruri celor sărmani și bolnavi înaintea sărbătorii Nașterii Domnului.

j) Asociația Filantropică Ortodoxă „BUNAVESTIRE” Sighet (A.F.O.B.S)

În anul 2016, în parteneriat cu FORMVEST SRL din Sighetu Marmației, a susținut activitatea Centrului de Orientare și Formare Profesională, prin care, în anii precedenți, în parteneriat cu alte două asociații, a implementat 3 programe cu finanțare europeană.

Asociația este mereu în parteneriat cu parohia în plan social-filantropic, iar în anul care a trecut, împreună cu parohia, a avut acțiuni filantropice în valoare de **16.000 lei**, iar strict din fondurile asociației a oferit de Sfintele Paști ajutoare în alimente în valoare de **2.860 lei**.

k) Asociația „Sfântul Evanghelist Luca” Prilog

Asociația „Sfântul Evanghelist Luca” Prilog, înființată la data de 7.01.2015 de către preotul paroh al Parohiei Ortodoxe Prilog, județul Satu Mare, are ca obiectiv principal construirea unui Centru Rezidențial Pentru Vârstnici „Sfântul Evanghelist Luca”, pentru un număr de 14 bătrâni, în localitatea Prilog, nr. 259/A, județul Satu Mare. Membrii Asociației au în vedere întrajutorarea semenilor, prin demararea de acțiuni caritabile, social-filantropice.

În anul 2016 s-au demarat procedurile legale pentru obținerea tuturor avizelor necesare construirii așezământului amintit, care, odată primite de la autoritățile locale ale comunei Orașu Nou, au făcut ca la data de 6.06.2016 să se pună piatra de temelie a noii construcții.

În momentul de față centrul rezidențial este construit pe o suprafață de 380 m², la nivelul zidărie executată, pregătit pentru acoperit. Planul construcției conține un număr de 6 camere pentru cazare, 6 băi, un birou, sală de tratament, living, sală de mese, bucătărie, anexe.

Din punct de vedere al activității social-filantropice, la începutul anului 2016 s-a vizitat, împreună cu un grup de tineri din Prilog, un număr de **6 familii nevoiașe** din localitatea Boiereni, județul Maramureș, pentru care s-au pregătit pachete considerabile de alimente, legume, îmbrăcăminte și încălțăminte.

În data de 12 februarie 2016, membrii Asociației au oferit alimente, dulciuri și încălțăminte unui număr de **12 copii** de la Casa Soarelui din localitatea Coca, județul Satu Mare.

Cu ocazia zilei de 8 Martie, membrii tineri ai Asociației au realizat o broșură dedicată Mamei creștine și, împreună cu o floare, au împărțit-o femeilor internate la Spitalul Județean Baia Mare.

În luna decembrie 2016, Asociația „Sfântul Evanghelist Luca” Prilog, în colaborare cu credincioșii Parohiei Ortodoxe Prilog-Prilog Vii, au demarat acțiuni de strângere de alimente, legume și bani, în urma cărora s-au realizat un număr de **67** pachete pentru bătrânii aflați la Căminul pentru vârstnici din Baia Sprie, respectiv pentru 6 copii aflați într-o casă de tip familial din Baia Mare. Pentru copii s-au cumpărat articole de îmbrăcăminte noi și s-a primit încălțăminte nouă de la firma locală Ricosta din Orașu Nou.

Trebuie menționată ajutorarea constantă cu alimente și plata unor facturi de întreținere a unei familii din Prilog, pe care Asociația a identificat-o fără niciun venit.

2. S-a analizat evaluarea și utilizarea colectelor din anul 2016, după cum urmează:

- Colecta la fondul Filantropia a fost în cuantum de **91.420** și au fost sprijinite un număr de aproximativ 1.437 persoane.

- Colecta la Fondul Central Misionar a fost în cuantum de **131.210 lei** și au fost sprijinite un număr aproximativ 2.057 persoane.

- Colecta din prima Duminică a postului „Nașterii Domnului” a fost în sumă totală de **220.137 lei** și au fost sprijinite 1.211 persoane.

- Un sprijin de **50.000 lei** a fost oferit, ca urmare a incendiului, parohiei Rozavlea.

3. Pentru a putea dezvolta servicii sociale concrete, este nevoie de o infrastructură socială, cât și de resursa umană calificată. Astfel, s-a analizat numărul de centre de zi, cantine sociale, centre comunitare existente, cât și posibile locații aflate în proprietatea parohiilor sau a asociațiilor și fundațiilor care funcționează pe lângă unitățile de cult în vederea dezvoltării unor servicii sociale necesare în comunitatea respectivă.

Din punct de vedere al infrastructurii care deservește cantinele de ajutor social, în Episcopie există un număr de 4 cantine:

- la Asociația *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul Baia Mare* – deservește un număr de 110 de persoane în duminici și sărbători, deci un total de 6.210 porții de hrană/an, costul total estimat fiind de **37.260 lei**.

- la Asociația *Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Vișeu* se oferă zilnic masa unui număr mediu de 48 de persoane, deci 21.170 porții de hrană au fost oferite în anul 2016, cu o valoare de **160.965 lei**.

- la Asociația *Sfântul Acoperământul Maicii Domnului Satu Mare* se oferă hrană de 3 ori pe săptămână pentru 120 persoane, din care 80 sunt copii, astfel sunt preparate un număr de 14.400 porții de hrană cu o valoare de **86.400 lei**.

- La Asociația Ortodoxă *Sfânta Maria Tășnad* se oferă hrană în duminici și sărbători pentru un număr de 60 persoane, astfel sunt preparate un număr de 320 porții de hrană, cu o valoare de **2.580 lei**.

Tot în cadrul acestui tip de serviciu – oferirea unei mese calde pentru semenii – putem aminti și cele peste 30.500 porții de mâncare oferite credincioșilor participanți la sfintele mănăstiri și în parohii din episcopie, cu ocazia diferitelor evenimente religioase. Astfel, valoarea estimată a acestor servicii se ridică la suma de **180.000 lei**.

Total persoane beneficiare: 30.838, total porții de hrană: 72.600, total sume cheltuite 467.205 lei.

În acest moment se află în construcție un cămin pentru vârstnici în localitatea Prilog, cu un număr de 14 locuri. Mai sunt funcționale 3 centre de zi, o curățătorie chimică, o mini-tipografie, o casă de tip familial, un centru rezidențial pentru tinerii cu dizabilități.

4. În anul 2016 au fost inițiate 3 proiecte:

- „Îmbracă un copil de sărbători” – s-a derulat în 30% din parohiile eparhiei, fiind sprijiniți un număr de 120 copii cu îmbrăcăminte și încălțăminte în valoarea aproximativă de **12.000 lei**;

- „Ghiozdanul copilului creștin” – în luna septembrie, fiind sprijiniți 210 copii din familiile nevoiașe, cu rechizite și tot ceea ce este necesar pentru școală, în valoare totală de **21.000 lei**.

- „Colecta din prima Duminică a Postului Nașterii Domnului” – colectă ce rămâne să fie folosită în cadrul eparhiei, numărul de persoane sprijinite a fost de 828, total sprijin financiar evaluat **110.000 lei**.

5. Pentru a interveni cât mai urgent în sprijinul unor persoane aflate în nevoi socio-medicale, au fost alocate sume de bani din fondul Episcopiei pentru ca aceste persoane să poată beneficia de investigație, diagnosticare și tratament în vederea soluționării problemelor medicale cu care se confruntă. Astfel, Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului a alocat 24.500 lei pentru a sprijini 17 cazuri.

6. S-a analizat activitatea preoților din penitenciare, spitale și alte instituții, din punct de vedere al implicării lor în activitatea social-caritativă din unitățile în care își desfășoară activitatea.

În cadrul episcopiei funcționează un număr de 18 preoți caritativi, care, în anul 2016, au oferit servicii unui număr de 5.010 persoane.

În concluzie, raportul între persoanele sprijinite și sumele utilizate arată astfel: **15.098 persoane sprijinite**, iar suma aproximativă cheltuită este de **2.320.907 lei**, rezultând un raport de 153.722 lei/asistat/an fără a pune în calcul cele 30.500 persoane, care beneficiază de masă la diverse evenimente religioase și cei 14.000 de copii care beneficiază de pachete cu dulciuri. **În total ar rezulta un număr de 59.598 persoane care au beneficiat de cel puțin un serviciu în cursul anului 2016.**

